

Народна банка на Република Македонија

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ 2003

Скопје, 2004 година

SODR@I NA

Obra}awe na Guvernerot	3
I. Ekonomski dvi`ewa vo svet ot	8
1.1. Razvi eni zenji	9
1.2. Zenji vo razvoj	11
1.3. Zenji vo tranzicija	12
II. Ekonomski dvi`ewa vo Republika Makedonija	15
2.1. Bruto doma} en proizvod	15
2.2. Ceni	16
2.3. Doma} no proizvodstvo	20
2.4. Promet vo trgovijata i grade`ni{ tvo	22
2.5. Pazar na rabotna sila	24
2.6. Politika na plati	25
2.7. Fiskalna politika	26
III. Monet arna poli t i ka	29
3.1. Celi na monetarnata poli t i ka	29
3.2. Ostvareni monetarni dvi`ewa vo 2003 godi na	30
IV. Monet arni dvi`ewa vo Republika Makedonija	35
4.1. Primarni pari	35
4.1.1. Osnovni instrumenti za monetarno regul irawe	37
4.2. Likvidnost na banki te	40
4.3. Monetarni agregati	42
4.3.1. Vкупni depozi ti	45
4.4. Plasmani na banki te	48
4.5. Neto devi zna akti va na monetarni ot sistem	52
V. Kamat ni st apki	54
VI. Finansiski pazari vo Republika Makedonija	59
6.1. Pazar na pari i kratkoro-ni hartii od vrednost	59
6.2. Devizen i menuva-ki pazar	61
6.3. Berza na dol gro-ni hartii od vrednost	63
VII. Nadvoref en sekt or	66
7.1. Bilans na pla}awa	66
7.2. Nadvoref notrgovska razmena	69
7.3. Devizen kurs na denarot	74
7.4. Devizni rezervi na Republika Makedonija	76
7.5. Nadvoref en dol gna Republika Makedonija	78
7.5.1. Struktura na dol got	79
7.5.2. Ostvareni dvi`ewa vo 2003 godi na	81
VIII. Drugi akt ivnost i na NBRM	85
8.1. Platni ot sistemvo Republika Makedonija vo 2003 godi na	85
8.1.1. Ul ogata na NBRM vo pl atni ot promet	85
8.1.1.1. Operati vna f unkci ja	85
8.1.1.2. Regul ati vna f unkci ja	86
8.1.1.3. Nadzorna f unkci ja	86
8.1.2. Pokazatel i za pl atni ot si stem vo Republ i ka Makedoni ja	86
8.1.2.1. Otvoreni smetki	86
8.1.2.2. Vкупen pl aten promet vo Republ i ka Makedoni ja	87
8.1.2.3. Promet i broj na transakcii i izvr} eni preku MI PS	87
8.1.2.4. Vnatrebankarski pl aten promet	88
8.2. Pe-atewe i kovawe pari	88
8.3. Numizmat i -ka dejnost na NBRM	88
8.4. Vnatref na revizija	89
8.4.1. Revi zorski akti vnosti	89
8.4.2. Razvoj na Vnatref nata revizi ja	90
8.5. Kadrovska poli t i ka	90
IX. Izve} t aj na nezavisni te revizori	
X. Finansiski izve} t ai na NBRM	
XI. Zabele} ki kon finansiski te izve} t ai	

Почиувани,

Перформансите на македонската економија во 2003 година јасно укажуваат на квалитетна земја за успешно амортизирање на неволните ефекти од безбедносната криза во 2001 година и повторно враќање на позициите на нормално и стабилно економско функционирање. Така, по умереното пораст во 2002 година, во 2003 година е забележана стапка на економски раси од 3,2%, што го надминува проектираното динамизирање од 2,8%. При тоа, еден од главните генератори на реалното пораст на БДП во 2003 година е секторот индустрија чија стапка на раси од 4,5% е охрабрувачки индикатор за можностите за поинтензивен раси. Воедно, покажателите од надворешно-трговската размена укажуваат на постепено враќање на македонските извозници на светските пазари и нормализирање на врските со странските партнери, што претставува доволно позитивен сигнал за успешно консолидирање на економијата. Економската активност и во текот на 2003 година, соодветно беше поддржана со успешно одржување на ценовната стабилност, која придонесува за намалување на неизвесноста и стабилизирање на очекувањата на економските субјекти.

Перцепциите на меѓународната заедница за постепено и успешно ревитализирање на економијата, јасната определност за водење конзистентна макроекономска политика и доследната определба за спроведување на зайочните реформи беа потврдени со склучувањето на Stand-by аранжманот со ММФ на 30 април 2004 година. Аранжманот значеше и поставување на конзистентна макроекономска програма, фокусирана на соодветна фискална консолидација, на ниска и стабилна стапка на инфлација и одржување на квалитетот за доследно спроведување на постојната монетарна стратегија.

Поддршката од ММФ, преку склучениот аранжман, покрај финансиски ефекти беше и сигнал за меѓународните инвеститори за мален ризик и неизвесност и значително стабилизирање на вкупните текови. Така, склучувањето на аранжманот значеше и притоа до доволно екстерно финансирање врз основа на странски кредити и донации, што претставува соодветна поддршка на процесот на ревитализација на економијата.

Во 2003 година, за прв пат во Република Македонија присутнојуваше и мисијата ФСАП (заедничка мисија на ММФ и Швајцарската банка во рамките на програмата за оцена на финансискиот сектор), која имаше позитивни заклучоци за отпорноста на македонскиот банкарски систем на различни видови шокови, за институционалната транспарентност на Народна банка на Република Македонија (НБРМ) и за транспарентноста во нејзиното работење, како и за ефикасноста и сигурноста на платниот систем. Со тоа, меѓународните финансиски институции го потврдиле успешно конвертирање на македонскиот финансиски систем кон меѓународно прифатените стандарди и принципи на функционирање.

Ориентацијата на Република Македонија за интегрирање во глобалните трговски текови, нејзината подготвеност да ги прифати обврските коишто неминовно ги наметнува интеграцијата, како и подготвеноста на меѓународниот фактор да ја вклучи земјата во своите структури се потврдиле со официјалното членство на Република Македонија во Швајцарската трговска организација (СТО) на 4 април 2003 година. Членството во СТО значи и јасна определба за промовирање на конкурентен амбиент, кој треба да придонесе за поголема ефикасност, повисок квалитет и подобар животен стандард.

Во 2003 година, НБРМ продолжи со успешната примена на стабилноста на паритежирење на девизниот курс на денарот во однос на еврото. Одржувањето на стабилноста на девизниот курс како номинално сидро значително придонесе за одржување на ниска и стабилна стапка на инфлација, што значи успешна реализација на крајната цел на монетарната политика. Така, 2003 година заврши со просечна стапка на инфлација од 1,2%, што е под проектираната инфлација од 1,8%. Успешното „инфлационо досие“ е фактор кој придонесува за приближување на Република Македонија до Европската унија и нејзино постојано успешно интегрирање.

Во споредба со претходните две години, во 2003 година монетарната политика се спроведува во значително променети амбисии. Имено, успешната фискална консолидација, значително намалениот ризик и стабилизираниот очекувања на економските субјекти овозможуваат проспор за поставената промена на поставеноста на монетарната политика. Така, во 2003 година динамиката на каматните стапки на НБРМ покажува поставено релаксирање на монетарната политика. Ова може да се согледа пред сè преку просечната пондерирани каматна стапка на блајничките записи (кои останата основен инструмент за монетарно регулирање), која од 15,2% колку што изнесуваше на крајот на 2002 година, се сведе на 6,2% на крајот на 2003 година. Оперативната флексибилност на монетарната политика се потврди преку прилагодувањето на поставеноста на аукционите на блајничките записи во текот на годината. Така, во април 2003 година се премина кон аукции на принципот „тендер со износи“ со фиксна каматна стапка од 7%, додека во октомври повторно беа воведени аукционите на принципот „тендер со каматни стапки“, односно, пазарно формирање на каматните стапки со аукцирање од спротивно на банките.

Одржувањето на девизниот курс на стабилно ниво, како просредна монетарна цел, и постојано намалување потребата од активна улога на НБРМ на девизниот пазар. При тоа, со пакетот измени на прописите во доменот на девизното работење (во насока на поголема либерализација), на крајот на јануари 2003 година започна новиот начин на работење на девизниот пазар. Ова подразбира рамноправно учество на НБРМ, што треба да биде во функција на поголема ефикасност на работењето на девизниот пазар и оптимална алокација на девизните средства. Во текот на 2003 година НБРМ постојано интензивираше на девизниот пазар за да се надмине дискрепанцијата помеѓу побарувачката и понудата на девизи, при што интензивираше беа во насока на кумулативна нето-продажба на девизи. Ваквата поставеност на интензивираше делумно ја рефлектира можноста на претпријатијата слободно да располагаат со девизните средства (и со тоа, пониска понуда на девизи), како и постојано одржување на дефицит на тековната сметка од платниот биланс (што детерминира нето-продажба на девизи). И покрај тоа, бруто девизните резерви забележаа пораст на годишна основа и беа задржани на адекватно ниво од 4,7 - месечна покритост на увозот, при редовно сервисирање на обврските кон надворешните кредитори. И покрај зголемувањето на надворешното задолжување (вкупниот долг досега 1.813 милиони САД долари), Република Македонија и постојано е дел од групата на ниско, односно, умерено задолжени земји. При тоа, во согласност со валутната структура на надворешниот долг и промената на вредноста на американскиот долар, 84,7% од порастот на вкупниот надворешен долг во 2003 година ги рефлектира позитивните курсни разлики (годишниот пораст на надворешниот долг изнесуваше 177,6 милиона САД долари, од кои 150,4 милиони САД долари се однесуваат на курсни разлики).

Настојбата значително редуцирање на фискалниот дефицит и успешно одржување на ценовата стабилност, високиот дефицит во тековната сметка на

платиниот биланс се задржа и во 2003 година, пред сè детерминиран од трговскиот дефицит. При тоа, приватните трансфери и наопаму ја задржаа доминантната позиција во финансирањето на дефицитот, додека структурата на капиталната и финансиската сметка укажува на попребаа од стимулирање на странските директни инвестиции, како поинтегрално квалитетен и продуктивен извор на финансирање. Сепак, во 2003 година дефицитот во тековната сметка беше значително редуциран (изнесувае 6% од БДП), приближувајќи се кон искусно утврдениот одржлив дефицит од 5%.

Поопшто јакнење на довербаа во банкарскиот систем и засилени преференции за штедење во рамките на официјалните банкарски канали се потврдија со континуираност на дефинитивниот поинтеграл. Така, вкупните депозити на приватниот сектор во банките во 2003 година осигурија значителен меѓугодишен пораст од 26,8%. Ваквата динамика на депозитите може да се објасни со интензивирањето економска активност и повисоко ниво на доход, повисоки кредитбилитети на банкарскиот систем, како и со намалениот ризик, односно, помалата неизвесност. Сепак, дел од доволниот депозитен поинтеграл е генериран од исплатата на редовните рати на државните обврзници за старото девизно штедење, при што беа забележани преференции за задржување на овие средства на сметките на банките. Воедно, доминантен дел од овие средства беше задржан во денари, што укажува на јакнење на довербаа во домашната валута. Ова се потврдува и со високата меѓугодишна стапка на раст на денарските депозити во банките од 32,9%. Позитивна динамика забележаа и депозитите деноминирани во странска валута (годишен пораст од 23,7%), делумно како последица на можноста на реприватизацијата слободно да располагаат со девизните средства. Ваквите движења на дефинитивниот поинтеграл на банките резултираше со високи меѓугодини стапки на пораст на монетарните агрегати. Така, монетарните агрегати М2-денарски дел и М4 забележаа годишен пораст од 15,6% и 18,1%, соодветно.

Во текот на 2003 година, банките активно го поддржуваа процесот на интензивирање на економската активност преку засилено кредитирање на приватниот сектор. Така, проширувањето на дефинитивната база (повисок кредитен поинтеграл), значително намалениот ризик, односно, повисокиот бонитет на комитентите, проширувањето на понудата на кредити (воведување на нови видови кредити и диверзифицирани услови на користење на кредитите), намалената цена на кредитите, како и општоинтегралната либерализација на девизното работење (можноста за девизно кредитирање на сите заинтересирани субјекти) резултираа со стапка на пораст на кредитирањето на приватниот сектор од 18,8%. При тоа, доволниот финансиски средства беа алоцирани преку банките и кај населението и кај реприватизацијата, генерирајќи позитивни импулси за стимулирање на економскиот раст.

Во 2003 година, позитивен тренд беше забележан и во доменот на капиталната политика на банките, при што активните и пасивните капитални стапки покажуваа тенденција на намалување. При тоа, промените на капиталните стапки на банките во голема мерка корелираа со промената на поставеноста на монетарната политика (особено од април 2003 година), сигнализирајќи поголема резонанзност на банките на монетарните сигнали. Во просек, просечната пондерирани активна капитална стапка (на крајкорочните денарски кредити) во 2003 година изнесувае 16%, што во однос на просекот од претходната година претставува намалување од 2,4 процентни поени. Помалку интензивно намалување беше забележано кај просечната пондерирани пасивна капитална стапка на примесечните денарски депозити (која во просек изнесувае 8% и е пониска во однос на претходната година за 1,6 процентни поени). Ваквите движења

резултираа со стеснување на просечната капацитетна маргина за 0,8 процентни поени, што укажува на позитивни движења во доменот на ефикасноста на работењето на банките и нивоот на конкуренција во банкарскиот систем.

Процесот на хармонизација на законската регулатива во земјата со меѓународно прифатените стандарди продолжи и во текот на 2003 година. Така, се направија измени во Законот за НБРМ во насока на понајмошно зголемување на степенот на независност на НБРМ и повисока транспарентност, како битни препоставки за ефикасно и успешно функционирање на централната банка. Од особено значење е измената која предвидува целосна самостојност на НБРМ при изборот на режимот на девизен курс, што е во функција на успешна реализација на крајната цел на монетарната политика. Воедно, измени беа направени и во Законот за банки кои треба да овозможат поголема сигурност, стабилност и ефикасност во функционирањето на банкарскиот систем. Во Законот за девизно работење битна измена препоставува можност на банките да одобруваат девизни кредити на силе заинтересирани субјекти, независно од нивната намена. Направените измени во законската регулатива се во функција на понајмошна конвергенција кон меѓународно прифатените стандарди и практики, што треба да овозможи побрзо и поефикасно интегрирање на Република Македонија во глобалните текови.

Настроти позитивните трендови во доменот на одржување на ценовната стабилност, динамизирање на економскиот раст и стабилно и поефикасно функционирање на банкарскиот систем, клучен проблем на македонската економија и понајмошно остварување високата стапка на невработеност. Така, во 2003 година беше забележана стапка на невработеност од 36,7%, што претставува годишен пораст од 4,8 процентни поени. Ваквото пролабочување на проблемот на висока структурна невработеност укажува на сè уште присутните негативни ефекти од процесот на транзиција на економијата кон пазарно дефинирани принципи на функционирање. Воедно, ова укажува на потребата од понајмошни структурни реформи, кои би значеле ефикасно реструктурирање на економијата, креирање на доволна капацитет за апсорбирање на дел од работоспособното население, намалување на проблемот на невработеност и подобрување на животноот стандард.

Во 2003 година, Република Македонија ја потврди својата ориентација за интегрирање во глобалните трговски и капитални текови. Членството во СТО, како и понајмошната либерализација на капиталните текови, претставуваат потврда за капацитетот на земјата да се соочи со предизвиците коишто ги наметнуваат овие трендови. Воедно, перманентниот процес на хармонизација на законската рамка со меѓународно прифатените принципи, а особено со воспоставените Европски директиви, значи и воспоставување основа за полесна и побрза меѓународна интеграција.

Движењата во 2003 година укажуваат на постепено ревитализирање на економијата, што делумно го одразува и водењето на координирана и конзистентна макроекономска политика. Од особено значење е успешното функционирање на финансискиот систем, чија растечка стабилност и ефикасност беше потврдена и со позитивните поместувања во CAMELS сумарниот рејтинг на банките (во 2003 година една банка доби највисок сумарен рејтинг „1“, а бројот на банки со сумарен рејтинг „4“ е намален од осум банки во 2002 година на четири банки во 2003 година). Растечката стабилност и ефикасност на финансискиот систем, во комбинација со одржувањето на макроекономската стабилност и напорите за понајмошно реструктурирање на реалниот сектор на економијата треба да придонесат за остварување на повисоки стапки на економски раст и квалитетен економски развој.

НБРМ и во 2003 година ја потврди својата јасна одредба за управување на монетарна политика насочена кон одржување на ниска и стабилна стапка на инфлација. Воедно, континуираното унапредување на банкарската супервизија придонесува за успешно одржување на финансиската стабилност. Фокусирањето на ценовната и финансиската стабилност претставува успешна конвергенција на НБРМ кон поставеноста на модерните централни банки во развиените пазарни економии. Преку успешната реализација на овие цели, НБРМ и понатаму придонесува за креирање поволен амбиент за долгорочен одржлив економски развој.

Скопје, мај 2004 година

д-р Љубе Трпески
Гувернер и Претседател на Советот на
Народна банка на Република Македонија

I. Економски движења во светот¹

Глобалните економски текови во 2003 година беа под големо влијание на неекономски фактори, како што се војната во Ирак, епидемијата на „сарс“ и меѓународната борба против тероризмот. Неизвесноста од понатамошното одвивање на настаните се одрази негативно врз економскиот раст во првата половина од годината. Сепак, во втората половина од годината брзото завршување на воената офанзива во Ирак и воспоставувањето контрола врз вирусот „сарс“ овозможија интензивирање на економската активност (особено во САД, во Јапонија и во некои делови на Азија). Така, економскиот растеж ја оствари проектираната стапка од 3,2%, што претставува пораст од 0,2 процентни поени во однос на претходната година. Макроекономската политика во повеќе земји делуваше како поттикнувач на економскиот раст. Каматните стапки забележаа пад во САД, во ЕУ и во повеќе земји во развој, а исто така и фискалната политика беше релаксирана во САД и во повеќе азиски земји. Макроекономските стимулации (експанзивна монетарна и фискална политика) во САД и Велика Британија особено придонесоа за остварување на повисоки стапки на раст (2,6% и 1,7%, соодветно) за разлика од евро-зоната каде што просечната стапка на пораст на БДП изнесуваше 0,5%.

Економскиот раст беше проследен со пораст на светската трговија од 2,9%, споредено со 3,2% во 2002 година. Движењето на цените на примарните производи во 2003 година варираше во зависност од влијанието на геополитичките фактори. Цената на нафтата достигна 34,8 американски долари² за барел пред почетокот на војната во Ирак, а на почетокот на мај таа се сведе на 23 долари за барел. На крајот на 2003 година цената на нафтата достигна 30 долари за барел. Цените на примарните и на индустриските добра се зголемија за 5,0% односно за 12,8% во однос на претходната година. Притоа, стапката на инфлација во развиените земји и во земјите во развој оствари пораст во однос на претходната година и изнесуваше 1,8% и 5,9%, соодветно. Земјите во транзиција остварија пониска стапка на инфлација (9,7%, наспроти 11,1% колку што остварија во претходната година).

¹ Анализата се базира на IMF World Economic Outlook, септември 2003 и на EBRD Transition Report 2003.

² Цена на „брент“ сурова нафта по барел.

Табела 1
Селектирани индикатори за светската економија

	1999	2000	2001	2002	2003
	(во проценти)				
Реален пораст на бруто домашниот	3,6	4,8	2,4	3,0	3,2
Развиени	3,4	3,9	1,0	1,8	1,8
Земји во	3,9	5,7	4,1	4,6	5,0
Земји во	4,1	7,1	5,1	4,2	4,9
Пораст на светската	5,8	12,6	0,1	3,2	2,9
Стапка на					
Развиени	1,4	2,2	2,2	1,5	1,8
Земји во	6,5	5,8	5,8	5,3	5,9
Земји во	44,4	20,7	16,2	11,1	9,7
Цени					
Нафта	37,5	57,0	-14,0	2,8	14,2
Примарни	-6,7	4,5	-4,0	0,6	5,0
Индустриски	-1,8	-4,7	-2,4	2,6	12,8
	(во проценти од БДП)				
Стапка на	23,0	23,6	23,1	23,4	23,3
Инвестиции	23,2	23,5	23,1	22,9	23,2

Извор: IMF World Economic Outlook, September

1.1. Развиени земји

Стапката на пораст на бруто домашниот производ во развиените земји го задржа нивото од претходната година (1,8%). Носители на порастот беа САД и Јапонија, кои остварија пораст од 2,6% и 2,0%, соодветно, за разлика од дванаесетте земји на Европската монетарна унија каде беше регистриран минимален пораст од 0,5%. Вкупната домашна побарувачка во развиените земји се зголеми за 2,1%, при подинамичен пораст на јавната потрошувачка (2,6%) во однос на личната потрошувачка (1,9%). Просечната стапка на невработеност во развиените земји се зголеми за 0,3 процентни поени достигнувајќи 6,7%, при што пораст беше регистриран кај сите земји во групата, со исклучок на Грција и на Велика Британија. Просечната стапка на инфлација во развиените земји во 2003 година забележа умерен пораст и изнесуваше 1,8%. Поголемиот пораст на увозот во однос на извозот придонесе за зголемување на негативното салдо на тековната сметка во групата развиени земји, достигнувајќи 245,2 милијарди САД долари (односно 0,9% од БДП). Сепак, доколку се исклучи исклучително високиот дефицит на САД (553,3 милијарди САД долари), останатите развиени земји имаат суфицит на тековната сметка од платниот биланс во износ од 308,1 милијарда САД долари.

Табела 2

Селектирани економски индикатори за развиените земји

	БДП (реален пораст во %)			Инфлација (во %)			Стапка на невработеност (во %)			Салдо на тековната сметка на билансот на плаќања (во милијарди САД долари)		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Развиени земји	1,0	1,8	1,8	2,2	1,5	1,8	5,9	6,4	6,7	-190,9	-186,6	-245,2
ЕМУ	1,5	0,9	0,5	2,4	2,3	2,0	8,0	8,4	9,1	11,8	61,2	62,4
Германија	0,8	0,2	-	1,9	1,3	1,0	7,9	8,6	9,5	0,9	46,1	57,0
Франција	2,1	1,2	0,5	1,8	1,9	1,9	8,5	8,8	9,5	23,0	25,9	21,4
Грција*	4,1	4,0	4,0	3,4	3,7	4,0	10,4	9,9	9,8	-7,2	-8,2	-11,3
САД	0,3	2,4	2,6	2,8	1,6	2,1	4,8	5,8	6,0	-393,7	-480,9	-553,3
Јапонија	0,4	0,2	2,0	-0,7	-0,9	-0,3	5,0	5,4	5,5	87,8	112,7	121,1

Извор: IMF World Economic Outlook, September 2003

* Кај стапката на инфлација е даден БДП дефлаторот.

Стапката на пораст на БДП во евро-зоната³ којашто е најважен трговски партнер на Република Македонија продолжи да опаѓа и во 2003 година (при што стапката на раст се сведе на 0,5%). Притоа, главни генератори на нискиот економски раст се слабата лична потрошувачка и ап्रेसијацијата на еврото. Така, порастот на личната и на јавната потрошувачка изнесуваше 1,1% и 1,6%, соодветно, а континуираната ап्रेसијација на еврото во однос на американскиот долар придонесе за подинамичен пораст на увозот во однос на извозот. Инфлацијата во евро-зоната (мерена преку хармонизирианиот индекс на трошоци на живот – НИСР) во 2003 година изнесуваше 2,0%, споредено со 2,3% ко;ку што изнесуваше во претходната година. Намалувањето на стапката на инфлација е во согласност со политиката на Европската централна банка (ЕЦБ) за остварување на стапка на инфлација до 2,0% на среден рок. Стапката на невработеност се зголеми за 0,7 процентни поени во однос на 2002 година достигнувајќи 9,1%, при што пораст на невработеноста беше регистриран во речиси сите земји на Унијата.

По тригодишното континуирано остварување на ниски стапки на економски раст, во првата половина на 2003 година германската економија влезе во фаза на рецесија⁴. Притоа, стапката на невработеност го достигна највисокото ниво во последнава декада (со исклучок на 1997 година кога изнесуваше 9,6%). Лошата состојба во најголемата економија во Унијата ги ограничува можностите за заживување на економската активност во регионот, а воедно се одразува негативно и врз македонската економија. Германија е главен трговски партнер на Република Македонија, при што 20,4% од македонскиот извоз во 2003 година беше пласиран во Германија. Промоцијата на пакетот реформи (Агенда 2010) од страна на германската влада, како и враќањето на довербата на деловните субјекти⁵ кон крајот на годината, даваат надеж за умерен раст во 2004 година. Грција, која е вториот најзначаен трговски партнер на Република Македонија продолжи да остварува стапка на раст над 4%, што се должи на порастот на домашната побарувачка и зголемената инвестициона активност поради Олимписките игри во 2004 година. Притоа, во 2003 година Македонија го зголеми извозниот пласман кон Грција за 54% во однос на претходната година.

³ Во оваа група влегуваат дванаесетте земји-членки на Европската монетарна унија.⁴ Остварени негативни стапки на раст во првите два квартала.⁵ Мерино преку индексот за деловни очекувања ИФО на Институтот за економски истражувања во Минхен.

Во 2003 година американската економија повторно беше носител на економскиот раст остварувајќи највисок пораст на БДП во групата на најразвиени земји (2,6%). Пресвртница во економијата беше крајот на војната во Ирак, со што започна и постепеното враќање на довербата кај економските субјекти. Така, веќе во вториот квартал БДП ја надмина очекуваната стапка на пораст, пред сè како резултат на зголемената јавна потрошувачка, како и на постепеното зголемување на личната потрошувачка. Фискалната политика го стимулираше економскиот раст преку зголемената потрошувачка во одбраната и намалените даночни стапки. Каматните стапки на тримесечните државни записи достигнаа рекордно ниско ниво од 1,1%, а и долгорочните каматни стапки сè уште се одржуваат на ниско ниво. Порастот на продуктивноста на трудот во 2003 година изнесуваше 4,5%, што претставува клучен фактор за остварениот економски раст. Во услови на пораст на трошоците по единица труд за 0,9%, инфлацијата изнесуваше 2,1%, споредено со 1,6% во претходната година. Континуираната депресијација на американскиот долар до средината на мај делуваше поттикнувачки врз економијата. Од друга страна, дефицитот на тековната сметка достигна рекордни 5,1% од БДП (пораст од 0,5 процентни поени) и покрај големиот пад на вредноста на доларот во однос на еврото и јенот. Пораст беше регистриран и кај дефицитот во буџетот на централната власт и на сојузните држави (дефицитот на консолидираниот буџет изнесуваше 6,0% од БДП). Големите пораст на буџетскиот дефицит во последните три години може да биде сериозен проблем на среден и долг рок, пред сè поради очекуваните зголемувања на социјалните трансфери.

1.2. Земји во развој

Во 2003 година, во земјите во развој беше регистриран пораст на БДП од 5,0%, наспроти 4,6% колку што изнесуваше во претходната година. Анализирани по региони, највисоки стапки на раст беа регистрирани во регионот Азија во развој⁶ (6,4%) и во Среден Исток и Турција⁷ (5,1%). Подинамичниот економски раст во земјите во развој придонесе за намалување на учеството на надворешниот долг во БДП за 3,2 процентни поени, сведувајќи се на 37,7%. Економската експанзија во земјите во развој беше проследена со умерена стапка на инфлација (5,9%) и подинамичен пораст на увозот во однос на извозот.

Табела 3

Селектирани економски индикатори за земјите во развој

	БДП (реален пораст во %)			Инфлација (во %)			Надворешен долг (во % од БДП)			Салдо на тековна сметка на биланс на плаќања (во милијарди САД)		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Земји во развој	4,1	4,6	5,0	5,8	5,3	5,9	40,1	40,9	37,7	25,9	74,0	65,7
Африка	3,7	3,1	3,7	12,9	9,3	10,6	61,0	59,3	49,2	-2,2	-5,9	-3,8
Азија во развој	5,8	6,4	6,4	2,7	2,0	2,5	29,9	27,4	25,3	35,6	65,4	42,4
Среден Исток и Турција	2,0	4,8	5,1	17,1	15,7	13,5	61,2	62,7	54,8	45,0	29,3	40,6
Западна хемисфера	0,7	-0,1	1,1	6,4	8,7	10,9	38,9	45,3	44,1	-52,5	-14,9	-13,5

Извор: IMF World Economic Outlook, September 2003

По успешното справување со епидемијата на „сарс“ во регионот Азија во развој, економската активност се интензивираше во втората половина од годината (за

⁶ Кина, Индија, Индонезија, Малезија, Филипини и Тајланд.

⁷ Ја вклучува и Малта.

2004 година се очекува повисока стапка на економски раст). Кина (трета земја во светот според критериумот БДП) продолжи да остварува високи стапки на пораст (7,5%), а се предвидува ваквото темпо да продолжи и во иднина. За останатите земји во регионот, идниот економски раст ќе зависи од очекуваното зголемување на личната потрошувачка, како и од ревитализацијата на индустријата на информационите технологии.

И покрај изгледите за стабилизација на состојбите во регионот, земјите од регионот Западна хемисфера⁸ продолжија со остварување на ниски стапки на раст (1,1%). Аргентина оствари позитивна стапка на пораст (5,5%) за првпат по влегувањето во економската криза од 1999 година. Економската активност во Бразил исто така се подобрува по должничката криза, меѓутоа политичките ризици и проблемите со преголемата задолженост сè уште преставуваат потенцијална закана за економскиот раст.

Брзото решавање на конфликтот во Ирак и зголеменото производство на нафта овозможија зголемен економски раст во земјите од Средниот Исток (5,1%). Сепак, нестабилната безбедносна ситуација и намалените цени на нафтата би можеле да го забават економскиот раст во 2004 година. Стапката на економски растеж во Африка во 2003 година изнесуваше 3,7%, а за 2004 година се очекува таа да се интензивира. Динамизирањето на економскиот раст во најсиромашните земји е резултат на подобреното водење на макроекономската политика, зголемените цени на примарните добра, како и делумното ослободување од долгот преку програмата НРС (Heavily Indebted Poor Countries) на Светска банка и на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ).

1.3. Земји во транзиција⁹

Во 2003 година, земјите во транзиција продолжија да напредуваат со структурните и институционалните реформи кон развој на демократијата и пазарната економија. Земјите од Централноисточна Европа и Балтичките земји (ЦЕБ) ги финализираа преговорите за полноправно членство во ЕУ и се подготвуваат за пристапување кон Унијата во мај 2004 година. Сепак, со влегувањето во Унијата нема да заврши процесот на транзиција кај овие земји и реформите ќе треба да продолжат, особено во финансискиот сектор, јавната администрација и унапредувањето на деловната климата. Пристапувањето на најразвиените транзициони економии кон ЕУ ги поттикнува останатите земји да ги интензивираат реформите со цел поскоро интегрирање во ЕУ. Така, Бугарија и Романија се на добар пат во преговорите со ЕУ и нивното пристапување кон Унијата се очекува најрано во 2007 година. Земјите од Југоисточна Европа (ЈИЕ) продолжуваат со унапредувањето на нивните економии. Сепак при оцената на резултатите треба да се има предвид ниската појдовна основа кај поголемиот дел од овие земји. Во рамките на ЗНД, руската економија оствари прогрес во повеќе области и имплементацијата на реформите треба да продолжи во иднина. Кај останатите земји на ЗНД се регистрирани варијации во процесот на транзиција, со особени успеси кај некои земји и стагнација и уназадување кај оние земји коишто недоследно ги спроведуваат реформите. Големите варијации во економскиот раст кај транзиционите економии се одраз на различниот степен на демократизација. Најразвиени земји во транзиција се оние земји кои постигнаа висок степен на либерализација и демократија, додека пак земјите кои заостануваат се карактеризираат со затвореност, слабо владеење на законот и политичка репресија.

⁸Земјите од Латинска Америка.

⁹ Централноисточна Европа и Балтичките земји (ЦЕБ), Југоисточна Европа (ЈИЕ) и Заедницата на независни држави (ЗНД).

Табела 4

Селектирани економски индикатори за земјите во транзиција

	БДП			Инфлација			Тековна сметка на биланс на плаќања			Странски директни инвестиции		
	(реален пораст во %)			(пораст во %)			(во % од БДП)			(во милијарди САД)		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Земји во транзиција	4,3	3,8	4,7	15,3	8,3	6,8	-4,6	-4,8	-5,3	26,0	27,8	26,4
<i>Централноисточна Европа</i>	2,5	2,5	3,3	5,5	3,0	2,9	-5,0	-5,9	-5,8	18,8	20,7	13,7
Чешка	3,1	2,0	3,0	4,7	1,8	0,2	-5,7	-6,5	-4,3	5,5	9,0	5,0
Естонија	6,5	6,0	4,5	5,8	3,6	1,4	-6,1	-12,3	-12,8	0,3	0,2	0,2
Хрватска	3,8	5,2	4,2	4,9	2,4	2,4	-3,7	-7,2	-6,0	1,4	0,4	0,7
Латвија	7,9	6,1	6,5	2,5	1,9	3,3	-9,5	-7,8	-8,4	0,2	0,4	0,4
Литванија	6,5	6,7	6,0	1,3	0,3	-0,8	-4,8	-5,3	-5,5	0,4	0,7	0,6
Полска	1,0	1,4	3,0	5,5	1,7	0,5	-3,9	-3,6	-2,9	6,9	3,7	4,0
Словачка	3,3	4,4	3,8	7,1	3,3	8,5	-8,8	-8,2	-6,3	1,5	4,0	1,5
Словенија	3,0	3,2	2,3	8,4	7,5	6,1	0,2	1,7	0,9	0,4	1,7	0,1
Унгарија	3,7	3,3	3,0	9,2	4,8	4,7	-2,2	-4,0	-7,1	2,3	0,6	1,3
<i>Југоисточна Европа</i>	4,6	4,5	3,9	28,3	11,5	6,7	-8,5	-9,7	-8,6	2,7	2,5	3,7
Албанија	6,8	4,7	6,0	3,1	5,4	3,5	-6,2	-9,1	-8,0	0,2	0,1	0,2
Босна и Херцеговина*	4,5	3,8	3,5	3,2	0,3	1,1	-15,8	-20,0	-15,0	0,1	0,2	0,3
Бугарија	4,0	4,8	4,5	7,4	5,9	2,0	-6,5	-4,4	-4,9	0,6	0,4	0,9
Србија и Црна Гора	5,5	4,0	2,0	91,3	21,4	12,0	-9,7	-12,9	-11,7	0,2	0,6	0,9
Македонија**	-4,5	0,9	3,2	5,5	1,8	1,2	-6,5	-9,6	-6,0	0,4	0,1	0,1
Романија	5,3	4,9	4,2	34,5	22,5	14,5	-5,8	-3,5	-4,7	1,2	1,1	1,4
<i>Заедница на независни држави</i>	6,0	4,8	6,2	17,2	11,0	9,8	-2,3	-1,5	-3,1	4,5	4,6	9,0

Извор: EBRD Transition report 2003

* IMF World Economic Outlook, September 2003

** Извор на податоците за Република Македонија се соодветните официјални институции.

Економскиот раст во земјите во транзиција во 2003 година изнесуваше 4,7%, наспроти 3,8% во претходната година. Основен носител на интензивираниот раст беа ЗНД, односно Русија (6,2%), чиј економски раст се должи на високите цени на нафтата и останатите примарни ресурси. Стратегијата на раст која се потпира исклучиво на високите цени на природните ресурси со кои овие земји избобуваат сепак е неодржлива и ризична на долг рок. Така, во 2004 година се очекува поумерен пораст поради очекуваниот пад на цената на нафтата. Земјите од ЗНД богати со природни ресурси не се фокусираат доволно на развивање на стратегија на економска диверзификација, со што би се намалила зависноста од цените на природните ресурси. Останатите земји од ЗНД (кои не се богати со природни ресурси) се целосно ориентирани кон рускиот пазар и без меѓусебна регионална трговска соработка, со што и нивниот економски раст е ограничен од движењето на цените на примарните добра. И покрај зголемениот извозен потенцијал, дефицитот на тековната сметка на ЗНД се зголеми за 1,6 процентни поени, достигнувајќи 3,1% од БДП. Од друга страна, странските директни инвестиции (СДИ) во 2003 година достигнаа рекордни 9 милијарди САД долари, при што во Азербејџан беа инвестирани 2,3 милијарди САД долари, а во Казахстан и во Русија по 2,5 милијарди САД долари. Земјите од ЗНД во 2003 година за првпат остварија едноцифрена стапка на инфлација (9,8%), меѓутоа просечната стапка на инфлација сè уште е значително повисока од онаа во развиените и останатите земји во транзиција.

Економскиот раст кај земјите од ЦЕБ во 2003 година изнесуваше 3,3%. Порастот во повеќе земји акцесори кон ЕУ се должи на зајакнатата лична потрошувачка и зголемениот извоз. И покрај проектираното динамизирање на економската активност во 2004 година, порастот во голема мерка ќе зависи од заживувањето на економската активност во ЕУ и од движењето на девизниот курс на

еврото. Балтичките земји продолжија со високите стапки на раст (5,5%)¹⁰ што се должи на успешното водење на макроекономската политика и структурните реформи, како и одржаното ниво на СДИ. Најголем проблем со кој се соочуваат повеќе земјите од ЦЕБ е високиот буџетски дефицит, кој не е одржлив на долг рок (овој проблем е особено изразен заради потребата од исполнување на критериумите од Мастрихт со цел влегување во евро-зоната). Земјите на ЦЕБ продолжија со трендот на намалување на просечната стапка на инфлација (2,9%) и се приближуваат кон нивото на инфлација во евро-зоната, што е уште еден предуслов за зачленување во ЕМУ.

Во земјите од ЈИЕ состојбите на економски план се подобруваат, но негативното влијание на политичките тензии во повеќе земјите во регионот сè уште е присутно. Стапката на пораст на БДП изнесуваше 3,9%, при што за првпат беше регистрирана едноцифрена стапка на инфлација (6,7%). Посебен успех во соборувањето на инфлацијата имаа Романија и Србија и Црна Гора, додека останатите земји го задржаа ниското ниво на инфлација. Од друга страна, регистрирано е продлабочување на дефицитот на тековната сметка во последните месеци од годината како резултат на забавениот економски раст на ЕУ која е главен трговски партнер на земјите од ЈИЕ. Покрај високиот трговски дефицит, земјите од ЈИЕ остваруваат и релативно висок вкупен буџетски дефицит¹¹. Албанија остварува највисок буџетски дефицит (5,8%), што сепак претставува значително подобрување на перформансите (буџетски дефицит од 12,9% во 1997 година). Ризикот од двојни дефицити е особено изразен во ЈИЕ поради веќе постоечкото високо ниво на задолженост и намалената странска помош. Земјите од ЈИЕ (со исклучок на Романија) не успеаја да привлечат доволно странски инвестиции во периодот на транзиција со кои би ги задоволиле потребите за капитални вложувања. Во 2003 година СДИ во ЈИЕ изнесуваа 3,7 милијарди САД долари, односно 14% од вкупниот износ на СДИ во земјите во транзиција.

¹⁰ Извор: IMF World Economic Outlook, September 2003.

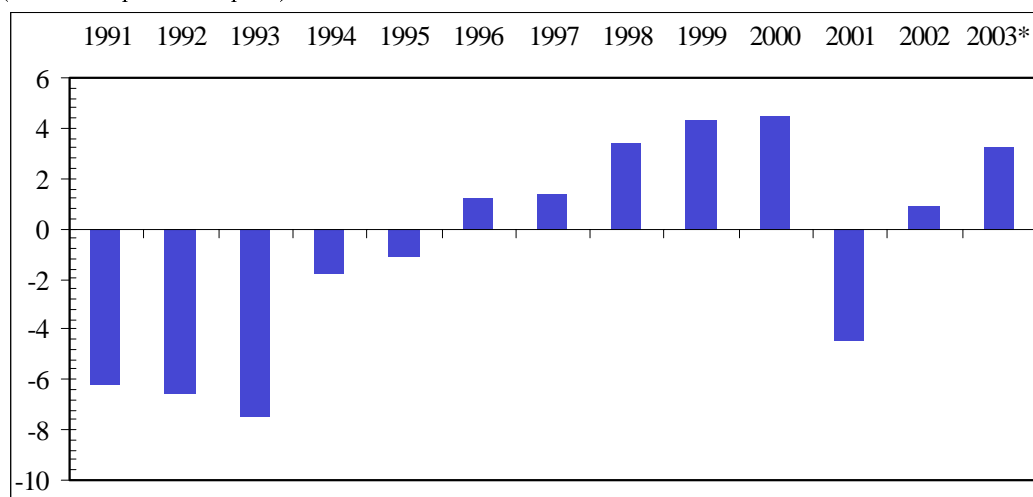
¹¹ Централен буџет и социјални фондови.

II. Економски движења во Република Македонија

2.1. Бруто домашен производ¹²

Подобрената економска состојба, изразена преку интензивирање на вкупната економска активност, поддржана со ценовна стабилност и стабилен девизен курс на домашната валута претставуваа поволен макроекономски амбиент за остварување на подинамичен економски раст во 2003 година. Имено, по скромното придвижување на македонската економија во претходната година (раст од 0,9%, пред сè поради бавната ревитализација од негативните влијанија на безбедносната криза во 2001 година), во 2003 година е регистриран реален пораст на бруто домашниот производ (БДП) од 3,2%. Остварениот економски пораст ги задоволува очекувањата, надминувајќи го проектираниот реален пораст на БДП за 2003 година (2,8%).

Графикон 1
Бруто домашен производ на Република Македонија
(стапки на реален пораст)

* Прочена.

Набљудувано по квартали, во текот на 2003 година перманентно беа остварувани позитивни стапки на пораст на бруто домашниот производ, што кореспондира со позитивните движења во сите сектори на економијата. Во однос на истиот период од претходната година, бруто домашниот производ во првиот квартал од 2003 година оствари пораст од 2,1%, во вториот квартал порастот беше поинтензивен и изнесуваше 3,1%, додека порастот во третиот квартал беше најинтензивен и достигна 5,6%. Во четвртиот квартал беше регистриран намален интензитет на пораст на БДП од 2,1%, поради високата споредбена основа од претходната година, кога последниот квартал се карактеризираше со најинтензивен пораст.

Анализирано од аспект на производната страна на бруто домашниот производ во 2003 година, реален пораст е остварен во сите сектори. Доминантен сектор во создавањето на БДП претставува индустријата, која оствари реален пораст на додадената вредност од 4,5%. Притоа, нејзиното учество достигна 24,3% (пораст за 0,3

¹²Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија. Податоците за 2003 година се проценети. Кварталните пресметки за БДП се изразени во денари по постојани цени од 1997 година. Структурата е според Националната класификација на дејности (НКД).

процентни поени), додека учествата на останатите сектори се речиси непроменети. Додадената вредност во трговијата (11,9% од БДП) и во земјоделството (9,2% од БДП) е зголемена за 4,3%, односно 2,2%, соодветно. Секторите „сообраќај, складирање и врски“ и „градежништво“ остварија реални стапки на пораст од 5,6% и 4,8%, сочинувајќи 8,3%, односно 5,2% од БДП, соодветно.

Анализата на движењето на расходните агрегати на БДП¹³ во 2003 година, укажува на номинален пораст на извозот на стоки и услуги (за 3,5%), при истовремен пад на увозот на стоки и услуги (за 2,9%), што е во согласност со регистрираната надворешнотрговска активност во 2003 година. Инвестициите во машини и опрема и јавната потрошувачка забележаа номинално намалување за 7,7% и за 3,2%, соодветно.

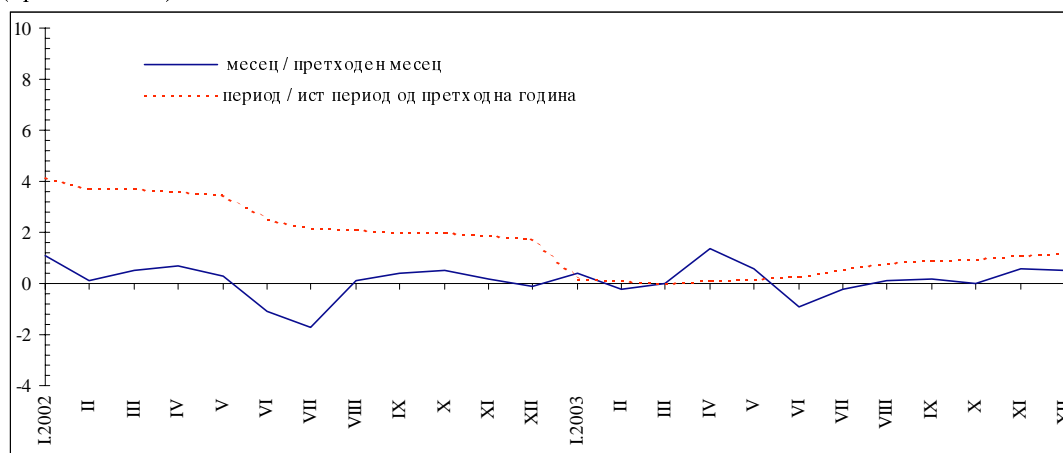
2.2. Цени¹⁴

Консолидирањето на македонската економија во 2003 година, изразено преку интензивираната економска активност, во голема мера се должи на поволниот макроекономски амбиент, чија основна карактеристика е одржаната ценовна стабилност. Постигнатата ценовна стабилност во Република Македонија претставува потврда за успешната реализација на основната законски утврдена цел на монетарната политика. Одржаното стабилно ниво на девизниот курс, како посредна монетарна цел, значително придонесе за понатамошно остварување на ниски и стабилни стапки на инфлација. Така, во услови на висока ликвидност во банкарскиот систем и притисок на девизниот пазар, адекватната примена на расположливите инструменти за монетарно регулирање и интервенциите на девизниот пазар од страна на НБРМ во 2003 година овозможија одржување на стабилен девизен курс и ниска и релативно стабилна стапка на инфлација (просечната стапка на инфлација, изразена преку индексот на трошоците на животот изнесуваше 1,2%). Регистрираната просечна стапка на инфлација е пониска од проектираната (во 2003 година беше очекувана просечна стапка на инфлација од 1,8%) и воедно е пониска од инфлацијата остварена во 2002 година (за 0,6 процентни поени). Споредено на годишно ниво (декември 2003 / декември 2002 година), стапката на инфлација изнесува 2,6%.

¹³ Во соопштенијата на Државниот завод за статистика (ДЗС) за кварталното движење на БДП, од расходната страна се пресметуваат само јавната потрошувачка, инвестициите во машини и опрема, увозот и извозот на стоки и услуги (сите по тековни цени). ДЗС работи на поставување методологија за пресметка и на личната потрошувачка, инвестициите во градежни објекти и промената на залихите.

¹⁴ Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

Графикон 2
Трошоци на животот
(промена во %)

Структурно набљудувано, остварениот просечен пораст на трошоците на животот од 1,2% во 2003 година, во најголем дел се должи на порастот на трошоците за услуги (за 5,9%, при истовремен пораст на трошоците за стоки од 0,3%), што кореспондира со повисоките трошоци за домување и за сообраќајни средства и услуги (за 3,9% и 4,2%, соодветно), како категории со позначајно учество во вкупниот индекс на трошоците на животот. Сепак, порастот на овие категории, како и на речиси сите останати категории на трошоци на животот во 2003 година, во значителна мера беше неутрализиран со падот на трошоците за исхрана (за 1,4%), како категорија со доминантно учество во вкупните трошоци на животот. Пониските трошоци за исхрана во 2003 година произлегуваат од високата споредбена основа, односно од високите цени на земјоделските производи (најмногу на зеленчукот) во претходната година.

Движењето на инфлацијата во 2003 година беше детерминирано од неколку позначајни фактори. Најголемо влијание имаа измените во Законот за данокот на додадена вредност (од 1 април 2003 година, општата даночна стапка од 19% се намали на 18%, а нејзината примена се прошири на поголем дел од производите кои дотогаш беа оданочувани со повластена стапка на ДДВ од 5%). Променетата даночна политика имаше еднократен ефект врз општото ниво на цените во економијата (поизразен месечен пораст на цените во април), но немаше позначаен одраз врз просечната стапка на инфлација.

Зголемувањето на цените во фиксниот телефонски сообраќај од почетокот на мај (пораст на цените на импулсите во домашниот телефонски сообраќај за 15%) е исто така фактор со поизразено влијание врз инфлацијата во набљудуваниот период, кој предизвика пораст на трошоците за услуги.

Во иста насока делуваше и зголемувањето на малопродажните цени на нафтените деривати (кон средината на јануари, тие во просек беа зголемени за 3,73% и на тоа ниво беа задржани до третата декада на мај). Ваквата одлука се рефлектирала со пораст на трошоците за сообраќајни услуги, а беше иницирана од движењата на светските пазари на сурова нафта, во периодот на неизвесност околу американската воена интервенција во Ирак.

Движењето на инфлацијата во 2003 година беше детерминирано и од зголемувањето на цените на топлинската енергија (од јануари) и на електричната енергија (од јули, поради одложената примена на измените во стапките на ДДВ кај

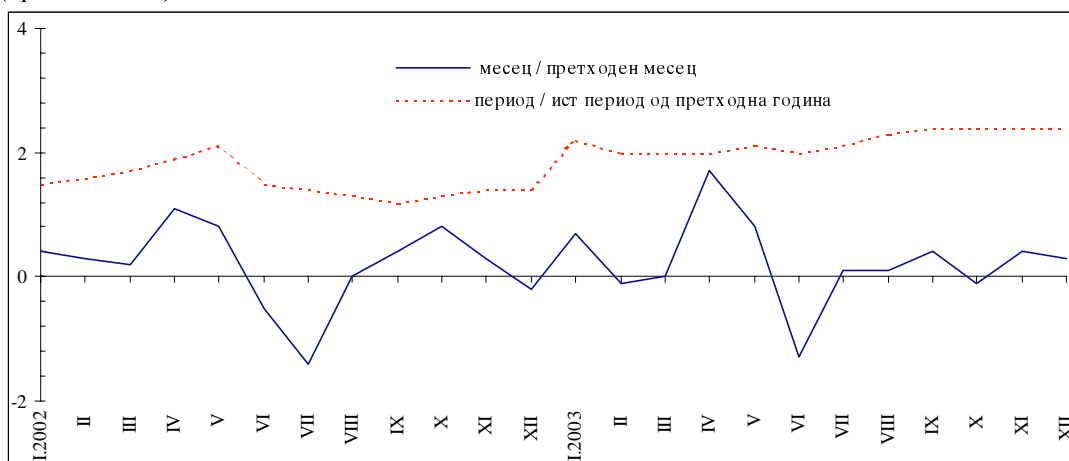
оваа категорија), кои се одразија врз трошоците за домување. Дополнителен придонес кон умереното интензивирање на инфлацијата кон крајот на годината имаше и порастот на цените на алкохолните пијалаци (за 6,2%, во декември).

Во текот на 2003 година, месечното ниво на трошоците на животот беше релативно стабилно и без поголеми осцилации. Така, во најголем број случаи (во шест месеци од годината) нивото на трошоците на животот беше речиси непроменето, набљудувано на месечна основа. Поизразена месечна стапка на дефлација беше регистрирана во јуни (0,9%), главно поради пренесениот ефект од намалувањето на малопродажните цени на нафтените деривати кон крајот на мај (во просек за 12,65%). Имено, во периодот од јануари до мај изостана редовното двонеделно усогласување на цените на нафтените деривати во домашната економија со светските цени на нафтата, кои по нападот на САД врз Ирак (21 март 2003 година) почнаа рапидно да се намалуваат. Следствено, усогласувањето кое беше направено кон крајот на мај резултираше со голем пад на индексот на цените на нафтените деривати во јуни (за 10%) и предизвика намалување на трошоците за сообраќајни средства и услуги и за домување (првенствено за огрев и осветление). Најизразен месечен пораст на трошоците на животот беше регистриран во април (1,4%), што кореспондира со измените во Законот за ДДВ.

Меѓусебната поврзаност на цените на мало и трошоците на животот произлегува од фактот што промените во нивото на цените посредно се рефлектираат врз нивото на трошоците на животот. Поради тоа, наведените фактори на инфлацијата во 2003 година се всушност главни детерминанти и на движењето на цените на мало, кои во 2003 година во однос на претходната година остварија просечен пораст од 2,4% и чија месечна динамика во целост соодветствува со динамиката кај трошоците на животот (со мали отстапувања во регистрираниот интензитет на промената). Структурно анализирано, цените на услугите забележаа повисок просечен пораст (5,6%) во однос на порастот на цените на стоките (0,8%). Меѓугодишната стапка на пораст на цените на мало (декември 2003 / декември 2002 година) изнесуваше 2,9%¹⁵.

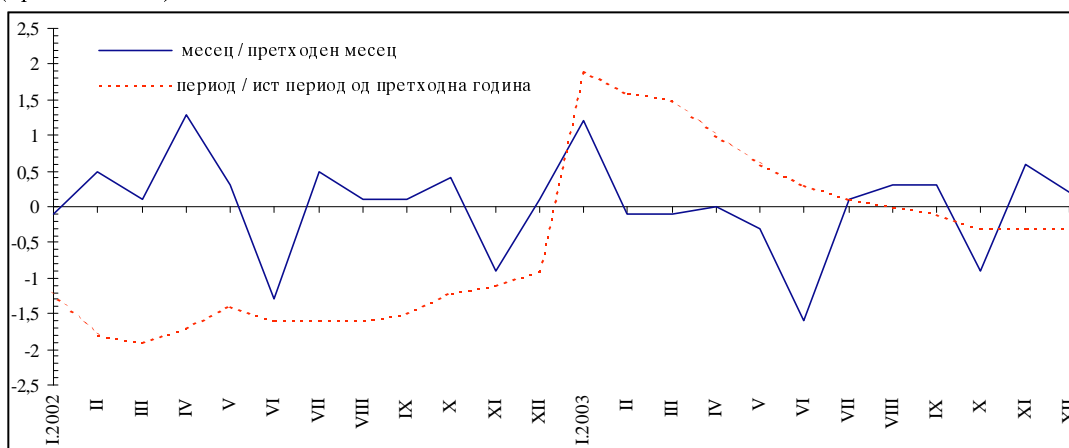
¹⁵И покрај делувањето на идентични фактори, различното ниво на цените на мало во однос на трошоците на животот се должи на нивните различни пондери по одделни категории.

Графикон 3
Цени на мало
(промена во %)

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалаци¹⁶ во 2003 година во просек изнесуваше 10.231 денар и во споредба со 2002 година е пониска за 1,0%. Тоа се должи на падот на просечната вредност на речиси сите категории на производи. Притоа, просечната вредност на категориите „свежо и преработено месо“ и „жито и производи од жито“, кои имаат најзначајно учество во вкупната вредност на потрошувачката кошница забележа пад од 2,3% и 1,3%, соодветно. Намалената вредност на потрошувачката кошница во 2003 година соодветствува со пониското ниво на цените на земјоделските производи, кои во најголем дел го детерминираат нивото на трошоците за исхрана. Споредено на годишна основа, вредноста на потрошувачката кошница во декември 2003 година е повисока за 1,2% во однос на истиот месец од претходната година, главно поради повисоката вредност во категоријата „свеж и преработен зеленчук“, што се должи на повисокото ниво на цените на земјоделските производи (првенствено на зеленчукот) на годишна основа, во декември 2003 година.

Графикон 4
Цени на производителите на индустриски производи
(промена во %)

¹⁶ Сите производи од категоријата исхрана и пијалаци, кои ја сочинуваат кошницата, се одредени како просечни месечни потреби на едно четиричлено неземјоделско домаќинство. Структурата на производи е константна (исти производи - исти количества) во текот на една година.

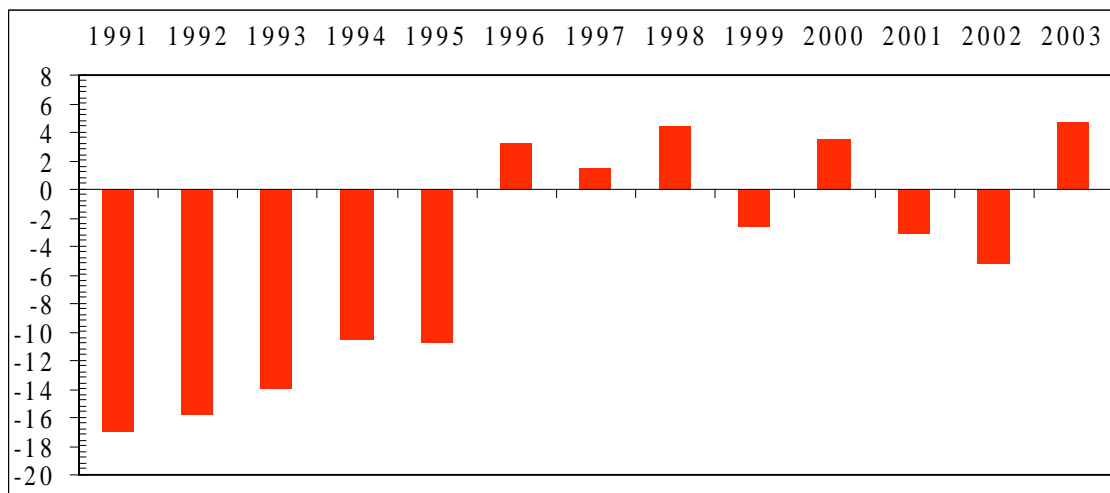
Нивото на цените на производителите на индустриски производи во 2003 година забележа просечен пад од 0,3% во однос на претходната година (и покрај нивниот просечен пораст во првата половина од 2003 година, кој беше предизвикан од зголемените малопродажни цени на нафтените деривати). Имено, пониското ниво на цените на производителите на капитални производи (за 1,4%) и на нетрајни производи за широка потрошувачка (за 0,9%) беше делумно неутрализирано со речиси непроменетото ниво на цени кај производителите на енергија, на интермедијарни производи и на трајни производи за широка потрошувачка. Притоа, намалување на производствените цени е регистрирано во 6 од вкупно 22 индустриски гранки (во 10 од анализираните гранки цените се непроменети). Од позначајните гранки, најизразен пад бележат цените на производителите на прехранбени производи и пијалаци (1,2%). Од аспект на месечната динамика, поизразен месечен пад на цените на производителите на индустриски производи е регистриран во јуни и октомври (за 1,6% и 0,9%, соодветно), при што и во двата случаи падот беше детерминиран од намалувањата на малопродажните цени на нафтените деривати (реализирани кон крајот на мај и кон крајот на септември). На годишно ниво, цените на производителите на индустриски производи се пониски за 0,2%.

2.3. Домашно производство¹⁷

Во 2003 година беше регистрирана зголемена производствена активност и пораст на индустриското производство кое беше главен двигател на македонската економија. Подобрената економска и надворешнотрговска активност во 2003 година, пред сè како резултат на нормализираните услови за работење, обновувањето на договорите со странските партнери (во согласност со намалениот ризик) и ревитализирањето на индустрискиот сектор придонесоа за постепена економска консолидација и значајно придвижување на македонската економија. Кон ова се надоврзуваат и поволните климатски услови, како и подобрувањето на состојбите во светската челична индустрија. Следствено, физичкиот обем на индустриското производство во 2003 година оствари просечен пораст од 4,7%, што претставува највисока стапка на пораст регистрирана од 1996 година наваму (повисока дури и од порастот регистриран во 2000 година, која се смета за една од најуспешните години на македонската економија). Притоа, треба да се има предвид и ниската споредбена основа од претходната година, со оглед на тоа што во 2002 година економијата беше во пост-кризна состојба. Сепак, остварените резултати во 2003 година може да се протолкуваат како сигнал за враќање на економијата на патот кон остварување на подинамичен економски раст.

¹⁷ Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

Графикон 5
Индустриско производство
(просечна промена во %)

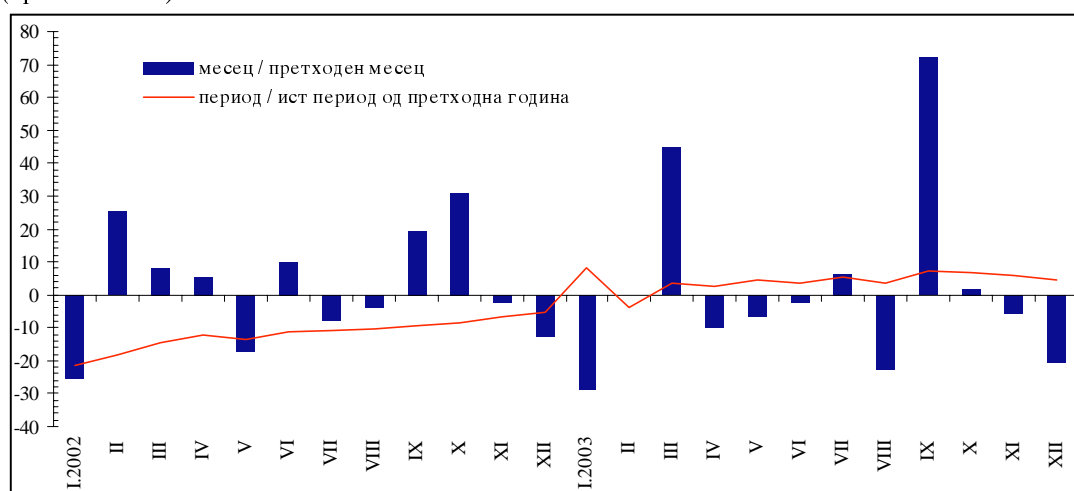
Набљудувано од аспект на главните индустриски групи, во 2003 година е регистриран висок пораст на производството на енергија (за 28,7%), на трајни производи за широка потрошувачка (за 36,9%) и на нетрајни производи за широка потрошувачка (за 19%), но нивниот пораст во значителна мерка беше релативизиран со падот на производството на интермедијарни производи (освен енергија) од 12,1% - група со доминантно учество во вкупното производство. Анализирани по сектори, производството во преработувачката индустрија и снабдувањето со електрична енергија, гас и вода остварија пораст од 5,9% и 9,8%, соодветно, додека производството во секторот „вадење на руди и камен“, кој сочинува само 3,2% од вкупното индустриско производство забележа пад (за 39,1%).

Анализата на движењата по индустриски гранки покажува зголемување на производството во девет од вкупно дваесет и четири индустриски гранки. Сепак, имајќи го предвид значителното учество на овие гранки во вкупното индустриско производство (58,1%), нивниот пораст во значителна мерка ја детерминираше промената на вкупното индустриско производство. Притоа, носители на порастот се производството на прехранбени производи и пијалаци, основни метали, нафтени деривати и снабдувањето со електрична енергија, гас и вода, кои воедно претставуваат гранки со најголемо учество во вкупното производство (55,2%).

Во текот на 2003 година, индустриското производство главно бележеше вообичаени месечни промени, со извесни отстапувања во интензитетот на промените. Вообичаените движења на индустриското производство во 2003 година претставуваат уште еден сигнал за враќање на економијата во нормалните текови, кои беа нарушени заради економската криза. Најизразен месечен пораст на индустриското производство е регистриран во март и во септември, додека јануари, август и декември се карактеризираат со најголем месечен пад на производството. Високиот месечен пораст во март (44,9%) е резултат на вообичаено поголемиот број работни денови во однос на претходниот месец и на активностите околу откупот и преработката на тутунот, но и поради невообичаено ниската споредбена основа од претходниот месец (во февруари изостана вообичаениот сезонски пораст, така што индустриското производство се задржа на нивото од јануари). Порастот во септември (71,9% - највисок месечен пораст досега) во најголем дел го одразува поместениот сезонскиот ефект (кој вообичаено се јавува во октомври) од значителниот род на грозјето во 2003 година и пораното започнување на неговата преработка (дополнителен удел има и ниската споредбена основа од август, кога беше регистриран невообичаено

значителен сезонски пад на производството). Од друга страна, најголем пад на производството на месечна основа беше регистриран во јануари (28,9%) под влијание на сезонски фактор (помал број на работни денови во месецот). Намалувањата во август (22,7%) и декември (20,7%) се исто така вообичаени и сезонски детерминирани, а нивниот поизразен интензитет се должи на високите споредбени основи.

Графикон 6
Динамика на индустриското производство
(промена во %)

Вкупното земјоделско производство во Република Македонија во 2003 година во однос на претходната година е зголемено за 1,8%¹⁸. Порастот на земјоделското производство произлегува од речиси двојно зголеменото производство во лозарството (пораст од 93,5%). Тоа се должи на значително поповолните временски услови во 2003 година во однос на претходната година, кога поради ранопролетните мразеви дојде до измрзнување на лозовите насади. Во останатите земјоделски гранки производството бележи пад, кој е најизразен во овоштарството (8%). Производството во полјоделството е намалено за 3,8%, поради пониското производство на житни и индустриски растенија. Имено, задоцнетата есенска сеидба (во 2002 година) и несоодветните временски услови во зимскиот и пролетниот период имаа неповолен одраз врз одделните фази на вегетација на житните култури во 2003 година, што резултираше со потфрлање на родот. Истовремено, сточарското производство е пониско за 2,9%, а најголем пад е забележан во овчарството (5,3%).

2.4. Промет во трговијата и градежништво¹⁹

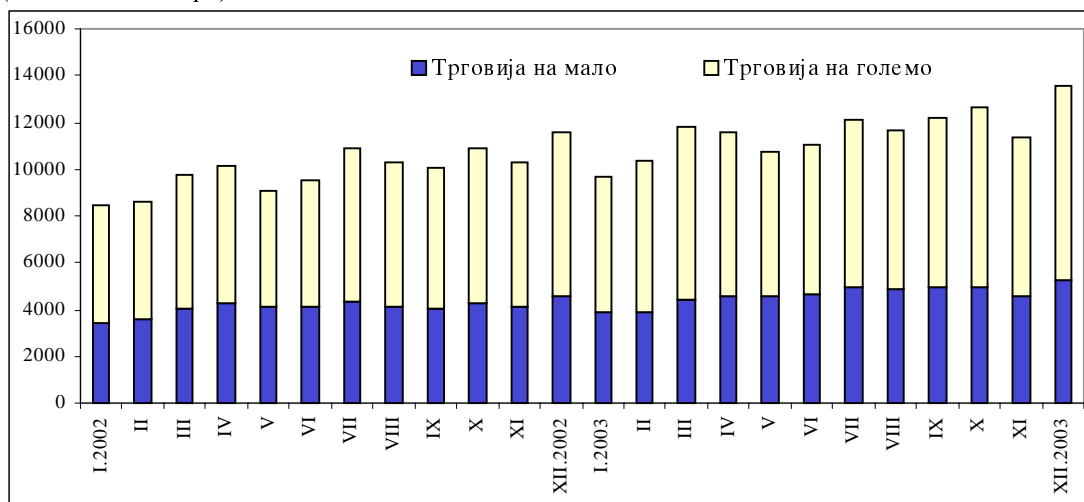
Вкупниот промет во трговијата во 2003 година забележа годишен пораст од 16% и достигна 138.797 милиони денари. Притоа, остварениот пораст во 2003 година е резултат на интензивираната трговска активност во сите четири квартали од годината. Така, во првиот квартал од 2003 година, во однос на истиот период од претходната година, беше остварен интензивен пораст од 18,7%. Во останатиот период беше регистрирано умерено намалување на динамиката на пораст (стапките на пораст во останатите квартали, во однос на соодветниот период од претходната година изнесуваа 16,0%, 15,2% и 14,6%, соодветно). Од аспект на месечната динамика, највисоки стапки на пораст беа остварени во март (13,7%) и декември (19,0%, што

¹⁸ Процентот податок на Државниот завод за статистика на Република Македонија.

¹⁹ Извор: Државен завод за статистика на Република Македонија.

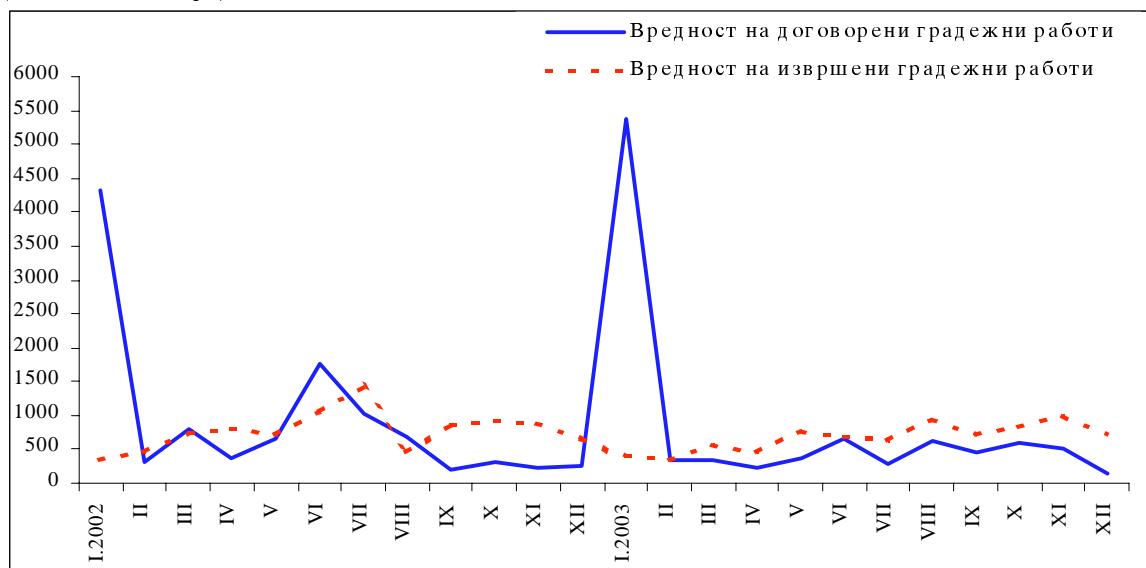
соодветствува со зголемениот обем на трговијата пред новогодишните и божиќните празници).

Графикон 7
Вкупен промет во трговијата
(во милиони денари)

Структурно анализирано, порастот на вкупниот промет во трговијата во 2003 година е резултат на истовременото зголемување на прометот во трговијата на мало и трговијата на големо. Така, прометот во трговијата на мало во 2003 година оствари годишен пораст од 13,9% и достигна 55.697 милиони денари, додека меѓугодишната стапка на пораст на прометот во трговијата на големо изнесуваше 17,4% (во 2003 година вкупниот промет во трговијата на големо изнесуваше 83.101 милион денари).

Графикон 8
Вредност на договорени и извршени градежни работи
(во милиони денари)

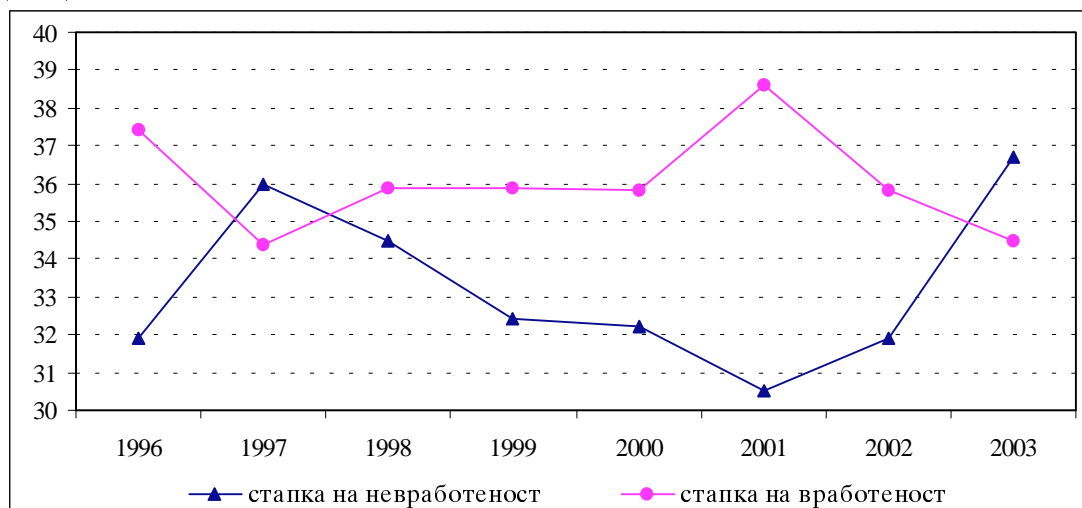
Градежната активност во 2003 година се карактеризираше со намален интензитет, при истовремено намалување на вредноста на договорените и извршените градежни работи. Така, во 2003 година вкупно договорените градежни работи изнесуваа 9.901 милион денари, што во споредба со претходната година е помалку за

9,4%. Намалувањето на вкупната вредност на извршените градежни работи во 2003 година изнесуваше 12,8% (со што таа се сведе на 8.017 милиони денари).

2.5. Пазар на работна сила²⁰

Високата структурна невработеност и понатаму останува еден од клучните проблеми на македонската економија. Притоа, во 2003 година беше регистрирано понатамошно продлабочување на проблемот. Така, стапката на невработеност (процентуално учество на бројот на невработени во вкупната работна сила²¹) во 2003 година изнесуваше 36,7% и во однос на претходната година беше повисока за 4,8 процентни поени. Притоа, вкупниот број на невработени лица во 2003 година во однос на претходната година се зголеми за 52.385 лица, или за 19,9%. Активното население (вкупната работна сила) во 2003 година изнесуваше 860.976 лица, што е за 36.152 лица, односно за 4,4% повеќе во однос на претходната година. Од друга страна, вкупниот број на вработени во 2003 година беше понизок за 2,9% и изнесуваше 545.108 лица. Следствено, стапката на вработеност (учество на вработените лица во вкупното население над 15 години) забележа пад од 1,3 процентни поени и се сведе на 34,5%.

Графикон 9
Стапки на вработеност и невработеност
(во %)

Од аспект на половата структура, од вкупниот број невработени лица, 191.850 лица, или 60,7% се мажи, додека 124.018, или 39,3% се жени. Притоа, машката и женската популација бележат приближно идентични стапки на невработеност (37,0% и 36,3%, соодветно). Од аспект на возраста, највисоки стапки на невработеност сè уште се регистрираат кај младата популација, односно кај лицата на возраст од 15-19 години (66,6%), од 20-24 години (65,5%) и од 25-29 години (50,8%). Притоа, највисок пораст на стапката на невработеност (за 7,7 процентни поени) е регистриран кај популацијата од 20-24 години.

Од вкупниот број на вработени, 60% се мажи, што значи и повисока стапка на вработеност кај машката популација (41,3%), во споредба со стапката на вработеност

²¹ Според податоци од Анкетата за работна сила (април 2003 година). Анкетата е спроведена од страна на Државниот завод за статистика на Република Македонија, врз база на примерок од 7.200 домаќинства на територијата на целата земја и е во согласност со методолошките препораки на Меѓународната организација на трудот (ИЛО) и препораките на Европското статистичко биро (ЕУРОСТАТ).

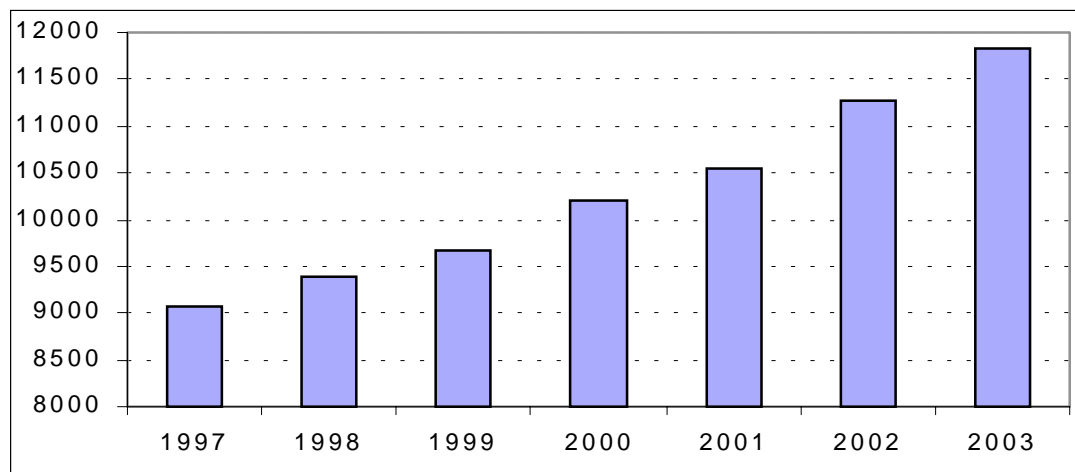
кај женската популација (27,7%). Анализирано според возраста, највисока стапка на вработеност има популацијата на возраст од 45-49 години (59,4%), од 40-44 години (59,0%) и од 35-39 години (54,4%).

2.6. Политика на плати

Во 2003 година продолжи примената на Законот за плати, со кој се лимитира порастот на платите во државните институции и кај сите правни субјекти со степен на приватизираност помал од 51%. Сепак, во согласност со зголемувањето на степенот на приватизација на правните субјекти, ефектот од овој Закон постепено се намалува. Во приватниот сектор постои слободно формирање на платите, при што политиката на плати на приватните претпријатија е детерминирана од деловната политика и перформансите на одделни претпријатија.

Графикон 10

Номинална просечна исплатена нето-плата по работник
(во денари)

Во 2003 година, номиналната просечно исплатена нето-плата по работник во Република Македонија изнесуваше 11.824 денари и во однос на 2002 година оствари номинален пораст од 4,8%. Структурно анализирано, номинален пораст остварија платите во сите дејности, со исклучок на дејноста рибарство. Притоа, најинтензивен пораст на платите е регистриран во дејностите јавна управа и одбрана и задолжителна социјална заштита (за 11,2%), трговија на големо и мало (за 10,1%) и во здравство и социјална работа (за 7,6%).

Табела 5

Исплатена нето-плата по работник во Република Македонија

	Износ во денари	Номинален пораст 2003/2002	Реален пораст 2003/2002
	2003	(во %)	
Просечна месечна плата, вкупно	11.824	4,8	3,6
<i>селектирани дејности:</i>			
<i>Вадење на руди и камен</i>	13.238	3,1	1,9
<i>Преработувачка индустрија</i>	10.028	0,8	-0,4
<i>Сообраќај, складирање и врски</i>	23.515	5,5	4,3
<i>Финансиско посредување</i>	14.205	3,5	2,3
<i>Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита</i>	12.911	11,2	10
<i>Образование</i>	11.544	6,5	5,3
<i>Здравство и социјална работа</i>	11.865	7,6	6,4
<i>Друѓи комунални, културни, оштии и лични услужни активности</i>	12.025	2,4	1,2
Декемвриска плата, вкупно	11.955	0,6	0,1

*Реалните стапки претставуваат номинални стапки коригирани за стапката на инфлација

Во 2003 година, просечната стапка на инфлација се задржа на стабилно и ниско ниво (1,2%). Притоа, поинтензивниот номинален пораст на платата од порастот на просечната стапка на инфлација услови реален пораст на просечната нето-плата од 3,6%.

На годишна основа (декември 2003 / декември 2002 година), просечната нето-плата по работник беше номинално повисока за 3,5%, а реално за 0,9% (при регистрирана годишна стапка на инфлација од 2,6%).

2.7. Фискална политика²²

Во 2003 година беше регистрирано пониско ниво на приходи на централниот буџет, при истовремено значителното намалување на буџетска потрошувачка. Еден од факторите на динамиката на буџетската потрошувачка во 2003 година беше задоцнетото донесување на Буџетот на Република Македонија во март 2003 година. Од аспект на промените во даночната политика, од 01.04.2003 година стапија на сила законските измени кај данокот на додадена вредност, со кои општата стапка на данокот на додадена вредност од 19% се намали на 18%, при што нејзината примена се прошири на поголем дел од производите и услугите кои дотогаш беа оданочувани со повластена стапка од 5%.

Вкупните приходи на централниот буџет во 2003 година²³ изнесуваа 53.881 милион денари (97% од планираните) и во однос на 2002 година беа пониски за 7,4%. Притоа, кај даночните и капиталните приходи беше регистриран пад, за разлика од неданочните приходи кои остварија пораст.

Даночните приходи кои се носечка компонента во приходната структура, во 2003 година изнесуваа 49.163 милиони денари и во однос на 2002 година беа пониски за

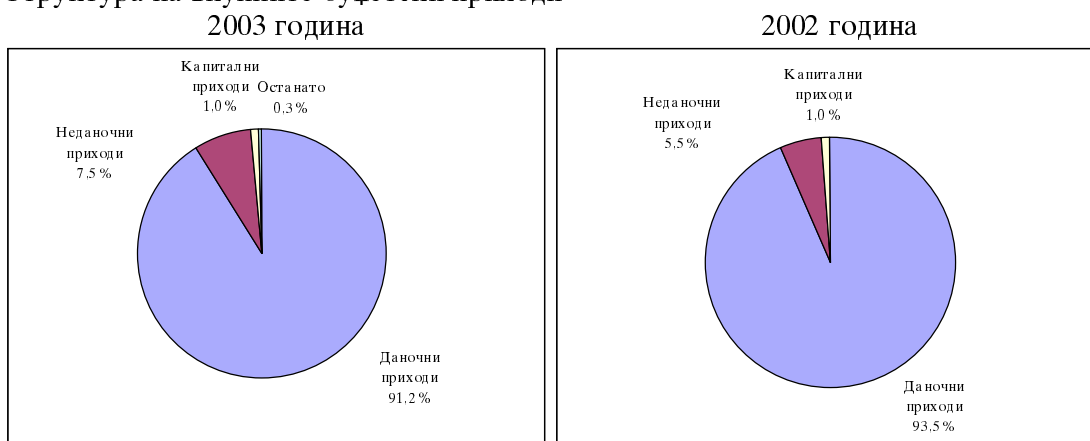
²² Извор на податоци: Министерство за финансии.

²³ Во 2003 година се изврши реструктурирање на ставките на Буџетот, со што во вкупните буџетски приходи не влегуваат приходите од финансирање.

9,6%. Падот главно се должи на тоа што престана да важи данокот на финансиски трансакции (со кој во 2002 година беа собрани 6.336 милиони денари, односно 10,9% од вкупните буџетски приходи). Приходите од царините, акцизите и од персоналниот данок на доход забележаа пад и покрај порастот на нивното структурно учество во вкупните буџетски приходи. Од друга страна, приходите од данокот на добивка, данокот на додадена вредност и приходите кај категоријата други даноци беа повисоки (за 24,7%, за 3,2% и за 40,0%, соодветно). И покрај умерениот пораст на приходите од данокот на додадена вредност (при што беа реализирани само 93% од планираните приходи), тој останува главен генератор на приходите преку кој беа собрани речиси половина од даночните приходи. Неданочните приходи, кои сочинуваат 7,5% од вкупните буџетски приходи, во 2003 година остварија пораст од 27,4%. Притоа, пораст беше регистриран кај сите неданочни категории. Најзначаен пораст остварија приходите од јавни и финансиски институции (за 71,0%), во најголема мерка како резултат на повисоките приливи врз основа на дивиденди.

Графикон 11

Структура на вкупните буџетски приходи

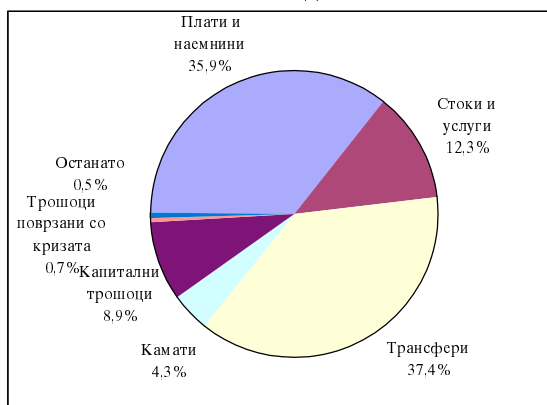

Вкупните буџетски расходи во 2003 година²⁴ изнесуваа 56.432 милиона денари, односно 95% од планираните расходи. Во однос на 2002 година, тие беа значително пониски (за 13,8%), при регистриран пад на тековните, капиталните трошоци и трошоците за безбедносни потреби (кои беа минимизирани во 2003 година).

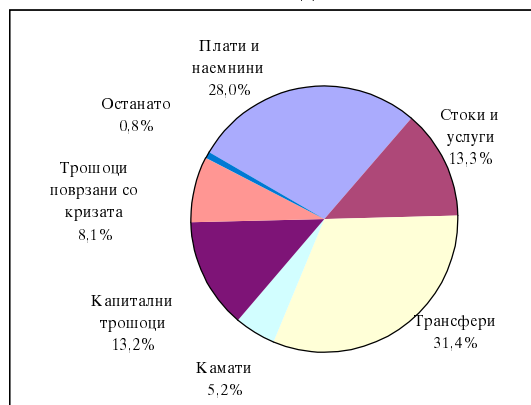
Тековните трошоци, најголемата расходна категорија, во 2003 изнесуваа 50.984 милиони денари, што е за 11,5% помалку од 2002 година. Притоа, значајно пониски беа трошоците за стоки и услуги и трошоците за отплата на камати, додека трошоците за плати и наемнини и трошоците за трансфери остварија пораст. Намалување беше регистрирано и кај капиталните трошоци. Така, во однос на претходната година тие се пониски за 41,7%.

²⁴ Во 2003 година се изврши реструктурирање на ставките на Буџетот, со што во вкупните буџетски расходи не влегуваат расходите од финансирање

Графикон 12
Структура на вкупните буџетски расходи
2003 година

2002 година

Вкупните приходи на социјалните фондови (Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, Фондот за здравствено осигурување и Фондот за вработување), во 2003 година изнесуваа 49.130 милиони денари, додека вкупните расходи на овие фондови изнесуваа 48.632 милиона денари. На годишна основа, вкупните приходи и расходи на социјалните фондови остварија пораст од 8,3%, односно од 7,2%, соодветно. Притоа, приходите и расходите на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување и на Фондот за здравствено осигурување речиси беа во рамките на планираните, додека кај Фондот за вработување имаше потфрлување од планот за приходите и за расходите. Вкупните приходи на Фондот за патишта во 2003 година изнесуваа 3.669 милиони денари и беа речиси идентични со расходите (кои изнесуваа 3.661 милион денари). Во однос на претходната година, вкупните приходи на Фондот за патишта беа повисоки за 6,8%, а расходите за 7,0%. Сепак, вкупните приходи и вкупните расходи беа пониски од планираните за 21,1% и 21,3%, соодветно.

III. Монетарна политика

3.1. Цели на монетарната политика

Значителното намалување на ризикот, постепено консолидирање на економијата, водењето на прудентна фискална политика и стабилниот банкарски систем во 2003 година создадоа предуслови за постепено релаксирање на монетарната политика изразено преку постепено намалување на каматните стапки на НБРМ во текот на годината.

Во согласност со законските одредби, и во 2003 година НБРМ беше ориентирана кон одржување на ценовната стабилност како основна монетарна цел. Монетарната политика креира амбиент за одржлив економски развој преку одржувањето на ниска и стабилна стапка на инфлација. Од аспект на монетарната стратегија, НБРМ продолжи да ја применува стратегијата на таргетирање на девизниот курс (денар - евро). Со тоа, номиналниот девизен курс претставува посредна цел на монетарната политика, односно има улога на номинална котва, придонесувајќи за одржување на ценовната стабилност. Во текот на годината, стабилноста на девизниот курс беше одржувана преку комбинирана примена на директни интервенции на НБРМ на девизниот пазар и активно користење на инструментите за монетарно регулирање (пред сè аукциите на благајнички записи).

Иницијалната монетарна проекција за 2003 година се базираше на претпоставките за остварување на просечна стапка на инфлација од 3% и реален раст на БДП од 3%. Притоа, проектираната инфлациона динамика за 2003 година, пред сè беше базирана на понатамошното одржување на ценовната стабилност преку водење на соодветна монетарна политика и ефикасна и активна монетарно-фискална координација. Имајќи го предвид значителното влијание на промените на светските цени на нафтата врз домашната инфлација, нивното движење во текот на годината претставуваше главен фактор на неизвесност при проектирањето на стапката на инфлација.

Очекуваното интензивирање на динамиката на економскиот раст во 2003 година, како втор значаен елемент на монетарната проекција произлегуваше од неколку претпоставки: 1) намалување на ризикот на земјата и создавање предуслови за нормално одвивање на вкупните економски текови; б) ревитализирање на домашната побарувачка по дотогашната воздржаност на домашните економски субјекти од лична и инвестициона потрошувачка; в) постепено обновување на извозната побарувачка за домашни производи во согласност со очекуваното обновување и склучување на нови договори со странските партнери (особено во текстилната индустрија); г) очекуваното рестартирање на дел од поранешните претпријатија-загубари и д) повисоко ниво на јавни капитални инвестиции, како дополнителен импулс за економската активност.

Имајќи ги предвид проектираните стапки на раст на инфлацијата и БДП, во рамките на монетарната проекција беше предвиден меѓугодишен пораст на паричната маса М2-денарски дел од 9,6%, што се очекуваше да овозможи непречено одвивање на стоковно-паричните трансакции во економијата. Истовремено, иницијалната проекција за 2003 година предвидуваеше годишно намалување на примарните пари од 2,1%. Во услови на екстерна нерамнотежа (изразена преку понатамошно одржување на дефицитот во тековната сметка на платниот биланс), за 2003 година беа предвидени интервенции на НБРМ на девизниот пазар со нето-продажба на девизи, со

цел одржување на стабилноста на девизниот курс (како посредна монетарна цел). Се очекуваше одржувањето на адекватно ниво на девизни резерви (четиримесечна покриеност на увозот) да биде остварено преку најавените екстерни приливи за 2003 година (по одобрувањето на аранжманот од страна на ММФ се очекуваа девизни приливи врз основа на кредити и донации од Светска банка, Европска унија, САД и од Холандија).

Се очекуваше предвиденото интензивирање на економската активност да биде соодветно поддржано преку активна кредитна политика на банките. Така, за 2003 година беше предвиден меѓугодишен пораст на вкупните кредити на банките во приватниот сектор од 9,5%. Ваквата финансиска поддршка на економијата од страна на банкарскиот сектор се очекуваше да биде генерирана од: а) повисоката понуда на кредити, како резултат на намалениот ризик и со тоа повисокиот бонитет на комитентите; б) проширувањето на депозитната база на банките (односно зголемување на нивниот кредитен потенцијал), во согласност со перцепциите за понатамошно јакнење на склоноста кон штедење во рамките на банкарскиот систем; г) промените во Законот за девизно работење, со кои банките добија можност за кредитирање во странска валута на сите заинтересирани субјекти (наместо дотогашната можност за кредитирање во девизи само за плаќања и инвестициони работи во странство).

Макроекономските перформанси во првите два квартала од 2003 година, делумно отстапуваа од иницијалната проекција. Врз основа на расположливите податоци и изменетите претпоставки беше извршено ревидирање на макроекономската програма. Така, реализираните стапки на реален раст на БДП сигнализираа потреба од незначително ревидирање на проектираната стапка на раст (од 3% на 2,8%) во согласност со очекувањата за послаба домашна побарувачка. Истовремено, дефицитот на тековната сметка на платниот биланс беше ревидиран од 9,3% на 8,5%. Позначителна корекција беше извршена кај проекцијата на просечната стапка на инфлација за 2003 година. Имено, и покрај повисокото ниво на цените на топлинската енергија, цените на телефонските импулси, цената на нафтата, како и промените во структурата на ДДВ, во текот на првата половина од годината просечната стапка на инфлација се одржуваше под 1%. Од овие причини, иницијалната проекција на инфлацијата од 3% беше ревидирана на 1,8%.

Во согласност со ревидирањето на проекцијата на влезните елементи во монетарната проекција, беше извршено и ревидирање на проектираната динамика на монетарните варијабли. Така, меѓугодишната стапка на пораст на монетарниот агрегат М2-денарски дел беше коригирана на 12,4% (во согласност со очекувањата за значително повисока склоност кон штедење во домашна валута на краток рок). Примарните пари на НБРМ се очекуваше да забележат намалување од 4,3%. Иницијалната проектирана годишна стапка на пораст на вкупните пласмани на банките кај недржавниот сектор беше задржана на 9,5%.

Од аспект на оперативната поставеност на монетарната политика, аукциите на благајнички записи го задржаа третманот на основен инструмент за монетарно регулирање. Проектираната динамика на нивото на благајнички записи (во рамките на иницијалната проекција и во рамките на ревидираната проекција) се базираше на потребата за неутрализирање на ефектите од автономните фактори врз ликвидноста на банките преку овој инструмент и одржување на адекватно ниво на ликвидност. Се очекуваше одржувањето на оптимално ниво на ликвидност и активната улога на НБРМ на девизниот пазар да резултираат со успешно одржување на стабилноста на девизниот курс и со тоа, успешно одржување на ценовната стабилност.

3.2. Остварени монетарни движења во 2003 година

Комбинираната примена на аукциите на благајнички записи, како основен инструмент за монетарно регулирање и интервенциите на НБРМ на девизниот пазар овозможија одржување на стабилен номинален девизен курс (денар - евро) и со тоа значително придонесоа за задржување на ниска и стабилна стапка на инфлација. Така, просечната стапка на инфлација за 2003 година изнесува 1,2% (наспроти проектираната од 1,8%), што претставува успешна реализација на основната законски утврдена цел на монетарната политика.

Спроведувањето на монетарната политика во 2003 година се одвиваше во амбиент на намален ризик на земјата, прудентна фискална политика, постепено динамизирање на економскиот раст, понатамошно одржување на висок трговски дефицит и стабилно функционирање на банкарскиот систем. Така, во првите три квартали јавната потрошувачка беше значително пониска во однос на предвидената (делумно заради задоцнетото донесување на буџетот во март 2003 година и нереализирањето на поголем дел од предвидените капиталните расходи). На девизниот пазар, по значителната нето-продажба на девизи во првиот месец од годината, интервенциите на НБРМ продолжија во насока на нето-откуп на девизи, додека во вториот квартал беше регистрирана нето-продажба на девизи, но при помала неусогласеност помеѓу понудата и побарувачката за девизи. Во третиот квартал, на девизниот пазар НБРМ повторно интервенираше со нето-откуп на девизи (при регистриран висок откуп на девизи од менувачниците од страна на банките, како и висок нето-откуп на девизи на менувачкиот пазар на банките). Ваквото кумулирање на девизи од страна на НБРМ, во услови на дисциплинирана буџетска потрошувачка создаде капацитет за соодветна реакција во последниот квартал од годината. Имено, во последните три месеци од годината сезонски повисоката побарувачка во однос на понудата на девизи детерминираше интервенции на НБРМ на девизниот пазар со нето-продажба на девизи.

Аукциите на благајнички записи, како главен инструмент на монетарната политика, во текот на 2003 година успешно ги неутрализираа ликвидносните ефекти од делувањето на автономните фактори. Притоа, нивната поставеност беше менувана во согласност со промените во економскиот амбиент. Така, по перманентното намалување на каматната стапка во првите три месеци од годината, во април 2003 година се премина кон аукции на принципот „тендер со износи“ и фиксна каматна стапка од 7%. Високиот интерес за благајнички записи сигнализираше одржување на атрактивноста на благајничките записи. Во услови на значително повисока побарувачка во однос на понудата на благајнички записи (во согласност со значителниот прилив на денарска ликвидност врз основа на исплатата на дел од државните обврзници за старото девизно штедење), кон крајот на октомври се премина кон аукции на принципот „тендер со каматни стапки“ (пазарно формирање на каматните стапки), што резултираше со тренд на нивно натамошно намалување.

Од аспект на динамиката на паричната маса, во 2003 година монетарниот агрегат М2 - денарски дел оствари значителна годишна стапка на пораст од 15,6%. Во услови на незначителна годишна промена на готовите пари во оптек (иако на почетокот на годината беше забележано големо редуцирање на побарувачката за готови пари заради укинувањето на данокот на финансиски трансакции), порастот на паричната маса М2-денарски дел е генериран од повисокиот износ на средства на трансакционите депозити и повисокото ниво на штедење на краток рок во домашна валута. Притоа, порастот на трансакционите депозити е комбиниран ефект од вообичаеното кумулирање на ликвидни средства од страна на претпријатијата на крајот од годината, како и од преференциите за задржување на дел од расположивиот

доход на претпријатијата и населението на нивните трансакциони сметки. Од друга страна, значителниот пораст на краткорочните денарски депозити ги рефлектира преференциите за задржување на дополнителниот расположлив доход (особено дополнителните средства, добиени со исплатата на државните обврзници за старото девизно штедење) на депозитите по видување и како денарски краткорочно орочени депозити.

Позитивната меѓугодишна динамика на монетарниот агрегат M2-денарски дел, пред сè е генерирана од зајакнатиот процес на монетарна мултипликација (при регистриран незначителен годишен пораст на примарните пари од 0,4%). Притоа, монетарниот мултипликатор на паричната маса M2-денарски дел во декември 2003 година изнесуваше 2,35 (наспроти 2,04 во истиот месец од претходната година). Во услови на пониска побарувачка за готови пари во текот на годината, и покрај незначително повисокото ниво на ликвидност, примарните пари во 2003 година остварија просечно месечно намалување од 8,7%. Просечната меѓугодишна стапка на пораст на паричната маса M2-денарски дел и на најширокиот монетарен агрегат M4 во 2003 година изнесуваа 5,4% и 8,1%, соодветно.

Во 2003 година банките продолжија да обезбедуваат дополнителен финансиски потенцијал за приватниот сектор преку интензивирани кредитна активност. Така, намалениот ризик на земјата, повисоката кредитоспособност на комитентите, пониската цена на кредитите, пошироката депозитна база, диверзифицираната понуда на кредити, како и можноста за одобрување на девизни кредити на сите заинтересирани субјекти, резултираа со годишен пораст на вкупните кредити на банките од 18,8% (при истовремен значителен пораст на денарските и девизните кредити од 17,6% и 26,4%, соодветно). Во текот на 2003 година, беше регистрирано постепено прилагодување на каматната политика на банките на монетарните сигнали. Ваквата респонзивност придонесе за соодветно намалување на активните и пасивните каматни стапки на банките.

Хронологија на мерките на монетарната политика

20 февруари 2003 година

Советот на НБРМ донесе одлука за намалување на каматните стапки. Така, каматната стапка на ломбардните кредити (кредити за надминување на привремените недостатоци од ликвидност коишто се одобруваат врз основа на залог на хартии од вредност) се намали од 23% на 17,5% на годишно ниво, при што беше укинато ограничувањето на бројот на денови на користење на ломбардните кредити во текот на месецот. Есконтната стапка беше намалена од 10,7 % на 8% на годишно ниво. Со тоа и законската казнена камата се намали од 32,1% на 24%.

21 февруари 2003 година

НБРМ донесе одлука за промена на каматната стапка што ја плаќа на задолжителната резерва на банките и штедилниците. Така, каматната стапка на задолжителната резерва од 6% се намали на 5%, со примена од 11.03.2003 година.

19 март 2003 година

Советот на НБРМ донесе одлука за унифицирање на стапките на издвојување на задолжителна резерва на денарските депозити на банките и штедилниците. Така, наспроти дотогашните диференцирани стапки од 10% и 5% за депозитите орочени до три месеци и над три месеци, соодветно, беше воведена единствена стапка на задолжителна резерва за банките од 7,5%. Наспроти издвојувањето на задолжителна резерва на депозитите орочени до три месеци и над три месеци од 4% и 1,5%, соодветно, за штедилниците беше воведена единствена стапка од 2,5%.

Воедно, беше донесена одлука за воведување на задолжителна резерва на девизните депозити. Банките имаат обврска за пресметување и издвојување на задолжителна резерва на девизните обврски кон резиденти и нерезиденти, правни и физички лица. Стапката на задолжителна резерва изнесува 7,5%, а основата за пресметка се утврдува како просек на дневните состојби на сметките за секој календарски ден од претходниот месец и се искажува во евра со примена на средниот курс на НБРМ кој важи на последниот ден на пресметката. За разлика од системот на просечно издвојување на задолжителната резерва на денарските депозити, задолжителната резерва на девизните депозити се одржува во фиксен износ (се издвојува на посебна девизна сметка кај НБРМ, при што периодот на одржување на обврската за задолжителна резерва почнува на 11-ти во тековниот месец и трае до 10-ти во следниот месец, а на издвоените средства во висина на обврската, НБРМ плаќа надомест). Обврската за издвојување започна на 11.06.2003 година.

08 април 2003 година

Советот на НБРМ донесе одлука за понатамошно намалување на каматните стапки на Народна банка на Република Македонија. Така, есконтната стапка на Народна банка се намали од 8% на 6,5%, додека каматната стапка на ломбардните кредити беше редуцирана од 17,5% на 16%.

Истовремено беше извршена промена на поставеноста на аукциите на благајнички записи, односно се премина кон аукции на принципот „тендер со износи“, со фиксна каматна стапка од 7% и период на достасување на благајничките записи од 28 дена (со примена од 11.04.2003 година).

29 септември 2003 година

Во функција на поттикнување на секундарниот пазар на тргување со благајнички записи, во септември беше намалена фреквенцијата на одржување на аукциите на благајнички записи. Така, наспроти дотогашното организирање на аукциите три пати во текот на седмицата, нивната фреквенција беше сведена на два пати седмично (во среда и петок).

22 октомври 2003 година

НБРМ изврши повторна промена на поставеноста на аукциите на благајнички записи, при што се премина кон аукции на принципот „тендер со каматни стапки“, што претпоставува пазарно формирање на каматните стапки, преку аукцирање од страна на банките. Притоа беше утврдена максимална каматна стапка од 7%.

6 ноември 2003 година

НБРМ донесе одлука за промена на каматните стапки, со која каматната стапка на ломбардните кредити е намалена од 16% на 14%. Одлуката се применува од 10.11.2003 година.

7 ноември 2003 година

Донесена е одлука за намалување на каматната стапка на задолжителната резерва од 5% на 4%. Одлуката се применува од 11.11.2003 година.

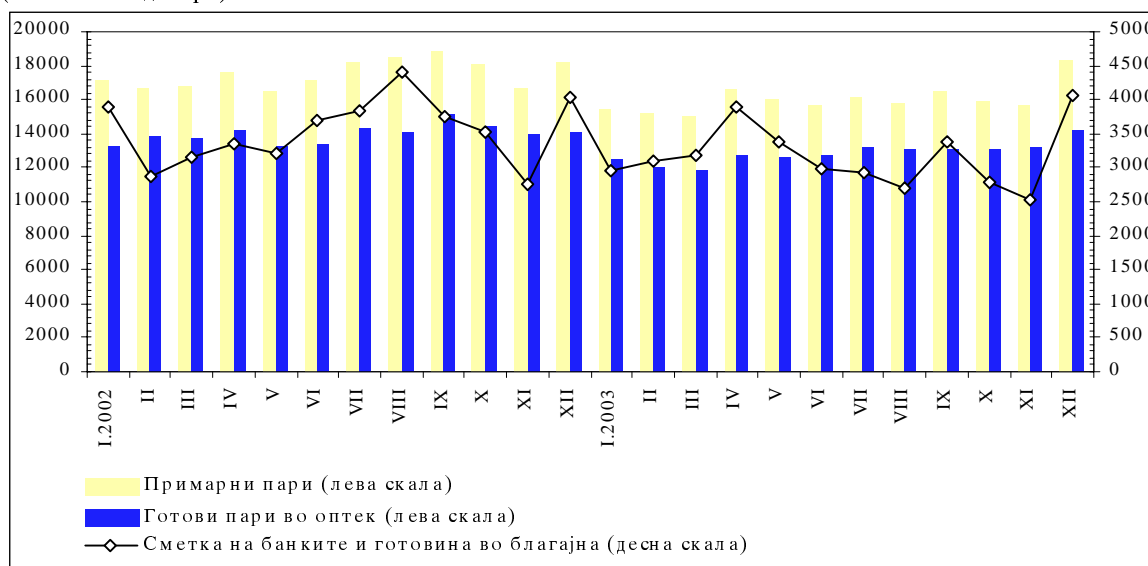
IV. Монетарни движења во Република Македонија

4.1. Примарни пари

Во текот на 2003 година, динамиката на примарните пари беше под влијание на побарувачката за готови пари (која по укинувањето на данокот на финансиски трансакции беше значително редуцирана и осцилираше во согласност со сезонските фактори) и вкупната ликвидност во банкарскиот систем (во голема мерка детерминирана од политиката на банките за издвојување на значителен вишок на ликвидни средства над обврската за задолжителна резерва). На крајот на 2003 година, нивото на примарни пари изнесуваше 18.252 милиона денари, што претставува незначителен годишен пораст од 77 милиони денари, или за 0,4% (комбиниран ефект од незначителните позитивни промени на готовите пари во оптек и ликвидноста на банките). Од структурен аспект, меѓугодишната споредба покажува речиси непроменето учество на готовите пари во оптек (на крајот на годината тоа изнесуваше 77,7%).

Графикон 13

Движење на примарните пари и нивните компоненти
(во милиони денари)

Кварталната анализа покажува значително намалување на нивото на примарните пари во првиот квартал и континуиран растечки тренд во преостанатите три квартали од годината. Негативната динамика на примарните пари во првиот квартал (намалување од 17,3%) се должи на значителното намалување на интензитетот на побарувачката за готови пари (исцрпување на сезонскиот ефект од новогодишните и божиќните празници и ефектот од укинувањето на данокот на финансиски трансакции) и истовременото намалување на нивото на ликвидност (при нето-продажба на девизи на девизниот пазар од страна на НБРМ и повисок интерес за вложување во благајнички записи). Во вториот квартал, во услови на повисоко ниво на готови пари во оптек (што произлегува од сезонскиот ефект од велигденските и првомајските празници и повисоката исплата на социјални трансфери²⁵), при

²⁵ Во услови на забавена динамика на исплата на социјалните трансфери во првиот квартал, поради задоцнетото донесување на Буџетот за 2003 година.

истовремено квартално намалување на ликвидните средства (во услови на понатамошен пораст на интересот за благајнички записи на НБРМ), примарните пари забележаа пораст од 4,5%. Порастот на примарните пари во третиот квартал (за 4,6%) е резултат на истовремениот пораст на готовите пари во оптек (како сезонски ефект од годишните одмори и новата учебна година) и на ликвидните средства на банките (што во услови на повисок износ на благајнички записи и стабилна нето-позиција на државата кај НБРМ се должи на интервенциите на НБРМ на девизниот пазар со нето-откуп на девизи). Сезонскиот пораст на готовите пари во оптек (новогодишни и божиќни празници) и кумулирањето на ликвидност во банкарскиот систем на крајот на годината, во четвртиот квартал резултираа со пораст на примарните пари од 11,1%.

Табела 6
Примарни пари
(во милиони денари)

	Состојба 31.12.2002	Промену по квартали					Состојба 31.12.2003
		I	II	III	IV	Вкупно	
Примарни пари	18.175	-3.144	674	729	1.818	77	18.252
- готови пари во оптек	14.136	-2.275	865	320	1.131	41	14.177
- ликвидност на банките*	4.039	-869	-191	409	687	36	4.075

* Ликвидноста на банките ја вклучува сметката на банките кај НБРМ и готовината во благајна.

Билансот на НБРМ покажува креирање на примарни пари во 2003 година преку двете компоненти, нето домашната актива и нето девизната актива на НБРМ. Притоа, нето домашната актива на НБРМ во првиот квартал од годината претставуваше тек на креирање на примарни пари, што во услови на повисок износ на благајнички записи и стабилна фискална позиција, во целост се должи на промените во останатата актива. Растечкиот интерес за инвестирање во благајнички записи, како и прудентната фискална политика резултираа со повлекување на примарни пари преку нето домашната актива на НБРМ во вториот и третиот квартал од годината. Во услови на концентрација на трошењето на државата во последните денови од декември, како и на значителни одливи во текот на последниот квартал, особено заради исплатата на обврските врз основа на обврзниците за старото девизно штедење во октомври, при истовремен намален интерес за благајнички записи, нето домашната актива на НБРМ во последниот квартал од 2003 година делуваше во насока на креирање на примарни пари.

Табела 7
Преглед на НБРМ
(во милиони денари)

	Состојба 31.12.2002	Промену по квартали					Состојба 31.12.2003
		I	II	III	IV	Вкупно	
Примарни пари	18175	-3144	674	729	1818	77	18.252
Нето девизна актива ¹	41851	-3966	3741	2350	-1475	650	42.501
Нето домашна актива	-23.676	822	-3.067	-1.621	3.293	-573	-24.249
1. Нето-кредити на банките	-2.784	-849	-347	-1.280	963	-1.513	-4.297
- кредити	214	-118	3	-1	-16	-132	82
- инструменти	-2.998	-731	-350	-1.279	979	-1.381	-4.379
2. Нето-позиција на државата кај НБРМ	-9.857	129	-1.482	29	2.639	1.315	-8.542
- Побарувања од државата	3.754	-89	-314	-80	-4	-487	3.267
- Депозити на државата ²	-17.416	-1.724	4.579	109	2.643	5.607	-11.809
- Екстерна сметка ³	3.805	1.942	-5.747	0	0	-3.805	0
3. Останати ставки, нето	-11.035	1.542	-1.238	-370	-309	-375	-11.410

1/ Девизните категории се вреднувани по тековен девизен курс.

2/ Бидејќи се работи за пасивни сметки прикажани во активата, состојбите на 31.12.2002 година и на 31.12.2003 година се прикажани со минусен предзнак. Кај промените по квартали, промена со негативен предзнак значи пораст на депозитите и обратно.

3/ Во јуни, позитивното салдо на сметката на Фондот за поддршка на монетарната политика беше пребиено со екстерната сметка на државата кај НБРМ, со што овие две сметки се затворени, а преостанатото позитивно салдо е префрлено на единствената трезорска сметка.

Од аспект на меѓугодишната динамика, нето девизната актива на НБРМ во 2003 година делуваше во насока на креирање на примарни пари. Притоа, во првиот квартал во услови на кумулативна нето-продажба на девизи на девизниот пазар од страна на НБРМ, ниско ниво на екстерни приливи и редовно сервисирање на обврските кон надворешните кредитори, нето девизната актива на НБРМ претставуваше тек на повлекување на примарни пари. И покрај понатамошните интервенции со нето-продажба на девизи и редовната отплата на достасаните обврски, значителните екстерни приливи во вториот квартал (по склучувањето на Стенд-бај аранжманот со ММФ) детерминираа креирање на примарни пари преку нето девизната актива на НБРМ. Во иста насока беа и движењата во третиот квартал, пред сè како резултат на интервенциите на НБРМ на девизниот пазар со нето-откуп на девизи. Во услови на повисока побарувачка во однос на понудата на девизи, односно, нето-продажба на девизи од страна на НБРМ, и покрај значителните екстерни приливи при крајот на годината, во четвртиот квартал нето девизната актива на НБРМ претставуваше тек на повлекување на примарни пари.

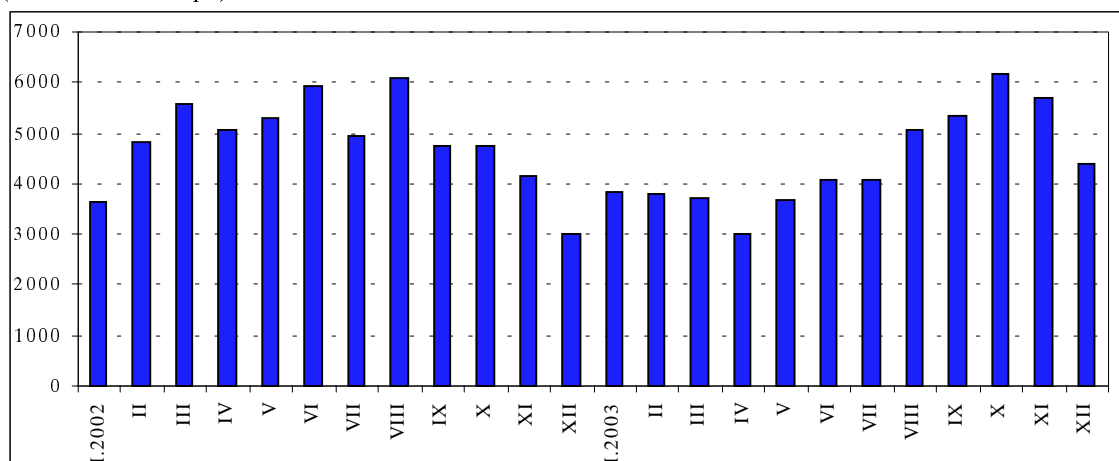
4.1.1. Основни инструменти за монетарно регулирање

Инструментите за монетарно регулирање и во 2003 година беа поставени на флексибилна основа и беа во функција на ефикасно управување со ликвидноста на банкарскиот систем. Притоа, покрај потребата од одржување на задоволително ниво на ликвидност, поставеноста на монетарните инструменти беше во функција и на пренасочување на денарската ликвидност од девизниот пазар, со што делуваше врз побарувачката за девизи (во услови на примена на стратегија на таргетирање на девизниот курс, ова значи придонес на инструментите за монетарно регулирање за одржување на стабилност на девизниот курс).

Значителното намалување на ризикот, постепено стабилизирање на вкупните економски текови, како и водењето на прудентна фискална политика овозможија соодветно прилагодување на поставеноста на монетарната политика во 2003 година. Од аспект на монетарните инструменти, флексибилното прилагодување се рефлектираше преку промената на типот на аукции на благајнички записи, како и преку промената на стапките на издвојување на задолжителна резерва.

Во согласност со високото ниво на ликвидни средства во банкарскиот систем, а имајќи недоволно развиен финансиски пазар и недоволно диверзифицирано портфолио на финансиски инструменти, благајничките записи и понатаму остануваат атрактивна алтернатива за инвестирање на вишокот ликвидност. Имајќи ја предвид нивната функција на стерилизирање на вишокот на ликвидност, ова придонесува за висока ефикасност на монетарните инструменти. Воедно, во услови на примена на стратегија на таргетирање на девизниот курс, атрактивноста на краткорочните хартии од вредност на НБРМ значително придонесува за успешно стерилизирање на ефектите од автономните фактори врз ликвидноста и стабилноста на девизниот курс. Од аспект на задолжителната резерва, таа се темели на системот на просечно издвојување (со можност за користење на 60% од издвоениот износ), придонесувајќи за пофлексибилно и порационално управување со ликвидноста од страна на банките.

Графикон 14
Благајнички записи на НБРМ*
(во милиони денари)

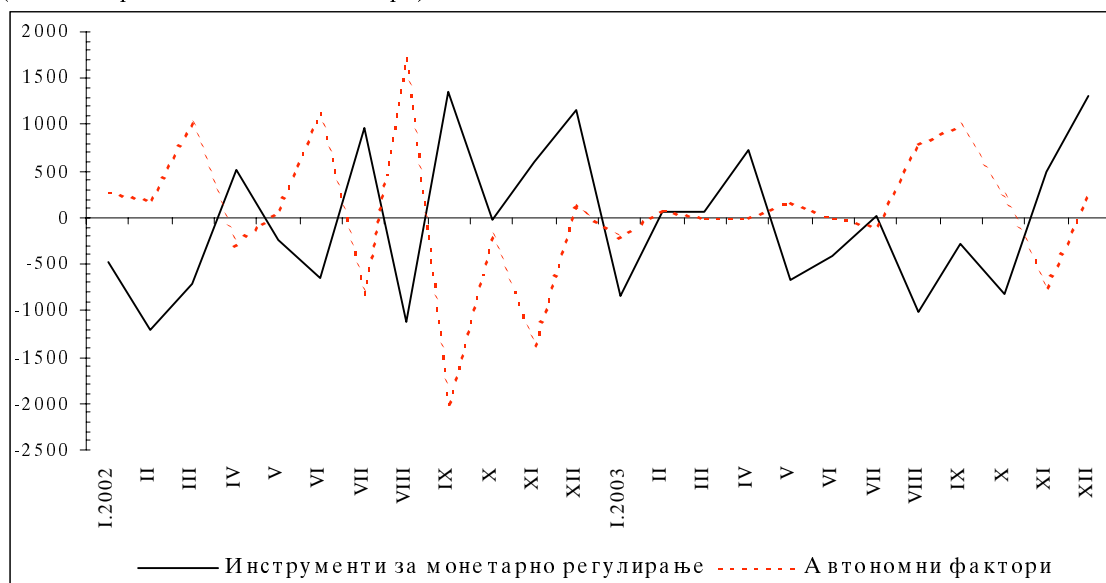
* Прикажан е дисконтираниот износ на благајнички записи.

Монетарното регулирање во 2003 година се спроведуваше во услови на значителен вишок на ликвидни средства на банките над обврската за задолжителна резерва. Со тоа, аукциите на благајнички записи делуваа во насока на повлекување на ликвидноста. Притоа, до средината на април 2003 година аукциите на благајнички записи беа поставени на принципот „тендер со каматни стапки“ (аукцирање со каматни стапки и нивно пазарно формирање), што во услови на повисока побарувачка во однос на понудата на благајнички записи придонесе за перманентно намалување на просечната пондерирани каматна стапка (од 15,2% во декември 2002 година на 9,6% во март 2003 година). Од средината на април 2003 година, НБРМ премина кон аукции на принципот „тендер со износи“, при што каматната стапка беше фиксирана на 7%. Ваквата промена резултираше со привремено намалување на интересот за вложување во благајнички записи (пред сè заради намалениот интерес на клиентите на банките, имајќи можност за повисок каматен принос на депонирани средства во банките, со рочност идентична со рочноста на благајничките записи). Сепак, атрактивноста на благајничките записи, и покрај промената на типот на аукциите, остана на задоволително ниво, што се потврдува со повисоката побарувачка во однос на понудениот износ. Ова особено беше изразено во октомври 2003 година, кога значителниот прилив на денарска ликвидност (заради исплатата на редовната рата од државните обврзници за старото девизно штедење) креираше дополнителна побарувачка за благајнички записи (во просек, во октомври 2003 година побарувачката ја надмина понудата за 2,5 пати, што покрај високата ликвидност, произлегува и од т.н. “overbidding” - нереален пораст на побарувачката, со цел зголемување на процентуалното учество на банките во реализацијата). Во вакви услови, во октомври НБРМ повторно премина кон аукции на принципот „тендер со каматни стапки“, што резултираше со постепено намалување на каматните стапки (сведувајќи се на 6,15% во декември). Во текот на 2003 година беа нудени благајнички записи со рочност од 28 дена, при што до септември аукциите се одржуваа три пати во текот на седмицата. Во септември, бројот на аукции се намали на два пати седмично како чекор за постепено намалување на присутноста на НБРМ и стимулирање на развојот на секундарниот пазар на благајнички записи (како и за стимулирање на пазарот на краткорочни државни хартии од вредност, кој отпочнува да функционира од 2004 година).

Графикон 15

Инструменти за монетарно регулирање и автономни фактори на креирање и повлекување на ликвидност*

(месечни промени во милиони денари)

* Позитивна промена - креирање на ликвидност; негативна промена - повлекување на ликвидност.

Во 2003 година, аукциите на благајнички записи делуваа во согласност со нивната дефинирана функција на повлекување на ликвидност. Така, на крајот на декември 2003 година тие изнесуваа 4.379 милиони денари, што во однос на крајот од претходната година претставува дополнително повлечена ликвидност од 1.381 милион денари. Во текот на годината, аукциите на благајнички записи обезбедија делумно неутрализирање на ликвидносните ефекти од делувањето на факторите со автономен карактер (готовите пари во оптек, фискалната позиција и интервенциите на НБРМ на девизниот пазар). Од аспект на кварталната динамика, значителното намалување на побарувачката за готови пари во првиот квартал (стабилизирање на сезонскиот ефект и ефектот од данокот на финансиски трансакции), и покрај нето-продажбата на девизи на девизниот пазар и релативно стабилната нето-позиција на државата, резултира со пораст на ликвидноста и зголемен интерес за благајнички записи. Така, во првиот квартал дополнително повлечената ликвидност преку аукциите на благајнички записи изнесуваше 731 милион денари. Повисоко ниво на благајнички записи беше регистрирано и во вториот квартал (квартален пораст од 350 милиони денари). Вишокот на понуда во однос на побарувачката за девизи на девизниот пазар во третиот квартал од годината резултираше со интервенции на НБРМ со нето-откуп на девизи и креирање на дополнителна денарска ликвидност во банкарскиот систем. Воедно, во овој период е регистрирано и намалување на депозитите на државата кај НБРМ. Ваквите движења беа неутрализирани преку повисок износ на благајнички записи (пораст во однос на претходниот квартал од 1.279 милиони денари). Во согласност со вообичаеното кумулирање на ликвидност на крајот на годината (заради очекуваните одливи во готовина пред празниците), на крајот на четвртиот квартал беше забележан намален интерес на банките за инвестирање во благајнички записи. Така, во последниот квартал износот на благајнички записи забележа намалување од 979 милиони денари.

Највисок износ на благајнички записи беше регистриран во текот на ноември 2003 година (6.239 милиони денари), одразувајќи го ефектот од исплатата на дел од државните обврзници за старото девизно штедење.

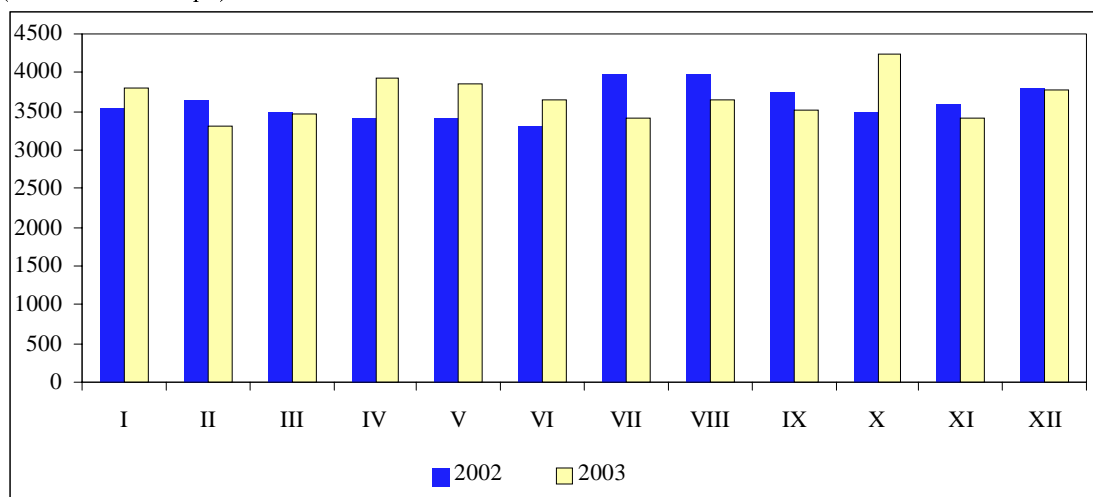
Од аспект на задолжителната резерва, во март 2003 година беше извршено унифицирање на стапките на издвојување на задолжителна резерва. Така, наместо дотогашното издвојување по стапки од 10% за депозитните пари, депозитите по видување и депозитите орочени до три месеци и 5% за останатите депозити, беше воведена единствена стапка на издвојување на задолжителна резерва од 7,5% за сите денарски депозити. Ваквите промени делуваа во насока на креирање на дополнителни расположиви ликвидни средства на банките. Воедно, беше воведена и обврска за издвојување на задолжителна резерва на девизните депозити, која започна на 11.06.2003 година. Притоа, во просек врз оваа основа беа издвоени 2.634 милиони денари (со стапка на издвојување од 7,5%, при што задолжителната резерва се издвојува во евра и не постои можност за користење на издвоените средства). Оваа промена, делумно се должи на измената во Законот за девизно работење, во однос на можноста за кредитирање во девизи за сите субјекти, независно од намената.

4.2. Ликвидност на банките

Во текот на 2003 година, просечната ликвидност на банките беше речиси идентична како и во претходната година. Притоа, промените во ликвидносната позиција на банките ги одразуваа ефектите од делувањето на факторите со автономен карактер (депозитите на државата кај НБРМ, готовите пари во оптек, девизните трансакции). Од друга страна, нивото на ликвидност беше детерминирано и од управувањето со ликвидноста од страна на НБРМ (преку аукциите на благајнички записи), како и од политиката на управување со ликвидноста од страна на банките (што се рефлектира преку издвоениот вишок на ликвидни средства над обврската за задолжителна резерва).

Графикон 16

Просечна дневна состојба на ликвидни средства на банките
(во милиони денари)

Во 2003 година просечната дневна состојба на ликвидни средства на банките²⁶ изнесуваше 3.671,1 милион денари, што во однос на претходната година претставува пораст од 51,5 милиони денари, или за 1,4%.

²⁶ Согласно со дефиницијата на примарните пари од февруари 2002 година (кога се изврши спојување на жиро-сметката на банките и сметката на задолжителна резерва во единствена сметка), при пресметката на износот на просечната дневна ликвидност на банкарскиот сектор, покрај готовината во благајна и износот на жиро-сметка на банкарскиот систем, се вклучува и износот на задолжителна резерва во денари.

Од аспект на кварталната динамика, просечната дневна ликвидност на банките во првиот квартал од 2003 година забележа намалување во однос на претходниот квартал и се сведе на 3.524,1 милион денари. Во услови на значително пониска побарувачка за готови пари (како комбиниран ефект од сезонското прилагодување и укинувањето на данокот на финансиски трансакции), пониско просечно ниво на денарските депозити на државата, како и во просек намалениот интерес за вложување во благајнички записи, пониската просечна ликвидност произлегува од повлекувањето на ликвидност преку девизните трансакции на НБРМ во овој период. И покрај незначително повисоката побарувачка за готови пари (како ефект од Велигденските празници и почетокот на годишните одмори), повлекување на ликвидност преку интервенциите на НБРМ на девизниот пазар и речиси непроменето ниво на благајнички записи, во вториот квартал, просечната дневна состојба на ликвидност на банките забележа зголемување (изнесуваше 3.812,7 милиони денари). Ваквата динамика на ликвидноста во овој период го рефлектира пониското просечно ниво на денарските депозити на државата кај НБРМ (при значителни одливи за исплата на дел од обврзниците за старото девизно штедење).

Имајќи релативно стабилна фискална позиција во третиот квартал, креирањето на ликвидност преку нето-откупот на девизи од страна на НБРМ беше компензирано преку повисокото ниво на готови пари во оптек и инструментите за монетарно регулирање. Во согласност со ваквите движења, во третиот квартал од 2003 година просечното дневно ниво на ликвидност се сведе на 3.530,6 милиони денари. Во последниот квартал од годината, просечното ниво на ликвидност достигна 3.816,9 милиони денари. Дополнително креирање на ликвидност беше регистрирано на самиот крај од годината, во услови на концентрација на значителни буџетски трошења во краток временски период (поголеми одливи од денарската сметка на државата беа регистрирани и во октомври, заради исплатата на редовната рата од обврзниците за старото девизно штедење). Истовремено, имајќи повисока потреба за ликвидност од сезонски карактер (заради високите одливи на готовина пред крајот на годината), банките преферираа да располагаат со повисок износ на ликвидни средства. Од друга страна, за намалување на ликвидноста влијаеше сезонски повисоката побарувачка за готови пари, во просек повисокиот интерес за благајнички записи на НБРМ, како и нето-продажбата на девизи од страна на НБРМ (при регистрирани повисоки потреби за девизи за плаќање на обврските врз основа на увоз).

Управувањето со ликвидноста на банките во 2003 година се одвиваше во услови на значителни вишоци на издвоени ликвидни средства на банкарскиот систем. Така, во просек, во 2003 година вишокот на ликвидни средства на банките на крајот на периодот на исполнување на задолжителната резерва изнесуваше 27,9% (меѓугодишен пораст од 4,1 процентен поен). За зголемувањето на вишокот на ликвидни средства делумно придонесе и унифицирањето на стапките на издвојување на задолжителна резерва²⁷, што креираше дополнителна слободна ликвидност во банкарскиот систем. Издвоениот вишок на ликвидни средства сигнализира потреба од порационално и поефикасно управување со ликвидноста од страна на одделни банки. Ова треба да резултира со намалување на опортунитетниот трошок од држење на ликвидни средства кои не носат принос.

Имајќи го предвид високото ниво на ликвидност на банкарскиот систем, во текот на годината, во јануари и декември, на две банки им беа одобрени два ломбардни кредита (како начин за надминување на привремените недостатоци за ликвидни средства).

²⁷ Од јуни 2003 година, наместо дотогашното издвојување на задолжителна резерва по стапки од 10% и 5% од депозитите до три месеци и над три месеци, соодветно, се премина кон унифицирана стапка на издвојување на задолжителна резерва од 7,5%.

И покрај високото ниво на ликвидност во банкарскиот систем, кумулативната понуда на ликвидни средства на институционализираниот пазар на пари ја надмина кумулативната побарувачка, сигнализирајќи неадекватна дисперзираност на ликвидноста. Од друга страна, во просек, побарувачката и понудата на ликвидни средства на пазарот на пари беа речиси урамнотежени.

4.3. Монетарни агрегати

Динамиката на монетарниот раст во 2003 година беше под влијание на зајакнатиот интензитет на економската активност, растечката склоност на населението кон штедење во рамките на банкарскиот систем, креирањето на дополнителен расположлив доход на населението со исплатата на дел од државните обврзници за старото девизно штедење (и преференциите за задржување на овие средства на сметките во банките), како и под влијание на некои промени од системски карактер (можноста правните лица без ограничувања да располагаат со своите девизни средства, без обврска за нивна продажба на девизниот пазар по определен временски период).

Паричната маса M1 (готови пари во оптек и депозитни пари) забележа годишен пораст од 1.059 милиони денари, или за 4% и на крајот од 2003 година изнесуваше 27.273 милиони денари. Позитивната меѓугодишна динамика на монетарниот агрегат M1 претставува резултат на незначителниот пораст на примарните пари и истовременото зајакнување на процесот на монетарна мултипликација. Така, во декември 2003 година монетарниот мултипликатор на паричната маса M1 изнесуваше 1,49 (наспроти 1,44 колку што изнесуваше во истиот месец од претходната година). При речиси непроменето ниво на готови пари во оптек, повисокиот монетарен мултипликатор го одразува повисокиот износ на средства на трансакционите сметки. Просечната меѓугодишна стапка на пораст на паричната маса M1 во 2003 година беше негативна и изнесуваше 5,4% (што најмногу се должи на просечно пониското ниво на готовите пари во оптек - ефект од укинувањето на данокот на финансиски трансакции).

Табела 8
Монетарен преглед*
(во милиони денари)

	Состојба 31.12.2002	Промени по квартали					Состојба 31.12.2003
		I	II	III	IV	Вкупно	
Парична маса M4 (вкупно)	70.374	-1.982	5.479	3.964	4.633	12.094	82.468
Парична маса M4 (недржавен сектор)	68.436	-1.849	5.255	3.690	5.281	12.377	80.813
Него девизна актива ¹	62.901	-3.275	3.116	3.711	-661	2.891	65.792
Него домашна актива ¹	7.473	1.293	2.363	-983	5.038	7.711	15.184
Домашни кредити	40.485	1.326	-641	2.146	5.802	8.633	49.118
Кредити одобрени од банки	50.342	1.197	841	2.117	3.163	7.318	57.660
од тоа:						0	
Кредити на недржавен сектор	42.365	1.510	1.409	2.397	2.647	7.963	50.328
- во денари	36.630	946	1.030	2.207	2.268	6.451	43.081
- во девизи	5.735	564	379	190	379	1.512	7.247
Кредити на државен сектор	7.977	-313	-568	-280	516	-645	7.332
Побарувања на НБРМ од државата, него	-9.857	129	-1.482	29	2.639	1.315	-8.542
Останати ставки, него	-33.012	-33	3.004	-3.129	-764	-922	-33.934

1/ (+) Креирање на парична маса (M1); (-) повлекување на парична маса (M1).

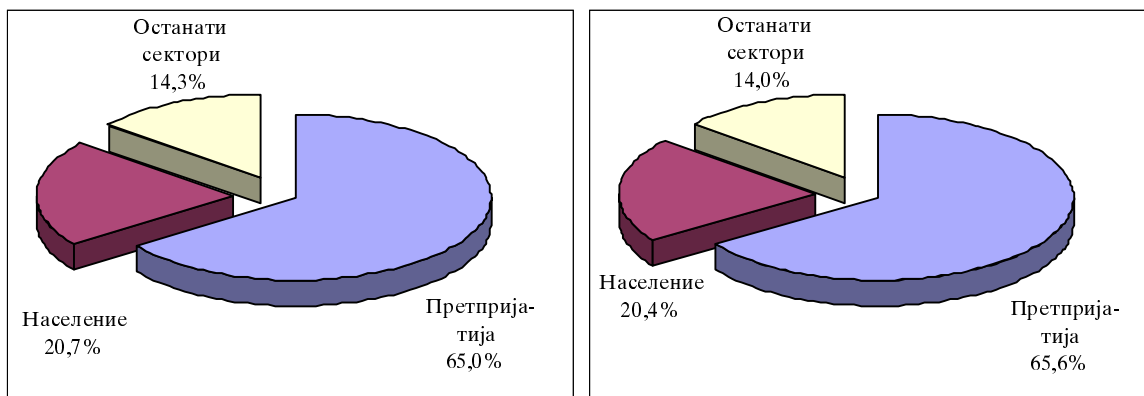
* Девизните категории се вреднувани по тековен девизен курс.

Од аспект на кварталната динамика, во првиот квартал беше регистрирано намалување на паричната маса М1 за значителни 14,2%, што кореспондира со ефектот од укинувањето на данокот на финансиски трансакции, надополнет со исцрпувањето на сезонскиот ефект врз готовите пари во оптек, како и со стабилизирањето на нивото на депозитните пари (по вообичаеното кумулирање на средства од страна на претпријатијата на крајот на годината). Во вториот квартал од годината, монетарниот агрегат М1 забележа пораст од 7,1%, при истовремено интензивирање на побарувачката за готови пари (продолжен сезонски ефект од Велигденските празници) и повисокото ниво на депозитни пари. Повисокото ниво на готовина, во периодот на годишни одмори и почетокот на новата учебна година, како и повисокото ниво на трансакциони средства, во третиот квартал резултираа со пораст на паричната маса М1 од 3,5%. Во согласност со сезонски интензивираната побарувачка за готови пари и вообичаеното кумулирање на средства на трансакционите сметки на претпријатијата, во последниот квартал од годината монетарниот агрегат М1 беше повисок за значителни 9,5%.

Незначителната годишна промена на готовите пари во оптек и истовремено повисокото ниво на депозитни пари резултираа со позитивни поместувања во структурата на паричната маса М1. Така, учеството на готовите пари во оптек во паричната маса М1 на 31.12.2003 година изнесуваше 52%, што претставува годишен пад од 1,9 процентни поени. Намалување е регистрирано и кај просечното месечно учество, кое во 2003 година изнесуваше 53% и на годишна основа беше пониско за 1,6 процентни поени.

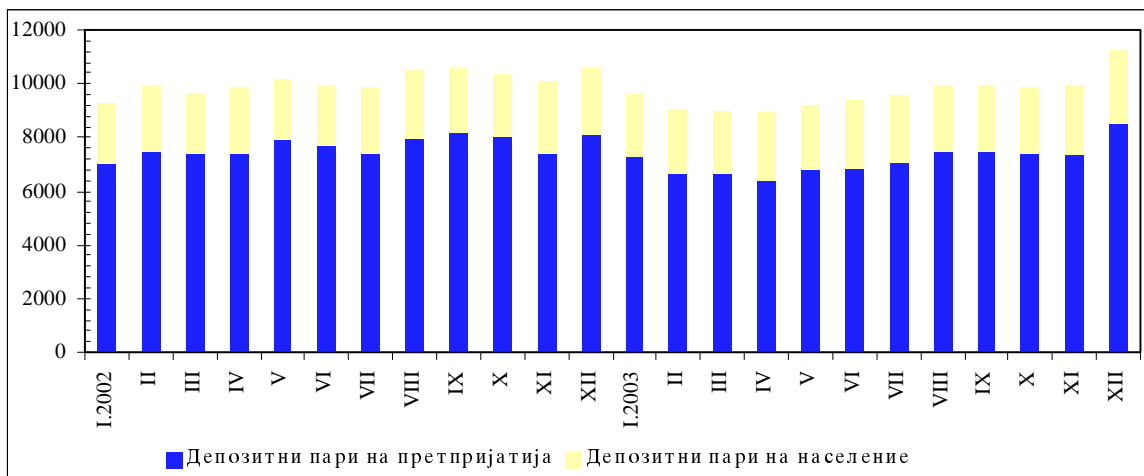
На почетокот на годината, кај готовите пари во оптек беше регистрирано значително намалување, што го рефлектира прилагодувањето на побарувачката за готови пари по укинувањето на данокот на финансиски трансакции. Воедно, во текот на годината флукуациите на готовите пари во оптек беа во согласност со редовната сезонска динамика. Така, во првиот квартал од годината готовите пари во оптек забележаа намалување од 16,1%, во согласност со наведениот ефект од системски карактер (укинувањето на данокот на финансиски трансакции) и исцрпениот сезонски ефект по новогодишните и божиќните празници. Во услови на интензивирана побарувачка за готови пари во периодот на велигденските и првوماјските празници, комбинирана со делумниот ефект од исплатата на државните обврзници за старото девизно штедење (во април) и почетокот на летните одмори, во вториот квартал нивото на готови пари во оптек беше повисоко за 7,3%. Порастот на побарувачката за готови пари во третиот и четвртиот квартал изнесуваше 2,5% и 8,7%, соодветно. Притоа, позитивната динамика на готовите пари во оптек во третиот квартал е рефлексивна на периодот на годишни одмори и почетокот на новата учебна година. Промените кај побарувачката за готови пари во последниот квартал претставуваат комбиниран ефект од исплатата на дел од државните обврзници за старото девизно штедење (во октомври), повисоката побарувачка за готови пари пред новогодишните и божиќните празници и високата јавна потрошувачка, концентрирана во последните денови од годината.

Графикон 17
Структура на депозитните пари по сектори
31.12.2003 година

Вкупните депозитни пари (тековни и жиро-сметки) на крајот на 2003 година забележаа годишен пораст од 1.018 милиони денари, или за 8,4%, во услови на истовремен пораст на депозитните пари на претпријатијата и депозитните пари на населението. Притоа, депозитните пари на претпријатијата остварија годишен пораст од 7,2%, за што значителен придонес има вообичаеното кумулирање на средства на трансакционите сметки на претпријатијата на крајот на годината. Динамичката анализа покажува континуирано намалување на депозитните пари на претпријатијата во првите четири месеци од годината. Интензивна позитивна месечна динамика е регистрирана во периодот мај - август 2003 година. Во останатиот период (со исклучок на декември) депозитните пари на претпријатијата беа релативно стабилни. Во согласност со новите одредби од Законот за девизно работење (можност за слободно располагање со девизните средства од страна на правните лица - без обврска за нивна продажба по изминувањето на определен временски период), просечното месечно ниво на депозитните пари на претпријатијата во 2003 година беше пониско во однос на претходната година (за 6,5%). Од структурен аспект, учеството на депозитните пари на претпријатијата во вкупните депозитни пари на крајот на 2003 година изнесуваше 65%, што претставува намалување на годишна основа од 0,6 процентни поени.

Графикон 18
Депозитни пари на претпријатијата и населението
(во милиони денари)

Меѓугодишната стапка на пораст на депозитните пари на населението во 2003 година изнесуваше 10,3%. Во текот на годината средствата на трансакционите сметки на населението постојано осцилираа. Притоа, позначително кумулирање на ликвидни

средства беше регистрирано во април и декември во согласност со повисоките потреби на населението за средства за трансакциони цели (сезонски ефект пред празници). Воедно, априлскиот пораст на депозитните пари на населението, делумно произлегува и од исплатата на дел од државните обврзници за старото девизно штедење. Учеството на депозитните пари на населението во вкупните депозитни пари во 2003 година забележа годишен пораст од 0,3 процентни поени и на 31.12.2003 година достигна 20,7%.

Табела 9
Монетарни агрегати и нивните компоненти*
(во милиони денари)

	Состојби					Промени по квартали				
	31.12.2002	31.03.2003	30.06.2003	30.09.2003	31.12.2003	I	II	III	IV	Вкупно
Готови пари во оптек	14136	11861	12726	13046	14177	-2.275	865	320	1.131	41
Депозитни пари	12078	10633	11355	11867	13096	-1.445	722	512	1.229	1.018
Парична маса M1	26214	22494	24081	24913	27273	-3.720	1.587	832	2.360	1.059
Квазиденарски депозити	10855	11684	13635	13979	15568	829	1.951	344	1.589	4.713
Квазидевизни депозити	26594	27541	29622	31810	33187	947	2.081	2.188	1.377	6.593
Парична маса M2	63663	61719	67338	70702	76028	-1.944	5.619	3.364	5.326	12.365
Немонетарни денарски депозити	3493	3555	3288	3337	3497	62	-267	49	160	4
Немонетарни девизни депозити	1280	1313	1216	1493	1288	33	-97	277	-205	8
Парична маса M4	68436	66587	71842	75532	80813	-1.849	5.255	3.690	5.281	12.377

* Девизните категории се вреднувани по тековен девизен курс.

Покрај ефектите од динамиката на компонентите на паричната маса M1, движењето на пошироките монетарни агрегати во 2003 година беше детерминирано и од следниве фактори: а) зајакната ориентација на економските субјекти за штедење во рамките на банкарскиот систем, што укажува на повисок кредибилитет на банкарскиот систем и перцепции за стабилни текови во наредниот период; б) значителниот пораст на расположливиот доход на населението, креиран со редовната исплата на обврските по државните обврзници за старото девизно штедење (во голем дел задржан на денарските сметки на населението) и в) кумулирањето на девизни депозити од страна на претпријатијата (во согласност со измените на Законот за девизно работење за слободно располагање со девизните средства).

Паричната маса M2 (парична маса M1, депозити по видување и депозити орочени до една година), на крајот од 2003 година изнесуваше 76.028 милиони денари, што претставува годишен пораст од 12.365 милиони денари, или за 19,4%. Притоа, нејзината денарска компонента забележа пораст од 15,6% (во голема мерка детерминиран од повисокото ниво на краткорочни депозити во домашна валута). Монетарниот агрегат M4 (парична маса M2, ограничени и долгорочно орочени депозити) забележа годишен пораст од 12.377 милиони денари, или за 18,1%, со што на крајот на годината достигна 80.813 милиони денари.

4.3.1. Вкупни депозити

Во текот на 2003 година (со исклучок на јануари и ноември) депозитниот потенцијал на банките бележеше перманентно зголемување. Притоа, ваквиот тренд на вкупните депозити на недржавниот сектор (депозити по видување, орочени до една година и над една година) претставува одраз на засилената ориентација на економските субјекти за штедење во домашна и во странска валута. На крајот од 2003 година вкупните депозити во банкарскиот систем достигнаа ниво од 53.540 милиони денари, што претставува пораст на годишна основа од 11.318 милиони денари, или за 26,8%. Високата меѓугодишна стапка на пораст може да се објасни со влијанието на неколку фактори: а) намален ризик и следствено задржување на поголем дел од средствата во рамките на банкарскиот систем; б) интензивизирана економска активност и повисок расположлив доход; в) повисок кредибилитет на банкарскиот систем и

висок степен на заштита на депозитите на населението²⁸, што придонесува за понатамошно насочување на слободните средства во банкарскиот систем; г) креирањето на дополнителен расположлив доход за населението преку исплата на редовните рати од државните обврзници за старото девизно штедење, што во голем дел беше задржан на сметките во банките, и д) новата одредба за слободно располагање со девизи од страна на правните лица (без обврска за нивна продажба на девизниот пазар по изминувањето на определен временски период) делуваше во насока на значителен пораст на девизните депозити на претпријатијата.

Табела 10
Вкупни депозити*
(во милиони денари)

	С о с т о ј б и					Промени по квартали				
	31.12.2002	31.03.2003	30.06.2003	30.09.2003	31.12.2003	I	II	III	IV	Вкупно
Вкупни депозити на недржавниот сектор	42.222	44.093	47.761	50.619	53.540	1.871	3.668	2.858	2.921	11.318
- денарски	14.348	15.239	16.923	17.316	19.065	891	1.684	393	1.749	4.717
- девизни	27.874	28.854	30.838	33.303	34.475	980	1.984	2.465	1.172	6.601
I. Краткорочни депозити ^{1/}	37.449	39.225	43.257	45.789	48.755	1.776	4.032	2.532	2.966	11.306
- денарски	10.855	11.684	13.635	13.979	15.568	829	1.951	344	1.589	4.713
- девизни	26.594	27.541	29.622	31.810	33.187	947	2.081	2.188	1.377	6.593
II. Долгорочни депозити ^{2/}	4.773	4.868	4.504	4.830	4.785	95	-364	326	-45	12
- денарски	3.493	3.555	3.288	3.337	3.497	62	-267	49	160	4
- девизни	1.280	1.313	1.216	1.493	1.288	33	-97	277	-205	8

1/ Краткорочните депозити ги вклучуваат: депозитите по видување и депозитите орочени до една година.

2/ Долгорочните депозити ги вклучуваат: депозитите орочени над една година и ограничените депозити.

* Девизните категории се вреднувани по тековен девизен курс.

Динамичката анализа покажува проширување на депозитната база на банките во сите четири квартали од годината. Така, во првиот квартал вкупните депозити во банкарскиот систем остварија пораст од 4,4%, при регистрирано зголемување кај сите видови депозити, од аспект на нивната рочна и валутна структура. Притоа, ваквата динамика на депозитите во првиот квартал ја одразува зајакнатата склоност на населението и претпријатијата за краткорочно штедење во домашна и странска валута. Порастот во вториот квартал беше поинтензивен и изнесуваше 8,3%, рефлектирајќи ги приливите на сметките на населението од исплатата на редовните рати од државните обврзници за старото девизно штедење (кои во голема мерка беа кумулирани на денарските сметки по видување и орочените депозити до еден и три месеци во денари), како и повисоките износи на краткорочните денарски депозити на претпријатијата (во согласност со нивниот намален интерес за благајнички записи) и значителниот пораст на девизните депозити на претпријатијата (имајќи можност за слободно располагање со девизи). Во третиот квартал, вкупните депозити забележаа пораст од 6%, во услови на поголема склоност на населението и претпријатијата за штедење во странска валута (77% од кварталниот пораст на вкупните депозити во третиот квартал се должи на повисокото ниво на краткорочни девизни депозити). Исплатата на редовната рата од државните обврзници за старото девизно штедење, како и повисоките износи на средства на орочените денарски депозити на претпријатијата и на нивните девизни депозити по видување резултираа со зголемување на нивото на вкупните депозити во четвртиот квартал од 5,8%.

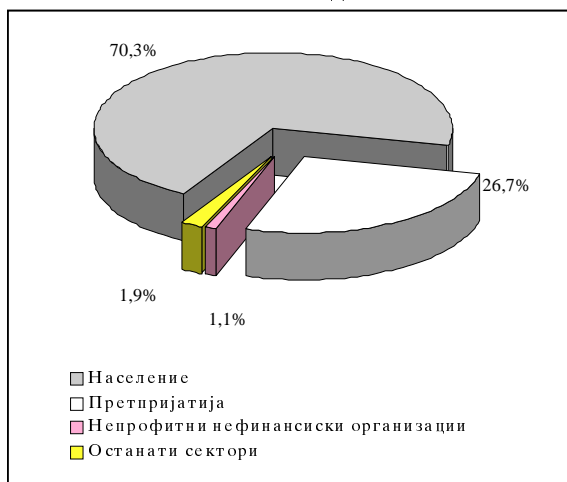
Од аспект на рочната структура, зајакнувањето на депозитниот потенцијал на банките, речиси во целост се должи на зголемувањето на краткорочните депозити. Притоа, меѓугодишната стапка на пораст на краткорочниот депозитен потенцијал во 2003 година изнесува 30,2%, додека краткорочните денарски и девизни депозити истовремено пораснаа за 43,4% и 24,8%, соодветно. Од динамички аспект, краткорочните депозити во текот на годината бележеа континуиран пораст, кој беше

²⁸ Тековната шема на осигурување на депозитите предвидува обесштетување од 100% и 90% за депозитите на населението до 10.000 евра и до 20.000 евра, соодветно.

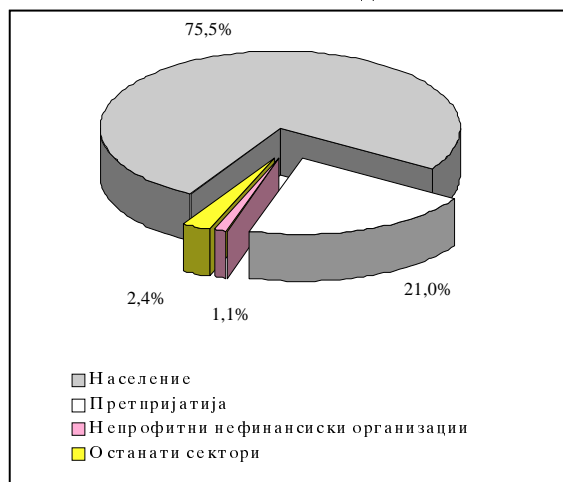
најизразен во вториот квартал. Кај депозитите орочени на долг рок не беа регистрирани позначителни промени (годишен пораст од 0,3 процентни поени). Од аспект на осцилациите во текот на годината, по умерениот пораст во првиот квартал, во вториот квартал беше регистриран пад на долгорочниот депозитен потенцијал, како одраз на намалените преференции на населението за штедење на долг рок. Зголемувањето во третиот квартал е комбиниран ефект од умереното зголемување на долгорочните депозити на населението и повисокото ниво на ограничените депозити на претпријатијата во странска валута (наменети за трансакции врз основа на инструментите на надворешниот платен промет). И покрај понатамошното умерено зголемување на долгорочното штедење на населението, намалувањето на ограничените депозити на претпријатијата (кои имаат нестабилен карактер) во четвртиот квартал резултираше со намалување на вкупните долгорочни депозити.

Од валутен аспект, пораст е регистриран и кај денарските и кај девизните депозити. Притоа, нивната динамика беше генерирана од осцилациите во краткорочниот депозитен потенцијал. Така, денарските депозити остварија годишен пораст од 32,9% (при пораст на краткорочните и долгорочните денарски депозити од 43,4% и 0,1%, соодветно). Девизниот депозитен потенцијал во декември 2003 година, во однос на истиот месец од претходната година е повисок за 23,7%, во услови на зголемување на краткорочните и долгорочните девизни депозити за 24,8% и за 0,6%, соодветно (при што предвид треба да се има и депресијацијата на американскиот долар и пониската денарска противвредност на депозитите деноминирани во САД долари којашто произлегува од тоа).

Графикон 19
Структура на депозитите по сектори
31.12.2003 година

31.12.2002 година

Во секторската структура се регистрирани поместувања во насока на зголемување на учеството на претпријатијата, во согласност со можноста за слободно располагање со девизи од страна на правните лица, наспроти пониското учество на депозитите на населението. Така, на 31.12.2003 година учеството на депозитите на населението во вкупните депозити изнесуваше 70,3% (годишно намалување од 5,2 процентни поени). Меѓугодишниот пораст на учеството на депозитите на претпријатијата изнесуваше 5,7 процентни поени, со што на крајот на 2003 година тоа достигна 26,7%.

Преференциите на населението за задржување на поголем дел од дополнителниот приход во рамките на банкарскиот систем, во услови на мален ризик, зајакната доверба во банкарскиот систем и повисока склоност кон штедење,

резултираа со значителен меѓугодишен пораст на вкупните депозити на населението за 5.766 милиони денари, или за 18,1%, со што на крајот на годината достигнаа ниво од 37.645 милиони денари. Од аспект на кварталната динамика, вкупните депозити на населението во текот на годината бележеа континуиран пораст. Така, во услови на повисок износ на денарски депозити орочени до еден и три месеци (при регистрирана делумна редистрибуција од депозити по видување кон депозити орочени на краток рок) и пораст на заштедите во странска валута, порастот на депозитите на населението во првиот квартал изнесуваше 2,8%. Поинтензивен пораст е регистриран во вториот квартал (4,4%), при што 64% од кварталниот пораст беше генериран од денарските депозити на населението (во услови на дополнителни приливи на сметките на населението преку исплатата на редовната рата од државните обврзници за старото девизно штедење во април 2003 година). Растечкиот тренд продолжи и во третиот квартал (зголемување од 3,5%), додека во последниот квартал од годината зголемувањето на депозитите на населението изнесуваше 6,3%. Порастот во последниот квартал во голема мерка се должи на дополнителниот прилив од исплатата на редовната рата од државните обврзници за старото девизно штедење во октомври 2003 година.

Во текот на 2003 година вкупните депозити на претпријатијата бележеа перманентен пораст, рефлектирајќи ги преференциите за кумулирање на средства на денарските сметки во банките, како и новата одредба од Законот за девизно работење (можност за слободно располагање со девизни средства, без обврска за нивна продажба на девизниот пазар по изминувањето на определен временски период). Така, годишната стапка на пораст на вкупните депозити на претпријатијата изнесуваше 61,3% (при пораст на денарските и девизните депозити од 38,5% и 96,6%, соодветно), со што на крајот од годината тие достигнаа ниво од 14.277 милиони денари. Во првиот квартал, депозитите на претпријатијата остварија пораст од 10%, при што доминантен ефект имаше значителниот пораст на краткорочно орочените депозити во денари. Стапките на пораст во вториот и третиот квартал беа значително високи (22,4% и 13,7%, соодветно) во согласност со интензивното кумулирање на девизни средства на сметките на претпријатијата (високата стапка на пораст во вториот квартал го рефлектира и пренасочувањето на вложувањата од благајнички записи кон штедење во банките, по извршеното фиксирање на каматната стапка на благајнички записи на НБРМ). Во четвртиот квартал беше регистрирано релативно стабилизирање на нивото на депозитите на претпријатијата, односно квартален пораст од 5,4%.

4.4. Пласмани на банките²⁹

Интензивираното кредитирање на приватниот сектор во 2003 година од страна на банките претставуваше дополнителна финансиска поддршка на економската активност. Интензивната меѓугодишна динамика на вкупните кредити на банките одобрени на недржавниот сектор претставува резултанта на влијанието на повеќе фактори: а) значителното намалување на ризикот и со тоа повисок бонитет на клиентите и понизок кредитен ризик; б) понатамошното проширување на депозитната база на банките, односно зголемување на нивниот кредитен потенцијал; в) постепеното зголемување на флексибилноста на каматната политика, што во услови на релативно стабилни текови и соодветни промени во монетарната политика резултираше со пониски цени на кредитите; г) диверзифицираната понуда на кредити

²⁹Пласманите на банките се прикажани според сметководствената состојба и сите споредби се соодветно прилагодени (претходно беше презентирана фактичката состојба, која се разликува од сметководствената состојба за извршени соодветни корекции за отпишани побарувања и прекнижувања кај банките).

(диверзификација на видовите на кредити и условите за нивно користење), што ја зголеми атрактивноста на кредитите, како дополнителен извор на финансирање и д) влезот на нова банка со странски капитал, чија главна ориентација е микрокредитирањето.

Ефектите од кредитирањето преку банкарскиот сектор врз поттикнувањето на економската активност можат да се категоризираат во директни и индиректни. Така, во 2003 година беше забележан пораст на краткорочното и долгорочното кредитирање на претпријатијата, што претставува директен импулс за интензивирање на инвестиционата активност. Од друга страна, речиси 60% од порастот на вкупните кредити на банките во домашна валута се однесува на пласирање на финансиски средства кај секторот население. Така, банките продолжија да го надополнуваат финансискиот потенцијал на населението со одобрување на краткорочни кредити за потрошувачки цели, што е во функција на стимулирање на потрошувачката и поттикнување на динамиката на економскиот раст преку овој канал. Воедно, во 2003 година беше регистриран и пораст на долгорочните кредити на населението за станбена изградба, што генерира индиректни позитивни ефекти врз економскиот раст.

Табела 11

Домашни кредити на депозитните банки*
(во милиони денари)

	Состојби					Промени по квартали				
	31.12.2002	31.03.2003	30.06.2003	30.09.2003	31.12.2003	I	II	III	IV	Вкупно
1. Вкупни пласмани на банките кај приватниот сектор (сметководствена состојба)	42.365	43.875	45.284	47.681	50.328	1.510	1.409	2.397	2.647	7.963
Во денари	36630	37576	38606	40813	43081	946	1.030	2.207	2.268	6.451
Во странска валута	5735	6299	6678	6868	7247	564	379	190	379	1.512
2. Вкупни пласмани на банките кај приватниот сектор (фактичка состојба)	47.505	48.975	50.357	51.769	54.629	1.470	1.382	1.412	2.860	7.124
Во денари	39955	40861	41864	43038	45567	906	1.003	1.174	2.529	5.612
Во странска валута	7550	8114	8493	8731	9062	564	379	238	331	1.512

*Девизните категории се вреднувани по тековен курс

Во услови на интензивирање кредитирање на приватниот сектор во домашна и странска валута, на крајот на 2003 година вкупните пласмани на банките кај приватниот сектор достигнаа ниво од 50.328 милиони денари, што во однос на претходната година претставува пораст од 7.963 милиони денари, или за 18,8%.

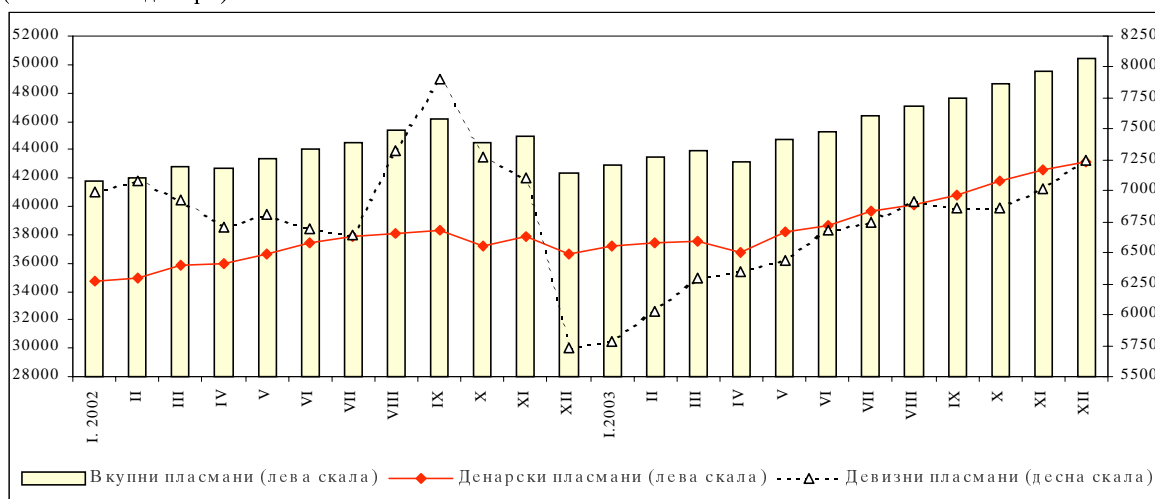
Вкупните денарски пласмани одобрени на приватниот сектор забележаа значителен годишен пораст од 6.451 милиони денари, или за 17,6%, со што на крајот на 2003 година достигнаа 43.081 милион денари. Ваквата динамика на денарските кредити е генерирана од неколку фактори: 1) поинтензивно кредитирање на претпријатијата на краток и на долг рок; 2) засилена ориентација на банките за краткорочно и долгорочно кредитирање на населението за различни цели и в) повисок износ на сомнителни и спорни побарувања врз основа на кредити одобрени на претпријатијата³⁰.

Кварталната анализа на динамиката на денарските пласмани на банките покажува перманентно интензивирање на кредитната активност на банките во текот на 2003 година. Притоа, кварталните стапки на пораст на кредитирањето во домашна валута во првите два квартала беа релативно умерени (2,6% и 2,7%, соодветно), додека во третиот и четвртиот квартал беше регистрирана поинтензивна динамика на

³⁰Што во голема мерка ја одразува одлуката за укинување на дотогашната практика за вонбилансно евидентирање на пласманите со задоцнета наплата од повеќе од два квартала.

кредитирањето во домашна валута (квартален пораст во третиот и четвртиот квартал од 5,7% и 5,6%, соодветно). Главни фактори кои делуваа во насока на пораст на нивото на денарските пласмани во првата половина од годината претставуваа интензивираното кредитирање на населението за различни намени, трендот на пораст на кредитирањето на претпријатијата во функција на надополнување на нивните долгорочни извори на средства и повисокото ниво на достасани ненаплатени побарувања. Од друга страна, во овој период беше регистриран намален обем на кредити одобрени на претпријатијата на краток рок. Ваквиот тренд со поинтензивирана динамика продолжи и во третиот квартал, додека во последниот квартал беа регистрирани позитивни квалитативни поместувања во структурата на кредитирањето. Така, банките продолжија со финансирање на краткорочните и долгорочните потреби на населението и претпријатијата, при што беше регистрирано умерено намалување на нивото на достасани ненаплатени побарувања (што сигнализира поадекватна селекција на комитентите, посоодветно управување со кредитното портфолио од страна на банките и повисока финансиска дисциплина).

Графикон 20
Пласмани на банките
(во милиони денари)

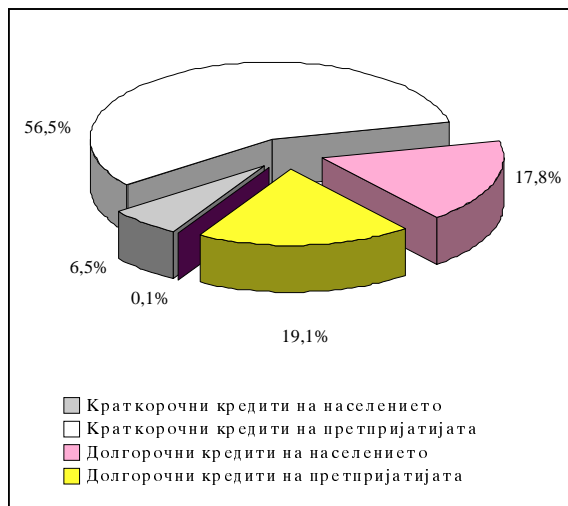
Растечката улога на банките во процесот на поддршка на економскиот раст се потврдува и со анализата на рочната структура на денарските пласмани. Така, во услови на стабилизирање на економските текови и релативно стабилно економско окружување, во 2003 година беше регистрирана зајакната ориентација на банките кон кредитирање на долг рок. Притоа, долгорочните денарски пласмани забележаа годишен пораст од 42,4%, при поинтензивно долгорочно кредитирање на претпријатијата и долгорочно кредитирање на населението (годишен пораст на долгорочните пласмани одобрени на населението и претпријатијата за 74,5% и 21,5%, соодветно). Ваквите движења резултираа со поместувања во рочната структура на денарските пласмани во насока на пораст на учеството на кредитите одобрени на долг рок за 6,3 процентни поени, при што на 31.12.2003 година тоа достигна 36,9%. Годишната стапка на пораст на кредитите одобрени на краток рок беше поумерена (7,3%), при што нивното учество во рочната структура на денарските пласмани и понатаму останува доминантно (на крајот на 2003 година тоа изнесуваше 63,1%). Од секторски аспект, краткорочното кредитирање на населението забележа годишен пораст од 31,7%, додека кредитите на претпријатијата одобрени на краток рок беа повисоки на годишна основа за 6,8%.

Ориентацијата на банките за засилено долгорочно кредитирање на секторот население резултираше со годишен пораст на учеството на денарските кредити

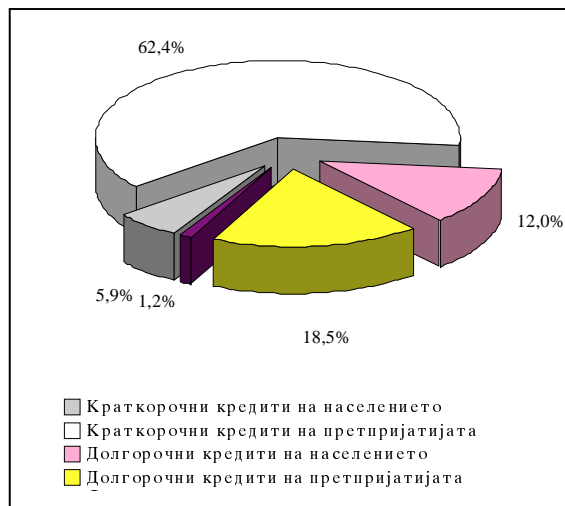
одобрени на населението во вкупните денарски пласмани за 6,5 процентни поени, со што на крајот на годината тоа достигна 24,4%. Наспроти ваквите движења, учеството на денарските пласмани одобрени на претпријатијата на 31.12.2003 година изнесуваше 75,6% и беше пониско на годишна основа за 5,4 процентни поени. Во рочната структура на денарските пласмани одобрени на претпријатијата и понатаму доминантна позиција имаат краткорочните кредити (74,8%), при изразени преференции на банките за долгорочно кредитирање на населението (учество на долгорочните кредити на населението во вкупните кредити на овој сектор од 73,1%).

Графикон 21

Секторска и рочна структура на денарските пласмани
31.12.2003 година

31.12.2002 година

На крајот на 2003 година, вкупните девизни пласмани на банките кај приватниот сектор изнесуваа 7.247 милиони денари, што претставува годишен пораст од 1.512 милиони денари, или пораст за 26,4%³¹. Притоа, меѓугодишната споредба покажува намален интерес за користење на странски кредитни линии како извор на финансирање. Регистрираниот пораст на кредитирањето на банките во странска валута се должи на повисокиот обем на краткорочни кредити за плаќање на достасани обврски кон нерезиденти, користените девизни кредити за плаќања во земјата³², како и интензивираниот долгорочно кредитирање на претпријатијата.

Во првиот квартал, вкупните девизни пласмани на банките забележаа пораст од 9,8%, пред сè генериран од зголемувањето на достасаните ненаплатени побарувања врз основа на краткорочни девизни кредити и повисокиот обем на кредитирање на претпријатијата на долг рок. Задржувањето на трендот на движење на овие фактори, надополнет со поинтензивното краткорочно кредитирање на претпријатијата во девизи, резултира со квартално зголемување на девизните пласмани во вториот квартал од 6%. Во третиот квартал, стапката на пораст на девизните пласмани беше поумерена (2,8%), при регистриран повисок износ на достасани ненаплатени побарувања врз основа на краткорочни кредити и истовремено понатамошно кредитирање на претпријатијата на долг рок. Во последниот квартал, паралелно со квантитативниот пораст на девизните пласмани (5,5%) беа регистрирани и позитивни квалитативни поместувања во насока на намалување на нивото на достасани

³¹ Имајќи ја предвид значителната годишна депресијација на американскиот долар, промените кај девизните пласмани делумно ги рефлектираат и промените на девизниот курс. Така, годишната промена на девизните пласмани, вреднувани по константен курс е поинтензивна и изнесува 29%.

³² Регистрирани во декември, а во согласност со измените во Законот за девизно работење, кои даваат можност за кредитирање во странска валута на сите правни и физички лица, независно од намената.

ненаплатени побрувања и повисок обем на краткорочни и долгорочни девизни кредити.

Поинтензивниот пораст на краткорочното девизно кредитирање (годишен пораст на краткорочните девизни пласмани од 32%), во однос на девизните кредити одобрени на долг рок (меѓугодишна стапка на пораст од 22,1%) резултираше со умерен годишен пораст на учеството на краткорочните пласмани во рочната структура на вкупните девизни пласмани од 1,9 процентни поени, при што тоа изнесуваше 44,6%. Од секторски аспект, речиси целокупниот износ на девизни пласмани е алоциран во секторот претпријатија (97,1%).

4.5. Нето девизна актива на монетарниот систем

Во услови на истовремен пораст на нето девизната актива на НБРМ и нето девизната актива на депозитните банки, на крајот на декември 2003 година нето девизната актива на монетарниот систем (транзакции на НБРМ и банките со нерезиденти) достигна ниво од 65.792 милиона денари, што претставува годишен пораст од 2.891 милион денари, или за 4,6%.

Табела 12

Нето девизна актива на монетарниот систем*
(во милиони денари)

	Состојба 31.12.2002	Промена по квартали					Состојба 31.12.2003
		I	II	III	IV	Вкупно	
Нето девизна актива на монетарниот систем	62.901	-3.275	3.116	3.711	-661	2.891	65.792
Нето девизна актива на НБРМ	41.851	-3.966	3.741	2.350	-1.475	650	42.501
Девизна актива	45.923	-4.245	3.796	1.834	-1.454	-69	45.854
Девизна пасива	4.072	-279	55	-516	21	-719	3.353
Нето девизна актива на депозитните банки	21.050	691	-625	1.361	814	2.241	23.291
Девизна актива	31.941	1.423	-867	690	-106	1.140	33.081
Девизна пасива	10.891	732	-242	-671	-920	-1.101	9.790

* Девизните категории се вреднувани по тековен девизен курс.

И покрај незначително пониското ниво на девизни средства на НБРМ (за 0,2%), намалувањето на обврските на НБРМ кон нерезиденти (за 17,7%) овозможи умерен меѓугодишен пораст на нето девизната актива на НБРМ во 2003 година од 650 милиони денари, или за 1,6%. Во услови на кумулативна нето-продажба на девизи, редовна отплата на екстерните обврски на државата и незначителни екстерни приливи, во првиот квартал беше регистрирано значително намалување на девизните средства на НБРМ. И покрај понатамошната нето-продажба на девизи на девизниот пазар, високото ниво на екстерни приливи (по одобрувањето на Стенд-бај аранжманот со ММФ во април 2003 година) придонесе за интензивен пораст на девизните средства на НБРМ во вториот квартал. Одржувањето на овој тренд и во третиот квартал во најголема мера ги рефлектира интервенциите на НБРМ на девизниот пазар со нето-откуп на девизи. Во четвртиот квартал, и покрај значителните екстерни приливи врз основа на донации и кредити, во услови на нето-продажба на девизи од страна на НБРМ (при сезонски повисока побарувачка за девизи за плаќање на обврски врз основа на увоз) беше регистрирано повторно намалување на девизните средства на НБРМ. Промените кај девизните обврски на НБРМ, во најголема мерка беа генерирани од повлекувањето на три транши врз основа на склучениот Стенд-бај аранжман, како и од редовната динамика на сервисирање на обврските кон ММФ.

Нето девизната актива на депозитните банки во декември 2003 година изнесуваше 23.291 милион денари и во однос на истиот месец од претходната година беше повисока за 2.241 милион денари, или за 10,6%. Притоа, ваквата промена се

должи на порастот на девизните средства на банките (за 3,6%) и истовременото намалување на нивото на девизни обврски (за 10,1%). Кварталната анализа покажува пораст на нето девизната актива во првиот квартал од 3,3%, како резултат на повисоките девизни средства на банките на сметките во странство (што кореспондира со порастот на девизните депозити на резидентите во овој период. Од друга страна, порастот на девизните обврски на банките (како последица на повисокото ниво на девизни депозити на нерезидентите и повисокото задолжување на банките кај нерезиденти) делуваше во насока на намалување на нето девизните средства на банките. Во вториот квартал, поинтензивното намалување на девизните средства на банките (во согласност со обврската на банките за издвојување на задолжителна резерва на девизните депозити во девизи), во однос на намалувањето на задолжувањето на банките кај нерезиденти, резултираше со пад на нето девизната актива на банките од 2,9%. Понатамошното кумулирање на девизни средства на сметките во странство, при истовремено пониско ниво на депозитите на нерезидентите и пониско задолжување во странство резултираше со пораст на нето девизната актива на банките во третиот квартал од 6,4%. Овој тренд продолжи и во последниот квартал од годината, но со поумерена динамика (квартален пораст од 3,6%).

V. Каматни стапки

Во текот на 2003 година беше регистриран тренд на намалување на каматните стапки, што претставува соодветна поддршка на процесот на динамизирање на економската активност. Така, во 2003 година монетарна политика постепено беше релаксирана (преку намалување на каматните стапки на НБРМ), во услови на воздржаност на фискалната политика, како и значително намален ризик и стабилност на банкарскиот систем. Ваквиот карактер на монетарната политика имаше директно влијание врз падот на просечната пондерирана каматна стапка на пазарот на пари (детерминиран првенствено од движењето на каматните стапки на аукциите на благајнички записи на НБРМ). Притоа, во 2003 година каматната политика на банките покажа поизразена респонзивност на монетарните сигнали, укажувајќи на повисока ефикасност на банкарскиот систем, повисок степен на конкурентност помеѓу банките, како и исцрпување на негативните ефекти од безбедносната криза (понижок кредитен ризик на комитентите и можност за постепено намалување на каматните стапки). Сепак, каматните маргини и понатаму се одржуваа на релативно високо ниво, укажувајќи на сè уште високите трошоци на финансиско посредување и потребата од натамошно унапредување на ефикасноста во работењето на банките.

Каматната политика на НБРМ во 2003 година беше насочена кон континуирано намалување на каматните стапки. Имено, во текот на 2003 година беа извршени повеќекратни намалувања на есконтната стапка (каматна стапка која се користи како основа за пресметка на казнените каматни стапки) и каматната стапка на ломбардните кредити (како индикатор за максималната каматна стапка во сетот каматни стапки). Така, со двократното намалување на есконтната стапка во февруари³³ (за 2,7 процентни поени) и април (за дополнителни 1,5 процентни поени), таа беше намалена од 10,7%, колку што изнесуваше на почетокот на 2003 година, на 6,5%. Каматната стапка на ломбардните кредити беше намалена во февруари³⁴ (за 5,5 проценти поени), април (за 1,5 процентни поени) и ноември (за 2 процентни поена), сведувајќи се на 14% (од иницијалното ниво од 23%). Ваквата каматна политика на НБРМ претставуваше јасен сигнал за промените во насоката на монетарната политика и потреба од соодветно прилагодување на каматната политика на банките.

Во рамките на сетот каматни стапки на НБРМ, каматната стапка на благајничките записи на НБРМ претставува референтна каматна стапка, која има најголемо влијание врз формирањето на каматната стапка на пазарот на пари. Во согласност со генералната поставеност на монетарната политика на порелаксирана основа, во текот на 2003 година беа направени повеќе измени во поставеноста на аукциите на благајничките записи, пред сè од аспект на типот на тендерот и динамиката на одржување, што резултира со значително намалување на просечната пондерирана каматна стапка на благајничките записи. Од аспект на рочноста на благајничките записи, во текот на 2003 година таа остана непроменета (28 дена), задржувајќи го сигналот до банките своите ликвидносни потреби на пократок рок да ги задоволуваат преку пазарот на пари.

Во првите три месеци од 2003 година, аукциите на благајнички записи се спроведуваа врз принципот тендер со каматни стапки, кој подразбира пазарно формирање на каматната стапка. Во набљудуваниот период постоеше голема заинтересираност кај банките за вложување во благајнички записи, како резултат на високата ликвидност во банкарскиот сектор, што резултира со континуирано намалување на просечната пондерирана каматна стапка на аукциите на благајнички

³³Примената започна од март 2003 година.

³⁴Види фуснота 11.

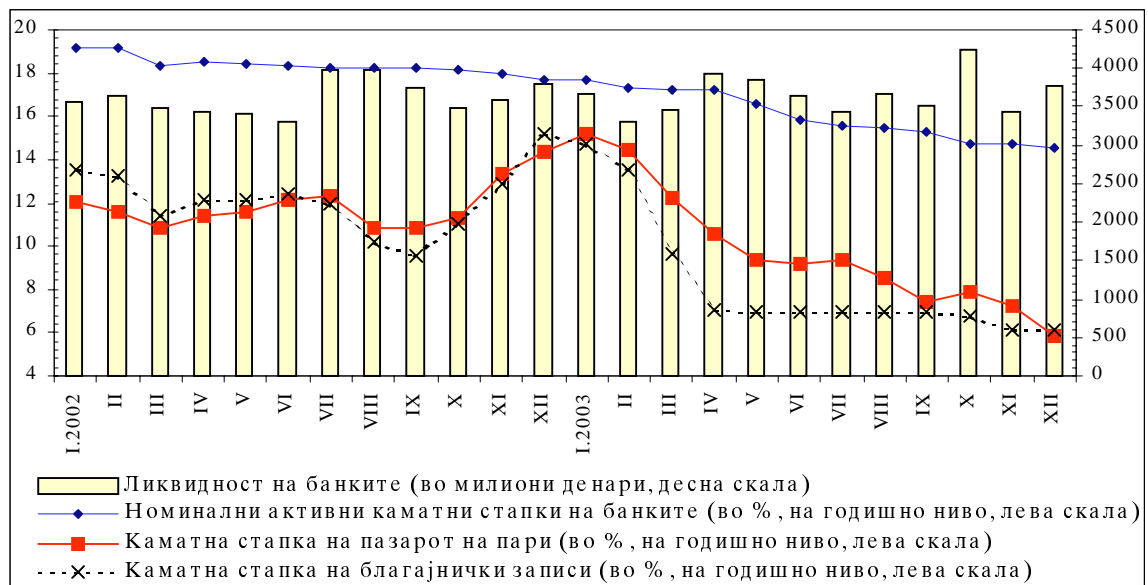
записи, која од 14,8% колку што изнесуваше во јануари, во март 2003 година се сведе на 9,6%. Од 11.04.2003 година НБРМ премина кон аукции на благајнички записи врз принципот „тендер со износи“, со фиксна каматна стапка од 7%. Иако фиксирана, оваа каматна стапка и понатаму беше атрактивна, што се потврдува преку перманентниот пораст на износот на продадени благајнички записи. Ваквиот тип на тендер беше применуван до почетокот на третата декада од октомври 2003 година, кога повторно се премина кон пазарно формирање на каматната стапка на аукциите на благајнички записи. Имено, од 22.10.2003 година повторно беше воведен тендерот со каматни стапки, при што беше утврдена максимална каматна стапка од 7%. Како резултат на високата побарувачка за благајнички записи во овој месец, предизвикана од вишокот на ликвидност поради исплатата на државните обврзници за старото девизно штедење, просечната пондерирана каматна стапка на благајничките записи на крајот на октомври 2003 година се сведе на 6,4% (просечната стапка за целиот месец изнесуваше 6,8%). Ваквиот тренд продолжи и во последните два месеца од 2003 година, што резултира со остварување на просечни пондерирани каматни стапки од 6,1% во ноември и 6,2% во декември.

Во просек, во 2003 година просечната пондерирана каматна стапка на благајничките записи на НБРМ изнесуваше 8,2%, што е за 3,9 процентни поени помалку од просечното ниво во 2002 година.

Во 2003 година беа направени промени и во динамиката на одржување на аукциите. Така, кон крајот на септември 2003 година беше извршено редуцирање на фреквенцијата во спроведувањето на аукциите од три на две аукции во текот на седмицата. Ваквите промени беа направени за да се намали присуството на НБРМ на пазарот на ликвидни средства, со што се остави поголем простор за меѓусебна соработка на банките и нивна меѓусебна упатеност во решавањето на проблемот на вишок, односно недостиг од ликвидни средства.

Графикон 22

Номинални пондерирани каматни стапки и просечна ликвидност

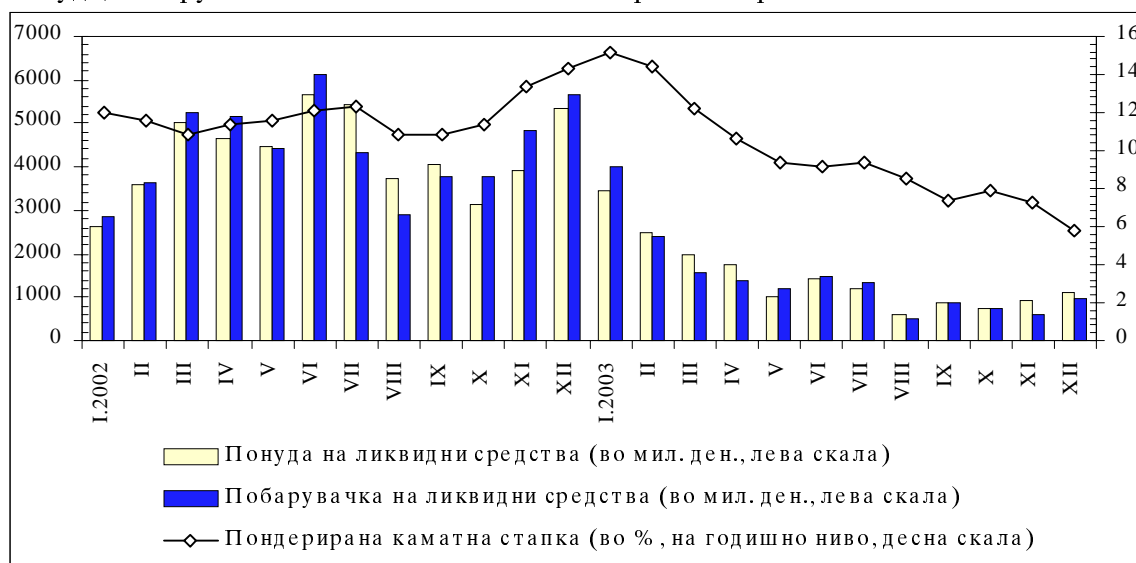
Движењето на просечната пондерирана каматна стапка на институционализираниот пазар на пари во 2003 година кореспондира со динамиката на каматната стапка на аукциите на благајнички записи на НБРМ, покажувајќи висока респонзивност на монетарните сигнали. Во услови на висока ликвидност во банкарскиот систем, во 2003 година понудата ја надмина побарувачката за ликвидни

средства на овој пазар. Притоа, просечната пондерирана каматна стапка на институционализираниот пазар на пари бележеше континуирано намалување (со исклучок на јули и октомври) и во 2003 година изнесуваше 9,8%, што е за 2,1 процентен поен пониско ниво во однос на претходната година.

Од динамички аспект, во првиот квартал од 2003 година просечната пондерирана каматна стапка на институционализираниот пазар на пари изнесуваше 13,9%. Притоа, највисоко ниво беше регистрирано во јануари (15,2%) поради повисокото ниво на побарувачка во однос на понудата на ликвидни средства на овој пазар, предизвикано од нето-продажбата на девизи од страна на НБРМ и зголемениот интерес за благajнички записи. Во вториот квартал, просечната пондерирана каматна стапка забележа значително намалување и изнесуваше 9,7%, согласно со промените во монетарната политика и повисоката понуда на ликвидни средства во април (заради исплатата на државните обврзници). Намалувањето на просечната пондерирана каматна стапка продолжи и во третото тримесечје кога таа изнесуваше 8,4%, во услови на релативно урамнотежена понуда и побарувачка за ликвидни средства на пазарот на пари. Во последниот квартал од 2003 година просечната пондерирана каматна стапка се сведе на 6,8%, регистрирајќи значително поголема понуда од побарувачка за ликвидни средства (за 18,3%). Притоа, нивото регистрирано во декември (5,8%) е најниско ниво регистрирано во текот на 2003 година (воедно и историски најниско ниво) и произлегува од високата ликвидност во банкарскиот систем предизвикана од интензивираната буџетска потрошувачка во последниот месец од 2003 година.

Графикон 23

Понуда, побарувачка и каматни стапки на пазарот на пари

Во 2003 година е забележано постепено намалување на степенот на ригидност на каматната политика на банките. Тоа е резултат на влијанието на неколку фактори: а/ намалениот ризик, односно понискиот кредитен ризик; б/ високото ниво на ликвидност во банкарскиот систем; в/ натамошниот пораст на депозитниот потенцијал на банките; г/ промената во поставеноста на монетарната политика; д/ зголемената конкуренција меѓу банките; е/ движењата на пазарот на пари.

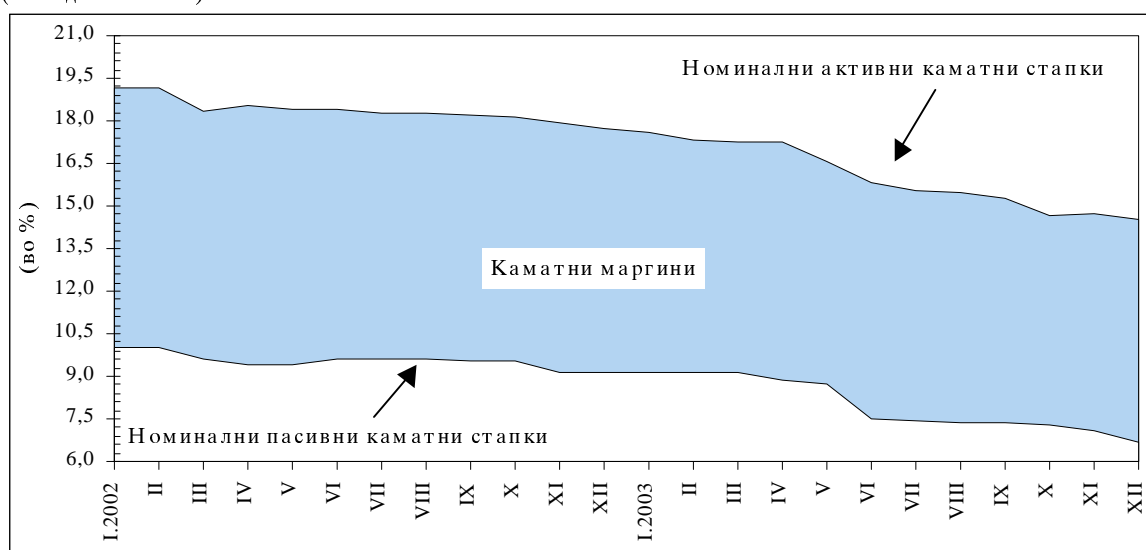
Во согласност со горенаведените фактори, во текот на 2003 година просечните пондерирани номинални активни и пасивни каматни стапки на банките бележеа

континуирано намалување. Така, номиналната пондерирана активна каматна стапка³⁵ на банките во 2003 година во просек изнесуваше 16%, што е за 2,4 процентни поени пониско ниво во однос на претходната година. Намалувањето на номиналната пондерирана пасивна каматна стапка³⁶ на банките во 2003 година беше поумерено (за 1,6 процентни поени), така што во просек таа изнесуваше 8%. Поинтензивниот пад на активните во однос на пасивните каматни стапки резултира со умерено намалување на просечната каматна маргина (за 0,8 процентни поени), која во 2003 година во просек изнесуваше 8 процентни поени. Натомошното одржување на релативно високо ниво на каматна маргина ги рефлектира сè уште високите трошоци во работењето на банките, кои произлегуваат од проблемот со достасаните ненаплатени побарувања од комитентите од изминатиот период, недоволната ефикасност и рационалност во работењето, како и потребата од понатамошно унапредување на конкуренцијата во банкарскиот сектор. Во оваа насока делува и присутната претпазливост на банките во пласирањето на средствата, но и натамошната ориентираност на економските субјекти кон банкарски кредити во услови на недостиг на алтернативни извори на средства.

Имајќи ја предвид релативно ниската просечна стапка на инфлација во 2003 година, реалните активни и пасивни каматни стапки на банките во 2003 година изнесуваа 14,6% и 6,7%, соодветно.

Графикон 24

Номинални активни и пасивни каматни стапки и каматни маргини на банките
(на годишно ниво)

Анализирано од динамички аспект, во првата половина од 2003 година номиналните пондерирани активни каматни стапки на банките забележаа пад од 1,9 процентни поени во однос на крајот на 2002 година. Притоа, позначително намалување е регистрирано во мај и во јуни 2003 година (за 0,7 процентни поени, подеднакво во двата месеца), како резултат на мерките на монетарната политика (фиксирање на каматната стапка на аукциите на благајнички записи во април 2003 година и намалување на обврската за издвојување на задолжителна резерва). Истовремено, номиналните пондерирани пасивни каматни стапки на банките се намалија за 1,7 процентни поени, при што најизразено намалување (за 1,2 процентни поени) беше регистрирано во јуни 2003 година. Трендот на опаѓање на каматните стапки на банките продолжи и во втората половина од годината (регистрацио

³⁵ Се однесува на денарски краткорочни кредити (до една година).

³⁶ Се однесува на тримесечен денарски депозит.

намалување на активните и пасивните каматни стапки на банките за 1,3 и 0,8 процентни поени, соодветно). Нивниот пад кореспондира со движењето на каматните стапки на благајничките записи, кои по напуштањето на тендерот со износи (во октомври) се сведоа на ниво под 7%, како и со намалувањето на каматната стапка на ломбардните кредити (во ноември). Ваквиот тренд придонесе на крајот на 2003 година номиналните пондерирани активни и пасивни каматни стапки на банките да се сведат на историски најниско ниво од 14,5% и 6,7%, соодветно.

Просечната пондерирана каматна стапка на краткорочните девизни кредити во текот на 2003 година беше релативно стабилна (во просек се одржуваше на нивото од 7,7%). Во декември 2003 година, таа изнесуваше 7,8% и во однос на крајот од претходната година остана речиси непроменета (пораќ од 0,1 процентен поен). Значително пониското ниво на каматните стапки на девизните пласмани во однос на каматните стапки на денарските пласмани се должи на пониските трошоци на изворите на средства и непостоењето на ризик од промена на девизниот курс. Каматните стапки на депозитите на населението орочени до три месеци во текот на 2003 година се движеа во интервал од 1,38%-5,50%, за депозити во евра, односно од 0,72%-4%, за депозити во долари.

Позитивниот тренд на движење на каматните стапки на банките во 2003 година ги одразува поволните ефекти од реформските процеси во банкарскиот сектор и воедно укажува на постепено раздвижување на трансмисиониот канал на монетарната политика преку каматните стапки. За да се задржи ваквиот тренд континуирано неопходно е натамошно продолжување на процесот на реформирање на банкарскиот сектор, имајќи предвид дека иако историски е најниско, сепак, нивото на каматните стапки (и каматните маргини) на банките и натаму е релативно високо (споредено со други земји во транзиција).

VI. Финансиски пазари во Република Македонија

Подобрувањето на макроекономските перформанси во 2003 година можат да се согледаат и преку функционирањето на финансиските пазари. Така, во 2003 година беше регистрирано интензивирање на берзанската активност и пораст на прометот на девизниот пазар. Од друга страна, обемот на тргување преку институционализираниот пазар на пари забележа значително намалување. Сепак, негативниот тренд на овој пазар во голема мерка е одраз на промената на однесувањето на банките во насока на изразени преференции за тргување на билатерална основа. Интензивираната надворешнотрговска размена, промените во законската регулатива и новиот начин на работење на девизниот пазар придонесоа за соодветен пораст на прометот на девизниот пазар. Истовремено, обемот на тргување на Македонската берза на долгорочни хартии од вредност беше значително повисок во однос на претходната година, за што во голема мерка придонесоа измените во законската регулатива³⁷ (и со тоа поголемиот број на котирани друштва и котирани хартии од вредност на Берзата), како и втората емисија на обврзници на РМ за денационализација и поголемото учество на државата на Берзата (преку продажба на акции во државна сопственост). Во оваа насока делуваа и континуираните напори за постојана модернизација на работењето на Берзата и нејзиното поврзување со пазарите на капитал од регионот.

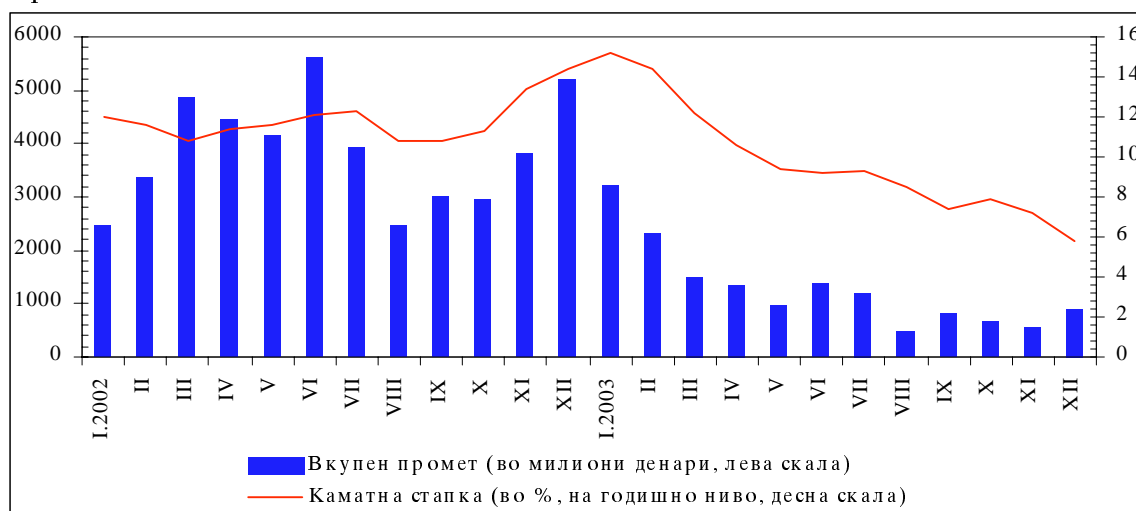
6.1. Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност

Во 2003 година, активноста на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во Република Македонија (институционализиран пазар) е значително пониска во споредба со претходната година (вкупната понуда и побарувачка на ликвидни средства, како и реализираниот промет на овој пазар во текот на 2003 година претставуваат само една третина од оствареното во 2002 година). Имајќи ја предвид високата ликвидност во банкарскиот систем во 2003 година и натамошната нерамномерна дисперзираност на ликвидноста, ваквата состојба на пазарот на пари произлегува од неколку причини: а/ сè поизразената тенденција на банките за тргување на билатерална основа (меѓусебно директно тргување), наместо тргување преку институционализираниот Пазар на пари, и б/ високата споредбена основа од претходната година кога беше реализиран највисок промет од постоењето на пазарот (во 2002 година тргувањето преку Пазарот на пари беше ослободено од данокот на финансиски трансакции, што придонесе за зголемување на прометот). Просечната пондерирана каматна стапка на Пазарот на пари во 2003 година забележа значително намалување, делумно рефлектирајќи го значителното стабилизирање на економијата.

³⁷ Задолжителна котација на акционерските друштва.

Графикон 25

Вкупен промет и пондерирана каматна стапка на институционализираниот Пазар на пари

Вкупниот промет реализиран на Пазарот на пари во 2003 година е понизок на годишна основа за 66,9%, како последица на истовремено намалените износи на понудените и побаруваните ликвидни средства (за 65,9% и 67,7%, соодветно). И покрај повисоката понуда на ликвидни средства од побарувачката (за 3%), 9,8% од вкупната побарувачка остана непокриена. Притоа, 12,4% од вкупно понудените ликвидни средства на овој пазар не се реализираа. Понискиот вкупен промет на Пазарот на пари во 2003 година, при истовремено поголем број работни денови во однос на претходната година, услови намалување и на просечниот дневен промет. Така, во 2003 година во просек дневно беа реализирани 60,5 милиони денари, што претставува една третина од просечниот дневен промет остварен во претходната година.

Табела 13

Преглед на тргувањето на Пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност

	Понуда на ликвидни средства (во милиони денари)		Побарувачка за ликвидни средства (во милиони денари)		Реализиран промет (во милиони денари)		Просечна пондерирана каматна стапка (во %)	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
I	2.620,1	3.460,0	2.841,1	3.994,8	2.491,6	3.225,0	12,03	15,20
II	3.571,3	2.505,2	3.642,3	2.401,7	3.390,3	2.330,7	11,62	14,44
III	5.021,0	1.979,7	5.269,7	1.569,3	4.888,5	1.494,0	10,85	12,19
IV	4.659,2	1.761,4	5.147,2	1.396,3	4.473,2	1.350,3	11,41	10,59
V	4.472,9	1.012,5	4.415,4	1.199,8	4.145,9	978,5	11,62	9,36
VI	5.646,1	1.411,5	6.126,8	1.474,0	5.631,1	1.371,5	12,11	9,16
VII	5.417,9	1.206,8	4.325,9	1.314,3	3.938,9	1.204,8	12,33	9,34
VIII	3.734,2	582,5	2.923,3	495,0	2.460,1	476,5	10,84	8,52
IX	4.035,4	895,4	3.783,3	886,7	3.008,9	837,4	10,83	7,41
X	3.130,4	737,0	3.797,5	726,5	2.970,4	658,5	11,35	7,87
XI	3.897,0	900,5	4.833,4	619,5	3.843,0	559,5	13,36	7,25
XII	5.353,2	1.111,5	5.666,0	978,0	5.213,2	893,0	14,36	5,81
Вкупно	51.558,7	17.564,0	52.771,9	17.055,9	46.455,1	15.379,7	11,9	9,8

Динамички набљудувано, најголем дел од вкупниот промет на Пазарот на пари во 2003 година (околу 70%) е реализиран во првата половина на годината. Притоа, највисока концентрација на прометот е регистрирана во првиот квартал (45,8% од вкупниот реализиран промет на Пазарот на пари во 2003 година). Во текот на годината (со исклучок на јуни, септември и на декември) побарувачката, понудата и

реализираниот промет на Пазарот на пари бележеа континуирано намалување. Притоа, највисоки износи на понуда, побарувачка и реализиран промет беа остварени во јануари, додека најниско ниво е регистрирано во август. Од аспект на односите помеѓу понудата и побарувачката, во текот на годината доминираше повисока понуда на ликвидни средства од побарувачката, при најизразена дискрепанца регистрирана во ноември (45,4%).

Наспроти интензивниот пад на тргувањето преку институционализираниот пазар на пари, директното тргување помеѓу банките на билатерална основа (неинституционализиран пазар на пари³⁸) беше двојно повисоко во однос на претходната година.

Во текот на 2003 година, просечната пондерирана каматна стапка на институционализираниот Пазар на пари бележеше континуирано намалување (сведувајќи се од 15,2% во јануари, на 5,8% во декември). Притоа, динамиката на каматната стапка на Пазарот на пари, во голема мерка кореспондираше со промените на каматната стапка на благајничките записи на НБРМ. Просечната пондерирана каматна стапка на овој пазар во 2003 година (просек од просечните пондерирани каматни стапки во одделните месеци од годината) изнесуваше 9,8%, што е за 2,1 процентен поен пониско ниво во однос на 2002 година.

6.2. Девизен и менувачки пазар

Вкупниот промет на девизниот пазар во Република Македонија во 2003 година изнесуваше 2.967 милиони САД долари, што во однос на претходната година претставува значителен пораст од 64,9%. Притоа, во согласност со Законот за девизно работење (што се применува од 15.10.2002 година) на девизниот пазар не постои можност за непосредно тргување со девизи помеѓу претпријатијата (односно тргувањето со девизи се врши со посредство на банките). Така, 84,5% од вкупниот промет на девизниот пазар во 2003 година претставува тргување помеѓу банките и претпријатијата³⁹. Прометот со девизи остварен во трансакциите помеѓу банките во 2003 година претставуваше 2,1% од вкупниот промет, додека резидуалот од 13,4% се однесува на трансакциите на НБРМ.

Главни фактори што ја детерминираа динамиката на понудата и побарувачката за девизи на претпријатијата на девизниот пазар во 2003 година се: а) високиот дефицит во надворешнотрговската размена, што детерминира повисока побарувачка во однос на понудата на девизи и б) можноста на претпријатијата за слободно располагање со девизни средства (без обврска за нивна продажба на девизниот пазар по изминувањето на определен временски период). Притоа, беа забележани изразени преференции за кумулирање на девизните средства на сметките на претпријатијата, што придонесе за проширување на дискрепанцата помеѓу побарувачката и понудата на девизи. Меѓугодишната споредба покажува пораст на вкупното тргување со девизи помеѓу банките и претпријатијата од 85,2%.⁴⁰

Во 2003 година, на девизниот пазар беше регистрирана и поинтензивна динамика на тргување со девизни средства помеѓу банките. Така, меѓугодишниот

³⁸ Билатералното тргување со ликвидни средства ги вклучува трансакциите со период на достасување до еден месец.

³⁹ Го вклучува и откупот и продажбата на девизни средства од менувачниците и нерезидентите.

⁴⁰ Во функција на креирање на адекватна споредбена основа, трансакциите помеѓу банките и претпријатијата за 2002 година се прилагодени за износите на директните трансакции помеѓу претпријатијата до октомври 2002 година.

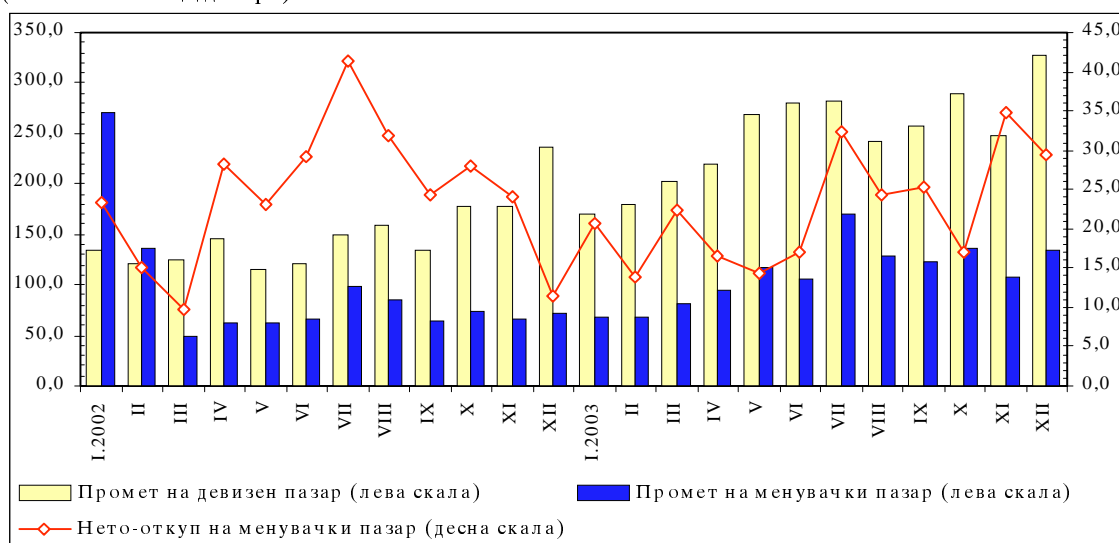
пораќ на износот на трансакциите помеѓу банките изнесува 15,5 милиони САД долари, или 34%.

Во услови на примена на стратегија на таргетирање на девизниот курс, НБРМ има активна улога на девизниот пазар во функција на надминување на разликата помеѓу побарувачката и понудата на девизи и одржување на стабилноста на девизниот курс. Во однос на претходната година, трансакциите на НБРМ на девизниот пазар во 2003 година беа пониски за 1,6 милиони САД долари, или за 0,4%. Нивното намалено учество во вкупниот промет (за 8,8 процентни поени) укажува на покривање на значителен дел од побарувачката за девизни средства преку банките. Воедно, ова го рефлектира и новиот начин на тргување на НБРМ на девизниот пазар (од 31.01.2003 година), што подразбира интервенции врз пазарни принципи за да се овозможи оптимална алокација на девизните средства, како и поголема флексибилност и транспарентност.

Динамички анализирано, поголем дел (55,5%) од прометот на девизниот пазар во 2003 година е реализиран во втората половина од годината. Притоа, остварениот промет во овој период од годината го надмина прометот во првата половина од 2003 година за 24,6%. Највисок пораст во втората половина од годината бележи прометот остварен во трансакциите помеѓу НБРМ и останатите учесници на девизниот пазар (пред сè заради високиот нето-откуп на девизи на девизниот пазар од страна на НБРМ во третиот квартал од годината, кога беа регистрирани значителни девизни приливи во банките од физички лица во периодот на годишните одмори).

Графикон 26

Промет на девизен и менувачки пазар
(во милиони САД долари)

Интензивирана активност во 2003 година беше регистрирана и на менувачкиот пазар. Така, вкупниот реализиран промет на овој пазар во 2003 година изнесуваше 1.335,5 милиони САД долари, што е за 232,2 милиона САД долари, или за 21% повеќе во однос на претходната година. Притоа, откупот на девизни средства од физички лица (понуѓа на девизи) изнесуваше 801,7 милиони САД долари (пораќ од 105 милиони САД долари, или за 15,1%). Продажбата на девизни средства на физички лица (побарувачка за девизи) оствари поинтензивен пораст (127,2 милиона САД долари, или 31,3%) и достигна 533,8 милиони САД долари. Повисоката понуда од побарувачката за девизи на менувачкиот пазар во 2003 година резултира со нето-откуп на девизи од страна на менувачниците во износ од 267,9 милиони САД долари,

што е за 22,1 милион САД долари, односно за 7,6% помалку во однос на претходната година.

Динамичката анализа покажува најнизок износ на прометот на менувачкиот пазар во првиот квартал (217,9 милиони САД долари, или 16,3% од вкупниот промет на овој пазар), при регистрирани релативно стабилни движења. Во вториот и третиот квартал од годината, вкупниот промет на менувачкиот пазар забележа најинтензивен и речиси идентичен пораст и изнесуваше 318,3, односно 420,5 милиони САД долари, соодветно. Исклучително високото ниво на прометот во третото тримесечје главно е детерминирано од сезонски фактори (зголемена понуда и побарувачка за девизи поради годишните одмори). Трендот на пораст, но со забавена динамика, продолжи и во последниот квартал, така што прометот на менувачкиот пазар се одржуваше на релативно високо ниво и изнесуваше 378,7 милиони САД долари.

6.3. Берза на долгорочни хартии од вредност

На Македонската берза на долгорочни хартии од вредност во текот на 2003 година беше забележана интензивизирана активност. Како главни фактори кои делуваа во насока на динамизирање на активноста на пазарот на капитал можат да се наведат: 1) котирањето на втората емисија на обврзници на Република Македонија за денационализација (од март 2003 година); 2) започнувањето на аукциска продажба на акциите во сопственост на државата преку Берзата (од 13 јуни 2003 година) и на акциите во сопственост на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување (од 14 ноември 2003 година); 3) поголемиот број на котирани акционерски друштва на официјалниот пазар на Берзата (согласно со измените во Законот за хартии од вредност за задолжителна котација). Во 2003 година продолжија активностите насочени кон понатамошен развој и модернизација на работењето на Берзата. Така, беше промовирана новата интернет апликација „Бестнет“ за електронско следење на тргувањето во реално време и беше започната билатерална соработка со белградската и бугарската берза и со Берзанскиот центар од Солун.

Интензивизираната активност на Македонската берза во 2003 година подразбира не само пораст на вкупниот берзански промет, туку и пораст на бројот на тргувани хартии од вредност (при зголемен број на котирани хартии од вредност), поголем број на реализирани трансакции, повисок просечен берзански промет и повисока вредност на берзанскиот индекс (МБИ).

Табела 14
Преглед на тргувањето на Македонската берза

<i>Берзански показатели</i>	2002	2003	2003 / 2002 (во %)
Вкупен промет (во милиони денари)	1.869,5	2.309,5	23,5
Акции	857,0	777,4	-9,3
Обврзници	708,9	1.275,8	80,0
Други хартии од вредност	303,6	256,3	-15,6
Обем (хартии од вредност)			
Акции	1.226.005	2.049.128	67,1
Обврзници (номинална вредност во евра)	17.921.502	33.051.890	84,4
Други хартии од вредност (номинална вредност во денари)	671.731.684	805.077.538	19,9
Вкупен број на трансакции	13.686	17.248	26,0
Број на котирани хартии од вредност	45	98	2,2 пати
Број на денови на тргување	200	203	
Просечен дневен промет (во милиони денари)	9,3	11,4	22,6
МБИ	1.094,7	1.178,7	7,7
Блок-трансакции			
Вредност (во милиони денари)	2.912,0	3.768,5	29,4
Број на трансакции	179	136	-24,0
Државен сегмент			
Вредност (во милиони денари)	961,9	1.481,7	54,0
Број на трансакции	160	230	43,8

Извор: Македонска берза на долгорочни хартии од вредност.

Остварениот промет од тргувањето на берзата (без блок-трансакции⁴¹ и државен сегмент) во 2003 година е повисок на годишна основа за 23,5%. Порастот е исклучиво резултат на значително зголемената вредност (и обем) на тргување со обврзници. Притоа, иако беа истргувани значително поголем обем на акции и конвертибилни сертификати за побарувањата од пропаднатите штедилници, вредноста на прометот од нивното тргување забележа пад. Бројот на реализирани трансакции беше повисок за 26%, при приближно идентичен број на денови на тргување. Просечниот дневен промет достигна 11,4 милиони денари, што претставува пораст од 22,6%.

Структурно набљудувано, најголем дел од прометот (77,3%) е остварен на официјалниот пазар, на кој беа реализирани и најголем дел (83,6%) од вкупниот број на трансакции. Останатиот дел од прометот се однесува на неофицијалниот пазар (11,6%) и на тргувањето со конвертибилните сертификати (11,1%).

Табела 15
Структура на берзанскиот промет по пазарни сегменти

<i>Структура на прометот по пазарни сегменти</i>	2003		
	Промет (во милиони денари)	% учество	број на трансакции
Официјален пазар	1.784,5	77,3	14.427
Неофицијален пазар	268,7	11,6	1.147
Други хартии од вредност	256,3	11,1	1.674
<i>Вкупно</i>	<i>2.309,5</i>	<i>100,0</i>	<i>17.248</i>
Блок-трансакции	3.768,5		136
Државен сегмент	1.481,7		230
Вкупно	7.559,7		17.614

Извор: Македонска берза на долгорочни хартии од вредност.

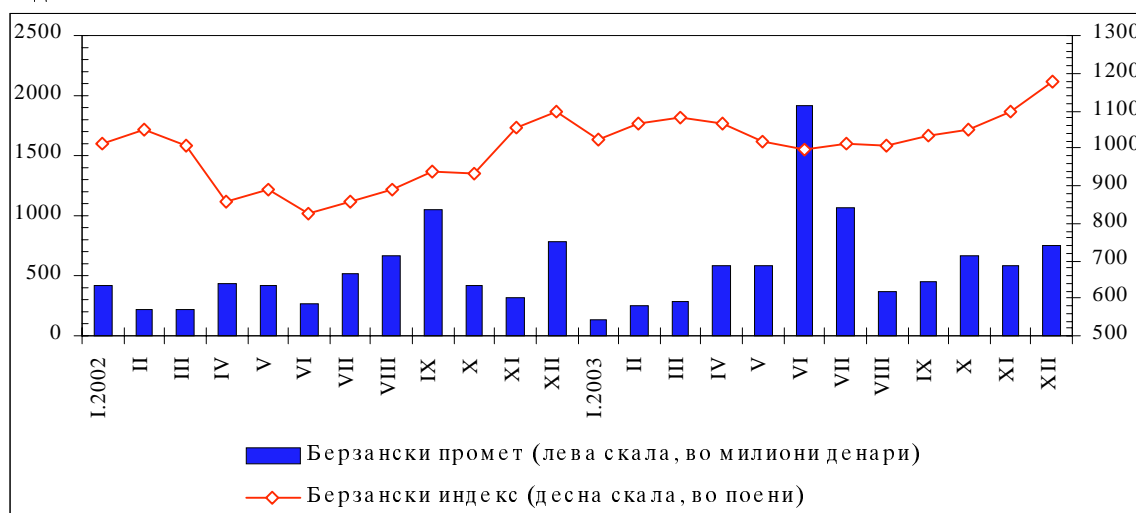
⁴¹Берзански трансакции во кои се тргува со најмалку 10% од вредноста на претпријатието - основна главнина, или е реализиран промет над 5.000.000 денари.

Значителен годишен пораст во 2003 година забележаа и тргувањето во блок-трансакции и тргувањето со хартии од вредност во сопственост на државата. Вредноста на тргувањето во блок-трансакции е повисока за 29,4%, при помал број на реализирани трансакции. Тргувањето на државниот сегмент оствари поинтензивен пораст (за 54%), при истовремено поголем број на реализирани трансакции.

Во согласност со ваквите движења, во 2003 година преку берзата беа реализирани вкупно 7.559,7 милиони денари, во вкупно 17.614 трансакции, што во споредба со 2002 година претставува пораст од 31,6% и 25,6%, соодветно. Динамички анализирано, најголем дел (3.092,6 милиони денари, односно 40,9%) од вкупниот промет е реализиран во вториот квартал од 2003 година, што главно се должи на исклучително високата реализација регистрирана во јуни (1.923 милиони денари и со тоа највисок реализиран месечен износ во 2003 година), пред сè поради високата вредност на реализирани блок-трансакции во соодветниот месец.

Графикон 27

Вкупен берзански промет* и вредност на берзанскиот индекс

* Вклучени се и блок-трансакциите и тргувањето на државниот сегмент.
Извор: Македонска берза на долгорочни хартии од вредност.

Берзанскиот индекс (МБИ)⁴², како показател на берзанските движења, на крајот на 2003 година достигна 1.178,7 поени (највисока вредност во текот на 2003 година), што во однос на крајот од 2002 година претставува пораст од 84 поени, или за 7,7%. Во текот на 2003 година, МБИ континуирано се одржуваше над неговата иницијална вредност (1000 поени), со исклучок на јуни (995 поени). Од аспект на месечната динамика, во првата половина од 2003 година вредноста на берзанскиот индекс имаше тренд на намалување и главно бележеше месечен пад (со исклучок на февруари и март). Спротивен тренд на движење беше регистриран во втората половина од годината, кога берзанскиот индекс бележеше континуирано месечно зголемување (со исклучок на август).

⁴² Непондериран индекс, во кој се вклучени петте најликвидни обични акции на друштва кои котираат на официјалниот пазар („Алколоид“ - Скопје, „Европа“ - Скопје, Комерцијална банка - Скопје, „Макпетрол“ - Скопје и „Топлификација“ - Скопје).

VII. Надворешен сектор

Во 2003 година беше регистрирано понатамошно одржување на висок дефицит на тековната сметка на платниот биланс (додека негативното салдо во трговскиот биланс се одржа на високо ниво). Притоа, позитивен тренд беше забележан кај салдото на услугите (значително стеснување на дефицитот), а приватните трансфери продолжија да се зголемуваат со интензивирани динамика. Воедно, дел од дефицитот беше финансиран преку позитивното салдо на капиталната и финансиската сметка. Во услови на примена на стратегија на таргетирање на девизниот курс на денарот во однос на еврото, НБРМ активно учествуваше на девизниот пазар за да ја надмине разликата помеѓу побарувачката и понудата на девизи и да одржи стабилен девизен курс. Притоа, бруто девизните резерви беа одржани на адекватно ниво (4,7 месечна покриеност на увозот), за што придонесоа и значителните екстерни приливи врз основа на кредити и донации (чија динамика особено беше интензивирани по склучувањето на Стенд-бај аранжманот со ММФ на 30.04.2003 година). И покрај годишниот пораст на надворешниот долг (при што 84,7% од регистрираниот пораст на вкупниот надворешниот долг во 2003 година го рефлектираат ефектот од позитивните курсни разлики), индикаторите на надворешната задолженост покажуваат ниска, односно умерена надворешна задолженост на Република Македонија. Во текот на 2003 година, Република Македонија редовно ги сервисираше обврските кон надворешните кредитори.

7.1. Биланс на плаќања

Дефицитот на тековната сметка на билансот на плаќања во 2003 година изнесуваше 278,2 милиони САД долари, или 6%⁴³ од БДП (намалување од 83,7 милиони САД долари во однос на претходната година), во услови на понатамошно одржување на висок дефицит во надворешнотрговската размена, значителен износ на приливи врз основа на приватни трансфери и позитивно салдо на капиталната и финансиската сметка (при понатамошно релативно ниско ниво на приливи врз основа на странски директни инвестиции).

⁴³ Процент податок за БДП.

Табела 16
Биланс на плаќања на Република Македонија
(во милиони САД долари)

	2002					2003 ¹				
	Кв1	Кв2	Кв3	Кв4	2002	Кв1	Кв2	Кв3	Кв4	2003
1. Тековна сметка	-106,8	-63,3	-40,6	-151,2	-361,9	-109,0	-64,3	-25,5	-79,4	-278,2
1.1. Стоки, нето	-183,5	-180,0	-167,1	-273,8	-804,3	-217,9	-203,5	-192,5	-237,6	-851,5
Извоз, ф.о.б.	243,6	263,4	304,8	300,3	1.112,2	292,0	355,1	337,4	374,6	1.359,1
Увоз, ф.о.б. ²	-427,1	-443,4	-471,9	-574,1	-1.916,5	-509,8	-558,6	-529,9	-612,1	-2.210,5
1.2. Услуги, нето	-6,9	-4,7	-6,4	-6,6	-24,7	-7,9	-5,1	11,2	-0,8	-2,6
1.3. Доход, нето	-17,6	-5,0	-11,3	2,5	-31,4	-8,2	-11,7	-11,2	-1,0	-32,0
1.4. Тековни трансфери, нето	101,2	126,4	144,1	126,7	498,4	124,9	156,1	166,9	160,0	607,9
Официјални	47,3	21,0	13,7	18,5	100,5	23,5	29,5	11,7	38,7	103,4
Приватни	53,9	105,5	130,4	108,2	398,0	101,5	126,5	155,2	121,3	504,5
2. Капитална и финансиска сметка	107,4	84,4	30,3	164,2	386,3	105,3	68,8	-26,4	65,0	212,6
2.1. Капитални трансфери, нето	1,3	2,7	1,8	2,5	8,3	-0,3	-1,9	-2,5	-2,0	-6,6
Официјални	2,7	2,7	1,9	2,6	9,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Други	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,3	-1,9	-2,5	-2,0	-6,6
Стекнување/располагање со непроиз.нефин.сред.	-1,5	0,0	0,0	0,0	-1,6	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1
2.2. Финансиска сметка, нето	106,2	81,7	28,5	161,7	378,1	105,6	70,6	-23,9	67,0	219,3
Директни инвестиции, нето	2,9	16,1	44,7	14,0	77,7	4,4	19,1	10,2	60,5	94,3
Портфолио инвестиции, нето	0,0	0,3	-0,3	0,3	0,4	0,3	2,6	0,8	-0,3	3,4
Други инвестиции, нето	116,1	43,6	-56,6	66,4	169,4	25,8	132,0	3,4	9,6	170,8
Трговски кредити, нето	0,0	30,6	-19,4	102,8	114,1	58,7	35,8	-2,2	-7,0	85,3
Засми, нето	9,1	-16,6	12,2	-31,0	-26,3	-28,9	48,4	0,9	2,1	22,5
Валутни и депозити, нето	99,7	24,3	-55,7	-15,1	53,2	-8,4	44,8	-0,3	5,6	41,7
од кои: Монетарна власт, нето	71,2	-11,1	1,4	7,3	68,8	-8,7	14,1	7,7	4,7	17,8
Комерцијални банки, нето	160,8	40,1	-48,3	-32,0	120,7	-1,5	17,9	-22,9	-9,2	-15,7
Население, нето	-132,3	-4,7	-8,9	9,6	-136,3	1,8	12,8	14,9	10,1	39,7
Други, нето	7,3	5,3	6,2	9,6	28,5	4,4	3,1	5,0	8,9	21,3
Бруто официјални резерви ³	-12,8	21,7	40,7	81,0	130,6	75,1	-83,1	-38,3	-2,9	-49,2
3. Грешки и пропусци	-0,6	-21,0	10,3	-13,0	-24,4	3,7	-4,5	51,9	14,4	65,5

^{1/} Претходни податоци

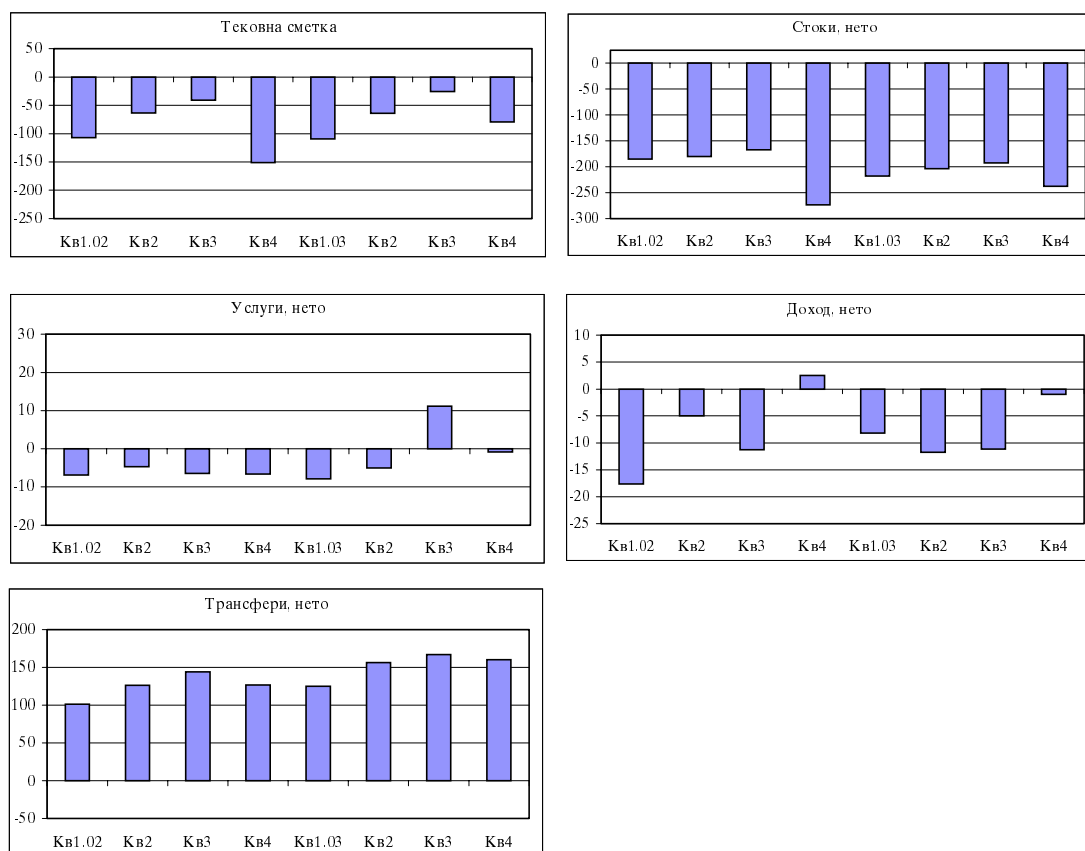
^{2/} Увозот е прикажан на ф.о.б. паритет согласно V издание на прирачникот за платен биланс од ММФ.

Пресметката на ц.и.ф.-ф.о.б. факторот како процент од увозот ц.и.ф. изнесува 3,8%

^{3/} Зголемување на средствата се бележи со негативен знак; Без монетарно злато и курсни разлики; Добиевите средства од сукцесијата на поранешна СФРЈ во мај 2003 година не се платно-билансна трансакција заради што истите се вклучени само во состојбата на девизните резерви, а не и во промените.

Поинтензивниот пораст на увозот во апсолутен износ, во однос на порастот на извозот во 2003 година резултираше со понатамошно проширување на дефицитот во трговскиот биланс. Така, во 2003 година тој достигна 851,5 милиони САД долари, што во однос претходната година претставува продлабочување од 47,1 милион САД долари. Намалениот ризик и постепеноста стабилизирање на вкупните економски текови придонесоа за поинтензивна активност на македонските извозници. Притоа, извозот на стоки во 2003 година достигна 1.359,1 милион САД долари што претставува годишен пораст од 246,9 милиони САД долари. Од друга страна, кај увозот на стоки беше регистриран годишен пораст од 294,0 милиони САД долари, со што на крајот на годината тој достигна 2.210,5 милиони САД долари. Сепак, имајќи го предвид порастот на увозот на производи за репродукција, ваквите движења може да генерираат одложени позитивни ефекти. Во рамки на вкупниот увоз, увозот на стоки за доработка бележи пораст (главно заради подобрените перформанси на челичната и текстилната индустрија, чие производство и извоз во голема мерка базираат на лон-работење).

Графикон 28

Компоненти на тековната сметка на билансот на плаќања
(во милиони САД долари)

Салдото на услуги во тековната сметка од платниот биланс во 2003 година забележа значително подобрување (регистриран дефицит во износ од 2,6 милиони САД долари, што во однос на 2002 година претставува намалување од 22,1 милион САД долари). Редуцирањето на дефицитот во најголем дел е детерминирано од поголемите приливи регистрирани кај категоријата останати услуги⁴⁴ (главно приливи врз основа на телекомуникациски, инвестициони работи и деловни услуги), како и суфицитот остварен од туризмот. Кај категоријата транспортни услуги е евидентиран поголем одлив од прилив, што се должи на зголемениот увоз на стоки.

Кај доходот, како компонента на тековната сметка од платниот биланс, во 2003 година е регистриран дефицит од 32,0 милиони САД долари, што во однос на претходната година претставува незначително продлабочување од 0,6 милиони САД долари. Дефицитот главно се должи на платените камати по краткорочен и долгорочен капитал, како и на одливите врз основа на дивиденди.

Од друга страна, 71,4% од трговскиот дефицит се покрива со тековните трансфери на платниот биланс. Имено, нето-трансферите во 2003 година достигнаа 607,9 милиони САД долари, што во однос на претходната година претставува зголемување од 109,4 милиони САД долари. Тоа се должи на зголемениот суфицит кај приватните трансфери (за 106,6 милиони САД долари), при што најинтензивен прилив е остварен врз основа на менувачко работење, како и врз основа на дознаки од странство. Официјалните трансфери, нето, во 2003 година изнесуваа 103,4 милиони

⁴⁴ Категоријата останати услуги опфаќа: услуги во областа на телекомуникациите, инвестициони услуги, осигурување, деловни услуги, владини услуги и др.

САД долари, а највисоко учество имаат реализираните парични приливи од ЕУ, Холандија, САД и од Германија.

Најголемиот дел од дефицитот на тековната сметка од билансот на плаќања во 2003 година беше финансиран преку капитално-финансиската сметка, која оствари суфицит од 212,6 милиони САД долари (редуцирање на суфицитот на годишна основа за 173,7 милиони САД долари). Тоа во целост се должи на реализираниот суфицит кај финансиската сметка (219,3 милиони САД долари), што главно произлегува од приливите на средства од трговски кредити, директни инвестиции и валути, и депозити. Така, нето-приливот од трговски кредити во 2003 година изнесува 85,3 милиони САД долари, што укажува на намалено кредитирање од странство на домашните увозници (намалување за 28,8 милиони САД долари во споредба со претходната година). Од друга страна, категоријата заеми во 2003 година забележа нето-прилив од 22,5 милиони САД долари, што се должи на повисокиот износ на повлечени средства од странски кредитори во однос на отплатите по користени среднорочни и долгорочни заеми и кредити, (за разлика од претходната година кога оваа категорија оствари дефицит). Во 2003 година, позицијата валути и депозити, нето, забележа намалување од 41,7 милиони САД долари, што се должи на намалувањето на средствата регистрирано кај категориите население и монетарна власт (за 39,7 милиони САД долари и 17,7 милиони САД долари, соодветно), при пораст на девизните средства кај комерцијалните банки, на нето-основа од 15,7 милиони САД долари.

Директни инвестиции, нето во Република Македонија во 2003 година достигнаа ниво од 94,3 милиони САД долари, што во однос на истиот период од 2002 година претставува зголемување од 16,5 милиони САД долари. Притоа, најголем дел од странските директни инвестиции во 2003 година се регистрирани кај услугите (78,8 милиони САД долари), од кои нови (green field) инвестиции 31,0 милиони САД долари во телекомуникациите и 5,9 милиони САД долари во банкарскиот сектор. Во рамки на производството, во 2003 година беа инвестирани 12,3 милиони САД долари.

Бруто официјалните резерви⁴⁵ (без монетарно злато и курсни разлики) на Народна банка на Република Македонија во 2003 година бележат зголемување од 49,2 милиони САД долари. Ставката „грешки и пропусти“ (ставка за балансирање на статистичката дискрепанца која се појавува при изготвувањето на билансот на плаќања) е позитивна и изнесува 65,5 милиони САД долари (укажувајќи на неевидентирани приливи од нерезиденти).

7.2. Надворешнотрговска размена

Надворешнотрговската размена на Република Македонија со странство во 2003 година се зголеми за 17,8%, при што извозот оствари подинамичен пораст (22,2%) во однос на увозот (15,3%). Порастот на стоковната размена со странство е резултат на остварениот економски раст (БДП оствари пораст од 3,2%, а индустриското производство се зголеми за 4,7%). Сепак, фактичкиот пораст на обемот на трговска размена со странство е понизок поради депресијацијата на доларот во однос на еврото во текот на 2003 година (во услови кога 69,4% од вкупната размена со странство е во евра)⁴⁶. Притоа, депресијацијата на доларот во текот на 2003

⁴⁵ Во промените на бруто официјалните резерви прикажани во билансот на плаќања се исклучени вредносните промени на монетарното злато и курсните разлики. Воедно, добиените средства од сукцесијата на поранешна СФРЈ се вклучени само во состојбата на девизните резерви, но не и во промените бидејќи не претставуваат платнобилансна трансакција.

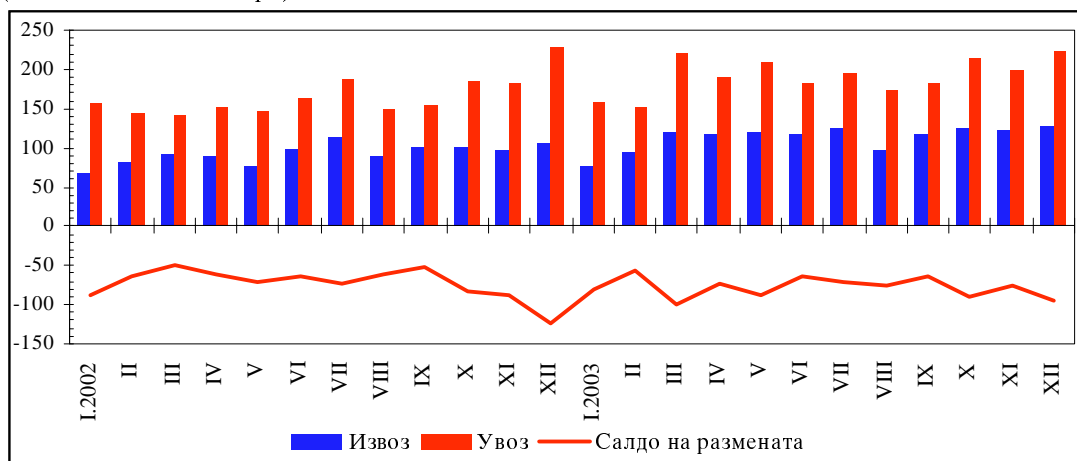
⁴⁶ Курсот на еврото во однос на доларот во 2003 година апресираше за 19,9% во однос на 2002 година.

година се одрази негативно врз извозниците во САД (особено текстилните претпријатија).

Графикон 29

Надворешнотрговска размена на Република Македонија

(во милиони САД долари)

Во 2003 година, вкупниот извоз на македонските производи изнесуваше 1.363,3 милиони САД долари⁴⁷, односно се зголеми за 247,8 милиони САД долари, или за 22,2%. Високиот пораст делумно се должи на ниската споредбена основа поради слабите извозни перформанси во претходните две години кога беше регистриран последователен пад на извозот од 12,4% (во 2001 година) и 3,7% (во 2002 година). Анализирани по категории на производи, пораст на извозот е регистриран кај сите поважни категории на производи. Највисок пораст оствари извозот на железо, челик и нивни производи (96,9 милиони САД долари), чие учество во вкупниот извоз изнесува 19,6%. Порастот се должи на подобрени перформанси и зголеменото производство во челичната индустрија⁴⁸ (пораст на производството на основни метали од 18,8%), како и на зголемениот увоз на железо и челик за доработка (21,6%). Извозот на облека и текстил, исто така, оствари висок пораст (74,6 милиони САД долари, или 21,7%), во најголема мерка како резултат на зголемениот увоз за доработка (лон-производство). Анализирани по одделни производи, извозот на минерални горива (нафтени деривати) се зголеми за речиси два пати во однос на претходната година, што се должи на зголеменото производство на нафтени деривати (44,2%). Извозот на тутун и тутунски производи оствари пораст од 6,7%, достигнувајќи 81,3 милиони САД долари, и покрај намаленото производство на тутунски производи од 2,1%.

Вкупниот увоз⁴⁹ на Република Македонија во 2003 година се зголеми за 304,8 милиони САД долари, или за 15,3%, достигнувајќи 2.299,9 милиони САД долари. Анализирани по производи, пораст беше регистриран кај сите поважни категории, со исклучок на увозот на патнички возила кој забележа очекуван пад од 22,3% поради високото споредбено ниво од минатата година и најавеното намалување на царините од 01.01.2004 година. Највисоко учество во структурата на увозот има категоријата "минерални горива, масла и нивни производи" (14%) каде беше регистриран пораст од

⁴⁷ Вредноста на извозот во платниот биланс и надворешната трговија се разликува поради различна методологија во платнобилансната и трговската статистика.

⁴⁸ За зголемениот извоз на железо и челик придонесе и Проектот за реструктурирање на секторот за челик на Европската агенција за реконструкција (ЕАР) чија реализација отпочна на почетокот на годината.

⁴⁹ Увозот на стоки е прикажан на ц.и.ф. основа.

22,3%. Порастот на увозот на нафта главно е резултат на зголемените цени на нафтата, чие просечно ниво во 2003 година беше повисоко за 15,7% во однос на 2002 година, како и на повисокиот извоз на нафтени деривати. Во привремениот увоз за доработка (со учество од 19,4% во вкупниот увоз) најголемо учество има увозот на текстил за доработка, кој оствари пораст од 25,5%.

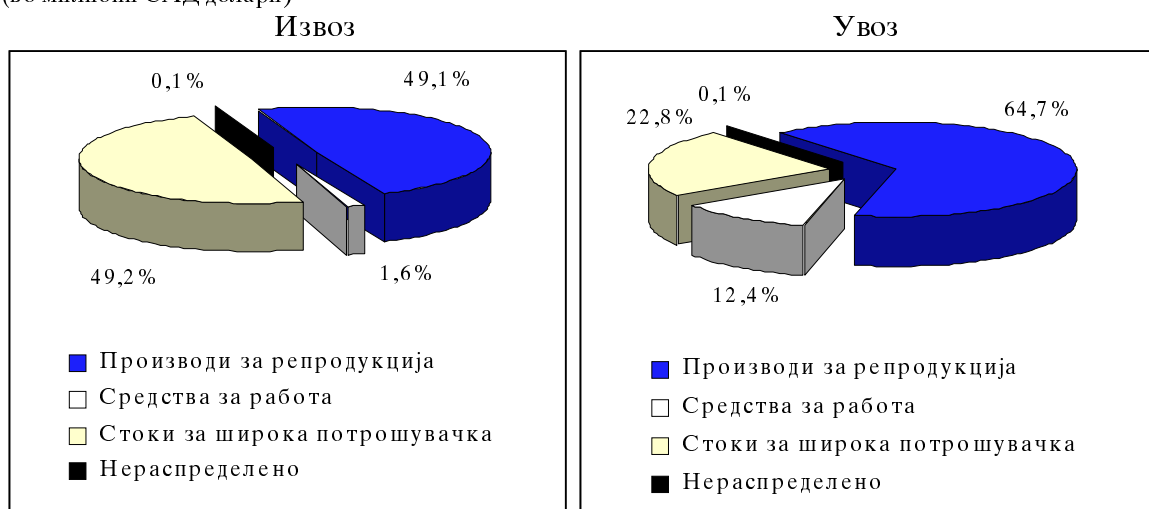
Дефицитот во надворешнотрговската размена на Република Македонија во 2003 година забележа пораст од 6,5% и изнесуваше 936,6 милиони САД долари. Притоа, поинтензивниот пораст на извозот во однос на увозот придонесе покриеноста на увозот со извоз да се зголеми за 3,4 процентни поени, достигнувајќи 59,3%.

Анализирано според економската намена на производите, на страната на извозот доминираат стоките за широка потрошувачка и производите за репродукција со учество од 49,2% и 49,1%, соодветно. Притоа, стоките за широка потрошувачка го намалија своето учество за 2,4 процентни поени во однос на претходната година, додека учеството на производите за репродукција се зголеми за 3,3 процентни поени. Ваквите негативни промени во структурата на извозот укажуваат на враќање кон извозот на производи со низок степен на финализација.

На страната на увозот беа регистрирани позитивни движења, при што производите за репродукција го зголемија своето учество во вкупниот увоз за 1,7 процентни поени, достигнувајќи 64,7%. Од друга страна, стоките за широка потрошувачка го намалија учеството за 1,1 процентен поен, со што на крајот на годината тоа изнесуваше 22,8%.

Графикон 30

Структура на надворешнотрговската размена на Република Македонија во 2003 година по економска намена на производите (во милиони САД долари)

Во 2003 година, во Република Македонија продолжи трендот на продлабочување на трговската размена со Европската унија. Така, извозот на македонски производи кон земјите во ЕУ се зголеми за 30,7%, така што учеството на ЕУ во вкупниот извоз достигна 54,7% (споредено со 51,1% во 2002 година). Извозот во земјите од поранешна СФРЈ се зголеми за 11,4%, при истовремено намалување на нивното учество во вкупниот извоз за 2,8 процентни поени. Во размената со земјите од Централна и Источна Европа⁵⁰ беше регистриран пораст на извозот од 15,5%, а нивното учество во вкупниот извоз изнесуваше 5,0%.

⁵⁰ Во оваа групација влегуваат и земјите од поранешниот СССР.

Табела 17

Надворешнотрговска размена на Република Македонија со економски групации на земји

(во милиони САД долари)

Економска групација на земји	Извоз	Структура	Увоз	Структура	Обем на стоковна размена	Структура
	I - XII.2003 година					
Република Македонија (вкупно)	1.363	100,0%	2.300	100,0%	3.663	100,0%
1. Развиени земји	881	64,6%	1.214	52,8%	2.095	57,2%
од тоа:				0,0%	0	0,0%
ЕУ	745	54,7%	1.005	43,7%	1.750	47,8%
ЕФТА	20	1,4%	29	1,3%	48	1,3%
Други развиени земји	116	8,5%	180	7,8%	296	8,1%
2. Земји на Централна и Источна Европа и од поранешен СССР	69	5,0%	517	22,5%	585	16,0%
3. Неразвиени земји	1	0,1%	3	0,1%	4	0,1%
4. Земји во развој	28	2,0%	136	5,9%	164	4,5%
5. Републики од поранешна СФРЈ	385	28,2%	431	18,7%	815	22,3%
6. Останати земји	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

Анализата на структурата на увозот во 2003 година од аспект на поодделни групации на земји укажува на намалување на учеството на ЕУ за 1,2 процентни поена, кое во 2003 година изнесуваше 43,7%. Учеството на увозот од земјите на поранешна СФРЈ исто така забележа пад (0,5 процентни поени) и изнесуваше 18,7%. Од друга страна, структурното учество на земјите од Централна и Источна Европа се зголеми за 2,2 процентни поена, достигнувајќи 22,5%, како одраз на зголемениот увоз на сировини за потребите на црната металургија.

Најзначаен трговски партнер на Република Македонија во 2003 година е Германија, со која беа разменети стоки во вредност од 581,8 милиони САД долари (пораств од 12,1% во однос на 2002 година). Притоа, поинтензивен пораст беше регистриран на страната на извозот (за 18,9%) во однос на увозот (за 6,7%). Потоа следи Србија и Црна Гора со вкупен обем на размена од 485,2 милиона САД долари (пораств од 12,4% во однос на 2002 година). Трговската размена со Грција продолжи да се зголемува со интензивирана динамика, при што беше регистриран пораст на обемот на размена од 35,2% (наспроти регистрираниот пораст од 23,4% во 2002 година). Порастот на апсолутниот износ на извозот беше речиси идентичен со порастот на увозот (околу 63 милиони САД долари), додека релативниот пораст на извозот и увозот изнесуваше 54,0% и 26,2%, соодветно.

Табела 18

Десет најголеми трговски партнери на Република Македонија
(во милиони САД долари)

	Обем на стоковна размена	Учество	Извоз	Учество	Увоз	Учество	Покриеност на увозот со извоз
I-XII.2003							
Република Македонија	3.663		1.363		2.300		59,3%
<i>од њоа:</i>							
Германија	582	15,9%	278	20,4%	304	13,2%	91,6%
Србија и Црна Гора	485	13,2%	274	20,1%	213	9,2%	128,8%
Грција	480	13,1%	180	13,2%	300	13,1%	59,9%
Италија	218	6,0%	95	7,0%	123	5,3%	77,8%
Русија	192	5,2%	14	1,0%	178	7,7%	7,7%
Бугарија	175	4,8%	26	1,9%	149	6,5%	17,3%
Словенија	160	4,4%	21	1,6%	139	6,0%	15,3%
Хрватска	129	3,5%	66	4,8%	64	2,8%	104,1%
САД	129	3,5%	73	5,3%	56	2,4%	129,3%
Турција	112	3,0%	33	2,4%	79	3,4%	41,6%
Вкупно (10 најголеми партнери)	2.662	72,7%	1.060	77,7%	1.604	69,7%	66,1%

Во размената со десетте најважни трговски партнери, Република Македонија во 2003 година оствари трговски суфицит само со три земји: Србија и Црна Гора, САД и Хрватска. Највисок суфицит беше регистриран во размената со Србија и Црна Гора (61,2 милиона САД долари), а највисок дефицит беше остварен во размената со Русија (164,1 милион САД долари). Трговскиот дефицит со трите позначајни партнери од регионот (Грција, Бугарија и Словенија), со кои воедно имаме склучено договори за слободна трговија, изнесуваше 361,2 милиони САД долари, што укажува на слабиот пласман на македонските производи на овие пазари и покрај поволностите од договорите за слободна трговија.

На 4-ти април 2003 година, Република Македонија и официјално стана 146-та земја-членка на Светската трговска организација - СТО⁵¹. За да се усогласи законската регулатива со стандардите на СТО, во април 2003 година стапи во сила новиот Закон за царински тарифи⁵². Царинските давачки определени со овој Закон се применуваат за стоки со потекло од земјите-членки на СТО, земјите со кои Република Македонија има склучено договори во кои е содржана клаузулата за најповластена нација, како и земјите кои оваа клаузула ја применуваат на стоката со потекло од Република Македонија. За стоките со потекло од земјите со кои Република Македонија има склучено договори за преференцијални трговски режими, се применуваат царинските давачки определени со тие договори. За производите со потекло од сите останати земји се применуваат давачки што се за 70% повисоки од царинските давачки определени со овој Закон, а за стоката за која е определена царинска давачка „слободно“ се применува давачка од 30%.

До крајот на 2003 година Република Македонија има склучени договори за слободна трговија со десет земји⁵³ и со две економски групации, ЕУ⁵⁴ и ЕФТА. Со влезот на десетте нови земји во Европската унија во мај 2004 година, трговската размена со овие земји ќе се регулира согласно со Договорот за стабилизација и асоцијација со ЕУ, што е особено битно во размената со Словенија за која ќе важат

⁵¹ Договорот за пристапување кон СТО беше потпишан во октомври 2002 година.

⁵² Со новиот Закон за царинска тарифа, просечното царинско оптоварување во наредните пет години ќе се намали од досегашните 15% на 8%.

⁵³ Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Молдавија (договорот е склучен на почетокот на 2004 година), Романија, Словенија, Србија и Црна Гора, Турција, Украина и Хрватска.

⁵⁴ Трговската размена со ЕУ е регулирана со привремениот договор од Договорот за стабилизација и асоцијација (2001 година).

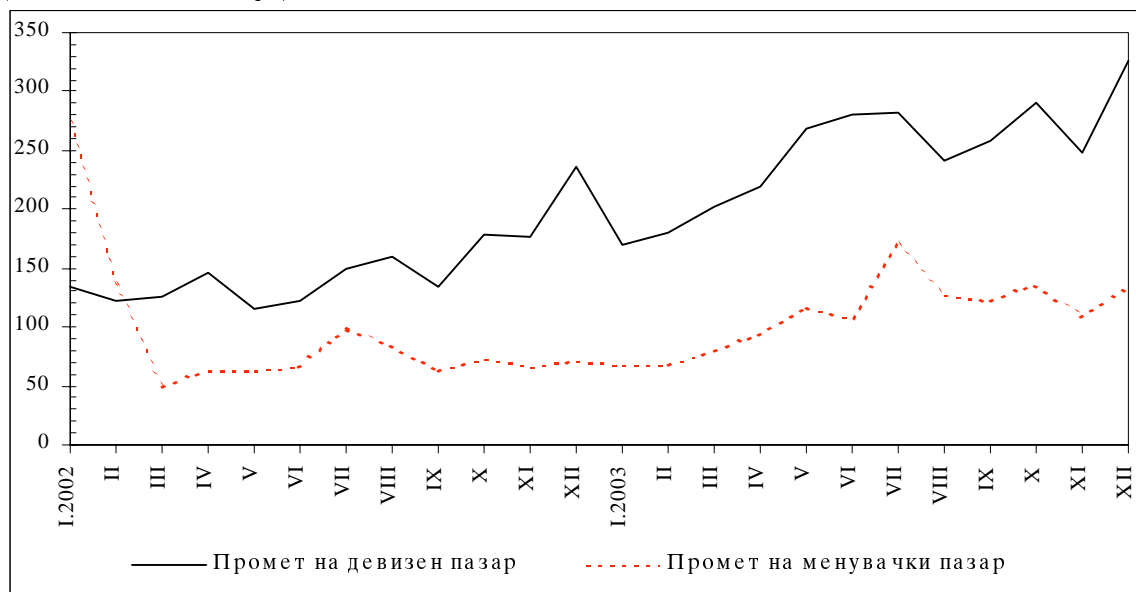
квотите одредени со договорот (кои се помали од досегашните квоти за извоз што ги добива Словенија).

7.3. Девизен курс на денарот

Во текот на 2003 година, девизниот курс на денарот во однос на еврото на девизниот пазар беше стабилен. Така, на 31.12.2003 година девизниот курс изнесуваше 61,29 денари за едно евро⁵⁵, што претставува депресијација од 0,4% во однос на крајот на 2002 година. Притоа, од крајот на јануари започна да функционира новиот начин на тргување на девизниот пазар, што подразбира рамноправно учество на НБРМ на девизниот пазар. Крајната цел на ваквото тргување е оптимална алокација на девизните средства, транспарентност меѓу учесниците на девизниот пазар и оптимизација на девизниот промет. Влошената состојба во надворешнотрговската размена (високиот трговски дефицит) придонесе за поинтензивен пораст на побарувачката за девизи, што делуваше во правец на депресијација на вредноста на денарот. Притисоците за депресијација на денарот особено беа интензивирани во последниот квартал, поради сезонски повисоката побарувачка за девизни средства за сервисирање на обврските врз основа на увоз. Согласно со ваквите движења, во 2003 година НБРМ интервенираше на кумулативна основа со нето - продажба на девизни средства, со што се задржа стабилноста на девизниот курс.

Графикон 31

Движење на вкупниот промет на девизниот и менувачкиот пазар
(во милиони САД долари)

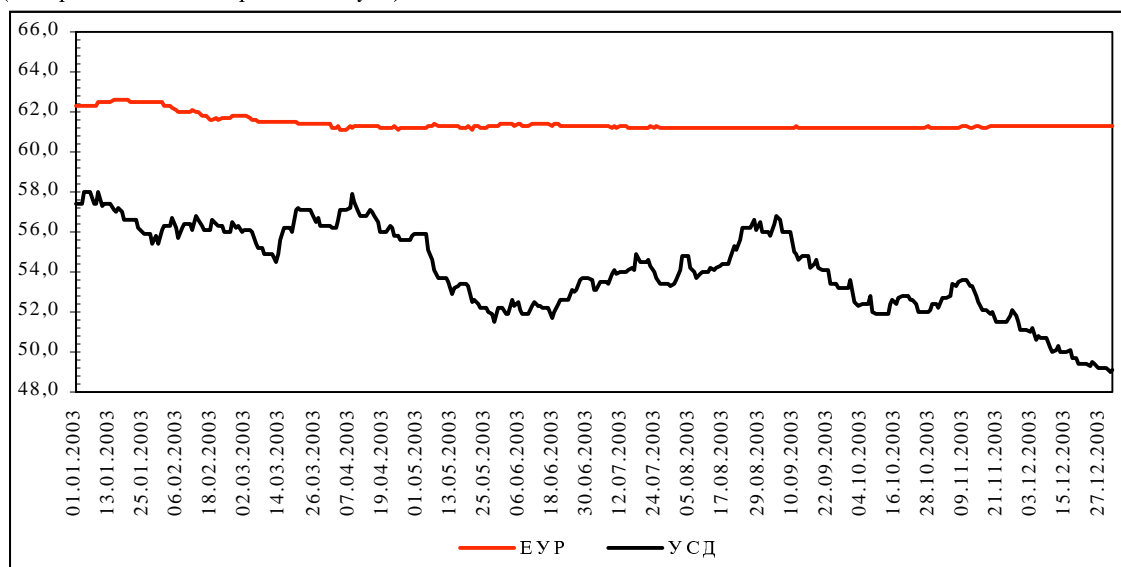
Просечниот девизен курс на денарот на менувачкиот пазар во декември 2003 година изнесуваше 61,5 денари за едно евро, што во однос на 2002 година претставува апресијација од 1,3%. Ваквите движења на девизниот курс се резултат на поголемата понуда на девизни средства. Притоа, понудата ја надмина побарувачката во сите месеци од годината, додека вкупниот промет во 2003 година оствари годишен пораст од 20,8%, што во голем дел се должи на повисоките приватни трансфери во 2003 година.

⁵⁵ Просечната вредност на девизниот курс на денарот во 2003 година изнесуваше 61,26 денари за едно евро.

Графикон 32

Номинален девизен курс на денарот во однос на еврото и американскиот долар на менувачкиот пазар

(денари за единица странска валута)

Согласно со стратегијата на таргетирање на девизниот курс на денарот во однос на еврото, девизниот курс на денарот во однос на останатите странски валути е детерминиран од движењата на глобалните девизни пазари. Во 2003 година, вредноста на американскиот долар во однос на еврото достигна рекордно ниско ниво. Неизвесноста од текот на настаните во однос на Ирак придонесе американскиот долар да изгуби 8,7% од својата вредност во првото полугодие. Девизниот курс на денарот во однос на американскиот долар на девизниот пазар во Република Македонија ги следеше ваквите движења, при што денарот во првото полугодие ап्रेसираше за 8,4%. Проблемите во американската економија, рекордниот трговски дефицит и високиот буџетски дефицит влијааа врз намалување на довербата на инвеститорите во американскиот долар. Во второто полугодие американскиот долар повторно забележа пад, така што на крајот од годината се разменуваа 1,25 долари за едно евро (депресијација на доларот од 16,6% во однос на крајот од претходната година). Притоа, девизниот курс на денарот во однос на американскиот долар апресираше за 8,6%⁵⁶. Вредноста на денарот во однос на американскиот долар на девизниот пазар на 31.12.2003 година изнесуваше 49,05 денари за еден долар, односно беше регистрирана ап्रेसијација од 16,3% во однос на крајот од претходната година.

Девизниот курс на денарот во однос на американскиот долар на менувачкиот пазар, исто така, го следеше движењето на американскиот долар на глобалниот девизен пазар. На крајот од 2003 година, девизниот курс на денарот изнесуваше 49,23 денари за еден долар, што претставува годишна апресијација од 14,8%.

Реалниот ефективен девизен курс (РЕДК) е индикатор за промените во ценовната конкурентност на националната економија во однос на странските трговски партнери. Преку реалниот ефективен девизен курс се следат промените на домашните цени на стоки и услуги во однос на промените на цените во странство. На крајот од 2003 година⁵⁷, реалниот ефективен девизен курс на денарот⁵⁸ мерен според индексот на цени на мало апресираше за 3,8%. Ап्रेसијацијата се должи на

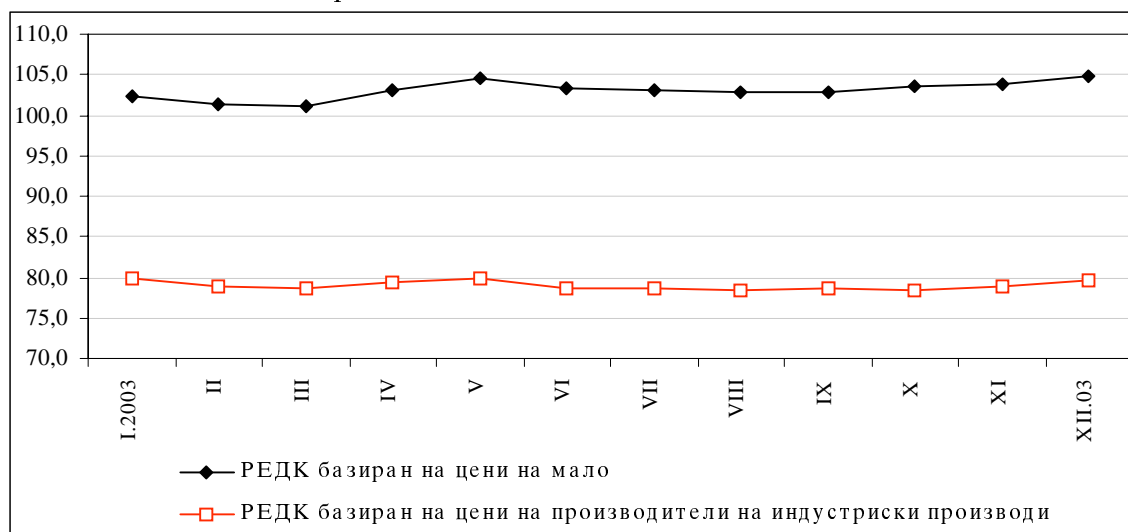
⁵⁶ Промена на 31.12.2003 година во однос на 30.06.2003 година.

⁵⁷ За октомври, ноември и декември 2003 година користени се претходни податоци за странските цени.

⁵⁸ Пресметка на НБРМ.

повисокиот пораст на домашните цени во однос на странските цени, како и на ап्रेसијацијата на номиналниот ефективен девизен курс од 3,4% (поради падот на вредноста на доларот). И покрај намалените цени на домашните производители на индустриски производи и порастот на странските цени, мерено според индексот на цени на производители на индустриски производи, реалниот ефективен девизен курс апресираше за 0,7%.

Графикон 33
Индекс на РЕДК на денарот

7.4. Девизни резерви на Република Македонија

Вкупниот девизен потенцијал⁵⁹ на Република Македонија на крајот од 2003 година изнесуваше 1.668,6 милиони САД долари и во однос на 31.12.2002 година е повисок за 313,8 милиони САД долари. Позитивната динамика е генерирана од истовременото повисоко ниво на девизните средства кај деловните банки и на девизните средства на Народна банка на Република Македонија.

Вкупните девизни средства на НБРМ на годишна основа се повисоки за 151 милион САД долари, достигнувајќи ниво од 934,9 милиони САД долари на крајот на 2003 година. Во функција на диверзификација на портфолиото и намалување на ризикот од промена на каматните стапки на меѓународните пазари, дел од девизните средства (87,3 милиони САД долари) беа пласирани во должнички хартии од вредност на нерезиденти. Остатокот од средствата се однесува на монетарното злато, странски ефективни платежни средства и средства депонирани во странство.

На крајот од 2003 година, бруто девизните резерви на НБРМ изнесуваа 903,4 милиони САД долари, што претставува годишен пораст од 168,8 милиони САД долари. Сепак, во услови на депресијација на американскиот долар во однос на еврото и во согласност со валутната структура на бруто девизните резерви, 60,4% од порастот се должи на позитивни курсни разлики.

Динамичката анализа покажува намалување на бруто девизните резерви во првиот квартал, што се должи на кумулативна нето-продажба на девизи на девизниот

⁵⁹ Вкупните девизни средства на НБРМ и девизните средства кај депозитните банки.

пазар, редовно сервисирање на надворешниот долг и ниско ниво на екстерни приливи. Склучувањето на Стенд-бај аранжманот со ММФ во април резултираше со повисоко ниво на екстерни приливи, што во комбинација со приливите од сукцесијата во износ од 17,8 милиони САД долари и високиот износ на позитивни курсни разлики резултираа со позитивна динамика на бруто девизните резерви во вториот квартал од годината. Главен фактор на пораст на бруто девизните резерви на НБРМ во третиот квартал претставуваа интервенциите на НБРМ со нето-откуп на девизи во износ од 46,6 милиони САД долари (во услови на вишок на понуда во однос на побарувачката на девизниот пазар, што во голема мерка произлегува од високиот откуп на девизи на банките од менувачниците и физичките лица во овој период). Високиот износ на екстерни приливи во последниот месец од годината (грант и кредит од ЕУ и грант од Холандија) и значителните позитивни курсни разлики претставуваа главни детерминанти на порастот на девизните резерви во четвртиот квартал од 2003 година.

Табела 19

Приливи и одливи на бруто девизните резерви на Народна банка на Република Македонија

	31.12.2002	IQ	IIQ	IIIQ	IVQ	01.01-31.12.2003
Состојба на девизни резерви	734,6	684,5	803,0	846,7	903,4	
Нето пораст на девизните резерви		-50,1	118,5	43,7	56,7	168,8
Реализирани промени во девизните резерви на нето основа						
Купопродажи		-31,5	-22,8	46,6	-61,8	-69,5
Камата на девизни депозити		3,9	3,9	5,1	4,2	17,1
Сукцесија			17,8			17,8
Кредити од ММФ		-2,7	-1,2	-2,6	3,7	-2,8
Државни депозити, нето		2,8	47,8*	-8,6	55,3	49,5
Задолжителна девизна резерва на банките			47,2	3,6	1,9	52,7
Интервалутарни односи		13,0	29,7	5,3	54,0	102,0

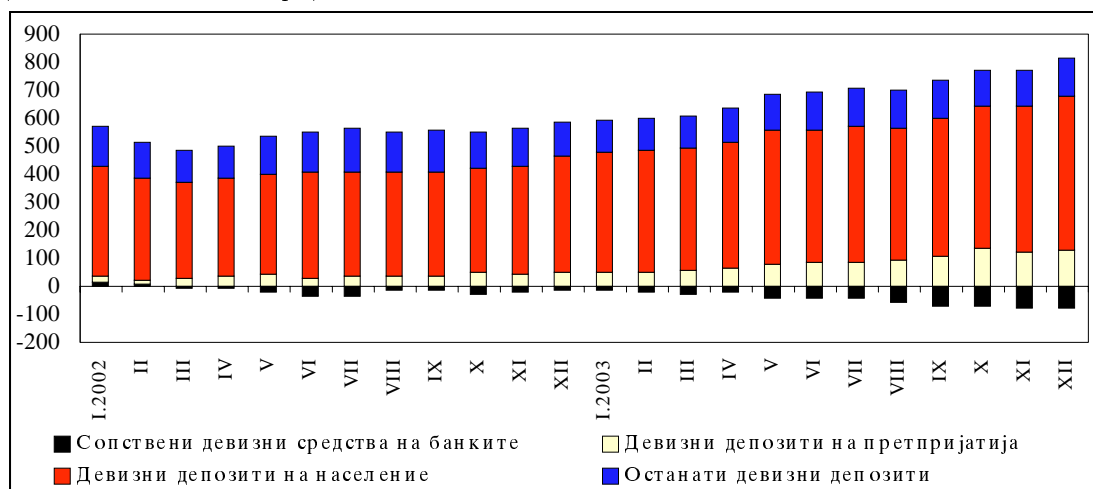
* Дел од кварталната промена е од пресметковен карактер (затворање на екстерната сметка).

Во текот на 2003 година, на кумулативна основа беше остварен нето-прилив на девизни средства врз основа на депозитите на државата, додека долгот кон странските кредитори беше редовно сервисиран, а беа регистрирани и приливи врз основа на странски кредити и донации. На зголемувањето на бруто девизните резерви на НБРМ делуваше и наплатената камата од 17,0 милиони САД долари на депонираните девизни средства во странски банки.

Од друга страна, во текот на 2003 година беше регистриран одлив на средства врз основа на реализираната нето-продажба на девизни средства на деловните банки во износ од 69,5 милиони САД долари.

Обврските на Република Македонија кон Меѓународниот монетарен фонд (ММФ) на крајот на декември 2003 година изнесуваа 68,3 милиони САД долари (годишен пораст од 1 милион САД долари). Притоа, врз основа на склучениот Стенд-бај аранжман со ММФ од април 2003 година и со редовното сервисирање на обврските кон ММФ, нето девизните резерви на Народна банка на Република Македонија (разлика меѓу бруто девизните резерви и обврските спрема ММФ) достигнаа 835,1 милион САД долари (за 167,8 милиони САД долари повеќе од нивото регистрирано на крајот од 2002 година).

Графикон 34
Структура на девизните средства кај банките
(во милиони САД долари)

Вкупните девизни средства кај деловните банки на крајот на 2003 година забележаа пораст од 162,8 милиони САД долари достигнувајќи ниво од 733,8 милиони долари. Понатамошното јакнење на склоноста кон штедење на населението како и растечкиот тренд на девизните депозити на претпријатијата (во голема мерка детерминиран од можноста за слободно располагање со девизните средства без обврска за нивна продажба по изминувањето на определен временски период) резултира со значителен пораст на обврските на банките врз основа на девизните депозити. Така, девизните депозити на населението и на претпријатијата остварија годишен пораст од 143,3 милиони САД долари и 73,6 милиони САД долари, соодветно. Останатите девизни депозити забележаа пораст од 8,2 милиона САД долари и изнесуваа 131,1 милион САД долари. Следствено, девизните депозити на економските субјекти кај банките на 31.12.2003 година изнесуваа 812,3 милиони САД долари и во однос на 31.12.2002 година се повисоки за 225,1 милион САД долари.

7.5. Надворешен долг на Република Македонија⁶⁰

Вкупниот надворешен долг на Република Македонија (врз основа на користени краткорочни и долгорочни кредити) на крајот од 2003 година изнесуваше 1.812,6 милиони САД долари. Притоа, 2,3% (или 41,9 милиони САД долари) од вкупниот надворешен долг се однесуваат на обврски врз основа на краткорочни кредити, додека 1.770,6 милиони САД долари, или 97,7% од вкупниот долг претставуваат долгорочни обврски. Во рамките на долгорочниот долг, 1.751 милион САД долари се обврски врз основа на главнина, а остатокот од 19,7 милиони САД долари се однесува на обврски врз основа на достасана камата (9,3 милиони САД долари) и оценета задоцнета камата (10,4 милиони САД долари).

Во однос на крајот од претходната година, вкупниот надворешен долг е повисок за 10,9%. Повисокиот надворешен долг во голема мерка (84,7%) е резултат на позитивните курсни разлики, во услови на значителна депресијација на американскиот долар во однос на останатите валути. Воедно, на повисоката задолженост влијаеше и повисокиот износ на повлечени средства врз основа на долгорочни кредити за 59,8 милиони САД долари.

⁶⁰ Претходни податоци на НБРМ.

Показателите за степенот на задолженост за 2003 година⁶¹ покажуваат позитивни перформанси. Така, според три показатели (однос помеѓу вкупниот долг и просечниот извоз на стоки и услуги во последните три години - 122,3%, однос помеѓу сервисирањето на долгот и просечниот извоз на стоки и услуги во последните три години - 16,1% и отплатите на камати во однос на просечниот извоз на стоки и услуги во последните три години - 3,6%), Република Македонија спаѓа во редот на помалку задолжени земји со средна висина на доход. Показателот вкупен надворешен долг во однос на просекот на БДП од последните три години (45,8%) покажува умерена задолженост на Република Македонија.

7.5.1. Структура на долгот

Краткорочниот долг го сочинуваат сите кредити со рок на достасување до една година, одобрени на резидентите од страна на нерезиденти.

Краткорочниот долг на Република Македонија кон странство на крајот на 2003 година изнесуваше 41,9 милиони САД долари (63,6 милиони САД долари на крајот од 2002 година), од кои 88,8% се обврски врз основа на главнина. Од аспект на видот на краткорочните кредити, доминантно учество во краткорочниот долг имаат финансиските кредити (98,1%), додека учеството на комерцијалните кредити изнесува 1,9%. Во текот на 2003 година не е регистрирано користење на краткорочни банкарски кредитни линии.

Графикон 35

Структура на краткорочниот долг по видови странски кредити
(состојба на 31.12.2003 година)

Долгорочниот надворешен долг ги опфаќа обврските на резидентите кон нерезиденти, со рок на достасување од над една година.

Состојбата на долгорочниот долг на Република Македонија на крајот на 2003 година изнесуваше 1.770,6 милиони САД долари (при што 98,9%, или 1.751 милион САД долари од вкупниот долгорочен долг претставуваат обврски врз основа на главнина, 0,5%, или 9,3 милиони САД долари се однесуваат на достасана неплатена камата, додека оценетата задоцнета камата изнесува 10,4 милиони САД долари, односно 0,6% од вкупниот долгорочен долг).

⁶¹ Пресметка на Дирекцијата за кредитни односи со странство според методологија на Светска банка.

Табела 20

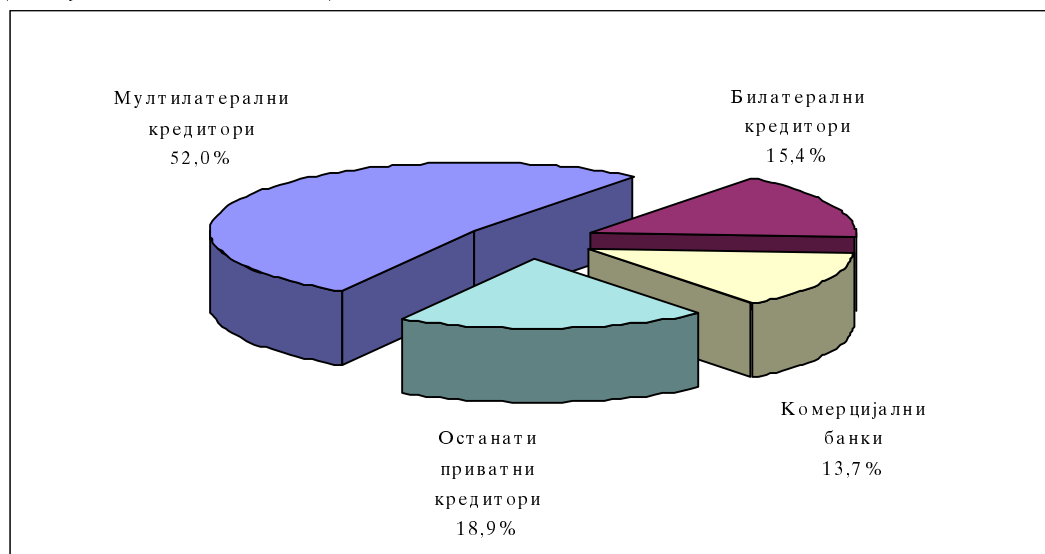
Надворешен долг на Република Македонија во 2003 година

	Состојба на 31.12.2003		Структура (во %)	Промени во однос на 31.12.2002	
	(во милиони УСД)	(во %)		(во милиони УСД)	(во %)
Долгорочни заеми и кредити	1.771	100,0	97,7	199	12,7
Главнина	1.751	98,9			
Камата	20	1,1			
Краткорочни кредити	42	100,0	2,3	-22	-34,2
Главнина	37	88,8			
Камата	5	11,2			
Вкупен долг	1.813		100,0	178	10,9

Во структурата на долгорочниот надворешен долг врз основа на одделни странски кредитори во текот на 2003 година беа забележани извесни структурни поместувања. Притоа, и понатаму во структурата на долгорочниот долг доминираат официјалните кредитори со 1.193,3 милиони САД долари (односно учество од 67,4%, кое бележи годишен пораст од 1,6 процентни поени). Во рамки на оваа групација на доверители, мултилатералните кредитори учествуваат со 920,7 милиони САД долари, или 52,0% (пораст од 3,8 процентни поени во однос на 2002 година), додека билатералните кредитори учествуваат со 272,5 милиони САД долари, или 15,4% (намалување на учеството од 2,2 процентни поена во споредба со претходната година).

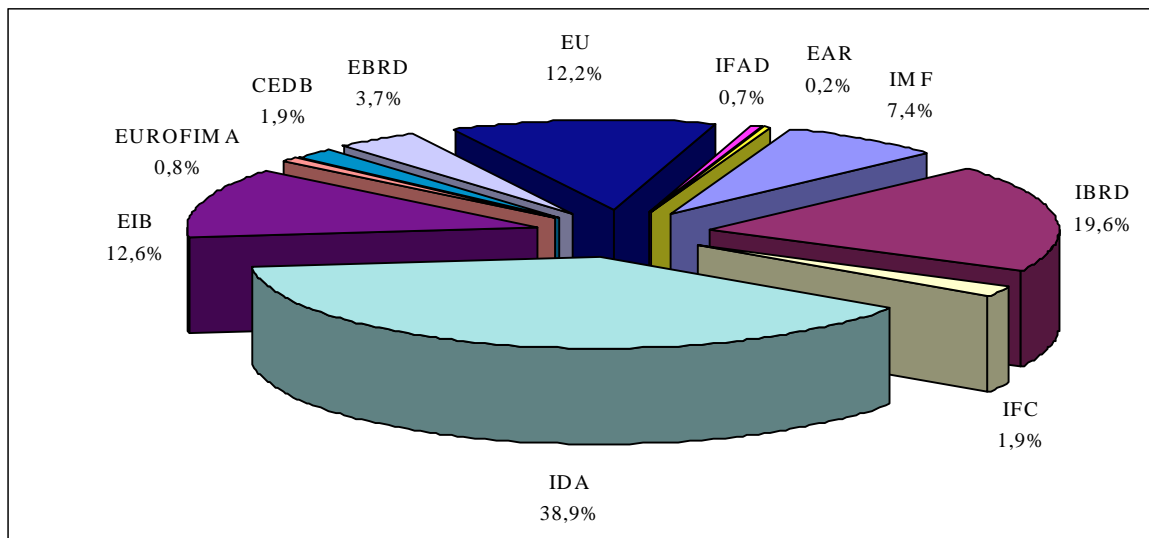
Графикон 36

Структура на долгорочниот долг по видови странски кредитори (состојба на 31.12.2003 година)

Во рамки на групацијата на мултилатералните кредитори, најголем поединечен доверител на Република Македонија е Меѓународната агенција за развој (IDA) со учество од 20,2% во вкупниот долгорочен долг на Република Македонија (18,8% во 2002 година). Следуваат Меѓународната банка за реконструкција и развој (IBRD) со 10,2% (9,3% во 2002 година) и Европската инвестициона банка (EIB) со 6,5% (непроменето учество во однос на претходната година).

Графикон 37

Структура на долгот спрема мултилатералните кредитори
(состојба на 31.12.2003 година)

Анализата на задолженоста на Република Македонија кон билатералните кредитори, покажува доминантно учество на репрограмираниот долг (во 1995 и 2000 година) кон Парискиот клуб на доверители (10,5%, односно намалување на учеството од 2,9 процентни поени во однос на 2002 година), кој на крајот на 2003 година изнесуваше 186,7 милиони САД долари. Новосклучените кредити на билатерална основа на крајот на 2003 година изнесуваа 76,3 милиони САД долари. Притоа, нивното учество во вкупните обврски врз основа на долгорочни кредити достигна 4,3% (пораст од 0,7 процентни поени во однос на претходната година).

Долгорочниот долг на Република Македонија кон приватните кредитори на 31.12.2003 година изнесуваше 577,4 милиони САД долари, при што неговото учество во однос на 31.12.2002 година се намали за 1,6 процентни поени и достигна 32,6% од вкупните обврски врз основа на користени долгорочни кредити. Од аспект на одделни приватни кредитори, долгот кон Лондонскиот клуб на доверители во вкупниот долгорочен долг учествува со 13,7% (намалување за 2,4 процентни поени на обврските кон оваа групација на доверители во однос на претходната година). Истовремено, учеството на обврските кон банки, финансиски институции и претпријатија се зголеми за 0,9 процентни поени (така што на крајот на годината тоа изнесуваше 18,9%). Ваквата тенденција на зголемено задолжување на приватниот сектор ја рефлектира перцепцијата на странските кредитори за намален ризик и консолидирање на македонската економија, а воедно кореспондира и со либерализацијата на капиталните трансакции согласно со новиот Закон за девизно работење. Долгот кон Лондонскиот клуб на доверители на 31.12.2003 година изнесуваше 243,3 милиони САД долари, додека долгот кон останатите приватни кредитори изнесуваше 334,1 милион САД долари (од кои 119,1 милион САД долари отпаѓаат на долг кон приватни претпријатија, а 215,0 милиони САД долари претставуваат долг на резидентите кон приватни банки и финансиски институции).

7.5.2. Осъварени движења во 2003 година

Надворешниот долг на Република Македонија на крајот од 2003 година, споредено со крајот на претходната година е повисок за 177,5 милиони САД долари, или за 10,9%. Притоа, долгорочниот надворешен долг на Република Македонија како доминантен дел на вкупниот надворешен долг забележа пораст од 199,2 милиона САД долари, или за 12,7%, при истовремено намалување на краткорочните обврски за 21,7

милион САД долари, или за 34,1%. Меѓугодишниот пораст на долгорочниот долг, во голема мерка е детерминиран од високиот износ на позитивни курсни разлики (141,2 милиона САД долари, заради значителната депресијација на американскиот долар).

Во текот на 2003 година врз основа на краткорочни и долгорочни заеми и кредити беа повлечени 323 милиони САД долари, што е за 33,4 милиони САД долари повеќе во однос на претходната година.

Од аспект на рочноста, во 2003 година врз основа на краткорочни кредити од странски извори на финансирање беа повлечени 82,8 милиони САД долари (во 2002 година беа повлечени 80,3 милиони САД долари). Притоа, повлекувањата се во целост реализирани од страна на приватниот сектор и во најголем дел врз основа на финансиски кредити.

Во 2003 година, повлечените средства врз основа на долгорочни кредити изнесуваа 240,2 милиона САД долари, што претставува годишен пораст од 30,8 милиони САД долари. Од мултилатералните кредитори беа повлечени 125 милиони САД долари (49,5 милиони САД долари повеќе во однос на 2002 година). Истовремено, повлекувањата од билатералните кредитори бележат пораст од 10,3 милиони САД долари и изнесуваат 20,4 милиони САД долари, додека од приватните кредитори се повлечени 94,7 милиони САД долари (годишно намалување од 29,0 милиони САД долари).

Во рамките на мултилатералните кредитори, најголем износ на средства (34,1 милион САД долари беше повлечен од Европската унија, врз основа на Проектот за структурно прилагодување. Од Меѓународната агенција за развој (IDA) во 2003 година беа повлечени средства во износ од 32,9 милиони САД долари, во најголема мерка врз основа на PSMAC I (Public Sector Management Adjustment Credit) и FESAC (Financial and Enterprise Sector Adjustment Credit), како проекти наменети за поддршка на реформите во јавната администрација и на реформската програма за зајакнување на финансискиот сектор и секторот на претпријатијата.

Во 2003 година од Светска банка (IBRD) беа повлечени 26,2 милиона САД долари, во најголем дел врз основа на Аранжманот за структурно прилагодување на финансискиот сектор и претпријатијата (FESAL) и на Проектот за подобрување на енергетскиот систем.

На крајот на април 2003 година беше склучен Стенд-бај аранжман со Меѓународниот монетарен фонд, така што во текот на годината беа повлечени три транши во вкупен износ од 17,2 милиона САД долари.

Истовремено, од Европската банка за обнова и развој (EBRD) се повлечени 9,3 милиони САД долари за Проектот за акциона програма за општините и околината, за Проектот за патишта II и за Проектот за реконструкција на Охридскиот аеродром.

Од Европската агенција за развој (EAR), како и од Меѓународната финансиска корпорација (IFC) во 2003 година беа повлечени средства во износ од 1,5 милиони САД долари и 2 милиона САД долари, соодветно, кои во целост се засноваат на проекти на приватни претпријатија во Република Македонија.

Во 2003 година од билатералните кредитори беа повлечени средства (и тоа новосклучени кредити) во износ од 20,4 милиони САД долари. Најголемиот дел се однесува на кредитот за поддршка на мали и средни претпријатија-KFW (6,8 милиони САД долари). Повлечените средства од италијанската кредитна линија за увоз на

опрема изнесуваат 0,9 милиони САД долари, а останатите средства претставуваат повлекувања врз основа на Проектот за мали и средни претпријатија-(KFW), кредит од владата на Република Германија, како и повлекувања врз основа на проекти на приватни претпријатија.

Во 2003 година од приватните кредитори беа повлечени 94,7 милиони САД долари, што во споредба со претходната година претставува намалување од 29,0 милиони САД долари. Од аспект на намената, најголем дел отпаѓа на кредитот за изградба на ХЕЦ Козјак, на кредитот за изградба на мали хидроцентрали и на кредитот за Македонски железници. Притоа, повлекувањата од приватните кредитори потекнуваат од странски банки и други приватни финансиски институции, како и од странски приватни претпријатија (50,6 милиони САД долари и 44,1 милион САД долари, соодветно).

Табела 21

Повлечени средства и платени обврски по кредитори во 2003 година
(во милиони САД долари)

	Повлечени средства	Отплатени обврски		
		Вкупно	Главнина	Камата
ДОЛГОРОЧНИ КРЕДИТИ И ЗАЕМИ	240	237	186	50
МУЛТИЛАТЕРАЛНИ КРЕДИТОРИ	125	79	58	21
Меѓународен монетарен фонд	17	23	22	1
Светска банка	26	15	8	7
Меѓународна финансиска корпорација	2	6	5	1
Меѓународна агенција за развој	33	3	0	2
Европска инвестициона банка	1	11	6	5
Европска компанија за финансирање на железница	0	6	5	1
Совет на Европска развојна банка	0	1	0	1
Европска банка за обнова и развој	9	13	11	2
Европска унија	34	2	0	2
Меѓународен фонд за развој на земјоделството	1	0	0	0
Европска агенција за реконструкција	2	0	0	0
БИЛАТЕРАЛНИ КРЕДИТОРИ	20	56	43	13
Париски клуб (вкупно)	0	48	37	11
Новосклучени кредити	20	8	6	2
ПРИВАТНИ КРЕДИТОРИ	95	102	85	16
Лондонски клуб	0	17	10	6
Останати приватни кредитори	95	85	75	10
Банки и финансиски институции	51	66	58	9
Претпријатија	44	18	17	1
КРАТКОРОЧНИ КРЕДИТИ	83	93	91	2
Комерцијални кредити	2	2	2	0
Финансиски кредити	80	90	88	2
Краткорочни банкарски линии	1	1	1	0
Кредит за ликвидност во меѓународните плаќања	0	0	0	0
ВКУПНО	323	330	277	53

Вкупниот износ на отплатени обврски кон странските доверители врз основа на користени краткорочни и долгорочни кредити на крајот на 2003 година достигна 329,8 милиони САД долари (302,7 милиони САД долари во 2002 година). Отплатите на долгорочниот долг изнесуваат 236,8 милиони САД долари, додека остатокот се однесува на отплата на обврски врз основа на користени краткорочни кредити.

Отплатените обврски врз основа на краткорочни кредити во 2003 година изнесуваат вкупно 93,0 милиони САД долари, (68,0 милиони САД долари во 2002 година). Од вкупниот износ на отплатени краткорочни обврски, отплатената главнина

изнесува 90,6 милиони САД долари, а на платена камата отпаѓаат 2,4 милиони САД долари.

Вкупните отплати на обврските кон странските доверители врз основа на долгорочни кредити на крајот на 2003 година достигнаа 236,8 милиони САД долари (на крајот на 2002 година отплатите изнесуваа 234,7 милиони САД долари). Притоа, 186,5 милиони САД долари се однесуваат на отплата на главнина, а 50,3 милиони САД долари на отплата на камата. Набљудувано по поединечни кредитори, најголем дел од средствата (135,3 милиони САД долари) претставуваат отплати кон официјалните кредитори. Притоа, кон мултилатералните кредитори се отплатени 79,1 милион САД долари, а отплатите кон билатералните кредитори изнесуваат 56,1 милион САД долари. Во рамките на мултилатералните кредитори, најголем износ му е отплатен на Меѓународниот монетарен фонд (22,7 милиони САД долари) и Светска банка (14,7 милиони САД долари). Истовремено, во групата на билатерални кредитори најголем износ на средства му беше отплатен на Парискиот клуб на доверители (47,6 милиони САД долари).

Во текот на 2003 година на приватните кредитори им беа отплатени обврски во износ од 101,5 милиони САД долари (81,5 милиони САД долари во 2002 година). Отплатите врз основа на главнина изнесуваат 85,0 милиони САД долари, а 16,5 милиони САД долари претставуваат отплати врз основа на камата. Најголем дел од вкупните отплати (66,4 милиони САД долари) се однесува на регулирањето на обврските кон странски банки и приватни финансиски институции.

И покрај зголемениот износот на новосклучените кредити, поголем дел од средствата не беа искористени во текот на годината. Склучените заеми и кредити се однесуваат на следниве кредитори и проекти:

- Со Меѓународниот монетарен фонд (IMF) Република Македонија склучи Стенд-бај аранжман во износ од 29,7 милиони САД долари;
- Со Меѓународната агенција за развој (IDA) се склучени кредити во вкупен износ од 24,1 милион САД долари, од кои 6,1 милион САД долари се однесуваат на Проектот за унапредување на општините и 18,0 милиони САД долари на Проектот за реформи во јавната администрација;
- Европската банка за обнова и развој (EBRD) одобри кредит во износ од 50,6 милиони САД долари наменет за ЕСМ, за изградба на далноводи и 50,0 милиони САД долари за Проектот за патишта II;
- Европската инвестициона банка (EIB) одобри кредит во износ од 16,2 милиона САД долари за Проектот за изградба на трафостаници;
- Владата на Јапонија одобри кредит во износ од 90,5 милиони САД долари за изградба на ХЕЦ Злетовица;
- За преземениот дел од неизмирениите конвенциски обврски кон повеќе национални железнички управи, Македонски железници склучија договор за кредит со Меѓународната унија на железници (UIC) во износ од 15,3 милиони САД долари.

VIII. Други активности на НБРМ

8.1. Платниот систем во Република Македонија во 2003 година

Платниот систем во Република Македонија продолжува успешно да функционира и по две години од извршената реформа на платниот систем во земјата. Во 2003 година НБРМ успешно управуваше со Македонскиот интербанкарски платен систем (МИПС) како место на кое се врши финално бруто-порамнување во реално време, а банките успешно продолжија да ја вршат функцијата на носители на платен промет.

Во периодот мај-август 2003 година беше спроведена Програмата за оценка на финансискиот сектор во Република Македонија (FSAP), чија основна цел беше оценка на степенот на развиеност на финансискиот систем на земјата и идентификување на неговите недостатоци и слабости. Како составен дел од финансискиот систем беше извршена проценка на МИПС-от, од аспект на неговата усогласеност со Базичните принципи за системски значајни платни системи (публикувани од БИС). Притоа беше констатирано дека системот МИПС е усогласен со многу од препораките и дека се работи за доверлив платен систем кој генерално има добри сигурносни карактеристики. Исто така беа дадени и неколку препораки кои се веќе прифатени и се составен дел на активностите на работниот тим кој е одговорен за нивна реализација.

Од вкупно десет базични принципи и четири одговорности преку кои се дефинира улогата на централната банка во платните системи, МИПС-от во целост е усогласен со четири. Значајна усогласеност е остварена со четири, делумна усогласеност е остварена со еден, додека еден принцип не е применлив, поради што не е разгледуван (принципот 5, кој се однесува на нето-системи, а МИПС-от е бруто-систем). Од аспект на одговорностите на НБРМ, како Централна банка, целосна усогласеност е постигната со една одговорност, значајна усогласеност со две, додека една одговорност не е применлива и не е разгледувана (Одговорноста Ц, која се однесува на надгледувањето на други системски значајни платни системи од страна на НБРМ, која не е применлива бидејќи во земјата не постојат други системски значајни платни системи).

8.1.1. Улогата на НБРМ во платниот промет

Во функција на ефикасен и сигурен платен систем во Република Македонија, НБРМ својата улога во платниот промет ја остварува преку следните функции:

- оперативна;
- регулативна и
- надзорна.

8.1.1.1. Оперативна функција

Во остварувањето на оперативната функција, НБРМ управува со системот за порамнување - МИПС. Во 2003 година, МИПС-от работеше во реално време во текот на сите 254 работни дена со достапност од 99,8%, односно не беше достапен само 277 минути од предвидените во текот на целата година. Притоа, системот просечно обработуваше по 7.203 налога на ден, додека максималниот број на обработени налози изнесуваше 18.171.

Во текот на годината, во платниот систем се приклучија два нови учесника, со што вкупниот број на учесници достигна дваесет и осум.

Платниот систем во Република Македонија, и особено системот МИПС, поради релативно краткиот временски период на воспоставување и успешно функционирање од самиот почетокот, беше интересен за повеќе централни банки од други земји. Поради тоа, во текот на 2003 година НБРМ ја посетија претставници на повеќе од дваесет централни банки за да се запознаат со функционирањето на МИПС-от.

Покрај тоа, остварувајќи ја својата оперативна функција, во 2003 година НБРМ прими и обработи 1.325 решенија за присилна наплата, од кои 854 се спроведени целосно, додека останатите не беа комплетни и им се вратени на судовите за доуредување или постапката беше запрена од страна на судовите.

8.1.1.2. Регулативна функција

Во 2003 година, остварувајќи ја регулативната функција во платниот промет НБРМ изврши измена на Одлуката за мало меѓубанкарско плаќање со која го намали нивото за мало меѓубанкарско плаќање од 3 милиони денари на 1 милион денари. Тоа придонесе за зголемување на бројот на трансакции кои се порамнуваат веднаш (во реално време) за околу 4%, со што му се овозможи на примачот на средствата веднаш да располага со нив и да има реални сознанија за нивото на својата ликвидност.

Исто така, во 2003 година е донесена Одлука за вршење надзор над работењето на банките и други институции кои даваат услуги во платниот промет.

Во текот на 2003 година, се донесе нова верзија на Правилата за работа на системот МИПС (верзија 2.3. која важи од 15.09.2003 година). Промените се направени заради воведувањето на нова платна порака МТ103 и укинувањето на платната порака МТ100, задолжително тестирање на резервните линии итн.

8.1.1.3. Надзорна функција

Во спроведувањето на активностите за лиценцирање во 2003 година, до НБРМ беше доставено барање за добивање на дозвола за вршење платен промет од страна на една банка коешто беше одобрено.

Како дел од функцијата на надгледување на платните системи, НБРМ во 2003 година вршеше постојан надзор над работењето на банките и Клириншката куќа. Надзорот беше спроведуван посредно и непосредно. Платниот систем се следеше постојано, преку имплементираниот информациониот систем развиен врз основа на Упатството за внатрешниот и надворешниот клиринг, според кое по електронски пат се доставуваат податоци за платниот промет на банките. Од друга страна беа извршени и непосредни увиди во работењето на носителите на платен промет по различни основи за надгледување, при што беа дадени препораки за законско, ефикасно и транспарентно извршување на активностите. Во текот на 2003 година се извршени вкупно шеснаесет надгледувања.

Воедно, беше извршена и оценка на Клириншката куќа- КИБС, во согласност со Базичните принципи за системски значајни платни системи од БИС.

8.1.2. Показатели за електронен систем во Република Македонија

8.1.2.1. Отворени сметки

Во текот на 2003 година, кај носителите на платниот промет во Република Македонија (банки и Народна банка на Република Македонија) вкупно беа отворени 19.883 нови сметки, а беа затворени 2.630 сметки, со што вкупниот број на отворени сметки на крајот од годината ја достигна бројката од 90.124 сметки. Сопственици на овие сметки се 69.209 различни субјекти (физички и правни лица), при што 80,1% имаат само една сметка, додека просечно има отворено околу 1,3 сметка по субјект.

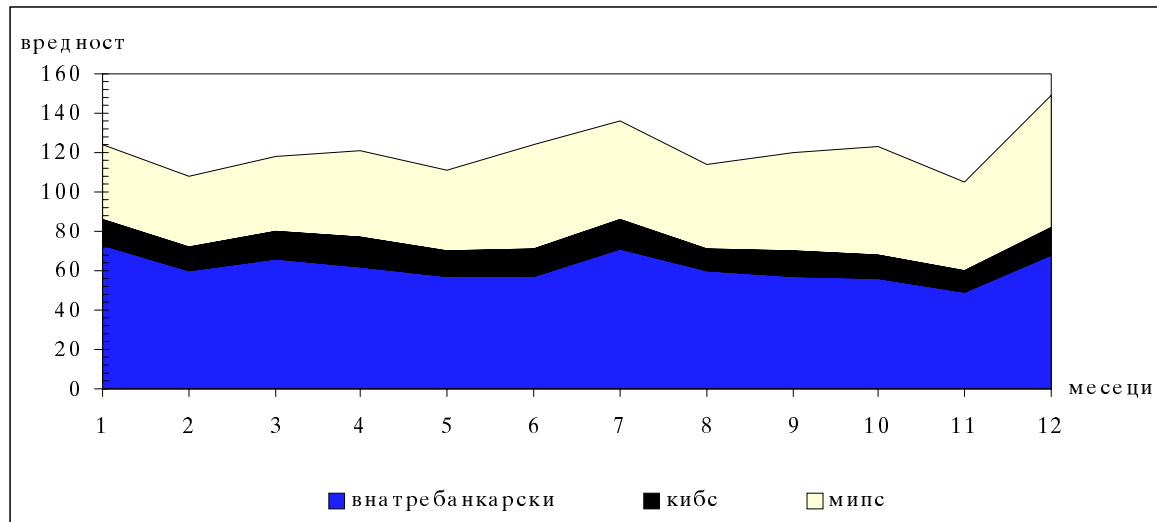
Од почетокот на функционирањето на новиот платен систем до крајот на 2003 година, вкупниот број на регистрирани блокирани сметки изнесува 3.173 сметки. Во 2003 година се иницирани 11.673 блокади, од кои 8.048 се затворени, што претставува 68,9% од вкупниот број на иницирани блокади.

8.1.2.2. Вкупен електронен промет во Република Македонија

Во 2003 година вкупната вредност на извршениот платен промет изнесуваше 1.453.852 милиона денари. Во вкупниот промет не се вклучени трансакциите за порамнување на нето-состојбата на клириншката куќа КИБС. Притоа, 50,6% од вкупниот износ е внатрешен промет во банките (помеѓу сметки во иста банка), 38,6% се однесуваат на меѓубанкарски платен промет преку МИПС и 10,8% претставува меѓубанкарски промет преку КИБС.

Графикон 38

Вкупен домашен платен промет во 2003 година по месеци
(во милијарди денари)

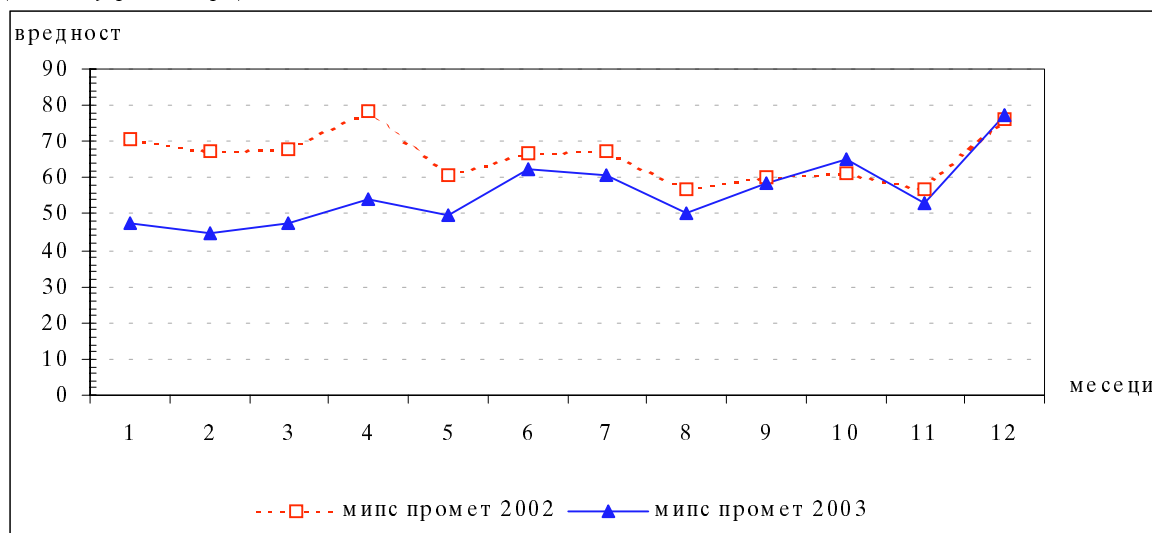
Вкупниот број на реализирани трансакции во домашниот платен промет во 2003 година изнесува 17.395.053, од кои 10,5% се извршени преку системот МИПС, 48,2% се извршени преку системот КИБС, а 41,3% се трансакции извршени преку интерниот клиринг.

8.1.2.3. Промет и број на трансакции извршени преку МИПС

Во 2003 година преку системот МИПС на НБРМ е остварен вкупен промет од 670.578 милиони денари со вкупно од 1.829.571 извршени трансакции, вклучувајќи ги и

трансакциите за порамнувања на нето-состојбите од клириншката куќа КИБС. Прометот остварен преку системот МИПС во 2003 година оствари намалување за 15,3% во однос на претходната година. Од вкупниот промет преку МИПС, 51% претставува меѓубанкарски промет инициран од останати носители на платниот промет, додека 49% претставува промет инициран од државните институции (Народна банка на Република Македонија, Трезорскиот систем итн.).

Графикон 39
Реализиран промет во МИПС по месеци
(во милијарди денари)

Во 2003 година вкупниот број на извршените трансакции во однос на претходната година бележи пораст од 46,7%. Од вкупниот број на трансакции, 63,5% се иницирани од носителите на платен промет - комерцијални банки.

8.1.2.4 Внатрешанбанкарски платен промет

Анализата на извршениот платен промет во текот на 2003 година помеѓу сметки на депоненти отворени во системот на ист носител на платен промет покажува годишен пораст на вредноста на внатрешанбанкарскиот платен промет од 23%, и изнесуваат 735.271 милион денари, а бројот на извршените трансакции изнесуваше 7.184.304 и во однос на претходната година е намален за 11,4%.

8.2. Печатење и ковање пари

Во Република Македонија во оптек се банкноти во апоен од 10, 50, 100, 500, 1000 и 5000 денари. Во текот на 2003 година, покрај редовните активности беа подготвени и печатени нови подобрени изданија на апоените од 500 и 1000 денари. Печатењето е извршено во странство во количини од 10 милиони банкноти од 500 денари и 15 милиони банкноти од 1000 денари. Новите изданија се пуштени во оптек во август 2003 година.

По повод 100-годишнината од Илинденското востание се организира и се изврши ковање на серија од дванаесет златни и една сребрена јубилејна монета. Значајно е да се напомене дека успешноста на искованите златни монети се покажа со нивната продажба во кус временски период.

Вонредна активност е и извршеното печатење на десет милиони парчиња таксени марки во име и за сметка на Министерството за финансии.

8.3. Нумизматичка дејност на НБРМ

Во 2003 година НБРМ продолжи да ја извршува својата музејска дејност преку систематски и селективен откуп на нумизматички материјал, со што нумизматичката збирка значително се збогати со ретки и вредни примероци. Во 2003 година вкупно беа откупени 2420 монети, додека во конзерваторската лабораторија беа исчистени и конзервирани околу 1500 примероци.

Од аспект на издавачката дејност од областа на нумизматиката, во 2003 година беше издаден двојазичен каталог *Македонија и Пајонија: Колекција Шелдаров* од авторот Никола Шелдаров, а каталогот беше промовиран на 25.04.2003 година. Голем дел од монетите од колекцијата што се објавени во каталогот сега се сопственост на НБРМ. Во 2003 година, исто така беше завршено преведувањето на англиската верзија на каталогот за постојаната музејска поставка *Македонија: Париие и историјата (Macedonia: coins and history)*. Се предвидува каталогот да биде објавен во 2004 година.

Во 2003 година посетеноста на музејската поставка беше зголемена, така што може да се заклучи дека поставката насловена како „Македонија: парите и историјата“ и по две години од нејзиното отворање предизвикува особен интерес кај посетителите. Исто така беше извршена интервенција во камерната нумизматичка поставка во Кабинетот на гувернерот на НБРМ, при што беше изменета нејзината концепција и беше дополнета со нов нумизматички материјал.

Покрај наведените активности во 2003 година, претставници од НБРМ со свои трудови учествуваа на 13-тиот Интернационален нумизматички конгрес кој се одржуваше во Мадрид. Тоа воедно значеше и прво учество на македонски нумизматичари на еден ваков значаен настан за проучувачите на монетарната и економската историја, а исклучително ретките монети кои беа опфатени во трудовите на претставниците од НБРМ предизвикаа големо внимание меѓу учесниците на Конгресот.

8.4. Внатрешна ревизија

Внатрешната ревизија претставува независна и објективна активност на уверување (потврдување) и консалтинг, насочена кон зголемување на вредноста и подобрување на операциите во работата.

Внатрешната ревизија помага за подобрување на ефикасноста на управување со ризиците преку систематски, дисциплински пристап.

За регулирање и контрола на процесот на управување со ризиците во Банката, Внатрешната ревизија изготви „Упатство за регулирање на интерниот контролен систем во НБРМ“.

Внатрешната ревизија изработи долгорочен план за вршење на ревизија базиран врз проценка на ризиците.

Вработените во Дирекцијата имаа постојана соработка и консултативни средби со експерти од други централни банки и претставници на институции од областа на внатрешната ревизија.

8.4.1. Ревизорски активности

Според Ревизорската програма за 2003 година усвоена од Советот на НБРМ, беа планирани и реализирани четиринаесет редовни ревизии.

Ревизиите се извршија врз основа на опис на процесите (процедурите) кои претходно беа изработени од страна на вработените во соодветните дирекции, а врз основа на извршената анализа се изврши проценка на ризиците.

Генерално, наодите од извршените ревизии укажуваат на тоа дека во работењето на одделните организациони делови во НБРМ постојат задоволителни контролни процеси и дека се почитуваат политиките и процедурите.

Додека се вршеа одделните ревизии се даваа препораки и насоки за натамошно унапредување на интерните контролни процеси во одделните организациони делови на Банката.

Во текот на 2003 година, Внатрешна ревизија ги следеше (follow up) дадените препораки во врска со извршените ревизии, при што беше констатирано дека препораките дадени во ревизорските извештаи биле спроведени од страна на одговорните лица во Банката.

На барање на раководството на НБРМ и според сознанијата со кои располагааше Внатрешната ревизија, се извршија три вонредни ревизии.

8.4.2. Развој на Внатрешната ревизија

Развојот на Внатрешната ревизија е насочен и кон развивање на ревизијата на информационалните системи и на финансиската ревизија.

Потребата од вршење на ИТ ревизија е потенцирана затоа што деловните процеси во современите услови на работење и во Банката сè повеќе се извршуваат преку современи софтверски апликации (електронски форми на документи, податоци и потписи).

И зајакнатото вршење на ревизија на сметководствениот систем и финансиското работење во НБРМ ја наложува потребата од сеопфатно познавање на Меѓународните сметководствени стандарди и поголема соработка со надворешниот ревизор.

Натамошните развојни цели на Внатрешната ревизија се насочени и кон целосно применување на Меѓународните стандарди за интерна ревизија, како општоприфатени светски стандарди за најдобра практика во извршувањето на професијата на интерна ревизија.

Вршењето на Внатрешна ревизија бара континуирано едуцирање и унапредување на кадарот. За таа цел се изготви План за квалификација на вработените во Внатрешната ревизија.

8.5. Кадровска политика

Кадровската политика на НБРМ во текот на 2003 година беше насочена кон дополнително екипирање со нови вработени, натамошно надградување на кадарот преку посети на семинари и курсеви, како и реализација на проекти за техничка помош и соработка.

Во текот на 2003 година во НБРМ беа вработени единаесет нови лица. Притоа, шест лица се со висока школска подготовка (две лица со завршен економски факултет, три лица со правен факултет и едно лице со завршен електро-технички факултет) и пет лица се со средна школска подготовка.

За да се овозможи натамошно стручно усовршување, во текот на 2003 година вработените на НБРМ учествуваа на голем број семинари и курсеви во организација на повеќе институти и централни банки. Така, беа посетувани семинари на Институтот на ММФ (кои се одржуваат во Вашингтон, САД), семинари на здружениот Виенски институт (во организација на ММФ, Светска банка, ЕБОР, ОЕЦД и СТО, а се одржуваат во Виена, Австрија), семинари на Централната банка на Швајцарија (во организација на Студискиот центар во Герцензе, во Швајцарија), семинари на Централната банка на Холандија (кои се одржуваат во Амстердам), семинари на Централната банка на Германија во Франкфурт, семинари на Централната банка на Франција, во организација на Меѓународниот институт за банкарство и финансии, кои се одржуваат во Париз, семинари на Централната банка на Англија, во организација на Центарот за централно-банкарски студии, што се одржуваат во Лондон и др.

Во текот на 2003 година продолжи соработката на Народна банка на Република Македонија со Централната банка на Холандија на полето на техничката помош. Проектот за техничка помош на НБРМ од Централната банка на Холандија, кој беше договорен во 2002 година како продолжение и надградба на претходниот проект за техничка помош помеѓу двете институции, продолжи да се имплементира и во 2003 година. Со Проектот беа опфатени речиси сите основни функции и активности на Народна банка на Република Македонија. Кон крајот на годината беа остварени повеќе средби со г. Боб Спинховен, координатор на Проектот за техничката помош на НБРМ од Централната банка на Холандија, на кои беше изразена подготвеноста на двете централни банки за продолжување на исклучително успешната меѓусебната соработка на полето на техничката помош.

Прилог 1

Промени во законодавно-правната регулатива

Во доменот на законодавно-правната регулатива, 2003 година се карактеризира со реализација на позначајни измени во повеќе закони од областа на финансиите, банкарското и монетарно-девизното работење.

Законот за изменување и дополнување на Законот за девизно работење („Службен весник на РМ“ бр.51/2003) беше донесен на 22.06.2003 година. Согласно со измените, банките имаат можност да одобруваат девизни кредити на резиденти, а НБРМ ги утврдува условите и начинот под кои резидентите можат да склучуваат кредитни работи во девизи. Покрај банките, измените предвидуваат можност за купување хартии од вредност во странство од страна на Фондот за осигурување на депозити, осигурителните друштва, како и пензиските и инвестициони фондови, во согласност со законите кои го регулираат нивното работење. Истовремено, со овој Закон беа направени измени и во доменот на вложувањето во недвижности и известувањето за кредитните трансакции и надзорот.

Во текот на 2003 година, примената на **Законот за трговски друштва** („Службен весник на РМ“ бр. 58/2002 и 98/2002), беше двапати одложена. Имено, на 24.06.2003 година со **Законот за изменување на Законот за трговските друштва** („Службен весник на РМ“ бр.42/2003) примената на Законот од 01.07.2003 година беше одложена за 01.01.2004 година, додека на 29.12.2003 година со **Законот за изменување на Законот за трговските друштва** („Службен весник на РМ“ бр. 85/2003) примената на Законот од 01.01.2004 година беше одложена за 01.05.2004 година.

Законот за изменување и дополнување на Законот за лизинг („Службен весник на РМ“ бр. 49/2003) беше донесен на 18.07.2003 година. Во согласност со измените, со овој Закон се опфаќа и лизингот на недвижности (а не само на подвижни предмети) и се врши разграничување на финансискиот од оперативниот лизинг. Истовремено, отстранета е досегашната обврска за депонирање од 100.000 евра за вршење лизинг за да се поттикнат фирмите и банките да ја вршат оваа дејност.

Закон за изменување и дополнување на Законот за Фондот за осигурување на депозити („Службен весник на РМ“ бр. 49/2003) беше донесен на 18.07.2003 година. Во согласност со измените, Фондот ќе ги обесштетува штедачите од одделна банка, најдоцна во рок од три месеци по одземањето на дозволата за работа на банката. Новина претставува и намалувањето на премијата што им ја плаќаат банките на Фондот, која сега максимум ќе биде 0,7% од висината на депозитите на физичките лица во банката (наместо досегашниот максимум од 2,5%) со цел намалување на трошоците на банките и на каматните стапки. Исто така, наместо досегашните 5% од штедните влогови, колку што треба да достигне премијата од банките, таа е намалена на 4%. Новооснованите банки, ќе треба да платат влезна премија во Фондот од 1%.

Во 2003 година беа извршени измени и дополнувања во **Законот за Народна банка на Република Македонија**. Измените од 22.07.2003 година („Службен весник на РМ“ бр. 51/2003) беа во насока на зголемување на самостојноста и независноста на НБРМ, како и поголема транспарентност во нејзиното работење. Имено, со измените НБРМ се здоби со целосна независност во утврдувањето на политиката на девизниот курс на денарот за што досега беше потребна претходна согласност од Владата на РМ.

Вториот значаен аспект на зголемената самостојност на НБРМ се однесува на изборот на вицеѓувернери, кој според претходните законски одредби се вршеше на предлог на Претседателот на РМ, а со измените тројцата вицеѓувернери ќе се именуваат на предлог на гувернерот. Супервизорската функција на НБРМ е дополнета со права и одговорности за издавање и укинување на дозвола за основање и работење на банка и штедилница и за статусни измени согласно со Законот за банки, за што НБРМ е должна да доставува писмено известување до Министерството за финансии. НБРМ се здоби со можност за поголема размена на информации со домашни супервизорски органи и со органи од други земји за супервизијата на меѓународно активните банки. Исто така, заради следење на финансискиот систем, НБРМ е должна да го информира Министерството за финансии за применетите супервизорски мерки и да доставува податоци за перформансите на банкарскиот систем (на квартална основа). За поголема транспарентност во работењето на НБРМ придонесуваат и измените со кои се предвидува гувернерот на НБРМ да одржува средби со надлежните комисии во Собранието на РМ, најмалку двапати годишно на кои ќе ги информира за работењето на НБРМ. Од аспект на работењето на Советот на НБРМ, со измените укината е одредбата двајца од шесте членови да бидат професионално ангажирани во Советот. Притоа, членови на Советот се лица со високо образование од економска или правна струка и лица со работно искуство од најмалку пет години (во последните десет години пред именувањето) во сферата на финансии, банкарството или научната дејност од областа на економијата. Истовремено, сите членови на Советот, како и вицеѓувернерот кој не е член на Советот, за време на мандатот како и две години по отповикувањето, не можат да бидат членови на органи на управување да се вработат или да основаат банка или штедилница. За разлика од претходната практика, во согласност со измените, НБРМ има обврска да ги објави сите извештаи што ги поднесува до Собранието на РМ најдоцна шест месеци од истекот на периодот за кој се изготвени (претходно, оваа обврска важеше само за полугодишниот и годишниот извештај за работењето).

Втората измена е донесена на 31.12.2003 година („Службен весник на РМ“ бр. 85/2003) и се однесува на проширување на функциите на НБРМ со издавањето дозвола за вршење услуги брз трансфер на пари и дозвола за работа на менувачниците, како и вршење надзор над работењето на субјектите кои вршат услуги брз трансфер на пари и над работењето на менувачниците.

Во текот на 2003 година беа донесени два **Закон за измени и дополнувања на Законот за банки** (на 22.07.2003 година - „Службен весник на РМ“ бр.51/2003 и на 31.12.2003 година - „Службен весник на РМ“ бр. 85/2003), во согласност со потребата за понатамошно усогласување на македонската банкарска регулатива и практика со меѓународните супервизорски стандарди и европските директиви. Притоа, позначајните промени на Законот за банки извршени во јули 2003 година пред сè се однесуваат на зајакнување на одредбите за лиценцирање на банките. Од оваа област позначајни се следниве промени:

- За да се спречи влез на субјекти со сомнителен карактер како акционери на банките, се намали лимитот на промена на акциите со право на глас за кој е потребна претходна согласност од страна на НБРМ (од 10% на 5%). Притоа, за структурните промени во акциите со право на глас во банката од 1% до 5% НБРМ го испитува само изворот на средствата со кои се купени акциите во банката;
- Се овозможи целосно функционирање на механизмот на претходна согласност од Народната банка. Имено, брокерските друштва и Македонската берза на долгорочни хартии од вредност не смеат да извршат трансакција на купување акции со право на глас во банка за која е

потребна, а не е добиена претходна согласност од НБРМ. Ваквите законски одредби овозможуваат поголема соработка и координација помеѓу институциите коишто се директно вклучени во тргувањето со акции на банките и нивната контрола. Исто така, предвидено е постоење на кривично дело при стекнување на акции со право на глас без добивање претходна согласност од НБРМ;

- Се зајакнаа критериумите за оценка на соодветноста на потенцијалниот акционер. Во таа насока, се дефинираа критериуми според кои НБРМ може да одбие барање за претходна согласност за стекнување акции со право на глас во банките, меѓу кои поважни се следниве: неточност или неистинитост на доставените податоци, финансиската и економската состојба на лицето не е соодветна на вредноста на акциите коишто има намера да ги купи, начинот на кој работи, односно, природата на активностите на лицето - потенцијален акционер индицира тенденција на висок ризик, постоење на основана причина за сомневање во легалноста на потеклото на парите, интегритетот или вистинскиот идентитет на лицето, вклученост на банката во група која не овозможува адекватна супервизија и друго;
- Предвидена е обврска на банките да побараат претходна согласност од НБРМ при стекнување капитален влог во друга финансиска и нефинансиска институција кој изнесува над 10% од гарантниот капитал на банката. Ваквата одредба треба да овозможи целосна усогласеност со Принципот 5 од Базелските принципи за ефикасна банкарска супервизија;
- Зајакнати се одредбите кои се однесуваат на постоење на кривично дело во случај на неовластена употреба на зборот банка и/или неовластено прибирање на депозити, односно вршење на банкарски активности без дозвола од страна на НБРМ, со што се постигнува поголема усогласеност со Принципот 2 од Базелските принципи за ефикасна банкарска супервизија.

Другите позначајни измени се однесуваат на промени на прудентните лимити за ограничување на капиталните влогови и основните средства на банката, како и на промени во сметководството и ревизијата на банките и надзорот над нивното работење, со кои е создадена основа за изработка на консолидирани финансиски извештаи и вршење на супервизија на консолидирана основа.

Измените и дополнувањата на Законот за банки од 31.12.2003 година се однесуваат на вклучување на услугите за брз трансфер на пари како редовна активност на финансиските институции.

На 19.11.2003 година беше донесен **Законот за вршење на услуги брз трансфер на пари** („Службен весник на РМ“ бр.77/2003), со кој се уредуваат начинот и условите за вршење услуги од овој тип во Република Македонија. Брз трансфер на пари претставува електронски пренос на пари од едно физичко лице во една земја на друго физичко лице во друга земја во рок од еден час од уплатата, при што трансферот се врши преку банка. Во согласност со овој Закон, давател на услугата може да биде трговско друштво регистрирано во Република Македонија кое учествува во финансиското посредување и кое има дозвола за вршење брз трансфер на пари издадена од Народна банка на Република Македонија (НБРМ). Покрај тоа што издава дозволи, НБРМ води Регистар на даватели на овие услуги, врши надзор на нивното работење и на спроведувањето на овој Закон. Одредбите од овој Закон не се однесуваат на банките кои веќе имаат согласност од НБРМ за вршење на платен промет со странство. Со овој Закон е утврдено правото на трговските друштва по

исполнување на определени услови да можат да вршат брз трансфер на пари врз основа на дозвола од НБРМ.

Закон за изменување на Законот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување („Службен весник на РМ“ бр. 85/2003) беше донесен на 31.12.2003 година и со кој практично се одложуваат сите активности предвидени да започнат во јануари 2004 година до донесувањето на одлука на Владата на Република Македонија за датумот на започнување на уплатата на придонесот за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување.

Закон за изменување и дополнување на Законот за хартии од вредност („Службен весник на РМ“ бр. 85/2003 од 31.12.2003 година), при што позначајни измени се направени во делот на тргувањето со хартии од вредност, понатаму дефиниран е регистарот на Комисијата за хартии од вредност, акционерските друштва кои се водат во регистарот на Комисијата на хартии од вредност, котирањето и тргувањето со хартиите од вредност на овие акционерски друштва и известувањето на јавноста, воведена е можноста за тргување со краткорочни хартии од вредност преку шалтер, а воедно предвидена е можност за тргување со државни краткорочни хартии од вредност преку Македонската берза за долгорочни хартии од вредност.

**NARODNA BANKA
NA REPUBLI KA MAKEDONI JA**

Fi nansi ski i zve[tai

31 dekemvri 2003 godi na

Sodr` i na

I ZVE{ TAJ NA NEZAVI SNI TE REVI ZORI	1
BI LANS NA SOSTOJBA	2
BI LANS NA USPEH	4
I ZVE{ TAJ ZA PARI ^NI TEKОВI	5
I ZVE{ TAJ ZA PROMENI TE VO KAPI TALOT I REZERVI TE.....	6
ZABELE{ KI KON FI NAN SI SKI TE I ZVE{ TAI	
1 OP{ TO.....	8
2 PREGLED NA ZNA^AJNI SMETKOVODSTVENI POLI TI KI	9
3. DEVI ZNI DEPOZI TI	13
4 ZLATO	15
5 EFEKTI VNI STRANSKI PARI	15
6 SMETKA KAJ MMF.....	15
7 STRANSKI HARTI I OD VREDNOST.....	16
8 KREDI TI DADENI NA DR@AVATA.....	16
9 POBARUVAWA OD DR@AVATA.....	16
10 HARTI I OD VREDNOST NA DR@AVATA	17
11 POBARUVAWA OD DR@AVATA VRZ OSNOVA NA OTPLATA NA STRANSKI DOLG.....	18
12 KREDI TI DADENI NA BANKI TE	18
13 DOSPEANI NENAPLATENI POBARUVAWA OD BANKI	18
14 OSNOVNI SREDSTVA	20
15 ZALI HI	21
16 POBARUVAWA	21
17 OSPANATA AKTI VA	22
18 TESNA DEFI NI CI JANA PRI MARNI PARI	22
19 ZADOL@I TELNA REZERVA NA BANKI TE.....	23
20 BLAGAJNI ^KI ZAPI SI NA NBRM	23
21 DEVI ZNI OBVRSKI	24
22 OGRANI ^ENI DEPOZI TI	24
23 DENARSKI DEPOZI TI NA DR@AVATA.....	24
24 DEVI ZNI DEPOZI TI NA DR@AVATA.....	25
25 FOND ZA PODR{ KANA MONETARNATA POLI TI KANA DR@AVATA.....	25
26 DRUGI DEPOZI TI	25
27 OSPANATI OBVRSKI	26
28 OSPANATA PASI VA.....	27
29 KONTRA STAVKI KAJ NBRM.....	28
30 OBVRSKI PO ALOKACI JANA SPV	28
31 KAPI TAL.....	29
32 OP{ TI REZERVI	29
33 REVALORI ZACI ONI REZERVI	29
34 USOGLASUVAWA SO IFRS	29
35 KAMATNI PRI HODI	30
36 KAMATNI RASHODI	30
37 PRI HODI OD PROVI ZI I	30
38 OSPANATI PRI HODI	31
39 RASHODI ZA PROVI ZI I	32
40 OSPANATI RASHODI	32
41 REZERVACI I ZAPOTENCI JALNI ZAGUBI , NETO.....	32
42 ODANO^UVAWE	33
43 FI NAN SI SKI I INSTRUMENTI	34
44 PREVZEMENI I POTENCI JALNI OBVRSKI	42

OP{ TI PODATOCI

^I enovi na Sovetot

Petar Go[ev, Guverner
Emi I i ja Naceska, Vi ceguverner
Fatmi r Besi mi , Vi ceguverner
Sl obodan } osev
Mari na Kavrakova
Fadi I Bajrami
Ri sto Gogovski
Qubomi r Kekenovski

Sedi [te

Kompl eks banki bb
1000, Skopje

Revi zori

Ernst & Young,
Ovl asteni revizori DOOEL - Skopje.
Mar[al Ti to 19,
1000, Skopje

ИЗВЕШТАЈ НА НЕЗАВИСНИТЕ РЕВИЗОРИ

До Советот на Народна Банка на Република Македонија

1. Ние извршивме ревизија на финансиските извештаи на Народна Банка на Република Македонија (НБРМ) на страниците од 2 до 42, кои ги содржат билансот на состојба на 31 декември 2003 година, како и билансот на успех, извештајот на паричните текови и извештајот на промените во капиталот, за годината што тогаш заврши и соодветните забелешки. Овие финансиски извештаи се одговорност на раководството на НБРМ. Наша одговорност е да дадеме мислење за овие финансиски извештаи врз основа на извршената ревизија.
2. Со исклучок на она што е споменато во пасус 4 подолу, ревизијата ја извршивме во согласност со меѓународните стандарди за ревизија. Овие стандарди бараат ревизијата да ја планираме и извршуваме на начин кој ќе обезбеди да добиеме разумно уверување, дека финансиските извештаи не содржат погрешни објавувања од материјално значење. Ревизијата вклучува проверка по пат на тестирање на изворната документација врз основа на која се евидентирани износите и објавувањата во финансиските извештаи. Ревизијата исто така вклучува и оценка на применетите сметководствени принципи и значајни проценки направени од страна на раководството, како и оценка на севкупната презентација на финансиските извештаи. Ние веруваме дека ревизијата што ја извршивме ни обезбедува разумна основа за нашето мислење.
3. Како што е наведено во забелешка 26 кон придружните финансиски извештаи, Банката, во согласност со Законот за Народната Банка на Република Македонија, нето негативните пресметани разлики на билансните позиции деноминирани во странска валута на пресечниот датум на билансот на состојба ги пренесува директно во ревалоризационата резерва, до степен до кој оваа резерва има позитивно салдо по трансферот за периодот. Овој третман не е во согласност со меѓународниот сметководствен стандард 21, кој бара и реализираните и нереализираните курсни разлики да бидат пренесени во билансот на успех.
4. Како што е наведено во забелешките 3 и 41 кон финансиските извештаи, НБРМ во 2001 и 2002 година издала гаранции покриени со девизни депозити во корист на една домашна деловна банка врз која во март 2004 година е отворена стечајна постапка. НБРМ во текот на јануари 2004 година изврши исплата за гарантираниот долг во вкупен износ од 1.018.258 илјади денари и евидентираше побарување од банката во стечај. Ова побарување е оспорено од стечајниот управник на банката во стечај и како резултат на тоа НБРМ издвои резервација за потенцијални загуби во целиот износ на побарувањето заклучно со 31 декември 2003 година. НБРМ ќе ги преземе сите мерки и активности за докажување и наплата на ова побарување од банката во стечај преку судска постапка. Со оглед на неизвесноста поврзана со судскиот процес, во моментот, ние не сме во можност да ја оцениме адекватноста на издвоената резервација за потенцијални загуби за овие гаранции.
5. Според наше мислење, со исклучок на несовпаѓањето со меѓународниот сметководствен стандард 21 во однос на нереализираните курсни разлики и ефектите од евентуалните усогласувања на финансиските извештаи кои можеби ќе бидат потребни доколку бевме во можност да се увериме во адекватноста на издвоените резервации за гаранции, финансиските извештаи ја презентираат објективно, во сите материјални аспекти, финансиската состојба на Банката на 31 декември 2003 година и резултатите од работењето како и паричните текови за годината што тогаш завршува во согласност со Меѓународните стандарди за финансиско известување.

Ernst & Young
Овластени ревизори ДООЕЛ - Скопје
Скопје, 14 јули 2004 година

Народна Банка на Република Македонија

БИЛАНС НА СОСТОЈБА

(во илјади денари)

на 31 декември 2003 година

АКТИВА

	<i>Забелешка</i>	<i>2003</i>	<i>2002</i>
ДЕВИЗНИ СРЕДСТВА			
Депозити по видување	3	13.544.733	11.001.356
Орочени депозити	3	24.511.489	28.985.243
Злато	4	1.818.581	3.979.644
Ефективни странски пари	5	312.017	480.252
Сметка кај ММФ	6	13.771	358.302
Странски хартии од вредност	7	4.323.307	467.448
		44.523.898	45.272.245
ПОБАРУВАЊА ОД ДРЖАВАТА			
Кредити дадени на државата	8	4.027	11.789
Побарувања од државата	9	686.015	914.452
Хартии од вредност на државата	10	2.778.826	3.066.719
Побарувања од државата врз основа на отплата на странски долг	11	-	3.804.814
		3.468.868	7.797.774
ПОБАРУВАЊА ОД БАНКИ			
Кредити	12	53.753	62.802
Останати побарувања		6.711	6.715
Доспеани ненаплатени побарувања	13	2.443	2.443
		62.907	71.960
ОСТАНАТА АКТИВА			
Основни средства	14	987.919	1.033.536
Залихи	15	93.416	72.543
Побарувања	16	210.758	172.047
Останата актива	17	1.034.849	945.002
		2.326.942	2.223.128
ВКУПНА АКТИВА		50.382.615	55.365.107

Финансиските извештаи се усвоени од Советот на Народната Банка на Република Македонија на 13 јули 2004 година и потпишани во нејзино име од страна на:

Петар Гошев,
Гувернер

Придружните забелешки претставуваат интегрален дел на овие финансиски извештаи

Narodna Banka na Republika Makedonija

BI LANS NA SOSTOJBA

(vo iljadi denari)

Na 31 dekemvri 2003 godi na

PASI VA

	Zabel e[ka	2003	2002
PRI MARNI PARI			
Tesna def i ni ci ja na pri marni pari	18	18.245.805	18.169.790
Zadol ` i tel na rezerva na banki	19	2.776.421	4.849
Bl agajni ~ki zapi si na NBRM	20	4.379.215	2.997.753
		25.401.441	21.172.392
DEVI ZNI OBVRSKI	21	3.352.542	3.948.733
OGRANI ^ENI DEPOZI TI	22	641.878	553.383
DEPOZI TI NA DR@AVATA			
Denarski depozi ti na dr ` avata	23	3.828.934	3.019.693
Devi zni depozi ti na dr ` avata	24	8.352.071	7.712.456
Fond za podr [ka na monetarnata pol i ti ka na dr ` avata	25	-	6.579.998
		12.181.005	17.312.147
DRUGI DEPOZI TI	26	1.313.593	1.035.931
OSTANATA PASI VA			
Ostanati obvrski	27	77.817	92.618
Ostanata pasi va	28	1.096.984	1.804.615
Kontra-stavki kaj NBRM	29	551.632	510.828
		1.726.433	2.408.061
OBVRSKI PO ALOKACI JA NA SPV	30	610.698	667.490
KAPI TAL I REZERVI			
Kapi tal	31	1.289.789	-
Op[ti rezervi	32	853.564	723.636
Reval ori zaci oni rezervi	33	4.210.390	6.483.455
Nereal i zi rani zagubi od harti i od vrednost raspol o ` i vi za proda ` ba		(75.706)	-
Neraspredel ena neto dobi vka		12.113	-
Fondovi	31	-	1.432.034
Usogl asuvawa so IFRS	34	(1.135.125)	(372.155)
		5.155.025	8.266.970
VKUPNA PASI VA		50.382.615	55.365.107

Pri dru ` ni te zabel e[ki pretstavuvaat i ntegral en del na ovi e f i nansi ski i zve[tai

Narodna Banka na Republika Makedonija

BI LANS NA USPEH

(vo iljadi denari)

Za godi nata [to zavr[i na 31 dekemvri 2003 godi na

	Zabel e[ka	2003	2002
Pri hodi od kamati	35	1.097.493	1.722.200
Rashodi od kamati	36	815.310	1.319.095
NETO PRI HODI OD KAMATI		282.183	403.105
Pri hodi od provi zi i	37	127.384	201.461
Ostanati operati vni pri hodi	38	209.212	133.399
PRI HODI OD RABOTEWETO		618.779	737.965
Rashodi za vraboteni te		285.507	288.703
Amorti zaci ja		64.433	62.226
Rashodi za provi zi i	39	23.742	35.399
Ostanati rashodi	40	226.848	149.292
OPERATI VNI RASHODI		600.530	535.620
Rezervaci i za potenci jal ni zagubi ,neto	41	710.793	154.357
(ZAGUBA) / DOBI VKA PRED ODANO ^UVAWE		(692.544)	47.988
Danok na dobi vka	42	(58.313)	8.329
NETO (ZAGUBA) / DOBI VKA ZA PERI ODOT		(750.857)	39.659
RASPREDDELBA NA DOBI VKA PO ODANO ^UVAWE			
NETO (ZAGUBA) / DOBI VKA ZA GODI NATA		(750.857)	39.659
Neto e f ekt od IFRS usog l asuvawa		762.970	(5.918)
NERASPREDDELENA NETO DOBI VKA PO ODANO ^UVAWE SPORED ZAKONSKI I ZVE{ TAI		12.113	33.741
Op[ti rezervi		-	6.748
ZA RASPREDDELBA VO REZERV I FONDOVI		-	6.748
ZA TRANSFER VO BUXETOT		-	26.993

Pri dru` ni te zabel e[ki se i ntegral en del na ovi e f i nansi ski i zve[tai

Narodna Banka na Republika Makedonija

I ZVEŠTAJ ZA PARIŠNI TEKOVNI

(vo milijardi denari)

Za godinata [tozavršena] na 31 dekemvri 2003 godinata

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Neto (zaguba) / dobi vka pred raspredelba	(750.857)	39.659
Koregirana za:		
Amortizacija	64.169	62.903
Prihodi od prethodno otpisani dolgovi koji se naplateni so prezemawe na sredstva	-	(41.806)
Neto (zaguba) / dobi vka pred promeni tevoaktivata i pasivata	(686.688)	60.756
Zlato	2.161.063	(272.298)
Stranski hartii od vrednost	(3.855.859)	1.438.698
Pobaruvawa od državata, bez pobaruvawata po osnovnata okacijana SPV	4.272.114	491.580
Pobaruvawa od banki, bez naplatata po patna prezemawe na sredstva	9.053	142.684
Zalihani i drugi sredstva	(149.431)	(131.237)
Zgol emuvawena tekovni sredstva	2.436.940	1.669.427
Pari vo optek	196.590	(856.521)
Blagajni -ki zapsi na NBRM	1.381.462	(159.585)
Denarski depoziti na banki	2.711.821	820.004
Denarski i namenski depoziti na državata	(4.825.809)	(6.921.382)
Obvrski sprema stranstvo	(596.191)	(948.191)
Drugi obvrski	(681.628)	(4.914.800)
(Namaluvawe) na tekovni obvrski	(1.813.755)	(12.980.475)
<i>NETO PARIŠNI TEKOVNI KORIŠTENI VO OPERATIVNI AKTIVNI</i>	(63.503)	(11.250.292)
Nabavka na osnovni sredstva, bez sredstvata prezemeni so naplatana pobaruvawata	(20.652)	(62.997)
Prodabana osnovni sredstva	-	8.680
<i>NETO PARIŠNI TEKOVNI KORIŠTENI VO INVESTICIJNI AKTIVNI</i>	(20.652)	(54.317)
Zadržano za nabavka na osnovni sredstva, neto	(10.217)	(2.488)
<i>NETO PARIŠNI TEKOVNI KORIŠTENI VO FINANSIJSKI AKTIVNI</i>	(10.217)	(2.488)
Efekt na kursni razliki i nereali ziranizagubi	(2.348.771)	(2.127.276)
Neto (namaluvawe) na parišni sredstva	(2.443.143)	(13.434.373)
Pari i parišni sredstva na početokot na godinata	40.825.153	54.259.526
Pari i parišni sredstva na krajot na godinata	38.382.010	40.825.153
Analiza za pari i parišni sredstva na krajot na godinata		
Depoziti poviduvawe	13.544.733	11.001.356
Oro-eni depoziti	24.511.489	28.985.243
Stranski valuti i šekovi vo trezor	312.017	480.252
Smetkaj MMF	13.771	358.302
Vkupno	38.382.010	40.825.153

Pri druženite zabeleški pretstavuvaat integralendel na ovi efianski i zveštai

Narodna Banka na Republika Makedonija

I ZVEŠTAJ ZA PROMENI TE VO KAPI TALOT I REZERVI TE

(vo iljadi denari)

Za godinata koja završila na 31 dekemvri 2003 godina

	<i>Kapital</i>	<i>Opšti rezervi</i>	<i>Revalorizaci rezervi</i>	<i>Hartii od vrednost raspoloživi za prodaja</i>	<i>Fond za osnovni sredstva</i>	<i>Fond za zaednička potrošva- ka</i>	<i>Neras- predelena neto dobi vka</i>	<i>IFRS usoglasuvawa</i>	<i>Vkupno kapital i rezervi</i>
Sostojba na 1 januari 2003	-	723.636	6.483.455	-	1.258.046	173.988	-	(372.155)	8.266.970
Prenos na kapitalni smetki (zabeleženka 31)	1.289.789	129.928	-	-	(1.257.950)	(161.767)	-	-	-
Nerealizirani (negativni) kursni razliki	-	-	(2.273.065)	(75.706)	-	-	-	-	(2.348.771)
IFRS usoglasuvawa na dobivkata za tekovni ot peri od	-	-	-	-	-	(12.221)	-	(762.970)	(775.191)
Neto dobi vka	-	-	-	-	-	-	12.113	-	12.113
Ostanato	-	-	-	-	(96)	-	-	-	(96)
Sostojba na 31 dekemvri 2003	1.289.789	853.564	4.210.390	(75.706)	-	-	12.113	(1.135.125)	5.155.025

Pri druženitezabeleženki predstavuvaa integralen del na ovi efiansijski zveštai

Narodna banka na Republika Makedonija

I ZVEŠTAJ ZA PROMENI TE VO KAPITALOT I REZERVITE

(vo iljadi denari)

Za godinata koja završila na 31 dekemvri 2002 godina

	<i>Opšti rezervi</i>	<i>Rezervi od neto poziti vni kursni razliki</i>	<i>Revalorizaci oni rezervi</i>	<i>Fond za osnovni sredstva</i>	<i>Fond za zaedni ka potrošva-ka</i>	<i>Del od dobi vkata za isplata vo buxet</i>	<i>IFRS usoglasuvawa</i>	<i>Vkupno kapital i rezervi</i>
Sostojba na 1 januari 2002	547.043	169.845	8.610.732	1.251.512	182.304	-	(378.073)	10.383.363
Eliminacija na rezervi te od neto poziti vni kursni razliki	169.845	(169.845)	-	-	-	-	-	-
Nerealizirani (negativni) kursni razliki	-	-	(2.127.277)	-	-	-	-	(2.127.277)
IFRS usoglasuvawa na dobi vkata za tekovni otperi od	-	-	-	-	-	-	5.918	5.918
Raspredelba na dobi vkata	6.748	-	-	-	-	26.993	-	33.741
Zaisplata na del od dobi vkata vo buxet	-	-	-	-	-	(26.993)	-	(26.993)
Ostanato	-	-	-	6.534	(8.316)	-	-	(1.782)
Sostojba na 31 dekemvri 2002	723.636	-	6.483.455	1.258.046	173.988	-	(372.155)	8.266.970

Pridru`nite zabele`ki pretstavuvaat integralen del na ovi efinansijski izveštai

1 OPŠTO

Narodna Banka na Republika Makedonija ("NBRM") e centralna banka na Republika Makedonija i e edinstvena emisijska institucija vo dr`avata. Organizacijata i raboteweto na NBRM se regulirani so Zakonot za Narodnata Banka na Republika Makedonija od 22 januari 2002 godina, i izmenite i dopolnuvawata na Zakonot na Narodna Banka na Republika Makedonija od 31 juli i 31 dekemvri 2003 godina. Spored Zakonot, NBRM e pravno lice vo celosna dr`avna sopstvenost so finansiska i administrativna samostojnost. NBRM e praven sledbenik na prethodnata Narodna Banka na Makedonija, osnovana vo 1946 godina, koga Republika Makedonija be[e sostaven del na porane[nata jugoslovenska federacija, rabote[e kako del od si stemot na narodni banki na porane[nata Narodna Banka na Jugoslavija.

Spored Zakonot za NBRM, osnovna cel na NBRM e odr`uvawe na cenovna stabilnost. NBRM isto taka ja poddr`uva ekonomskata politika na zemjata i se gri`i za finansiskata stabilnost na zemjata. Izvr[uvaweto na ovi e funkciji ima priorit et pred ostvaruvaweto na dobi vka.

NBRM do Sobranieto na Republika Makedonija podnesuva polugodi[en i godi[en i zve[taj za raboteweto, supervizijata i merkite koi gi prezema vo odnos na bankite i [tedi lnicite i za upravuvaweto so devizni te rezervi.

Neto dobi vkata na NBRM se raspredel uva na toj na- in [to 20% se i zdvojuva vo op[ti te rezervi (do postignuvawe na nivoto na osnovni ot kapital), se zgol emuva osnovni ot kapital na NBRM dokol ku postoi prethodna soglasnost od VI adata na Republika Makedonija, a ostatokot pretstavuva prihod na Buxetot na Republika Makedonija. Zagubata na NBRM se pokri va od op[ti te rezervi na NBRM, a dokol ku isti te ne se dovol ni, zagubata se pokri va od sredstvata na Buxetot na Republika Makedonija i i so i zdavawe na dr`avni hartii od vrednost koi se otkupuvaat od idnite dobi vki na NBRM.

Organi na NBRM se Sovetot i Guvernerot.

Vkupni ot broj na vraboteni zakl u-no so 31 dekemvri 2003 godina e 395 (31 dekemvri 2002 godina: 386).

2 PREGLED NA ZNAČAJNI SMETKOVODSTVENI POLITIKI

a) Osnova za podgotovka na finansijski te izveštaji

Finansijski te izveštaji se izgotveni vo soglasnost so Meunarodni te standardi za finansisko izvestuvawe ("IFRS"), koi gi vključuvaa standardi te tolkuvawata odobreni od IASB i Meunarodni te smetkovodstveni standardi i tolkuvawata na Meunarodni ot komitet za postojani tolkuvawa odobreni od IASC koi se uvaata se na va`nost.

Finansijski te izveštaji se izgotveni spored pri nci pot na istoriska nabavna vrednost kako osnova za merewe, modi fici ran so mereweto po objekti vna vrednost na hartii te od vrednost raspolo`ivi za prodaba, zlatoto i so revalorizacija na osnovni te sredstva i povrzana amortizacijata vo soglasnost so regulativata na Republika Makedonija.

b) Transakcii vo stranski valuti

Transakcii te vo stranski valuti se pretvoreni vo denari so kori stewe na sredni ot devizen kurs na kursnata lista na NBRM na denot na samata transakcija. Realizirani te kursni razliki se vključuvaa vo bilansot na uspeh.

Na denot na so-inuvaweto na bilansot na sostojba, sredstvata i obvrskite denominirani vo stranska valuta se iska`uvaat po sredni ot kurs na toj den. Smetkovodstvenata politika za presmetani te nerealizirani kursni razliki e regulirana so Zakonot za Narodna banka na Republika Makedonija i proizluguva od specifi`nata uloga na centralnata banka. Presmetani te negativi nerealizirani kursni razliki se iska`uvaat vo revalorizirani rezervi se dodeka postoji pozitivno saldo na niv. Ostatokot od neto presmetani te negativi kursni razliki i revaloriziranata vrednost na zlatoto, po pokrivawe od revalorizirani te rezervi pretstavuva rashod za NBRM. Vakvoto iska`uvawe pretstavuva otstupuvawe od IFRS, koi na o`uvaat si te realizirani i nerealizirani dobi vki i zagubi od kursni razliki da bi dati ska`ani vo bilansot na uspeh.

v) Depoziti kaj banki

Depoziti te kaj banki te se iska`ani po nominal na vrednost, namal ena za otpisite i spravkata na vrednosta.

g) Zlato

Transakcii te so zlato se vrednuvaat spored pazarnata cena bazar na kotiranata londonska berzanska cena na denot na transakcijata. Zalihite na zlato se revaloriziraat na mese-na osnova. Na krajot na godinata zlato e vrednuvano spored cenata za eden gram zlato vo denari odredena od strana na Sovetot na NBRM, dobi ena preku iska`uvawe vo denari na pazarnata cena na prese-ni ot datum na bilansot na sostojba.

Realizirani te i nerealizirani te dobi vki i zagubi od revalorizirani te na zlato na krajot na mesecot koi rezultiraat od promeni te vo pazarnata cena na zlato i promenata na kursot na denarot vo odnos na USD, se dodavaat na realizirani te i nerealizirani te pozitivni i negativni kursni razliki i se tretiraat ponatamu spored opisot vo zabeležka 2(b).

2 ZNAČAJNI SMETKOVODSTVENI POLITIKI (prodol`uva)

d) Pari i pari-ni sredstva

Za celitenaizveštajotzapani-nitekovi, pariteipari-nitesredstvasodr`atpoziciiso dostasuvawe pomalo od 90 dena i vkl u-uvaaat devizi vo trezorot na NBRM i depozi ti vobanki i drugi finansijski institucii.

) Vlo`uvawa (harti i od vrednost)

Hartite od vrednost klasi ficirani kako hartii od vrednost za trguvawe prvobitno se iska`uvaat spored nabavnata vrednost i potoa se vrednuvaat spored objekti vnata vrednost. Site povrzani realizirani ili nerealizirani dobitki ili zagubi se priznavaat vo neto dobitkata. Zaraboteni te kamati se vkl u-uvaaat vo kamatni ot prihod.

Hartite od vrednost na datumot na bilansot na sostojba se klasi ficirani vo:

- Hartii od vrednost koi se -uvaat do dostasuvawe
- Hartii od vrednost raspolo`ivi za prodaba

Site vlo`uvawa prvobitno se iska`uvaat spored ni vnata nabavna cena, odnosno objekti vnata vrednost na dadeni te sredstva za nivno steknuvawe, vkl u-itelno i tro[ocitena nabavka.

Hartii od vrednost [to se -uvaat do dostasuvawe

Vlo`uvawata koi imaat fiksnii ili procentlivi plajawai se nameneti da se -uvaat do dostasuvawe se priznavaat po amortizirana vrednost, namalena za ispravka na vrednost.

Hartii od vrednost raspolo`ivi za prodaba

Po prvobitno priznavawe, vlo`uvawata koi se klasi ficirani kako "raspolo`ivi za prodaba" se vrednuvaat po objekti vna vrednost, osven one -ija objekti vna vrednost ne mo`e da bi de realno presmetana, a koi se vrednuvaat po nabavna vrednost, namalena za ispravka na vrednosta. Nerealizirani te dobitki i zagubi se iska`uvaat kako posebna komponenta na kapital ot do momentot na ottuuvawe na vlo`uvaweto ili vr[ewena ispravka na vrednosta. Pri ottuuvawe ili namaluvawe na vrednosta, kumulirani te dobitki i zagubi iska`ani vo kapital ot se vkl u-uvaaat vo bilansot na uspeh za peridot.

e) Objekti vna vrednost

Za vlo`uvawata vo finansijski instrumenti so koi se trguva na organizirane finansijski pazari, objekti vnata vrednost se odreduva preku kotirane pazarni ceni. Kupovni ot kurs se koristi za vrednuvawe na sredstvata, a prodani ot za vrednuvawe na obvrskite.

Za kapitalni te vlo`uvawa koi ne kotiraat, objekti vnata vrednost se odreduva preku pazarni te ceni na slinini te vlo`uvawa, ili se bazi ra na diskontirane o-ekuvani pari-nitekovi.

) Namaluvawe na vrednosta i nenapl atli vost na finansijski te sredstva

Na sekoj datum na bilans na sostojba se vr[i procenka zaradi odreduvawe dali postoji objekti vna i ndikacijadeka vrednosta na odredeno finansijsko sredstvo e namalena. Dokolku takva i ndikacija postoji, se utvrduva procenetata napl atli va vrednost na toa sredstvo i sekoja zaguba vo vrednosta se priznava vo bilansot na uspeh.

2 ZNAČAJNI SMETKOVODSTVENI POLITIKI (prodolževa)

z) Smetkovodstvo na datum na trgovawe i poramnuvawe

Si te "redovni" nabavki i prodabi na finansijski sredstva se pri znavaat na datumot na poramnuvawe, odnosno na datumot na koj sredstvoto e dobi eno ili predadeno na tretolice. Redovni te nabavki ili prodabi se nabavki ili prodabi na finansijski sredstva koi baraat i sporaka na sredstvata vo daden rok koj e glavno utvrden po pat na regulativai i konvencija na pazarot.

y) Kredi ti

Kreditite se iskavvaat spored metodata na amortiziran trošok, namaleni za i spravkata na vrednost.

i) Nedvignosti i oprema

Si te stavki na nedvignosti i oprema na po-etak se pri znavaat po ni vnata nabavna vrednost. Amortizacijata se presmetuva so pri mena na pravolinski otmetod, vrz baza na proceneti ot kori senveknai mototi opremata, koje kako [tosl edi :

Zgradi	10 do 77 godini
Oprema	5 do 10 godini
Vozi la	6 do 7 godini
Mebel	5 do 10 godini
Nematerijalni sredstva (softver)	5 godini

Osnovni te sredstva (i povrzanata amortizacija) se revaloriziraat na krajot na godinata, primenuvajji oficijalni koeficienti na revalorizacija bazirani na indeksot na ceni na proizvoditeli na industrijski proizvodi. Tie koeficienti se primenuvaat na istoriskata cena na ~inewe ili podocne nate revalorizirana vrednosti na akumuliranata amortizacija. Rezultira-ki ot neto revalorizacienon efekt se kapi tal izi ra preku soodvetno zgol emuvawe na fondot na osnovni sredstva. Ovaa smetkovodstvena politika e determi niana od makedonski te smetkovodstveni zakoni i praktika.

j) Pri godni kovani pari

NBRM pri godni te kovani parigi proizveduva vrz osnova na Odluka na Vladata na Republika Makedonija. Trošoci te za proizvodstvo palaat na tovar na NBRM i isti te se nadomestuvaat so pri hodi od prodabata na pri godni te kovani pari. Zlatni te i srebreni te pari i skovani popovodobel euvawe na va ni godi [ni ni se vrednuvaat po prodana cena odredena od strana na NBRM, dobi ena so dodavawe na marava vo prosek od okolu 20% na prose nate proizvodstvena cena. Proizvodnata cena ja vkl u-uva cenata na zlatoto upotrebeno za taa namena kako i trošoci te na kovawe. Procentot na maravata vari ra so cel da gi ni veli ra razli ~ni te fiksni trošoci za proizvodstvoto na razli ~ni kol i ~ni na odredeni moneti, so cel da se postigne sl i ~na cena za cel i ot asortiman na pri godni te kovani pari. Pri hodi te od prodaba na pri godni kovani pari se pri znavaat dokol ku e verojatno deka idni te ekonomski koristi]e bi dat pri l i v na Bankata i dokol ku ovi e koristi mo e verodnostojno da se merat.

k) Gotovi pari vo optek

Gotovi te pari vo optek se emi tirani od strana na NBRM i se pri kavani vo bilansot na sostojba kako obvrskavo kori st na dratel ot, i zrazena vo nominal na vrednost.

2 ZNAJNI SMETKOVODSTVENI POLITIKI (prodol`uva)

l) Kratkoro-ni hartii od vrednost

Kratkoro-ni hartii od vrednost (blagajni`ki zapisi), izdadeni od strana na NBRM za celite na monetarnata politika, se kni`at po diskontirana vrednost, odrazuvajjigi iznosite koi bankite gi platile za da gi dobijat. Kamatata se presmetuva i se evidenti ra vo momentot na dospevawe.

q) Depoziti

Depoziti se vodat ponivnata nominalna vrednost, namalena za otplatenite iznosi.

m) Priznawana prihodi

Kamatni ot prihod se priznava vo momentot na nastanuvawe.

Priznaweto na kamatni prihodi od zaemi i depoziti vo banki prestanuva koga naplatata na kamatata ili glavnicata stanuvaa somnena zaradi pokrenuvawena steajna postapka. Vo takvi slu`ai, kamatata koja e prethodno presmetana, a ne e naplatena, se izzema od prihodite i kamatni te prihodi ponatamu se priznavaat samo otkako tie je se naplatat. Priznaweto na kamatni te prihodi na presmetkovna osnova povtorno se vospostavuva samo otkako somne`otov vraska so naplatata e odstraneti zaostanati te dospeani pobaruvawa po kamata i glavnicase naplateni.

Prihodite od provizii i nadomestoci i drugi tevidovi prihodi se priznavaat vo momentot koga se zaraboteni.

Slino kako i kaj kamatni te prihodi od zaemi i depoziti vo banki, priznaweto na prihodite od provizii i nadomestoci prestanuva koga nivnata naplata stanuvaa somnena, prethodno presmetanite nenaplteni provizii i nadomestoci se izzemaat od prihodite i prihodi ponatamu se priznavaat samo za naplatenite provizii i nadomesti.

n) Danoci

Spored odredbite od Ilen 36v od izmeneti ot Zakon za danok na dobi vka, objaven na 31 juli 2003 godina, a koj se primenuva retroaktivno od 1 januari 2003 godina, NBRM e oslobodena od danok na dobi vka.

Pred ovoj datum, NBRM primenuvala odl`eno odano-uvawe so koristeve na metodata na obvrskana site pri vremenirazlikina denot na bilansot na sostojba. Odl`eni te dano-ni sredstva i obvrski beamereni spored dano-ni te stapki koi bea primenuvani vo periodot koga sredstvata se realizirani ili obvrskite podmireni, zasnovano na dano-ni stapki (i dano-ni zakoni) koi bea nasilaa ili imaa pravno dejstvo na datumot na bilansot na sostojba.

Smetkovodstvenata vrednost na prethodno priznawenite odl`eni dano-ni sredstva be[e otpilana za vreme na 2003 godina, so ogle na toa [to site odl`eni dano-ni sredstva nema da bidat iskorišteni vo idni na zaradi pogore spomenate dano-ni osloboduvawa.

3. DEVI ZNI DEPOZITI

Devi zni te depoziti se analizirani na slednina:

a) Sporedvidna depoziti

	2003	2002
Depoziti po viduawe	14.038.211	11.506.066
I spravka na vrednost	(493.478)	(504.710)
Vkupno	13.544.733	11.001.356
Oro-eni depoziti	25.382.596	29.134.325
I spravka na vrednost	(871.107)	(149.082)
Vkupno	24.511.489	28.985.243
Vkupno depoziti (po viduawe i oro-eni)	39.420.807	40.640.391
I spravka na vrednost	(1.364.585)	(653.792)
Vkupno	38.056.222	39.986.599

Depoziti te po viduawe sodrat kamatonosni depoziti vo visina od 14.038.211 iljadi denari (2002: 10.812.125 iljadi denari), koi nosat kamatna stapka vo zavisnost od valutata na depoziti se dvinat pomeu 0,25% do 6,26% godi [no (2002: najmnogu do 3,4% godi [no). Oro-eni te depoziti nosat kamati vo zavisnost od valutata na depoziti, vo visina pomeu 0,95% do 6,75% godi [no (2002: 1,33% do 6,75% godi [no). Strukturata na oro-eni te depoziti spored dospevawe vklucena vo zabeleka 43a.

Oro-eni te i depoziti te po viduawe sodrat 1.787.229 iljadi denari depoziti koi ne se na raspolagawe na NBRM.

Od niv, 490.130 iljadi denari depoziti koi ne se na raspolagawe na NBRM, pretstavuvaat garancija vo korist na stranska banka vo likvidacija, vrzija osnova se oslobodeni 1.010.757 iljadi denari na ime depoziti na NBRM vo ista banka. NBRM rezervira 101.076 iljadi denari za mo`ni zagubi na depoziti na ime garancija. Spored posledni te procenki na likvidatorite na stranskata banka, mo`ni te zagubi na depoziti na ime garancija se namaleni i znesuvaat 34.172 iljadi denari. Vo ista banka, NBRM ima plasirano subordinirano zaemvo iznos od 5 milioni amerikanski dolari (245.251 iljada denari) so dostasuvawe vo 2002 godina, koje celosno rezervirano. So ogled na toa [to bankata e vo likvidacija, dostasanosta na ovo zaemne go izmeni negovot subordiniran status.

Ponatamu, ostatek od 1.297.099 iljadi denari (2002 godina: 2.582.379 iljadi denari) se depoziti koi ne se na raspolagawe na NBRM, bi dej]i se dadeni kako garancija za pozajmuvawa na makedonski banki od stranski banki, vo soglasnost so "Odlukata za kriteriumite i uslovi te za upotreba na del od devizni te rezervi za obezbeduvawe na garancija na banki ovlasteni za rabota so stranstvo". Ovie depoziti vklucuvaat garanci dadeni vo tekot na 2001 i 2002 godina na ime obezbeduvawe na pozajmuvawa na edna doma [na delovna banka vrz koja vo mart 2004 godina e otvorena ste-ajna postapka. NBRM vo tekot na januari 2004 godina izvr]i i splata za garantirani otdogvo vkupen iznos od 1.018.258 iljadi denari i evidentira [e pobaruwawe od bankata vo ste-aj. Ova pobaruwawe osporeno od ste-ajni otpravnik na bankata vo ste-aji kako rezultat na toa NBRM izdvoji rezervacija za potencijalni zagubi vo celiot iznos na pobaruwaweto zakluceno so 31 dekemvri 2003 godina (Zabeleka 41).

3 DEVI ZNI DEPOZI TI (prodol`uva)

Dvi`ewata na ispravkata na vrednost za zagubi po depoziti te po viduvawe i oro-eni te depoziti se kako [tosl edi :

	<i>Depoziti po viduvawe</i>	<i>Oro-eni depoziti</i>	<i>Subordinirana zaem</i>	<i>Vkupno</i>
<i>Na 31 dekemvri 2001</i>	150.414	3.163	345.858	499.435
Reklasi f i kaci ja koja se javuva po Spogodbata za osloboduvawe na depoziti so stranskata banka vo admi ni straci ja				
Zaradi kursirawe	52.868	-	(52.868)	-
Zaradi dospevawe na depoziti	3.163	(3.163)	-	-
Osl oboduvawe na rezervacii te	(87.143)	-	-	(87.143)
I spravka na vrednost za godinata	92.418	149.082	-	241.500
<i>Na 31 dekemvri 2002</i>	211.720	149.082	292.990	653.792
Kursirawe	-	47.739	(47.739)	-
Osl oboduvawe na rezervacii te	(86.226)	-	-	(86.226)
I spravka na vrednost za godinata	122.733	674.286	-	797.019
<i>Na 31 dekemvri 2003</i>	248.227	871.107	245.251	1.364.585

b) Sporedvi d na subjekt

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Meunarodni f i nansi ski i nsti tucii	15.525.999	27.234.436
Centralni banki	16.912.593	9.480.171
Delovni banki	6.982.215	3.925.784
Vkupno	39.420.807	40.640.391
I spravka na vrednost	(1.364.585)	(653.792)
Vkupno	38.056.222	39.986.599

Terminot "Meunarodni f i nansi ski i nsti tucii" se odnesuva edinstveno na Bankata za meunarodni poramnuvawa ("BI S") vo Bazel, Švajcarsija. I spravkata na vrednost se odnesuva na depoziti te vo stranski delovni banki.

3 DEVI ZNI DEPOZITI (prodolžena)

v) Devizni depoziti, spored geografska lokacija

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Evropa	27.856.192	31.886.302
Drugo	11.564.615	8.754.089
	39.420.807	40.640.391
I spravka na vrednost	(1.364.585)	(653.792)
Vkupno	38.056.222	39.986.599

Najgolimi delovi na saldata nadvor od Evropa se odnesuvaaat na depoziti po viduvawe kaj Federal Reserve Bank of New York. I spravkata na vrednost se odnesuva na depoziti tevo Evropa.

4 ZLATO

Zlatoto se analizirana sledniot na-

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Zlatovo trezorot na NBRM	49.543	67.892
Zlatni depoziti	1.769.038	3.911.752
Vkupno	1.818.581	3.979.644

Vkupnite zlatni rezervi na NBRM, zaklu-no so 31. dekvembri 2003. godina i znesuvaaat 88.857,553 unci zlato (2002: 198.149,970 unci zlato) so pazarna vrednost od 417,25 dolari (20.466 denari) za unca (2002: 342,75 dolari ili 20.084 denari za unca).

Zlatni depoziti od 86.436,935 unci zlato se -uvaat vo dve korespondentni banki kako beskamadni depoziti po viduvawe (2002: zlatni depoziti od 4.060,751 unci zlato kako beskamadni depoziti po viduvawe, i 190.703,930 unci zlato kako revolvi oro-eni depoziti za dva i tri meseci, so kamata pomeu 0,04 i 0,40% godi [no vo tekot na 2002. godina). Namal uvaveto na kol i -inata na zlatoto vo 2003. godina e rezul tat na svopirano zlato vo kol i -ina od 108.327,680 unci .

5 EFEKTI VNI STRANSKI PARI

Efektivni te stranski pari se sostojat od konvertibilni stranski valuti vo trezorot na NBRM.

6 SMETKA KAJ MMF

NBRM odr -uva tekovna smetka kaj MMF denominirana vo specijalni prava na vl e-ewe (SPV) koja se upotrebuva za procesirawe i poramnuvawe na site transakcii so MMF. Ovaa tekovna smetka nosi kamata vo visina na takanare-enata bazi -na stapka na MMF, koja se dobiva na nedelna baza kako ponderiran prosek na odbrani stapki za tri mese-ni instrumenti od pazari te na pari na pette dr -avi -i i valuti ja sostavuvaaat ko[n]nata za Specijalni prava za vl e-ewe. Vo tekot na 2003. godina, bazi -nata stapka se dvi -e [e pomeu 1,99% i 2,41% godi [no (2002: 2,4% do 2,9% godi [no).

7 STRANSKI HARTI I OD VREDNOST

Stranski hartii od vrednost se analizirani na sledni ot na-in:

	2003	2002
<i>Hartii od vrednost koi se -uvaat do dospevawe:</i>		
2,625% polugodi [ni blagajni -ki zapsi vodari koi dospevaat vo noemvri 2006. godi na	147.151	-
3,5% godi [na dr`avna obvrznica vo evra koja dospeva vo oktombri 2008. godi na	90.780	-
4,75% polugodi [na BLS obvrznica vo funti, koja dospeva vo mart 2007. godi na	261.055	-
<i>Hartii od vrednost raspolo`ivi za prodaba:</i>		
Stranski dr`avni obvrznici so fiksni prihodi	3.785.144	-
Drugi hartii od vrednost so fiksni prihodi	-	427.495
Drugi stranski hartii od vrednost	39.177	39.953
Vkupno	4.323.307	467.448

Stranski te dr`avni obvrznici so fiksni prihodi, koi dospevaat pomeu 2005 i 2008. godi na nosat fiksni godi [ni i polugodi [ni kuponski kamati pomeu 2% i 6% godi [no.

Hartii te od vrednost so fiksni prihodi se hartii od vrednost izdati od strana na BLS (takanare-eni "FixBIS"). Na 31. dekvri 2002. godi na, ovi e vkl uvaat hartii od vrednost denominirani vo evra so dostasuvawe od 90 dena i pri nos od 2,64% godi [no. Ovi e hartii od vrednost bea prodadani na BLS na 2. januari 2003. godi na, po cena koja rezultira [e vo pri nos od 2,99%.

Drugite stranski hartii od vrednost se sostojat od obi -ni akcii vo BLS koi predstavuvaat pomalku od 0,1% od vkupni ot kapital na BLS, plateni vo iznos od 25% od nivnata nominalna vrednost od 5.000 SDR po edini ca.

8 KREDITI DADENI NA DR`AVATA

Ovi e krediti se odnesuvaat na krediti dadeni na Vladata na Republika Makedonija vo 1993. godi na za isplata na obvrskite kon delovnite banki po osnov na isplateni devizni [tedni vlogovi garantirani od Republika Makedonija. Krediti tovo iznos od 64.348 iljadi denari e odobren na 10. godi ni, so otplata vo 20. ednakvi polugodi [nirati, so toa [to posl ednata rata dostasuvana 1. januari 2004. godi na.

Kamata na krediti se presmetuva so stapka od 5% godi [no.

9 POBARUVAWA OD DR`AVATA

Pobaruvawata od dr`avata se analizirani na sledni ot na-in:

	2003	2002
Pobaruvawe od dr`avata vrz osnova na servisirawena stranski dolg (Zabele [ka 21)	75.317	246.962
Pobaruvawe povrzano so obvrskata okolu alokacijata na SPV (Zabele [ka 30)	610.698	667.490
Vkupno	686.015	914.452

9 POBARUVAWA OD DRŽAVATA (prodolževa)

Pobaruvawata od državata vrz osnova na servisi rawe na stranski dolg e ostatek od pobaruvawe nastanato vo 1994 godi na koga vo finansijska konstrukcija za izmiruvawe na dostasani te neizmireni obvrski na Republika Makedonija sprema Svetska banka e povleena edna tranzicija od kredit odobren od MMF vo ramki na STF - 1 aranžmanot. Pobaruvaweto od 75.317 milijardi denari e naplateno vo periodot na 2004 godi na. NBRM izpresmetuva na državata kamatna stopka ednakva na kamatna stopka koja se plata na MMF, odnosno bazi -nata stopka na MMF (vidi zabeležka 6).

Pobaruvaweto koe se odnesuva na SPV alokacijata se odnesuva samo na korespondentnata obvrška za makedonskiot del na obvrškata kon MMF za SPV alokacijata, i dobi eni od, poranežna Jugoslavija, vo soglasnost so Zakonot za pravna sukcesija na Republika Makedonija i -lenstvoto vo MMF (vidi zabeležka 30).

Vo soglasnost so MMF Statutot, ratificiran od Parlamentot na Republika Makedonija, kako i vo soglasnost so Zakonot za pravno nasledstvo na Republika Makedonija na -lenstvoto vo Meunarodniot Monetaren Fond, NBRM deluva kako finansijski agent na Republika Makedonija, i istovremeno nastapuva kako depozitar na Fondot. Vo toa svojstvo, NBRM vodi evidencija na kvotata na Republika Makedonija za -lenstvo vo MMF, kako i na smetkata br.1, i smetkata br. 2. Sostojbata na ovie tri smetki, koi se odrazeni na neto osnova vo finansijskite izveštaji, e 5.312.502 milijardi denari, 13.315 milijardi denari, i 156 milijardi denari, sledstveno (2002: 5.875.874 milijardi denari, 14.727 milijardi denari, i 173 milijardi denari, sledstveno).

10 HARTI I OD VREDNOST NA DRŽAVATA

Hartiite od vrednost na Republika Makedonija se analizirani na sledniot način:

	2003	2002
Obvrznica za sanacija i rekonstrukcija na odredena banka	629.732	610.612
Ostanati obvrznici izdadeni od Agencijata za sanacija na banki	2.149.094	2.456.107
Vkupno	<u>2.778.826</u>	<u>3.066.719</u>

Hartiite od vrednost na Republika Makedonija koi se -uvaat do dospevawe pretstavuvaat hartii od vrednost izdadeni od Agencijata za sanacija na banki, a vo ime i za smetka na Republika Makedonija, vrz osnova na odredbite na Zakonot za rekonstrukcija i sanacija na del od bankite vo Republika Makedonija od 1995 godi na.

Obvrznica za sanacija i rekonstrukcija na odredena banka koja dostasuva za plata vo cel iznos vo april 2020 godi na e sonominalen iznos od 1.039.318 milijardi denari i ne nosi kamata. Za celite na IFRS, ova obvrznica e vrednuvana po objektiivna vrednost na sredstvata so koi ta e steknata i se amortizirado dostasuvawe na obvrznica.

Ostanati te obvrznici izdadeni od Agencijata za sanacija na banki se isplataat vo ednakvi godi [ni anuiteti od 307,013 milijardi denari do 1 april 2010 godi na. Ovie obvrznici nosat varijabilna kamatna stopka ednakva na eskontnata stopka na NBRM, vo iznos od 10,7% do mart 2003 godi na, 8% do 15 april 2003 godi na, i 6,5% godi [no po toj datum (2002: 10,7% godi [no).

11 POBARUVAWA OD DRŽAVATA VRZ OSNOVA NA OTPLATA NA STRANSKI DOLG

So cel eliminirawe na negativnite monetarni efekti [to bi gi predizvikale visokite iznosi na devizni sredstva potrebni za otplata na stranski dolg na Republika Makedonija, ponovaj]i od 1995 godina pobaruvawata od državata vrz osnova na plateni kreditni obvrski sprema stranstvo so sredstva od devizne rezervi zapo-na da se evidentira na t.n. Eksterna smetka na državata za regulirawe na odnositese so stranstvo. Ovie pobaruvawa, odnosno obvrski, državata gi namiruva[e so devizni sredstva od v[e-eni novi stranski krediti i donacii za platnobilansna poddr[ka, od sukcesijana porane[nata SFRJ, od privatizacijaisli-no. Dolgovnoto saldo na ova smetka go odrazuwa iznosot na nenamereni obvrski na državata za plateni kreditni obvrski sprema stranstvo.

Vo tekot na juni 2003 godina, dolgovnoto saldo na ova smetka be[e zatvoreno so sredstva od drugi devizni depoziti na Buxetot na Republika Makedonija i so sredstva od t.n. Fond za poddr[ka na monetarnata politika (vidi zabele[ka 25).

12 KREDITI DADENI NA BANKI TE

Kreditite dadeni na banki te se analizirani na sledniot na-in:

	2003	2002
Dolgoro-ni krediti od konverzijata na selektivnite krediti vo:		
1993 godina	29.431	38.287
1996 godina	24.253	24.253
Dolgoro-ni krediti od ostanati konverzi	69	262
Vkupno	53.753	62.802

Ovie krediti se nastanati so restrukturirawe na takanare-eni te selektivni krediti na Narodnata banka na Republika Makedonija koi se koristele za refinansirawe na glavno, zemjodelskite krediti na banki te vo porane[nata Jugoslavija. Kreditite konvertirani vo 1996 godina dostasuvaat na 31 mart 2000 godina, dodeka kreditite konvertirani vo 1993 godina dostasuvaat od 2003 do 2008 godina, vo deset ednakvi polugodi[ni rati. Site selektivni krediti nosat godi[naprovizija od 1,5%, plati va vo polugodi[ni otplati.

13 DOSPEANI NENAPLATENI POBARUVAWA OD BANKI

Dospeanite nenaplateni pobaruvawa od banki se analizirani na sledniot na-in:

	2003	2002
Dospeani aukcijski depoziti	9.268	9.268
I spravka na vrednost	(6.825)	(6.825)
Vkupno	2.443	2.443

Aukcijata na depoziti pretstavuva monetarni instrument koj se koristi da se obezbedi dopolnitelna likvidnost na bankarski otstistem so raspredelba na depoziti preku aukcija na delovnite banki za kratki vremenski periodi, so kamatna stapka utvrdena na soodvetnata aukcija na depoziti. Dospeanite pobaruvawa od banki se sostojaat od aukcijski depoziti na edna banka kojne be[e vraten na vreme.

13 DOSTASANI POBARUVAWA OD BANKI (prodol`uva)

Vo 1999 godi na zapo~nata este~ajna postapka proti v ova banka koja seu[te e vo tek. Vo soglasnost so Zakonot za banki, pobaruvawata na NBRM, zaedno so pobaruvawata na Republika Makedonija, imaat prioriteta na naplata pred pobaruvawata od drugite doveriteli.

Dvite~eweto na ovie pobaruvawa e analizirano na sledni ot~in:

	<i>Vkupno</i>
Na 31 dekemvri 2001 godi na	153.775
Napl ateno vo pari	(30.980)
Napl ateno so prezemawe na sredstva	(120.352)
Na 31 dekemvri 2003 i 2002 godi na	<u>2.443</u>

14 OSNOVNI SREDSTVA

Osnovni te sredstva se analizi rani na sledni ot na-i n:

	Zgradi	Mebel, oprema i vozila	Umetni-ki dela	Sof tver	Investicii vo tek	Vkupno sredstva-delovni cel i	Sredstva za zaedni-ka potro[uva-ka	Vkupno osnovni sredstva
Na 1 januari 2003, neto od akumulirana amortizacija	752.264	180.233	22.071	35.397	12.862	1.002.827	30.709	1.033.536
Nabavki	1.393	12.484	3.869	2.906	-	20.652	70	20.722
Transferi od investicii vo tek	-	42	-	-	(42)	-	-	-
Otpisi	-	(405)	(17)	-	-	(422)	(9)	(431)
Revalorizacija	-	13	-	11	-	24	-	24
Amortizacija za godinata	(11.034)	(42.499)	-	(10.636)	-	(64.169)	(1.763)	(65.932)
Na 31 dekemvri 2003	742.623	149.868	25.923	27.678	12.820	958.912	29.007	987.919
Na 1 januari 2003								
Revalorizirani znos	841.602	399.863	22.071	54.980	12.862	1.331.378	35.011	1.366.389
Akumulirana amortizacija	(89.338)	(219.630)	-	(19.583)	-	(328.551)	(4.302)	(332.853)
Neto smetkovodstvena vrednost	752.264	180.233	22.071	35.397	12.862	1.002.827	30.709	1.033.536
Na 31 dekemvri 2003								
Revalorizirani znos	842.995	404.396	25.923	57.898	12.820	1.344.032	35.072	1.379.104
Akumulirana amortizacija	(100.372)	(254.528)	-	(30.220)	-	(385.120)	(6.065)	(391.185)
Neto smetkovodstvena vrednost	742.623	149.868	25.923	27.678	12.820	958.912	29.007	987.919

Osnovni te sredstva za zaedni-ka potro[uva-ka vkl u-vaat dve zgradi i drugi osnovni sredstva vo ramki te na ti e zgradi koi se koristi za rekreativni cel i na vraboteni te vo NBRM.

Kako del od reformi te na pl atni ot si stem vo 2001 godina, NBRM ja prezema funkcijata za snabduvawe so gotovi na od porane[ni ot Zavod za pl aten promet (ZPP), kako i del od zgradite, opremata i mebel ot na ZPP povrzani so taa funkcija vo deset gradovi vo Makedonija. Ovi e osnovni sredstva bea pref rleni vo vl adeni e na NBRM i vo momentot NBRM gi koristi i odr` uva. NBRM ima napraveno kapitalni podobruvawa koi vo gornata tabela se prik` ani kako investicii vo tek. Me\utoa, NBRM ne e praven ti tul ar na toj i mot se do donesuvawe na formal na vl adi na odl uka za raspredel bata na i motot na ZPP. Do ovoj moment ne e i zvr[ena procenka na vrednosta na ovoj i mot. Poradi toa, vrednosta na ovi e sredstva ne e evidenti rana vo fi nansi ski te i zve[tai na NBRM.

15 ZALIH

Zalihanje se analizirani na sledeći način:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Prihodni kovani pari	66.910	50.633
Drugi zalihanje	26.506	21.910
Vkupno	93.416	72.543

Prihodni kovani pari predstavljaju zlatni i srebrni kovanice, vrz osnovana odluka na Vladi, se proizvedeni za da se odbeležiti jubilejnim značajnim događajima. Na 31 dekemvri 2003 godišna, vkupno 8.209 zlatni i 510 srebrni kovanice se vo sopstvenost na NBRM (2002: 5.854 zlatni i 476 srebrni kovanice). Prihodni kovani pari vo trezorot na NBRM se nameneti za prodaju.

Ostanatiko zalihanje glavno vključivaju kancelarijski materijal, hartija kupena za potrebe na pari i marki, i ostanatiko inventar za potrebe na NBRM.

16 POBARUVAWA

Pobaruvawata se analizirani na sledeći način:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Pobaruvawa po danok na dobi vka	120.484	110.451
Pobaruvawa po kamati	40.879	24.043
Pobaruvawa po proviziji	36.972	23.014
Ostanatiko pobaruvawa	12.423	14.539
Vkupno	210.758	172.047

Pobaruvawata po danok na dobi vka se povrzani so povećeni mesećni avansi za danok na dobi vka vo 2002 godišna i januari 2003 godišna, vo sporedba so finansijske danoćne troćoci na krajot na 2002 godišna utvrđeni so godišni ot danoćen bilans. Pobaruvawata od danok na dobi vka bea revidirani i potvrđeni od centralniko danoćno vladi.

17 OŠTANATA AKTI VA

Oštanatata akti va e analizi rana na sledni ot na-i n:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Pari -ni sredstva na rezervi te	853.563	716.888
Pari -ni sredstva za zaedni -ka potro[uva-ka	-	138.772
Odl o` eni dano-ni sredstva (zabel e[ka 42)	-	58.313
Presmetana nedostasana kamata od oro-eni depoziti i depoziti po viduawe	15.392	26.238
Presmetana nedostasana kamata od finansiski sredstva raspol o` i vi za prodaba	86.817	-
Presmetani tro[oci za pe-atewe na pari	68.129	-
Sredstva so posebna namena	615	615
Oštanata akti va	10.333	4.176
Vkupno	1.034.849	945.002

Pari -ni te sredstva na rezervi te pretstavuvaat pari -en ekvivalent na op[ite rezervi (vidi zabel e[ka 32).

Soglasno svoite smetkovodstveni praktiki, NBRM od redovnata ` i ro smetka prenesuva[e na posebna smetka na ime pari -ni sredstva na rezervi te i znos ednakov na i znosot od dobi vkata i zdvoen vo rezervni ot f ond. Soglasno svoite smetkovodstveni praktiki, NBRM ne mo` e ovi e sredstva da gi kori sti za drugi cel i osven za pokriti e na i dni zagubi .

Pari -ni te sredstva za zaedni -ka potro[uva-ka se al oci raa od redovnata ` i ro smetka na NBRM i bea nameneti za finansirawe na rekreativni i drugi potrebi na vraboteni te soglasno kol ekti vni ot dogovor .

So cel usoglasuawe so odredbite od Zakonot za Narodnata banka na Republika Makedonija, kon krajot na 2003 godina Sovetot na Narodnata banka donese odl uka so koja f ondot za zaedni -ka potro[uva-ka be[e uki nat, odnosno prenesen na smetkata na kapital ot na NBRM i f ondot za op[iti rezervi (vidi zabel e[ka 31). Pari -ni te sredstva na ovi e f ondovi bea soodvetno preneseni .

Sredstvata za posebni nameni vku- uvaat -l enari na - depozit vo Agencijata za mul tilateral ni i nvesti ci oni garanci i ("MIGA") i Asoci jaci jata za meunaroden razvoj ("IDA"), -l enovi na grupaci jata na Svetska banka, vo ime na Republika Makedonija.

18 TESNADEFINICIJANA PRIMARNI PARI

Tesnata def i ni ci ja na primarni te pari se analizi rana na sledni ot na-i n:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Gotovi pari vo optek	15.011.282	14.814.692
Depoziti na banki	3.234.523	3.355.098
Vkupno	18.245.805	18.169.790

Banki te gi dr` at svoite poramnuva-ki smetki vo NBRM. NBRM ne pl a]a kamata na ovi e smetki .

21 DEVIZNI OBVRSKI

Devizni te obvrski predstavuvaat nedostasan del od kreditite koi NBRM gi ima povleeno od MMF vrz osnova na slednite aranmani:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Systemic Transformation Facility - Part 1 (STF-1)	75.317	246.962
Systemic Transformation Facility - Part 2 (STF-2)	225.951	411.604
Enhanced Structural Adjustment Facility (ESAF)	1.590.738	2.100.899
Compensatory Contingency Financing Facility (CCFF)	376.644	960.563
Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)	125.548	137.223
Extended Fund Facility (EFF)	83.698	91.482
Stand-by	874.646	-
Vkupno	3.352.542	3.948.733

Sredstvata od vlevenite krediti vrz osnova na slednite aranmani so MMF se predse nameneti za poddrzka na platni otbilans.

Kreditot vrz osnova na CCFF aranmanot e so rok na otplata od pet godini vkluvajki grejsperi od od tri godini i tri meseci, so kvartalni otplati, i isti ot dostasuva vo 2004 godina. Kreditite vleveni vrz osnova na STF, ESAF, PRGF i EFF aranmanite se so rok na otplata od deset godini, vkluvajki grejsperi od odseti godini i [est meseci (STF i EFF), odnosno pet godini i [est meseci (ESAF i PRGF). Ovie krediti se amortiziraat vo polugodini otplati i vo zavisnost od vidot na kreditot dostasuvaat vo peri od od 2004 godina do 2010 godina. Kreditot povle-en vrz osnova na Stand-by aranmanot e so rok na otplata od pet godini vkluvajki grejsperi od od tri godini i tri meseci, so kvartalni otplati koi dospevaat vo peri od od 2006 godina do 2008 godina. Kreditite vleveni vrz osnova na ESAF i PRGF aranmanite se so fiksna kamatna stapka od 0,5% godino, dodeka ostanatite aranmani se odobreni so bazi-na kamatna stapka na MMF (vidi zabele[ka 6).

22 OGRANIENI DEPOZITI

Ograni-enite depoziti glavno vkluvuvaat devizni sredstva na deponentite (dravata) koi ekaat izvruvawe na doznaka vo stranstvo, ili sredstva na deponentite (dravata) koi predstavuvaat 100% pokritie za akreditiv koj e otvoren za niva smetka od strana na NBRM. NBRM ne pla]a kamata na ovie depoziti.

23 DENARSKI DEPOZITI NA DR@AVATA

Denarskite depoziti na dravata se analizirani na slednite na-in:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Edinstvena trezorska smetka	1.976.633	2.557.165
Ostanati denarski depoziti	1.852.301	462.528
Vkupno	3.828.934	3.019.693

23 DENARSKI DEPOZITI NA DRŽAVATA (prodolževa)

NBRM, vrši depozitne radove za državata i organizacije na državna uprava, soglasno Zakonot za Narodna banka na Republika Makedonija. Kaj nea se vodi edinstvenata trezorska smetka na državata i smetkete na kompenzacionite fondovi od stranski pomoći.

Kamatnata stopka se utvrđuva godišno. Vo tekot na 2003 godina, kamatnata stopka beše 3% godišno (2002: 5,5% godišno do 1 oktombri 2002 godina, a po toj datum 3% godišno).

24 DEVI ZNI DEPOZITI NA DRŽAVATA

Soglasno Zakonot za Narodna banka na Republika Makedonija i Zakonot za devizne radove, NBRM je agent na državata za vršenje plaćenja prometno stranstvo. Organizacije na centralna državna vlast i del od javne fondove svoje devizne prilivige deponiraju na devizne smetke kaj NBRM, pod uslov otvaranja vakva smetka da bi deformalno odobreno od strana na Ministarstvoto za finansije.

Vo tekot na 2002 godina i do 18 noembri 2003 godina, NBRM plaća kamata na USD depozitete vo visina od 70% od diskontnata stopka na Federalni otisistem na rezervi, odnosno pomeđu 0,5% i 0,9% godišno i na evro depozitete vo visina od 70% na depozitnata stopkata na ECB, odnosno pomeđu 1,2% i 1,6% godišno, so iskluok na posebni otdevizne depozite od privatizacijata i zrazeno evrovo iznos od 6.698.477 iljadi denari, koj nosi kamata vo celoti iznos na gorenavedenata referentna stopka za evro depozite.

Započevajši od 18 noembri 2003 godina, NBRM ne plaća kamata na ovi depozite.

25 FOND ZA PODRŠKANAMONETARNATA POLITIKANADRŽAVATA

So cel da ja podrži monetarnata politika i kursot na denarot, od 1995 godina državata započeva od buđetot da izdvojuva sredstva kaj NBRM na poseben nekamatonosen depozit naređen Fond na državata za podrška na monetarnata politika.

Vo tekot na juni 2003 godina, del od sredstvata na Fondot na državata za podrška na monetarnata politika se iskorišćava namiruvanje na pobaruwata od državata vrz osnova na servisirane na stranski otlog, a ostatokot se preferirana edinstvenata trezorska smetka na državata (vidi zabeležka 11 i 23).

26 DRUGI DEPOZITI

Drugi depozite se sostoje od ključne smetke na brokerski kući, smetkata na Centralni ot depozitar za hartie od vrednosti smetkata na Fondot za osiguruvanje na depozite. Ključne smetke na brokerski kući i smetkata na Centralni ot depozitar za hartie od vrednosti uat za poramnuvane na transakcije za radove na hartie od vrednost. NBRM ne plaća kamata na ovi depozite.

Smetkata na Fondot za osiguruvanje na depozite, soglasno Zakonot za osiguruvanje na [tedni] vl ogovi se drž i kaj Narodna banka.

27 OSTATNI OBVRSKI

Ostatni obvrski se analizirani na sledeći način:

	2003	2002
Obvrski po kamati	37.070	30.079
Obvrski po raspodelbama na neto dobi vkata	26.993	26.993
Obvrski proizvedeni od stečajot na BNT	9.873	15.263
Obvrski po naplateni anuiteti od prodadeni op[testveni stanovi	2.882	10.300
Obvrski za danok na dobi vka	-	9.983
Ostatni obvrski	999	-
Vkupno	77.817	92.618

Obvrski po kamati vključavaju avno kamati presmetani na denarski depoziti na državnata i zadolžitelna rezerva na banki za dekvri, koji se plateni na početokot na januari narednata godina.

Obvrski po raspodelbama na neto dobi vkata se odnose na neto dobi vkata po odanovawe i raspodelbama na dobi vkata vo rezervi te, koja treba da se isplati vo Buxetot, a vo soglasnost so odredbi te na Zakonot za NBRM.

So delbata na stečajnata masa na edna delovna banka, koja oti de vo stečaj vo 1995 godina, NBRM se stekna so sredstva i obvrski vo visina od 292.442 milijardi denari so cel da gi isplati [tedni te vlozovi na građani te zateknati vo momentot koga beše objaven stečajot. Vkupno 129.923 milijardi denari bea isplateni do 31. dekvri 2003 godina po barawe na deponenti te pokriveni so garancijata na NBRM. Iznosot od 9.873 milijardi denari se odnoseva na iznosot koj rakovodstvoto na NBRM veruva deka je bi de isplateni vo bližnima danima.

Obvrski po naplateni anuiteti od prodadeni op[testveni stanovi predstavuvaju obvrski prema Buxetot na Republika Makedonija za neisplateni denarska protivrednost na devizni prilivi vrz osnova na naplateni redovni anuiteti od prodadeni op[testveni stanovi na fizičkim licima. Uplateni te od fizičkim licima gi pri maat delovni te banki i gi prenesuvaju na posebna devizna smetka na Buxetot na Republika Makedonija kaj NBRM. Denarskata protivrednost na ovi e devizni sredstva NBRM edna [nedelno ja prenesuva na buxetot na Republika Makedonija.

Na ovi e obvrski NBRM ne plaća kamata.

28 OŠTANATA PASI VA

OŠtاناتi te stavki na pasivata se analizirani na sledni oŠtina-i n:

	2003	2002
Obvrški vrz osnova na servisirane stranski kreditni linii na dr`avata (NBRM Apeks edini ca)	583.537	746.206
Depoziti na banki povrzani so svop operacii	193.113	660.901
Pri vremenom odzemeni devizi	144.834	145.844
Uplati na kapital vo o-ekuvawe na licenca za vr[ewe na dejnost	-	122.142
Kontra-stavka na jubilejni tezlatici	57.241	50.633
O-ekuvani izdatoci vo vrska so sudski postapki (Zabele[ka 28)	73.932	30.779
Poseben depozit na IBRD	15.412	20.212
Pasivni vremenski razgranuvawa za MMF	10.334	19.107
Drugi obvrški	12.646	5.245
OŠtاناتa pasiva	5.935	3.546
Vkupno	1.096.984	1.804.615

Naplateni te sredstva (glavni na i kamata) od delovnite banki u-esniški vo kreditni te linii koi se administri raat preku Apeks edini cata formirana vo NBRM vo najgolem del se sostojat od naplateni sredstva po osnov na glavni na i toa prvenstveno od dvata zaemi za razvoj na pri vatni ot sektor odobreni od Svetska banka. Ovi e naplateni sredstva od delovnite banki (glavni na i kamata) Apeks edini cata gi rasporeduva na soodvetni smetki otvoreni za administri rawe na odobreni te zaemi i isti te gi koristi za izmiruvaweto na obvrški te konkreditore te. NBRM ne pla]a kamata na ovi e sredstva.

Depoziti te na banki te nameneti za svop operacii se odnesuvaat na devizni depoziti na doma[ni komercijalni banki koi vo soglasnost so zakonskata regulativa se koristat za intradej svop operacii (odobruvawe denari za premostuvawe na vremenskoto nesovpa\awe na pri l i vi te i odl i vi te na denari vo tekot na eden raboten den vo MIPSSistemot). Po- nuvaj]i od 18 noemvri 2003 godina, NBRM ne pla]a kamata na ovi e sredstva (2002: pla]ala kamata na ovi e sredstva vo iznos od 70% od referentni te stapki objasneti vo zabele[ka 24).

Pri vremenom odzemeni te devizi se odnesuvaat na bilansni obvrški za prezemeni devizni sredstva koi nadl e` ni dr`avni organi gi odzemale od pravni i fiziški lica kako mandatorna merka i protiv isti te pokrenal e tu`bi kaj nadl e` ni te sudovi. Vo zavistnost od sudskoto re[eni e, ovi e devizi se vra]aat na liceto od koe se odzemeni i l i vo denarska protiv vrednost se isplatuvaat na Buxetot na Republika Makedonija. Pokraj bilansni te obvrški, Narodna banka vrz isti ot osnov uva devizi i vo depo, no ovi e sredstva i obvrški gi evidenti ra vonbilansno. Iznosot na vonbilansno evidenti rani te obvrški po ovoj osnov na 31. dekemvri 2003 godina iznesuva 100.050 milijardi denari (2002: 101.788 milijardi denari). NBRM ne pla]a kamata na ovi e sredstva.

28 OŠTANATA PASI VA (prodol`uva)

Uplati te na kapi tal vo o-ekuvawe na li cenca vkl u-uvaaat depozi t od 1 mi l i on evra koj se odnesuva na barawe za i zdavawe li cenca od Mi ni sterstvoto za Fi nansi i za vr[ewe na osi guri tel na akti vnost, a vo sogl asnost so Zakonot za supervi zi ja na osi guruvaweto i depozi t od 1 mi l i on evra koj se odnesuva na barawe za i zdavawe li cenca od NBRM za vr[ewe na dejnost na transf er na pari , a vo sogl asnost so regul ati vata na NBRM za transf erot na pari . NBRM ne pl a]a kamata na ovi e sredstva.

Kontra-stavkata na pri godni te kovani pari e rezul tat na smetkovodstvenata poli ti ka vo odnos na pri godni te kovani pari (kako [to e objasneto vo zabel e[ka 2j).

O-ekuvani te izdatoci po sudski postapki se odnesuvaat na proceneti ot iznos na glavni na i kamata koj rakovodstvoto na NBRM o-ekuva deka]e se isplati na osiguri tel ni te kompani i koi podnesoa tu`ba protiv NBRM za napl atuvaweto od ni vnata` i ro smetka na i znosi te koi ovi e kompani i gi dol `ea na NBRM za nevrateni te avansi na menuva-ni ci te.

Posebni ot depozi t na Meunarodnata banka za obnova i razvoj se kori sti za pokri vawe na admi ni strati vni te tro[oci na rezi dentnata kancel ari ja na Meunarodnata banka za obnova i razvoj (Svetska banka) vo Skopje.

29 KONTRA STAVKI KAJ NBRM

Kontra stavkite se odnesuvaat na aktivni i pasivni bilansni pozicii koi proi z eguvaat od speci fi -ni ot karakter na NBRM kako emi si ona banka, a pred se se odnesuvaat na:

- Aktivni bilansni pozicii , kako kontrastavka na denarski te depozi ti i poramnuva-ki smetki kaj NBRM;
- Aktivni i pasivni bilansni pozicii na zal i hi i monetarni obvrski (ne postoi doveri tel) za proizvedeni denarski banknoti i kovani pari , admi ni strati vni , dano-ni i drugi vrednosni ci koi NBRM gi pu[ta vo promet i
- Drugi aktivni i pasivni bilansni pozicii na monetarni sredstva i obvrski (ne postoi doveri tel).

Bi dej]i gorenavedeni te kategori ne pretstavuvaat obvrski i pobaruvawa kon treti li ca, isti te se neti rani i samo neti rani ot i znosi e pri ka` an.

30 OBVRSKI PO ALOKACIJA NA SPV

So odl uka na l zvr[ni ot odbor na MMF od 14. dekvri 1992. godina, i po pi smeno odobreni e od si te zemji -nasl edni -ki vo procesot na podel ba na MMF kvotata na porane[na SFRJ, Republi ka Makedonija nasl edi 5,4% od obvrskata po neto SPV al okaci jata od porane[na SFRJ, vo i znos od 8.378.694 SPV. Ovoj i znos go pretstavuva del ot na Republi ka Makedonija vo obvrski te na porane[na SFRJ kon MMF, za i znosot na SPV koi bea prethodno al oci rani i pri meni od porane[na SFRJ. Spored Statutot na MMF, obvrskata za SPV al okaci jata dostasuva za napl ata samo vo sl u-aj i vo i znos na otka` anata prethodna SPV al okaci ja, za [to e potrebna odl uka od Sovetot na Guverneri na MMF, so 85% mnozi nstvo glasovi , ili vo sl u-aj na uki nuvawe na u-estvoto vo SPV Oddel ot vo ramki te na MMF, ili uki nuvawe na SPV Oddel ot vo ramki te na MMF . NBRM pl a]a kamata na postojni ot i znosi na obvrskata po SPV al okaci jata po osnovnata kamatna stapka na MMF.

31 KAPITAL

So cel usoglasuvawe so odredbite od Zakonot za Narodnata banka na Republika Makedonija, Sovetot na NBRM donese odluka vrz -ija osnova od fondot za osnovni sredstva i del od fondot za zaedni -ka potro[uva-ka se formira[e osnovni ot kapital na NBRM na iznos od 1.289.789 milijardi denari. Vrz osnova na istata odluka, ostatokot od fondot za zaedni -ka potro[uva-ka na iznos od 129.928 milijardi denari e prenesen vo op[ite rezervi.

Fondovite prvobitno pretstavuvaa kvazi-kapitalni smetki ekvivalentni na sopstvenite osnovni sredstva za delovno rabotewe i osnovnite sredstva za zaedni -ka potro[uva-ka, vkl u-itelno i sredstvata na ` iro smetkite za finansirawe na ovi e osnovni sredstva. Vo soglasnost so Zakonot za Narodnata banka na Republika Makedonija, fondovite bea zgol emuvani so izdvojuvawe del od dobitkata i pri pri mawe osnovni sredstva bez nadomest.

32 OP[ITI REZERVNI

Vo soglasnost so odredbite na Zakonot za NBRM, 20% od dobitkata na NBRM popl a] awe na danocite se prenesuva vo op[ite rezervi se dodeka ne se dostigneni voto na primarni ot kapital na NBRM. Ovi e rezervi mo ` e da se koristat za pokrivawe na i dni zagubi na NBRM.

33 REVALORIZACI ONI REZERVNI

Ovo iznos pretstavuva akumulirani netonerealizirani pozitivni kursni razliki od periodi -nite kursni revalorizacii na sredstvata i obvrskite, koi se koristat kako rezerva protiv mo ` ni i dni negativni trendovi vo dvi ` ewetona kursevite.

34 USOGLASUVAWA SO IFRS

Ovaa smetka na akumulirana dobitkagi kumulirasi te promeni vo minatogodi [nite bilansi na uspehi tekovni ot zakonski bilansi na uspeh, koi se napraveni so cel usoglasuvawe so IFRS vo site materijalni aspekti koi se primenlivi za centralnite banki, pri [to 2001 be[e prva godina vo koja NBRM izgotvifinansijskizve[tai vo soglasnost so IFRS. Dvi ` ewetona na ovaa smetka se analizirana sledni ot na-in:

<i>Na 31 dekemvri 2000</i>	-
Usoglasuvawa na zakonski tebilansi na uspeh po IFRS do 2000	432.667
Usoglasuvawa na zakonski tebilansi na uspeh po IFRS za 2001	(54.594)
Usoglasuvawa na zakonski tebilansi na uspeh po IFRS za 2002	(5.918)
<i>Na 31 dekemvri 2002</i>	<u>372.155</u>
Usoglasuvawa na zakonski tebilansi na uspeh po IFRS za 2003	762.970
<i>Na 31 dekemvri 2003</i>	<u><u>1.135.125</u></u>

31 dekemvri 2003 godina

35 KAMATNI PRIHODI

Kamatni prihodi se analizirani na sledeći način:

	<i>Odobreni kredit</i>	<i>Dadeni depoziti</i>	<i>Kupeni harti od vrednost</i>	Vkupno za 2003	Vkupno za 2002
Država	494	-	180.057	180.551	277.869
Domaćni banki	49.828	-	-	49.828	16.904
Stranski subjekti	-	679.599	187.515	867.114	1.427.427
Vkupno za 2003	50.322	679.599	367.572	1.097.493	1.722.200
Vkupno za 2002	17.772	1.418.858	285.570	1.722.200	

36 KAMATNI RASHODI

Kamatni rashodi se analizirani na sledeći način:

	<i>Dobiveni kredit</i>	<i>Pri meni depoziti</i>	<i>Izdadeni harti od vrednost</i>	Vkupno za 2003	Vkupno za 2002
Država	-	294.170	-	294.170	476.081
Domaćni banki	-	133.438	347.539	480.977	743.158
Stranski subjekti	40.163	-	-	40.163	99.856
Vkupno za 2003	40.163	427.608	347.539	815.310	1.319.095
Vkupno za 2002	99.856	650.576	568.663	1.319.095	

37 PRIHODI OD PROVIZIJA

Prihodi od provizija se analizirani na sledeći način:

	2003	2002
Provizija od snabduvawe na banki te so gotovi na	41.264	36.518
Provizija od domaćni te banki po osnov na poramnuvawe na ni vni te plaćawa (RTGS)	28.510	26.277
Provizija za izdadeni garanci	22.464	38.615
Provizija od prodawa na administrativni i sudski takseni marki	14.772	20.289
Provizija po devizno rabotewe	11.956	50.760
Provizija od domaćni te banki po osnov konverzija vo evra	-	20.739
Ostanati provizija	8.418	8.263
Vkupno	127.384	201.461

Provizija te od snabduvawe na banki te so parni sredstva i od poramnuvawe na
plaćawata na banki te (RTGS) se odnesuvaat na uslugi dadeni na domaćni banki koi
NBRM zapoćna da gi dava na poćetokot na 2002 godina.

37 PRIHODI OD PROVIZIJI (prodol`uva)

Provizijata za izdadeni garanci i soglasno so Odlukata za koristewe na del od devizni te rezervi za izdavawe na garanci i na ovl asteni banki za rabota vo stranstvo vo funkcija na poddr`uvawe na stopanski te akti vnosti i znesuvaat 0,1% mese-no od anga`iraniot iznos. Od 25 mart 2003 godina odlukata na Sovetot na NBRM za kri teri umi te i uslovi te za koristewe na del od devizni te rezervi za obezbeduvawe na garanci i na ovl asteni te banki za rabota so stranstvo prestana da va`i.

Provizii te od prodaba na administrativni i sudski takseni marki se odnesuvaat na delot od prihodi te po prodaba na administrativni i sudski takseni marki koj pri palana NBRM so ogl ed na nejzidata uloga vo pe-ateweto i distribucijata na isti te.

Provizii te od devizno rabotewe gl avno vkl u-uvaaat provizii od prodaba na devizi na dr`avni organi i od vr[ewe raboti vo pl atni ot promet so stranstvo.

Provizii te od doma[ni te banki za konverzijata vo evra, steknati okol u prese-ni ot datum od 31 dekemvri 2002 godina za konverzija vo evra, se generiraa koga doma[ni te banki odbraa da gi koristat uslugi te na NBRM za konverzija na sobrani te valuti vo evra.

Visi nata na provizii te za si te NBRM akti vnosti se utvrduvaat so posebna odluka na Sovetot, so povremeni i zmeni.

38 OŠTANATI PRIHODI

OŠtاناتi te prihodi se anal izirani na sledni ot na-in:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Realizirani pozitivni kursni razliki, neto	83.876	56.908
Realizirana dobivka od hartii od vrednost raspolo`ivi za prodaba	46.809	-
Naplata na prethodno otpi[ani kamati	-	41.806
Provizii povrzani so NBRM Apeks edini cata (zabele[ka 28)	11.699	11.688
Prihod od dividenda od BLS (zabele[ka 7)	6.794	6.804
Prihodi od prodaba na pri godni moneti	8.865	1.080
OŠtاناتi prihodi	17.580	15.113
Zastareni obvrski	33.589	-
Vkupno	209.212	133.399

Realizirani te pozitivni kursni razliki, neto, vo osnova se javuvaat pri kupo-prodaba na devizi me[u NBRM i doma[ni te banki, kako i od razlikata pome[u sredniot i kupovniot kurs koga NBRM prodava devizi na dr`avata za nejzini te devizni pl a]awa.

38 OŠTANATI PRIHODI (prodol`uva)

Prihodi te od otpis na zastareni te obvrski se odnesuvaat na otpi [ani obvrski koi poteknuvaat od uki nuwaweto na porane[ni ot Zavod za platen promet ("ZPP"). Ovi e obvrski ne se plateni nekol kugodini i ne se povrzani soni tu eden doveritel .

39 RASHODI ZA PROVIŽII

Rashodi te za proviži i se anal izirani na sledni ot na-i n:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Proviži i na stranski banki	21.199	19.666
Proviži i na doma[ni banki povrzani so menuva-ki raboti	2.516	9.928
Oštanati proviži i na doma[ni banki	27	5.805
Vkupno	<u>23.742</u>	<u>35.399</u>

Proviži i te na stranski banki se povrzani so pl a]awe za transakci i so depozi ti te na NBRM i drugi transakci i vo devizi so stranski banki .

40 OŠTANATI RASHODI

Oštanati te rashodi se anal izirani na sledni ot na-i n:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Usl ugi	80.365	74.743
Tro[oci povrzani so pe-ateweto na pari	61.806	31.926
O-ekuvani i zdatoci vo vrska so sudski postapki	43.153	-
Materijal i	28.140	27.087
Drugi admi ni strati vni tro[oci	8.643	11.257
Oštanati rashodi	4.741	4.279
Vkupno	<u>226.848</u>	<u>149.292</u>

Tro[oci te za pe-atewe na banknoti se odnesuvaat gl avno na specijal na uvezena hartija za banknoti . Banknoti te se pe-atat od strana na doma[na kompanija nepovrzana so NBRM.

41 REZERVACI I ZA POTENCIJALNI ZAGUBI , NETO

Rezervaci i te za potencijalni zagubi se anal izirani na sledni ot na-i n:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Rezervi rawe za garanci i i zdadeni na banka vo ste-aj	797.019	241.500
Storni rawe na rezervi rawa	(86.226)	(87.143)
Vkupno	<u>710.793</u>	<u>154.357</u>

41 REZERVACI I ZA POTENCIJALNI ZAGUBI, NETO (prodolževa)

NBRM vo 2001 i 2002. godišna izdala garancije pokriene so devizni depoziti vo korist na edna doma[na delovna banka vrz koja vo mart 2004. godišna e otvorena steajna postapka. NBRM vo tekot na januari 2004. godišna izv[er[i i splata za garantirani otlog vo vkupeni znos od 1.018.258 milijardi denari i evidentirala e pobaruвање od bankata vo steaj. Ova pobaruвање e osporeno od steajni otpravnik na bankata vo steaji kako rezultat na toa NBRM izdvoji rezervacija za potencialni zagubi vo celiot znos na pobaruването zaklu-no so 31. dekemvri 2003. godišna. NBRM je gi prezemela te merki i akti vnosti za doklu-uvawe i naplata na ova pobaruвање od prodaba na sredstvata na bankata vo steaj preku sudska postapka.

42 ODANOUVAVE

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Odloneni sredstva:		
Na 1. januari	58.313	61.287
Dvimeve za godišnata povrzano so bilansot na uspeh		
Povratok na prethodni vremeni razliki	-	(2.974)
Otpis na odloneni dano-ni sredstva	(58.313)	-
Na 31. dekemvri	-	58.313

Odnosot pomeu dano-ni ot tro[ok i smetkovodstvenata dobi vka mo[e da bi de objasnet na sledni ot na-in:

	<i>2003</i>	<i>2002</i>
Neto dobi vka pred odano-uvawe (bilans na uspeh)	32.842	47.988
Danok na dobi vka spored zakonskata stapka od 0% (2002: 15%)	-	7.198
Efektivrzdankot koi proizleguvaat od:		
Sozdavawe i povratok na vremeni razliki	-	1.641
Tro[oci koi ne se pri znaaat kaj danokot na dobi vka	-	1.275
Prihodi koi ne se odano-uvaat kaj danokot na dobi vka	-	-
Osl oboduvawe za investicii vo osnovni sredstva	-	(1.785)
Danok po efektivna dano-na stapka od 0% (2002: 17,4%)	-	8.329
Efektivna dano-na stapka	0%	17,4%
Tekovni tro[oci za danok na dobi vka	-	5.355
Tro[oci za odlonen danok	58.313	2.974
	58.313	8.329

43 FIANŠIŠKI INSTRUMENTI

Bilansot na sostojba na NBRM glavno se состоi od finansiski instrumenti. Ovie instrumenti ja izlovaat NBRM na nekolkurizici, kako rizikot na likvidnost, kamatni otizik, kursni otiziki kreditni otiziki.

a) Rizik na likvidnost

Rizikot na likvidnost e rizik deka NBRM nema da bi de sposobna da gi isplati svoite obvrski vo momentot na dostasuvawe.

Vo vrska so obvrskite vo doma[na valuta, NBRM ne e izloena na ovoj rizik zaradi nejznot karakter na centralna banka. Vo vrska so obvrskite vo stranska valuta, NBRM go limitera ovoj rizik po pat na upravuvawe so sredstvata vo stranska valuta i majji ja predvidlikvidnosta.

Tabelata podolu go sumira profilot na dostasanost na sredstvata i obvrskite na bankata vrz osnova na dogovoreni ot datum na plaawe utvrden vrz osnova na rezidualni ot period po-nuvajji od datumot na bilansot na sostojba do datata na dogovorno dostasuvawe, na **31 dekemvri 2003 godina**:

	<i>Do 1 mesec</i>	<i>1 do 3 meseci</i>	<i>3 meseci do 1 godina</i>	<i>1 do 5 godini</i>	<i>nad 5 godini</i>	<i>Vkupno</i>
SREDSTVA						
Devizni sredstva	43.640.085	345.650	-	498.986	39.177	44.523.898
Pobaruvaava od dr`avata	610.698	75.317	311.040	1.228.053	1.243.760	3.468.868
Pobaruvaava od banki	9.154	-	8.856	20.575	24.322	62.907
Ostanata aktiva	1.154.777	41.108	45.459	-	1.085.598	2.326.942
Vkupno aktiva	45.414.714	462.075	365.355	1.747.614	2.392.857	50.382.615
OBVRŠKI						
Pri marni pari	25.401.441	-	-	-	-	25.401.441
Devizni obvrški	-	200.865	774.086	2.299.472	78.119	3.352.542
Ograni`eni depoziti	641.878	-	-	-	-	641.878
Depoziti na dr`avata	12.181.005	-	-	-	-	12.181.005
Drugi depoziti	1.313.593	-	-	-	-	1.313.593
Ostanata pasiva	1.687.327	-	-	-	39.106	1.726.433
Obvrški po alokacija na SPV	610.698	-	-	-	-	610.698
Kapital i rezervi	-	-	-	-	5.155.025	5.155.025
Vkupna pasiva i kapital	41.835.942	200.865	774.086	2.299.472	5.272.250	50.382.615
ANALIZANA JAZ						
Jaz kaj poedine-na stavka	3.578.772	261.210	(408.731)	(551.858)	(2.879.393)	
Kumulativno jaz	3.578.772	3.839.982	3.431.251	2.879.393	-	

43 FINANŠKI INSTRUMENTI (prodol`uva)

a) Rizik na likvidnost (prodol`uva)

Profil ot na dostasuvawe na sredstvata i obvrški te na 31 dekemvri 2002 godina e
iska`anna sledni ot na~in:

	<i>Do 1 mesec</i>	<i>1 do 3 meseci</i>	<i>3 meseci do 1 godina</i>	<i>1 do 5 godini</i>	<i>nad 5 godini</i>	<i>Vkupno</i>
SREDSTVA						
Devi zni sredstva	35.606.996	9.625.296	-	-	39.953	45.272.245
Pobaruvawa od dr`avata	4.476.137	82.321	393.263	1.314.401	1.531.652	7.797.774
Pobaruvawa od banki	9.158	-	2.863	35.424	24.515	71.960
Ostanata aktiva	1.054.223	-	-	58.313	1.110.592	2.223.128
Vkupno aktiva	41.146.514	9.707.617	396.126	1.408.138	2.706.712	55.365.107
OBVRŠKI						
Pri marni pari	21.172.392	-	-	-	-	21.172.392
Devi zni obvrški	-	511.536	728.870	2.507.812	200.515	3.948.733
Ograni`eni depoziti	553.383	-	-	-	-	553.383
Depoziti na dr`avata	17.312.147	-	-	-	-	17.312.147
Drugi depoziti	1.035.931	-	-	-	-	1.035.931
Ostanata pasiva	2.408.061	-	-	-	-	2.408.061
Obvrški po al okacija na SPV	667.490	-	-	-	-	667.490
Kapital i rezervi	-	-	-	-	8.266.970	8.266.970
Vkupna pasiva	43.149.404	511.536	728.870	2.507.812	8.467.485	55.365.107
ANALIZANA JAZ						
Jaz kaj poedine na stavka	(2.002.890)	9.196.081	(332.744)	(1.099.674)	(5.760.773)	
Kumulativni jaz	(2.002.890)	7.193.191	6.860.447	5.760.773	-	

43 FIŠANSIŠKI INSTRUMENTI (prodol`uva)

b) Kamaten rizik

Kamatni ot rizik se javuva poradi mo`nosta promeni te vo kamatni te stapki da vl i jaat na i dnata prof i tabi l nost i l i objekti vna vrednost na f i nansi ski te sredstva. NBRM e i z l o` ena na kamatni ot rizik kako rezul tat na neusogl asuvawa na kamatnata struktura na sredstvata i obvrski te.

Vo odnos na doma[ni te sredstva i obvrski , NBRM i ma zna~i tel na mo] da vl i jae na kamatni te stapki : di rektno, preku utvrduvawe na eskontna stapka koja vl i jae na vi si nata na stapkata za utvrduvawe na zadol ` i tel ni te rezervi , za odobruvawe na krediti na banki te i dr` avni te harti i od vrednost; i i ndi rektno, preku vl i jani e na op[toto ni vo na kamatni stapki preku monetarnata poli ti ka. Mevutoa, ova mo` nost se kori sti vo kontekst na monetarnata poli ti ka i vo i nteres na ekonomijata vo cel i na, vo ramki te na ograni ~uvawata na sevkupnata ekonomska poli ti ka na zemjata, i ne e vodena od moti vi povrzani so bil ansot na sostojba i l i bil ansot na uspeh. Vo odnos na devi zni te sredstva i obvrski i z l o` enosta na NBRM kon kamatni ot rizik e mal a i e vo sklad so osnovni te principi na rakuvawe so devi zni te rezervi - si gurnost i likvidnost, bi dejji ro~nata struktura i kamatni te stapki na najgol em del od devi zni te sredstva i obvrski se kratkoro~ni no usogl aseni .

Pozicijata na Bankata vo odnos na ~uvstvi tel nosta na promeni vo kamatni te stapki zasnovana na momentot na povtorno utvrduvawe na kamatnata stapka, **na 31 dekemvri 2003 godina** e i ska` ana na sl edni ot na~i n:

	Kamatonosni stavki				Nekamatonosni		Vкупno
	Do 1 mesec i l i po varijabi l na stapka	1 do 3 meseci	3 meseci do 1 godi na	1 do 5 godi ni	nad 5 godi ni	stavki	
SREDSTVA							
Devi zni sredstva	41.518.499	345.650	-	498.986	-	2.160.763	44.523.898
Pobaruvawa od dr` avata	-	75.317	311.040	1.228.053	1.243.760	610.698	3.468.868
Pobaruvawa od banki	2.443	-	8.856	20.575	24.322	6.711	62.907
Ostanata akti va	-	-	-	-	-	2.326.942	2.326.942
Vкупna akti va	41.520.942	420.967	319.896	1.747.614	1.268.082	5.105.114	50.382.615
OBVRSKI							
Pri marni pari	9.603.156	-	-	-	-	15.798.285	25.401.441
Devi zni obvrski	1.636.255	-	410.016	1.256.052	50.219	-	3.352.542
Ograni ~eni depoziti	-	-	-	-	-	641.878	641.878
Depoziti na dr` avata	2.321.814	-	-	-	-	9.859.191	12.181.005
Drugi depoziti	-	-	-	-	-	1.313.593	1.313.593
Ostanata pasi va	-	-	-	-	-	1.726.433	1.726.433
Obvrski po al okaci ja na SPV	610.698	-	-	-	-	-	610.698
Kapital i rezervi	-	-	-	-	-	5.155.025	5.155.025
Vкупna pasi va	14.171.923	-	410.016	1.256.052	50.219	34.494.405	50.382.615
ANALI ZANA JAZ							
Jaz kaj poedi ne~na stavka	27.349.019	420.967	(90.120)	491.562	1.217.863	(29.389.291)	
Kumul ati ven jaz	27.349.019	27.769.986	27.679.866	28.171.428	29.389.291		

43 FINANŠKI INSTRUMENTI (prodol`uva)

b) Kamatenrizik (prodol`uva)

Pozicijata na Bankata vo odnos na `uvstvitelnosta na promeni vo kamatni te stapki zasnovana na momentot na povtorno utvrduvawe na kamatnata stapka, na 31 dekemvri 2002 godina e iska`ana na sledni ot-na-in:

	Kamatonosni stavki				Nekamatonosni		Vkupno
	Do 1 mesec ili po varijabilna stapka	1 do 3 meseci	3 meseci do 1 godina	1 do 5 godini	nad 5 godini	stavki	
SREDSTVA							
Devizni sredstva	35.058.852	9.625.296	-	-	-	588.097	45.272.245
Pobaruvawa od dr`avata	2.706.902	-	3.929	4.027	610.612	4.472.304	7.797.774
Pobaruvawa od banki	2.443	-	2.863	35.424	24.515	6.715	71.960
Ostanata aktiva	-	-	-	-	-	2.223.128	2.223.128
Vkupna aktiva	<u>37.768.197</u>	<u>9.625.296</u>	<u>6.792</u>	<u>39.451</u>	<u>635.127</u>	<u>7.290.244</u>	<u>55.365.107</u>
OBVRŠKI							
Pri marni pari	3.002.602	-	-	-	-	18.169.790	21.172.392
Devizni obvrški	1.710.611	72.448	289.782	1.721.118	154.774	-	3.948.733
Ograni`eni depoziti	-	-	-	-	-	553.383	553.383
Depoziti na dr`avata	10.720.429	-	-	-	-	6.591.718	17.312.147
Drugi depoziti	-	-	-	-	-	1.035.931	1.035.931
Ostanata pasiva	660.901	-	-	-	-	1.747.160	2.408.061
Obvrški po alokacijana SPV	667.490	-	-	-	-	-	667.490
Kapital i rezervi	-	-	-	-	-	8.266.970	8.266.970
Vkupna pasiva	<u>16.762.033</u>	<u>72.448</u>	<u>289.782</u>	<u>1.721.118</u>	<u>154.774</u>	<u>36.364.952</u>	<u>55.365.107</u>
ANALIZANA JAZ							
Jaz kaj poedine-na stavka	21.006.164	9.552.848	(282.990)	(1.681.667)	480.353	(29.074.708)	
Kumulativen jaz	<u>21.006.164</u>	<u>30.559.012</u>	<u>30.276.022</u>	<u>28.594.355</u>	<u>29.074.708</u>		

43 FINANSIJSKI INSTRUMENTI (prodolževa)**v) Kursen rizik**

Kursni rizik e rizikot deka vrednosta na finansijskite instrumenti je fluktuirala poradi promeni vo kursot.

Sega [ni ot devizen sistem na Republika Makedonija teoretski e baziran na plouve-ki kursevi koi slobodno se formiraat podvljani e na pazarnite uesnici. No, kursot na denarot sprema kursot na evroto (germanskata marka) e sidrona monetarnata politika i sevkupnata ekonomska politika, i NBRM ima [iroki ingerencii da vljajee na kursot na denarot. NBRM, isto taka, ja donesuva oficijalnat kurs na lista, koja se koristi za smetkovodstveno sveduvawe na stranski tevaluti vo denari, vkuuvajjigi i sveduvawata vo evidencijata na NBRM. Bilansot na sostojba na NBRM ostvaruvaweto na dobitka, istoriski gledano, nevljajee na utvrduvaweto na kursot. Osven ograniuvawata postaveni od sevkupnata ekonomska politika, NBRM e ograniena do opredeleni granicii od pazarnite silii koi moe da go okarakteriziraat dadeni ot kurs kako nesoodveten vo odnos na pazarnite kursevi. Imajjigo predvid defaktofiksniot devizen kurs na denarot sprema evroto, izloenosta kon valuten rizik na NBRM sprema evroto e minimalna, za razlika od SAD dolarot, kade izloenosta e prisutna zaradi negovoto slobodno fluktuirawe sprema evroto, a so toa i kon denarot.

Tabelata podolu gi prikazuje glavnite kategorii na sredstva i obvrski na **31 dekemvri 2003 godina**, analizirani po valuta:

	EUR	USD	SPV	ostanati	MKD	Vkupno
SREDSTVA						
Devizni sredstva	29.238.452	14.228.032	52.947	2.369.052	(1.364.585)	44.523.898
Pobaruwawa od dravata	-	-	610.698	75.317	2.782.853	3.468.868
Pobaruwawa od banki	-	-	-	-	62.907	62.907
Ostanata aktiva	94.280	3.006	1.031	4.923	2.223.702	2.326.942
Vkupna aktiva	29.332.732	14.231.038	664.676	2.449.292	3.704.877	50.382.615
OBVRSKI						
Pri marni pari	2.769.856	-	-	-	22.631.585	25.401.441
Devizni obvrski	-	-	3.352.542	-	-	3.352.542
Ogranieni depoziti	22.985	609.589	-	9.304	-	641.878
Depoziti na dravata	7.301.585	1.049.456	-	1.031	3.828.933	12.181.005
Drugi depoziti	-	-	-	-	1.313.593	1.313.593
Ostanata pasiva	914.903	5.099	9.281	7.862	789.288	1.726.433
Obvrski po alokacijana SPV	-	-	610.698	-	-	610.698
Kapital i rezervi	-	-	-	-	5.155.025	5.155.025
Vkupna pasiva	11.009.329	1.664.144	3.972.521	18.197	33.718.424	50.382.615
ANALIZANA JAZOT						
Jaz po valuta	18.323.403	12.566.894	(3.307.845)	2.431.095	(30.013.547)	

43 FINANSIJSKI INSTRUMENTI (prodolževa)

v) Kursenrizik (prodolževa)

Tabelata podolu prikazuje glavните kategorii na sredstva i obvrski na 31 dekemvri 2002 godišna, analizirani po valuta:

	EUR	USD	SPV	ostanati	MKD	Vkupno
SREDSTVA						
Devizni sredstva	27.010.470	12.136.781	358.302	6.420.484	(653.792)	45.272.245
Pobaruvawa od državata	-	3.804.814	914.452	-	3.078.508	7.797.774
Pobaruvawa od banki	-	-	-	-	71.960	71.960
Ostanata aktiva	5.331	18.294	-	2.613	2.196.890	2.223.128
Vkupna aktiva	27.015.801	15.959.889	1.272.754	6.423.097	4.693.566	55.365.107
OBVRSKI						
Pri marni pari	-	-	-	-	21.172.392	21.172.392
Devizni obvrski	-	-	3.948.733	-	-	3.948.733
Ograničeni depoziti	44.395	445.039	-	63.949	-	553.383
Depoziti na državata	7.409.123	303.333	-	-	9.599.691	17.312.147
Drugi depoziti	-	-	-	-	1.035.931	1.035.931
Ostanata pasiva	1.577.201	112.786	-	14.021	704.053	2.408.061
Obvrski po alokacijana SPV	-	-	667.490	-	-	667.490
Kapital i rezervi	-	-	-	-	8.266.970	8.266.970
Vkupna pasiva	9.030.719	861.158	4.616.223	77.970	40.779.037	55.365.107
ANALIZANA JAZOT						
Jaz po valuta	17.985.082	15.098.731	(3.343.469)	6.345.127	(36.085.471)	

43 FINANSIJSKI INSTRUMENTI (prodolževa)

g) Kreditenrižik

Kreditenrižikerižikotdekaednastranakajodrednofinansijskosredstvo nema da uspee da ja izmiri obvrskata i taka je predizvika finansijska zaguba kaj drugata strana.

Gol eminata i koncentracijata na izloženosta na NBRM kon kreditenrižikmo e da se utvrdi direktno od poziciite vo bilansot na sostojba koi gi opišuvaat finansijskite sredstva. Vo slučajna NBRM, glavninot kreditenrižik se javuva vo odnos na korespondentnite banki kade se plasirani deviznite depoziti i drugite devizni sredstva i vo odnos na domašnite banki vo vrska so koristeweto garancii dobi eni od NBRM. Tabelata podolu ja prikaževa glavinata koncentracija na kreditenrižikpo subjekti:

	<i>Depoziti</i>	<i>Hartii od vrednost</i>	Vkupno 2003	2002
BIS Basle	15.525.999	261.055	15.787.054	30.714.487
Federal Reserve Bank of New York	11.285.915	351.513	11.637.428	8.708.892

Glavini instrument za upravuvawe na kreditenrižike baraweto koe proižeguva od regulativata donesena od Sovetot na NBRM, deviznite rezervi da bidat plasirani vo banki koi kumulativnogi i spolnuvaat i kriteri umot za gol emina (da bidat pomeu 200-te najgol emi banki soglasno Banker's Almanac) i kriteri umot na kreditenrejtng (da biderangi ran najmalku so A3 spored Moody's i i slinon), so isklučo odobreni od strana na Sovetot na NBRM. Ovie barawa se sledat pri otvarawena nova bankovna smetka i redovno potoa, se do zatvorawena smetkata.

d) Objekti vna vrednost

Tabelata podolugi prikaževa razlikite pomeu smetkovodstvenata vrednost i procenetata objekti vna vrednost na onie finansijski instrumenti kade objekti vnata vrednost materijalno se razlikuva od smetkovodstvenata vrednost iskažana vo finansijskite izveštaji.

	31 dekemvri 2003			31 dekemvri 2002		
	<i>Smetkovodstvena vrednost</i>	<i>Objekti vna vrednost</i>	<i>Razlika</i>	<i>Smetkovodstvena vrednost</i>	<i>Objekti vna vrednost</i>	<i>Razlika</i>
Finansijski sredstva						
Nekamatonosna dravna obvrznica (Zabeležka 10)	629.732	232.084	(397.648)	610.612	238.791	(371.821)
Dolgoro-ni zaemi dadeni na banki za konverzija na selektivni krediti (Zabeležka 12)	53.753	37.851	(15.902)	62.802	38.004	(24.798)
Viševawa koi se -uvaat do dospevawe (Zabeležka 7)	498.986	502.959	3.973	-	-	-
Neto razlika			(409.577)			(396.619)

d) Objekti vna vrednost (prodolžena)

Objekti vna vrednost e presmetana so di skonti rawe do neto sega[nata vrednost na i dni te pari -ni tekovi koi se odnesuvaat na finansijski te instrumenti, so kori stewe na di skontnata stapka na NBRM od 9,08% (2002: 8,90%) koja preovl aduva vo tekot na posl edni te dve godi ni .

Site pogore navedeni finansijski sredstva se vrednuvani spored metodot na amortiziran trošk. NBRM ima namera da gi -uva ovi e sredstva do ni vnoto dospevawe i nema namera da gi prodade porano dokol ku dojde do i zmena na pazarni te uslovi .

Ne postoji potreba za namal uvawe na evidenti ranata vrednost na dr`avnata obvrzna ca bi dejji taa]e bi de nadomestena vo cel ost soglasno nejzi ni te dogovorni uslovi .

Kako [to e objasneto vo zabele[ka 7, hartii te od vrednost raspolo`ivi za prodaba vkl u-uvaaat akcii vo BIS so vrednost od 39.177 milijardi denari (2002: 39.953 milijardi denari), za koi objekti vnata vrednost ne mo`e razumno da se utvrdi bi dejji ovi e akcii ne se predmet na akti vno trguvawe.

Smetkovodstvenata vrednost na drugi te finansijski sredstva i obvrski se pri bli`ni na ni vnata objekti vna vrednost.

44 PREVZEMENI I POTENCIALNI OBVRSKI

a) Prevzeti obvrski vo odnos na kapitalot

NBRM ima neuplaten kapital vo BLS ednakov na 1.612.500 SDR ili 117.530 milijardi denari (vidi zabeležka 7). Vo soglasnost so Statutot na BLS, neuplatenot kapital mo`e da bi depovikan za plaawe so prethodno izvestuvawe so rok od tri meseci, a vrz osnova na odluka na Odborot na BLS.

b) Garancii

Vo soglasnost so odluka na Sovetot na NBRM, prosladena so "Odlukata za kriteriumite i uslovi te za kori stewe na del od devizni te rezervi za obezbeduvawe na garancii na ovl asteni te banki za rabota so stranstvo" i "Odlukata za kori stewe na del od devizni te rezervi za izdavawe garancii na ovl asteni banki za rabota so stranstvo vo funkcija na poddr`uvawe na stopanski te akti vnosti ", NBRM zal`uva del od devizni te rezervi vo vid na bankarski depoziti so cel da gi garanti ra krediti te na doma[ni te banki dobi eni od stranski te banki koi se koristat za odobruvawe na pod-zaemi na doma[ni te pretprijati ja, glavno za izvozni i proizvodni cel i. Na 31 dekemvri 2003 godi na, postoeja garancii vo vkupeni znos od 278.841 milijardi denari. Ovoj znos ne gi vkl u-uva garancii te dadeni kako pokritie na edna doma[na banka vo ste-aj za koja be[e i zvr[eno cel osno rezervi rawe za potencialni zagubi zakl u-no so 31 dekemvri 2003 godi na (Zabeležka 3 i 41). Od 25 mart 2003 godi na, odlukata na Sovetot na NBRM za kori stewe na del od devizni te rezervi za izdavawe garancii na ovl asteni banki za rabota so stranstvo prestana da va` i.

v) Tu`bi

Vo momentot postojat nekolku sudski procesi kade tu`bi se podignati od tretii lica protiv NBRM, vkl u-uvaj]i tu`ba od strana na doma[na banka vo iznos od 71 milion denari, kade [to bankata smeta deka NBRM ne ja izvr[ila propisno nejzifunkcija vo platnot promet, so nei skori stuvawe na instrumenti za obezbeduvawe na naplata kon banka vo admini stracija. NBRM se sproti stavuva na ovie tu`bi i vrz osnova na praven sovet smeta deka nema da se javat materijalni zagubi, osven iznosot za koj ve]e napravena rezervacija (vidi zabeležka 28).

g) Derivativi

NBRM nema derivativi na 31 dekemvri 2003 godi na (2002: nema).